EDIȚIA SOCIETĂȚII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA A SPRIJIN YARI AL SOCIETĂŢII FILOZOFICE S PETERSBURG P ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE Și PSIHOLOGII JURNAL, fondat de prof N Ya Grotom și A A Abrikosov AN XVIIL Editat de L M Lopatin Cartea a III-a ( ) MAI-IUNIE- MOSCOVA Tipolitografia Parteneriatului IN Ktsshnerev și K(r) str Pimenovskaya suspin hong Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " CONŢINUT Pagină Individualismul gnoseologic în noua filozofie și depășirea lui în cea mai nouă filozofie N Loe- skago Precondiții psihologice pentru toleranță S Kotlyarevsky Bernard Mandeville și "Fabula albinelor" N Vinogradova Ed are o problemă etică Hartmann P Blonsky Împăratul Pavel I V Chizha Influența acomodarii și convergenței asupra percepției profunzimii Al Montelli Critică și bibliografie I Recenzie de cărți Karl Kautsky Etica și înțelegerea materialistă a istoriei Tradus din manuscrisul lui L Feinberg și S Zederbaum, editat de F Dan Sankt Petersburg, p R Orzhentskago Eisler, R , Einführung in die Erkenntnisstheorie Darstel-lung und Kritik der erkenntnisstheoretischen Richtun-gen Leipzig Verlag von Johann Ambrosius Barth S P Tikhomirova George Berkeley Tratat despre începuturile cunoașterii umane În numele Societății Filosofice din Sankt Petersburg universitate tradus de E θ Debolskaya, editat de N G Debolsky Ed O N Popova SPb P Blonsky I Lapshin Legile gândirii și formele cunoașterii SPb Preț ruble N Lossky II Pliant bibliografic III Recenzie de reviste Revue philosophique- Revue de philosophie- V Volkovich și Capital Știri și note Anunturi Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " Individualismul gnoseologic în noua filozofie și depășirea lui în cea mai nouă filozofie (Discurs ținut pe aprilie la Universitatea din Moscova înainte de a susține disertația sa "Justificarea intuiționismului") Potrivit lui Hegel, noile sisteme filozofice "nu distrug principiile celor vechi, ci doar arată că aceste principii nu au fost ultimele, nu au fost o determinare absolută " Adevărul este incomplet, exprimat unilateral Cadrul nu numai a sistemelor, dar și a direcțiilor filosofice largi, de exemplu, precum raționalismul sau critica, se dovedește inevitabil a fi prea îngustă pentru întreaga lume; încercările repetate de a dezvolta direcția se desfășoară în Forme din ce în ce mai rafinate filozofic, adică, dezvoltând din ce în ce mai consecvent principiul de bază al direcției, dar pentru asta dezvăluind cu atât mai mult sărăcia lui în comparație cu bogăția universului direcție opusă primei, sau dacă două direcții unilaterale de la bun început s-au dezvoltat una lângă alta , în dușmănie unul cu celălalt, atunci se încearcă o sinteză a acestora Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" n l o s k p y Ţinând cont de această cale de dezvoltare a filozofiei, ar trebui să presupunem că cele mai mari perioade din istoria sa, cum ar fi filosofia greacă veche și noua filozofie vest-europeană, întruchipează cele mai profunde opuse ale viziunii umane asupra lumii Cea mai profundă opoziție posibilă constă în diferența dintre absolutul și lumea lucrurilor finite Cu toate acestea, este clar că nu ea a fost cea care a ghidat până acum dezvoltarea filozofiei; acum pe ici pe colo se simte influența acestei opoziții, dar nu este sistematică Și nu e de mirare: acesta este opusul lumii Prin urmare, influența sa asupra viziunii umane asupra lumii va deveni sistematică numai atunci când o persoană învinge în viziunea sa asupra lumii toate contrariile pur subiective și construiește o viziune asupra lumii din punctul de vedere al lumii și nu din punctul de vedere al oamenilor Până la atingerea acestui stadiu de dezvoltare, progresul filozofiei este guvernat de contrariile care apar din punctul de vedere al eului uman Cea mai profundă dintre ele este opoziția dintre sine și

non-sine, dintre lumea subiectivă și transsubiectivă, împletite în activitatea cunoașterii cu contrarii apropiați, dar nu identici, între subiect și obiect, precum și între gândire și ființă, şi deci apărând în filosofie într-o Formă extrem de diversă şi confuză Principalele perioade ale gândirii filozofice europene servesc ca întruchipare tocmai a acestei opoziții Filosofia greacă este o perioadă de nediferențiere a subiectului și a lumii transsubiective; prin urmare, în viziunea despre lume a grecului antic, subiectul se scufundă în oceanul nemărginit al lumii transsubiective, iar sistemele filozofice în mod inconștient, dobândesc neintenționat caracterul de universalism și realism în sensul că sunt dominate de obiectele lumii exterioare și subiectul însuși este compus din elementele acestei lumi și înzestrat cu proprietățile sale Deoarece acest universalism este rezultatul non-diF- Biblioteca "Runivers" INDIVIDUALISM GNOSEOLOGIC Fermentarea subiectului și a lumii transsubiective, atunci, desigur, nu este exprimată în Forma pură în filosofia greacă și permite tot felul de abateri și excepții Noua filozofie a secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea are un alt caracter În ea, subiectul cunoaștere începe să se înțeleagă pe sine ca persoană, ca o singură viață mentală (conștientă), ca individualitate spirituală; el este înclinat să se considere o substanță și, în această calitate, să se opună , ca unitate completă, autosuficientă, întregii lumi a nu-Eului, ca fiind formată din alte substanțe Având în vedere acest lucru, el este înclinat în cunoaștere și în viața practică să considere propriul sine și activitățile și experiențele sale individuale ca scop suprem și ca ceva dat în primul rând; prin urmare, el stabilește idealuri subiective de activitate teoretică și practică (subiectivismul în doctrina adevărului, binelui, frumosului) și găsește criteriile de apropiere a unui ideal sau de îndepărtare de el în latura subiectivă a experiențelor Cu alte cuvinte, nu principiile universale domină sistemele filozofilor acestei perioade, ci tendințele individualiste, care conduc în cele din urmă la idealismul subiectiv Desigur, tendința spre individualism se reflectă nu numai în sistemele filozofice din acest timp, ci și în viața însăși În religie, se manifestă prin apariția protestantismului, prin răspândirea formelor individuale de religie care resping nu numai biserica, ci și orice comunitate religioasă și, în final, în răspândirea necredinței, adică eliberarea perfectă a individului de orice comuniune cu principiul universal necondiționat, cu Divinul În viața de stat și publică, tendința spre individualism se reflectă în nevoia tot mai mare de libertate politică și civilă Aceeași căutare a libertății se vede și în domeniul vieții economice Desigur, acest individualism stă la baza noului Biblioteca "Runivers" N L O S S K I-lea istoria nu sub forma unei reguli de conduită elaborată conștient, ci sub forma efortului instinctiv al personalității umane pentru o viață independentă Chiar și Filosofia, această perioadă o ghidează nu ca o teoremă, ci ca un instinct; așa trebuie să fie, dacă cele mai importante perioade ale gândirii filosofice sunt determinate de fundamente atât de profunde precum etapele diferențierii lumii subiective și trans-subiective, adică servesc ca expresie a etapelor de dezvoltare a spiritului, culturii și chiar, poate, a lumii în sine Prin urmare, individualismul nu apare imediat sub o formă dezvoltată: la început se amestecă cu elemente străine și, curățându-se de ele doar treptat, atinge tensiunea maximă cu predecesorii imediati ai lui Kant, precum și cu Kant însuși și cu Fichte în prima perioadă a operei sale filozofice Ceea ce urmează nu este prăbușirea instantanee a individualismului exclusivist, ci încorporarea treptată a tendințelor

universaliste în el Aceasta este o complicație a gândirii filozofice, punând bazele erei filosofiei moderne nu are loc sub forma unei rupturi cu vechiul, ci printr-o creștere organică: un individ gânditor, adâncindu-se în propriul sine, își găsește rădăcinile ființei sale individuale în Absolut, ajunge prin Absolut la o înțelegere a altora finite individualități și construiește o viziune asupra lumii, coordonând în toate privințele (corelând la începuturi egalitatea) lumea I și lumea nu - I, și nesubordonându-le (subordonându-le) unul altuia Pe această bază, se deschide oportunitatea de a crea o înțelegere organică a lumii, combinând universalismul filozofiei grecești cu individualismul noii filosofii, eliberându-se de unilateralitatea ambelor Cea mai nouă filozofie intră pe această cale în cel mai evident mod, cel puțin în cel al disciplinei sale, care este considerată principală, și anume în epistemologie Întrucât studiul meu "Justificarea intuiției", la care acest discurs servește drept introducere, este dedicat Biblioteca "Runivers" INDIVIDUALISM GNOSEOLOGIC Având în vedere problemele teoriei cunoașterii, voi lua acum în considerare această întrebare doar din partea dezvoltării individualismului epistemologic în noua filozofie și a depășirii lui în cea mai nouă filozofie Există trei aspecte importante în procesul cunoașterii, care pot fi interpretate în spiritul individualismului - alcătuirea cunoașterii (înseși experiențele care constituie cunoașterea), originea cunoașterii și sensul cunoașterii (transcendent sau imanent, adecvat sau inadecvat etc) Etapa extremă în dezvoltarea individualismului epistemologic ar fi doctrina că toate aceste trei aspecte ale procesului cognitiv sunt complet imanente subiectului cunoaștere, adică doctrina că toate experiențele cognitive în ansamblu sunt stările personale ale subiectului cunoaștetor, că ele provin în întregime din adâncurile spiritului cunoaștere însuși și dau cunoștințe numai despre fenomenele din subiectul cunoaștetor În empirismul lui Bacon și în raționalismul lui Descartes, teoria cunoașterii era, desigur, încă foarte departe de această formă extremă de individualism La Bacon, individualismul se manifestă doar sub forma intenției de a construi toate cunoștințele pe experiența personală, pe observațiile și experimentele făcute de subiectul cunoaștere însuși În același timp, însă, nu este exclusă posibilitatea ca compoziția, originea și sensul cunoașterii să fie transcendente În raționalismul lui Descartes, această întrebare este deja pusă într-un anumit fel și rezolvată într-o asemenea formă care poate fi numită prima etapă în dezvoltarea individualismului epistemologic; de fapt, Descartes nu numai că cere ca întreaga viziune asupra lumii să fie construită prin gândirea pură a subiectului cunoscător, dar crede, de asemenea, că toate experiențele cognitive (ideile și senzațiile înnăscute) sunt în întregime imanente subiectului cunoscător Cu toate acestea, el păstrează o legătură strânsă între procesele intelectuale și lumea exterioară, întrucât recunoaște originea transcendentă a senzațiilor și sensul transcendent al cunoașterii adevărate; deci Biblioteca "Runivers" n uite, cu CKI și teoria este doar prima etapă în dezvoltarea individualismului epistemologic; Pe de o parte, raționalismul lui Spinoza se află la același nivel, iar pe de altă parte și empirismul lui Locke și Berkeley A doua etapă în dezvoltarea individualismului epistemologic s-a putut și s-a desfășurat în următoarele două modificări: în primul rând, sub forma afirmației că orice cunoaștere, nu numai în alcătuirea ei, ci și în originea ei, are un caracter subiectiv, i e , iese din natura sufletului subiectului cunoscător însuși, și nu sub influența lumii transsubiective; în al doilea rând, sub forma afirmaţiei că orice

cunoaştere, nu numai în alcătuirea ei, ci şi în sensul ei, are un caracter subiectiv, i e oferă informații numai despre ceea ce se întâmplă în interiorul subiectului cunoscător, și nu despre ceea ce este în afara acestuia Prima formă a celei de-a doua etape a individualismului epistemologic a fost întruchipată în filozofie Leibniz, conform a cărui învăţătură procesul cognitiv este în legătură cu lumea exterioară cognoscibilă numai în măsura în care cunoaşterea adevărată are un sens transcendental Cea de-a doua formă a celei de-a doua etape a individualismului epistemologic este reprezentată de Filosofia lui Hume, a cărei teorie păstrează legătura dintre procesul cognitiv și lumea transsubiectivă numai în măsura în care se bazează pe ideea că impresiile simțurilor externe apar în cunoaștere subiect sub influenţa lumii transsubiective ra ' În fine, a treia și ultima etapă în dezvoltarea individualismului epistemologic se realizează în teoria cunoașterii a lui Kant, cel puțin în raport cu cunoașterea științifică, care constă în judecăți sintetice universale și necesare: de fapt, întrucât Kant susține că știința nu cunoaște decât fenomene și , de altfel, cu laturi regularitatea lor, introdusă în ele de însăși capacitatea cognitivă a subiectului, teoria sa a cunoașterii are în vedere toate cele trei aspecte ale procesului cunoașterii științifice - compoziția, Biblioteca "Runivers" INDIVIDUALISM GNOSEOLOGIC originea și sensul ei ca imanent subiectului cunoscător Doar conținutul empiric al cunoașterii, care nu se încadrează în sistemul judecăților universale și necesare, doar senzațiile sunt considerate de Kant ca o astfel de latură a procesului cognitiv, care, poate, este condiționat de relația dintre cunoașterea supus lucrului în sine Drumul de la prima etapă de dezvoltare a individualismului epistemologic până la a treia a fost parcursă de noua Filosofie nu întâmplător: era deja planificată de prima etapă de dezvoltare a individualismului epistemologic De fapt, dacă în experiență și în gândire subiectul cunoaștere se ocupă doar de stările sale mentale, atunci există o scindare profundă între cunoștințele despre lumea exterioară și ființa lumii exterioare, forțând filozofia mai devreme sau mai târziu să ajungă la idealism intelectualism, solipsism și scepticism Într-adevăr, dacă în procesul cunoașterii subiectul se ocupă doar de stări de conștiință, atunci mai devreme sau mai târziu trebuie să ajungă la concluzia că poate construi o imagine a lumii exterioare numai din materiale similare proceselor conștiinței Pe această cale se îmbarcă Leibniz și Berkeley Mai mult, deoarece acest idealism priveste ideile si conceptele lumii exterioare doar ca fenomene intelectuale in subiectul cunoastere, el capata un caracter intelectualist, exprimat clar cel putin in raport cu doctrinele lumii exterioare În cele din urmă, dacă subiectul cunoscător se ocupă doar de stările sale de conștiință, atunci mai devreme sau mai târziu filosofia trebuie să renunțe la afirmațiile despre tot ce este în afara subiectului și să ajungă la solipsism și scepticism Este remarcabil că această fază a dezvoltării individualismului, care este rezultatul inevitabil al diviziunii dintre gândire și ființă a lumii exterioare, este reprezentată nu numai de empirismul lui Hume; aproape de el este raționalistul Leibniz, care separă eu de nu - eu Biblioteca "Runivers" n Eu despre CKI th în așa măsură încât, conform viziunii sale asupra lumii, dacă Dumnezeu ar distrus întregul univers, cu excepția mea, atunci nici nu aș observa asta și aș putea continua să țin prelegeri, să fac o călătorie în America etc , ca întreaga lume, cu pe care intru în comuniune se dezvoltă din adâncul spiritului meu, care cuprinde întregul univers în sine sub forma unei copii vii Dacă despărțirea dintre șoarece și nevoie duce la necesitatea unor ipoteze

atât de ciudate și viclene pentru explicarea cunoașterii mirului trans-subiectiv, atunci este clar că filosofii, chiar predispuși la metafizica radionalismului, ca, pt exemplu, ar trebui, sau cinteen Titsism, ca Hume, sau caută o nouă fundamentare a cunoștințelor științifice Singura cale rămasă pentru această nouă fundamentare a cunoașterii constă în convergența gândirii și a ființei, în recunoașterea faptului că obiectele cunoașterii sunt imanente în procesul cunoașterii Kant a fost cel care a introdus acest nou principiu în teoria cunoașterii, totuși, ca fiu fidel al secolului, nu numai că nu a rupt legătura cu individualismul epistemologic al predecesorilor săi, ci chiar l-a ridicat la cel mai înalt stadiu de dezvoltare , reușind să confere noului principiu epistemologic un caracter individualist: de fapt , , el a adus împreună gândirea și ființa nu prin coordonarea lor, ci prin subordonarea ființei gândirii, afirmând că natura însăși este un fenomen pentru subiectul cunoaștere, creat de proces al experienței, iar ființa cognoscibilă este doar o categorie de gândire Astfel, Kant a eliminat scindarea dintre cunoaștere și aparență, dar, ca individualist, a introdus o nouă scindare între aparență și lucru în sine, iar critica conceptului de lucru în sine realizată de succesorii săi cei mai apropiați a relevat incapacitatea individualismului de a fundamenta procesul de cunoaştere a lumii exterioare În ce mod s-a dezvoltat în continuare teoria cunoașterii? Nu trebuia decât să renunțe la individualismul epistemologic și să recunoască Biblioteca "Runivers" INDIVIDUALISM GNOSEOLOGIC supra-individualitatea cunoasterii, i e pentru a afirma că obiectul cunoașterii poate fi transcendent în raport cu subiectul cunoaștere și nu mai puțin imanent în raport cu procesul cunoașterii Cu toate acestea, promulgarea bruscă a unui astfel de principiu ar fi o ruptură bruscă între trecut și prezent în istoria Filosofiei și ar fi posibilă numai dacă dezvoltarea filosofiei ar fi condusă de cerințe logice clar recunoscute ale gândirii Dacă, de fapt, tendințele filozofice sunt determinate de motive precum etapele de diferențiere a sinelui și a non-sinelui, sau de motive precum autoafirmarea unilaterală a personalității, care corespunde unui anumit nivel cultural al spiritului , atunci este greu de admis că trecerea de la individualismul epistemologic la teoria supraindividualității cunoașterii s-a realizat printr-o ruptură bruscă de trecut, sub forma unui nou principiu exprimat conștient Mai degrabă, trebuie să presupunem că această tranziție a avut loc printr-o transformare organică inconștientă a individualismului în teoria supraindividualității cunoașterii, astfel încât momentul trecerii de la individualism la opusul său nu a fost observat chiar de inițiatorul acestui proces Acest proces original de renaștere organică a avut loc de fapt în filosofia lui Fichte, trecând printr-un moment de individualism atât de extrem, care, poate pentru o clipă, s-a realizat în gândirea lui Fichte, dar a fost imediat învins de acesta Acest punct extrem al individualismului constă în presupunerea că nu numai Formele lumii cognitive, ci și toate conținuturile acesteia sunt create de sinele cognitiv O astfel de presupunere îndepărtează din filosofia lui Kant diviziunea dintre fenomen și lucru în sine, dar, în același timp, o idee complet nouă a relației dintre subiectul cunoaștere și întreaga lume este introdusă în teoria cunoașterii De fapt, un astfel de eu, care servește ca sursă primară și purtătoare a întregului univers, nu poate fi decât Absolutul Biblioteca "Runivers" n Eu despre CKI th nym Subiect, Eul supra-individual Universal, la care orice eu empiric se referă doar ca modificarea sa Sinele individual cunoaște acest

principiu fundamental al lumii, adâncindu-și în autocunoașterea până la rădăcina sa universală, până la acel act necondiționat "Eu mă pun", care aparține deja sferei supra-individuului În consecință, conținutul al acestui act de cunoaștere depășește limitele eului empiric, ceea ce este posibil numai în acel caz, dacă eul empiric are capacitatea de percepție non-senzorială (intuiția intelectuală), astfel încât obiectul cunoașterii, transcendent în raport cu "Eul individual, poate fi imanent în actul cunoașterii acestui sine și, în consecință, procesul de cunoaștere în aceste cazuri se dovedește a fi supra-individual Desigur, Fichte este încă foarte aproape de individualismul lui Kant, întrucât el folosește conceptul de intuiție intelectuală doar în raport cu cunoașterea despre activitățile eului; dar din moment ce nu există nimic în însuși conceptul de intuiție intelectuală care să oblige o asemenea limitare a acesteia, nu este de mirare că Schelling a folosit-o pe scară largă pentru a explica cunoștințele despre natură, precum și despre absolut, și împreună cu Hegel a dezvoltat doctrina a cunoașterii, afirmând deja destul de clar supraindividualitatea cunoașterii Sistemele acestor filozofi au supraviețuit timpului lor, dar doctrina supraindividualității cunoașterii nu părăsește stadiul în filosofia secolului al XIX-lea, ci, dimpotrivă, se răspândește din ce în ce mai mult, ia naștere, ca și în lucrarea lui Fichte din când în când, iar și iar în principal în legătură cu filosofia lui Kant Cea mai convenabilă și simplă cale pentru această transformare a filozofiei lui Kant este interpretarea unității transcendentale a apercepției ca o unitate a supra-individuului Această cale este urmată, de exemplu, de filosofia imanentă (Schuppe) și critica normativă (Rikkert) Pe de altă parte, empirismul, mergând în direcția opusă, tocmai transformând Biblioteca "Runivers" INDIVIDUALISM GNOSEOLOGIC în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, de exemplu, în teoria cunoașterii lui Mach, eul sensibil, într-un mănunchi de experiențe de asociere și disociere, a ajuns la concluzia că nu există temeiuri pentru a afirma că cunoașterea include doar elemente care constituie apartenența exclusivă a subiectului cunoscător Eliberându-se de individualismul epistemologic, direcțiile filozofice enumerate au scăpat astfel din ghearele idealismului subiectiv, dar urme ale originii lor din teoriile individualiste ale cunoașterii încă prea vizibil, pentru că ca moștenire negativă au primit de la predecesorii lor o înclinație excesivă spre intelectualism; Filosofii imanenți, de exemplu, consideră sintezele necesare obiectiv ca sinteze categorice, în timp ce empiricistul Max consideră conținutul experienței ca senzații Între timp, nu trebuie decât să articulăm clar ideea că cunoașterea este un proces supra-individual, care conține în sine obiecte care sunt transcendente în raport cu individul cunoaștere și va deveni imediat clar că intelectualismul pierde teren sub picioarele sale, deoarece sintezele , dat direct individului care cunoaște din exterior, pot fi, de asemenea, conexiuni reale, iar conținutul obiectului, care nu trebuie refractat prin sensibilitatea eului cunoaștere, nu trebuie să fie deloc senzație Astfel, teoria supraindividualității cunoașterii nu necesită intelectualism și nici măcar nu duce neapărat la idealism (nu vorbim despre idealismul grec, ci despre idealismul unei noi filozofii care construiește lumea din procese mentale), ci lasă loc pentru construirea unei viziuni realiste asupra lumii, dacă cercetările ontologice și cercetările științelor private vor oferi un material pentru aceasta "Justificarea intuiției" mea este tocmai scopul dezvoltării unei astfel de teorii Biblioteca "Runivers" n l o s s k y cunoștințe care ar putea servi drept fundație pentru o viziune realistă

asupra lumii La rândul său, pe baza unei asemenea viziuni asupra lumii, ar putea exista o depășire a tuturor formelor de individualism unilateral (metafizic și practic) și o convergență între tendințele grecești antice și noii gândiri europene N Lossky Biblioteca "Runivers" Precondiții psihologice pentru toleranță Există o problemă de toleranță în societățile moderne? Oare această cerință nu aparține acelui minim moral obligatoriu, care a fost elaborat de întreaga cultură veche de secole? Acestea sunt întrebări naturale și legitime, dar fără îndoială nu atât de simple și de incontestabile pe cât par la prima vedere Chiar dacă de mai bine de o sută de ani toleranța a fost recunoscută ca obligatorie pentru stat în raport cu cetățeanul, chiar dacă cuvintele declarației drepturilor au trecut în multe constituții europene și, în cele din urmă, într-o anumită măsură, au trecut chiar incluse în textul legilor fundamentale rusești: este suficient să ne uităm în jurul nostru pentru a vedea cât de mult Formele și instituțiile din realitatea socială și politică poartă pecetea unei "epoci barbare, când o persoană nu era deloc recunoscută pentru dreptul de a gândi liber sau de a-și exprima liber gândurile Dar cel mai important, se dovedește că intoleranța nu se limitează la normele prohibitive ale legislației, violența puterii de stat Se dovedește că pătrunde adânc în mintea și inimile oamenilor care se consideră prieteni sinceri ai libertății și că această stăpânire asupra psihicului public este mai ales pronunțată în momentele în care armele intoleranței legale, ca să spunem așa, își pierd puterea De câte ori am văzut în istoria omenirii cum cei care ieri au făcut apel la un comun Biblioteca "Runivers" S KOTLYAREVSKII libertate și drept comun, astăzi, ridicați de roata sorții, încep să spună că libertatea este libertatea binelui și nu a răului, adevărul și nu greșeala Dacă le este jenă să recurgă la mâna puterii de stat, care până de curând era îndreptată împotriva lor, au o serie întreagă de alte mijloace, mai puțin sincere și mai puțin grosolane, dar nu mai puțin eficiente, pentru a arăta greșelii unde " libertatea răului" îi poate conduce Nu este intenția noastră aici, desigur, să punem problema toleranței în întregime Până la urmă, toleranța nu are doar un aspect psihologic individual, ci și unul sociologic Multă vreme omenirea a trăit într-o tradiție a intoleranței totale, iar cele mai libere, cele mai liberale minți au căzut sub puterea acestei tradiții În prezent, nu există nicio îndoială, de exemplu, că conceptul de toleranță este foarte diferit între francezul obișnuit și englezul obișnuit În ochii acestora din urmă, legea franceză din privind congregațiile religioase apare ca un act de intoleranță vădită și violență împotriva conștiinței credincioșilor; în ochii primului, acesta este doar un act necesar de autoapărare a statului și de protecție a libertății civile de tirania clericală Cert este, în acest sens, că schimbările din instituții și legislație au o mare influență asupra întregului alcătuit spiritual al societății Multe persoane spirituale ruse, care atât de recent de la departamentul bisericesc și-au transmis convingerea că libertatea de conștiință nu este altceva decât libertatea de conștiință - probabil că mulți s-au răzgândit după manifestul din aprilie și octombrie e În orice caz, luăm întrebarea din punct de vedere individual-psihologic: care este gama gândurilor, care este viziunea asupra lumii care dispune o persoană la toleranță și ce o împinge în direcția opusă? Pe ce temei mental și moral este cel mai capabilă porunca "fii tolerant" Biblioteca "Runivers" PRECONDIȚII PSIHOLOGICE ALE TOLERANȚEI aduce roade și unde este ea osândită să fie glasul celui care strigă în pustie? Să începem cu stările mentale Există două stări psihice, aparent opuse, dar la fel de nefavorabile pentru dezvoltarea toleranței Una dintre ele este că

omul se crede posesorul adevărului complet, iar cei care nu sunt de acord sunt sclavii unei erori la fel de complete Celălalt se caracterizează, dimpotrivă, prin scepticism deplin: în ochii omului, adevărul este în general un lucru complet condiționat: toate opiniile sunt stări la fel de subiective, niciuna dintre ele nu poate pretinde o mai mare certitudine decât altele; nici unul dintre ei nu valorează, până la urmă, mai mult decât ceilalți Cât despre prima stare, ea ne este suficient de cunoscută din întreaga istorie a culturii umane Desigur, zona în care s-a manifestat cu cea mai mare strălucire este zona religioasă O putem observa în epoca celei mai mari forțe și intensități a conștiinței religioase, când este cea mai îndepărtată de orice fel de eclectism Cât de caracteristică este în această privință acea intoleranță metafizică, ca să spunem așa, care a fost adusă în lume de monoteismul evreiesc și dualismul iranian, spre deosebire de intoleranța utilitară a lumii antice Și este caracteristic faptul că ideea deținerii exclusive a adevărului religios este combinată cu cea mai mare smerenie Omul simte toată infinitatea neputinței sale în fața Divinului și, în același timp, este plin de conștiința superiorității față de cei care nu și-au cunoscut neputința Cum se îmbină aceste două sentimente în mesianismul evreiesc timpuriu! Adesea acest lucru este complicat de un sentiment de izolare națională, acea linie care separă "credincioșii de necredincioși" - se întâmplă și ca originea să nu fie luată în considerare aici Și aceasta este cunoașterea adevărului, care ridică o persoană deasupra propriului soi, Biblioteca "Runivers" S KOTLYAREVSKY nu se poate limita la dispoziții generale; poate lua forma unui set dezvoltat de dogme Treptat, se afirmă ideea că nu doar o mărturisire generală este necesară pentru mântuire, ci și pregătirea psihologică, că există o serie întreagă de adevăruri, a căror acceptare este obligatorie pentru mântuire Intoleranța care a însoțit răspândirea adevărurilor de bază ale creștinismului în multe țări se transformă în intoleranță la interpretarea cutare sau cutare rit, cutare sau cutare text Ura care i-a împărțit pe adepții lui Luther și Zwingli (un eretic și un schismatic mult mai rău decât un păgân în viziunea medievală) a fost nu mai puțin decât amărăciunea ambelor confesiuni protestante împotriva catolicismului, iar printre luteranismul însuși exista o astfel de teologie a rabiei, încât stânjenit chiar şi un om până la extrem atât de predispus la intoleranţă teologică ca Melanchthon Desigur, domeniul credințelor religioase este doar cel mai izbitor în acest sens Dogmatismul a jucat un rol nu mai mic în istoria gândirii științifice, unde cele mai mari victorii au fost obținute tocmai prin distrugerea sistemelor bine ordonate care păreau neclintit de puternice - iar amărăciunea cu care au fost apărate aceste sisteme corespunde pe deplin ideii lor putere Peter Ramus nu este cu siguranță singura victimă a acestei vrăjmășii școlilor, care nu era cu mult inferioară vrăjmașiei bisericilor și, dacă nu a fost însoțită de atâta vărsare de sânge, atunci doar pentru că mâna puterii seculare era mult mai puțin interesată aici Și aici, în general, este izbitoare analogia cu dezvoltarea credințelor: o nouă gândire, care luminează întregul sistem științific cu o lumină neobișnuită, apare la început ca o provocare îndrăzneață la adresa dogmatismului consacrat; inovatorul are aspectul unui distrugător Dar trec decenii, iar această gândire, care a intrat, ca să spunem așa, într-un sistem științific dat, se transformă ea însăși în dogmă; direcție, pe care și-a construit drepturile Biblioteca "Runivers" PRECONDIȚII PSIHOLOGICE ALE TOLERANȚEI dreptul la rațiune completă, dreptul la îndoială, face deja apel la principii complet diferite Materialismul economic, s-ar putea spune, a revoluționat

gândirea istorică, dar cât de repede s-a transformat într-un sistem dogmatic înghețat, apărat cu toată rigiditatea conservatoare La prima vedere se pare că toate acestea nu au nicio legătură cu intoleranța Este cu adevărat imposibil să te recunoști ca proprietar al adevărului și, în același timp, să-i tratezi pe alții care sunt lipsiți de el cu respect și simpatie deplin, fără a limita în niciun fel manifestările gândurilor și sentimentelor lor? Este posibil ca un catolic credincios, în ochii căruia nu există mântuire pentru oamenii din afara societății sale religioase, să nu poată menține relații strânse și bune cu oameni de alte confesiuni Desigur, aici nu există o imposibilitate absolută, dar aici există o dificultate psihologică extremă și, fără îndoială, este cu atât mai mare, cu atât mai important este adevărul însuși Doi filologi se ceartă despre validitatea tradiției romane timpurii; amândoi pot fi absolut convinși de dreptatea lor și de greșeala celuilalt, dar totuși nu vor presupune că lumea din jurul lor va pieri dacă adevărata privire asupra regilor romani, asupra lui Coriolanus și Menenius Agrippa, nu va triumfa Cu totul alta este o chestiune când vine vorba de adevăruri, ca să spunem așa, indispensabile pentru mântuirea omului și a societății Este suficient să ne imaginăm gândirea și sentimentul cuiva care este ferm convins că cei care resping această propoziție își pregătesc propria lor distrugere veșnică Cât de ușor se creează aici o stare de spirit care dictează: compelle intrare în sensul atașat acestor cuvinte de Biserica Catolică Oare puțină violență este într-adevăr un astfel de rău atunci când cel greșit este amenințat cu un chin fără sfârșit și fără speranță? Cel pentru care Judecata de Apoi a lui Orcagna sau Michel Angelo nu sunt simboluri artistice, ci o realitate teribilă, poate fi tolerant? Și, în sfârșit, din moment ce Divinul pedepsește greșeala prin eternitate Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" S KOTLYAREVSKII chinuri, nu arată calea spre dreptatea omenească! Știm ce semnificație fatală pentru dezvoltarea intoleranței în creștinism a fost reforma secolului al IV-lea, care a transformat-o într-o religie de stat A fost aici o necesitate istorică obiectivă, și este inutil să ne plângem, dar Faptul în sine este neîndoielnic: ce distanță îl desparte pe Minucius Felix de Firmicus Maternus! Cât de îndepărtate sunt capitolele din Codex Theodosianus, dedicate poziției bisericii în stat, dispoziției în comunitatea creștină timpurie Trebuie admis, însă, că o analiză mai profundă relevă în biserică și în rândul gânditorilor ei o stare psihologică care oferă teren fertil pentru dezvoltarea intoleranței Este suficient să arătăm spre Tertulian Este unul dintre elocvenții apărători ai toleranței religioase, la care face apel, apărând dreptul colegilor săi de a trăi în Imperiu fără a fi persecutați Dar este suficient să citim paginile sale dedicate înfățișării chinurilor eterne ale necredincioșilor, este suficient să înțelegem această ură arzătoare a păgânismului și, fără îndoială, vom vedea cum cele mai profunde fundamente ale viziunii asupra lumii a lui Tertulian sunt îndreptate nu spre toleranță și dacă el trăit în secolul al IV-lea sau al V-lea, desigur, vocea lui nu ar suna ca disonanță în corul general El nu ar fi predat altfel decât cel mai mare exponent al viziunii creștine asupra lumii din această epocă, Fericitul Augustin Ne putem referi la cel mai recent catolicism, care adesea, în lupta sa cu puterea seculară, face apel la "drepturile omului și ale cetățeanului" și la libertatea generală - libertatea de conștiință, de vorbire și de învățătură Biserica nu se mai poate bucura de protecție specială a puterii de stat, dar este forțat să se bazeze pe simpatia publică și populară, pentru a câștiga această simpatie Biblioteca "Runivers" PRECONDIȚII

PSIHOLOGICE ALE TOLERANȚEI Lambert și alții puteau crede sincer în reconcilierea libertății politice și catolicismul, contradicția dintre principiile sale și însuși spiritul noii libertăți a rămas În acest sens, formula sinceră a publicistului clerical francez Velho, adresată reprezentanților "spiritului laic" (esprit laïque), "vă cerem libertate, deoarece este în principiile voastre; v-o refuzăm, deoarece nu este în principiile noastre" , nu puteau fi niciodată complet infirmate de catolicii liberali, la fel cum ei nu puteau slăbi semnificația celebrei programe a lui Pius al IX-lea, acel credo al intoleranței religioase, la fel cum nu puteau ascunde sensul proclamației de la Conciliul Vatican al dogmei infailibilitatii papale Desigur, atmosfera înconjurătoare a libertății civile și politice nu poate decât să se reflecte în însuși conținutul viziunii catolice moderne asupra lumii; adaptarea are loc nu numai în exterior, ci și în interior, iar în conștiința catolicilor moderni, doctrina adevărului bisericii unice-mântuitoare nu mai poate fi acceptată în toată nemilosirea medievală Aceste principii opuse au fost introduse în viața spirituală a lumii catolice, dar putem fi siguri că adevărata toleranță nu va fi posibilă pentru aceasta până când nu se va distruge ideea că, în afara acestor poziții tradiționale, o persoană este condamnată la moarte Vedem o schimbare interioară atât de profundă în protestantismul secolului al XIX-lea, care, desigur, se bazează nu mai puțin pe critica biblică și pe noua filozofie religioasă decât pe Luther și Calvin Și aici tărâmul religiei nu este singurul și exclusiv Din punctul de vedere al democrației social-democratice ortodoxe, o viziune materialistă asupra dezvoltării societăților umane este o condiție indispensabilă pentru recunoașterea idealurilor sale practice Pot social-democrații, care recunosc singura cale adevărată către umanitatea deplină · Biblioteca "Runivers" S KOTLYAREVSKII Din fericire, văzând în cei care nu sunt de acord cu ei înșiși - oameni care întârzie eliberarea omenirii de suferință și robie - pot ei să trateze cu adevărată toleranță? Cât de puternică este tentația de a face oamenii fericiți, chiar dacă împotriva voinței lor! Numai imaginându-ne această convingere a social-democrației în certitudinea teoretică și în importanța practică infinită a propunerilor sale putem înțelege chiar și acest fanatism de partid atât de neplăcut de izbitor Abia atunci putem descoperi căptușeala psihologică a acestei lupte împotriva bernsteinismului, reformismului social etc Abia atunci vom înțelege această amărăciune extremă, care în ochii ideologilor de partid este trezită chiar și de curente de gândire pur abstracte, precum teoria valorii de utilizare, dacă acestea amenință premisele acestei ideologii de partid Desigur, aici depinde foarte mult de grad, dar totuși, ca regulă generală, rămâne propoziția că dogmatismul, gravitația față de el, este favorabilă dezvoltării spiritului de intoleranță Indiferent cum se dovedește și se recunoaște dreptul unei persoane de a greși, dar din moment ce tărâmul adevărului și al erorii sunt separate printr-o linie absolută, din moment ce nu există tranziții între lumina completă și întuneric complet, o persoană rămâne întotdeauna străduindu-și să-și influențeze propriul fel cu măsuri suficient de energice pentru a-i obliga să accepte adevărul El s-ar putea referi oricând la argumente din principiul binelui comun, care, trebuie să admitem, au un seductiv considerabil Oricine vrea să lupte în apărarea toleranței ar trebui să-și îndrepte loviturile în primul rând spre dogmatismul intelectual, spre tentația de a deține un adevăr monopolist Aceasta este una dintre cele mai pernicioase tentații teoretice și antisociale practice Intoleranța se dezvoltă nu numai pe

baza fanatismului dogmatic Cunoaștem în istorie un alt tip de oameni care nu cred deloc în adevărul obiectiv în general, în ochii cărora există credințe și opinii diferite Biblioteca "Runivers" PRECONDIȚII PSIHOLOGICE ALE TOLERANȚEI La fel de convenționale sunt viziunile personale asupra lumii, care în această chestiune cunosc doar criteriul oportunității, dar care, în numele acestui criteriu al oportunității, nu s-au oprit la nicio violență Și într-adevăr, ce drepturi speciale are persoana umană în căutarea adevărului, dacă chiar sfârșitul este cu totul înșelător Este mult mai bine să selectăm totalitatea ideilor care pot fi introduse într-o anumită societate în beneficiul ei și să le facem obligatorii, ca să spunem așa, viziunea asupra lumii Ideea acestei obligații este jignitoare doar atâta timp cât credem în adevărul obiectiv, care aici trebuie sacrificat sub presiunea exterioară, dar, din moment ce nu există, ce criteriu rămâne atunci, cu excepția unei mai mari sau mai mici utilitate? Unul va urmări o anumită direcție mentală în scopuri egoiste, celălalt în beneficiul celor persecutați înșiși, dar ici și colo cel mai înalt principiu nu este deloc adevărul și falsitatea Știm cât de deplină indiferență religioasă se îmbină cu o intoleranță nu mai puțin crudă decât fanatismul cel mai complet Nu degeaba sistemul de luptă organizată împotriva ereziei, așa cum s-a dezvoltat în a doua jumătate a Evului Mediu, se întoarce atât la legile marelui sceptic împărat Frederic al II-lea cât și la activitățile dușmanilor săi, papii Cea mai clară fundamentare teoretică și justificare a acestei legături dintre scepticism și intoleranță o găsim la Hobbes El aplică în esență domeniului cunoașterii și credințelor ceea ce tradiția dreptului roman a propus cu privire la legi: quod principi placuit legis habet vigorem; pentru Hobbes, adevărul este ceea ce autoritatea supremă recunoaște ca atare Enumerarea sa de "seditiosae opiniones" poate fi plasată cu îndrăzneală la același nivel cu programele și indicile catolice, dar nu are cu adevărat acel caracter revoltător de ipocrizie care pare să-i fie inerent, tocmai pentru că Hobbes nu ascunde Biblioteca "Runivers" S KOTLYAREVSKY își arată desăvârșitul scepticism: ceea ce cere de la un cetățean în interesul liniștii statului și al ordinii de subordonare spirituală nu este deloc un sacrificiu, căci tot ceea ce depășește limitele experienței directe este la fel de nesigur Intoleranța ciudată a lui Auguste Comte, atitudinea sa puternic ostilă față de toată munca mentală individuală originală, a fost alimentată de ambele surse, atât de pozitivismul său dogmatic, cât și de scepticismul său complet în domeniul a ceea ce depășește limitele gândirii pozitive Această intoleranță, născută din neîncrederea în adevăr, este caracteristică mai ales oamenilor care, prin voința sorții, stau aproape de viața mecanismului statal și se găsesc, ca să spunem așa, hipnotizat de "necesitatea statului" (rațiunea d "état) Din punct de vedere psihologic, este infinit mai dificil să apărăm restricțiile impuse de eforturile rațiunii umane și ale conștiinței umane, dacă credem în posibila rodnicie a acestor eforturi De aceea, printre cei mai înflăcărați apărători ai așa-zisei principii protectoare "sunt atât de mulți oameni care au la fel de puțină încredere în principiile protectoare ca în orice alt principiu" Psihologia reprezentanților de seamă ai reacției primei jumătăți a secolului al XIX-lea ne este mai cunoscută din materialul biografic și de altă natură rămas; putem vedea clar cât de puternică a fost baza sceptică, de exemplu, la Metternich Într-o zi, din această parte, poate vom putea cunoaște mai îndeaproape figurile reacției rusești precum Katkov și Pobedonostsev Și când Filip al II-lea răspunde propunerilor iubitoare de libertate ale marchizului

de Pose cu o remarcă despre visarea incorigibilă a acestui gen de oameni, el este mult mai mult un slujitor al "necesității statului", pentru care gândurile sunt împărțite în utile și dăunătoare , și nu adevărat și fals, decât un reprezentant al fanatismului dogmatic Dar un astfel de slujitor al necesității statului va da de bunăvoie o mână de ajutor Biblioteca "Runivers" PRECONDIȚII PSIHOLOGICE ALE TOLERANȚEI fanaticului milostiv fanatic; la momentul potrivit, el își va putea folosi toată intoleranța amară împotriva "ereticilor" Știm cum ideea unei biserici de stat a fost în egală măsură apreciată de apărătorii unanimității teocratice și de susținătorii absolutismului de stat Vedem că același lucru în general când vine vorba de managementul spiritual al societăților umane În acest sens, imaginea celui mai mare sceptic, "marele inchizitor", pe care a dat-o Dostoievski, rămâne de neîntrecut Cu siguranță; scepticismul apare în combinații psihologice extrem de diverse; poate fi însoțită de un anumit sentiment de milă pentru impotența umană sau de ironie bună Scepticul și Luka din "Zilele" lui Gorki și acest scepticism nu-l împiedică să cultive erorile umane de dragul profitului, expunându-le ca adevăr autentic Dar pierderea credinței în puterea spiritului uman, pierderea respectul pentru ea, este întotdeauna periculos; unde să găsești o altă sursă de toleranță? Renan i-a sugerat unui milionar european să organizeze un miracol fals pe Muntele SaFed: organizatorul său ar putea fi martor cum se creează o nouă religie, cum oamenii vărsă sânge din cauza și ar reflecta asupra prostiei umane și a inocenței umane Dacă într-adevăr întreaga istorie a credinței este explicată prin astfel de operațiuni intenționate sau neintenționate, ce valoare are sentimentul religios? Și dacă milionarul Renan, după experimentul său, ar fi devenit liderul destinului unei societăți umane, ar fi avut destule motive să se ocupe de asigurarea libertății de conștiință și, probabil, după ce a aflat din experiență ce preț are aceasta libertatea are, el ar pune "necesitatea națională" mult mai sus decât aceasta Biblioteca "Runivers" s Kotlyarevsky Dacă acești doi poli opuși - dogmatismul absolut și scepticismul absolut - sunt la fel de favorabile dezvoltării intoleranței, atunci trebuie să ne așteptăm ca toleranța să fie insuflată predominant soluri de stări psihologice intermediare Și această presupunere a priori este pe deplin confirmată de analiza realității În atmosfera spirituală în care trăiește umanitatea modernă, există o idee care este rezultatul dezvoltării științifice și este profund imprimată în gândirea oamenilor care, în orice fel, au fost implicați în această dezvoltare: înțeleg ideea relativitatea cunoașterii Această idee, în esență, reprezintă paladiul elaborat de știință atât împotriva dogmatismului înghețat, cât și împotriva scepticismului inutil Ne învață să înțelegem dinamic cunoașterea adevărului Nici un individ şi nicio epocă nu se poate prezenta ca monopolişti ai adevărului; adevărul de azi nu a fost așa ieri și poate că nu va fi așa mâine Dar, în același timp, nu există o simplă succesiune caleidoscopică de iluzii interschimbabile Există o mișcare progresivă incontestabilă aici Domeniul gândirii umane se extinde, metodele sale devin mai clare și mai subtile Fără îndoială, cunoașterea este întotdeauna fragmentară, iar limitele pe care ni le dezvăluie experimentele și teoria cunoașterii nu pot fi depășite în timp ce o persoană este persoană, dar chiar și în aceste limite, se oferă infinit de mult minții care caută și testează O persoană crescută cu această idee, desigur, nu își va imagina niciodată oameni care îi împărtășesc opiniile și oameni care nu sunt de acord, ca regatul lui Ormuzd și Ahriman El știe cât de schimbătoare, subtilă și greu de înțeles este linia care separă adevărul de eroare Cea mai bună garanție

a realizării celui dintâi este căutarea sa conștiincioasă; Cel mai bun mijloc de a facilita o astfel de căutare conștiincioasă este de a stabili libertatea deplină, toleranța deplină Biblioteca "Runivers" PRECONDIȚII PSIHOLOGICE ALE TOLERANȚEI El știe că numai în această atmosferă, lipsită de suspiciune și ură, motivele pure de a lupta pentru adevăr capătă cea mai mare putere II, același sentiment, desigur, îl îndepărtează de ferentismul indie, căci istoria nu este o simplă fantasmagorie a gândirii, este creșterea unor noi valori La sfârșitul relativității cunoașterii, se creează o reprezentare a volumului de solidaritate mentală comună, despre continuitatea generației, care leagă astronomul modern, care pe malurile Tigrului și Eufratului cu multe mii de ani înaintea erei noastre , a copleșit cerul fără stele Această creativitate nu este individuală, ci colectivă, creativitate, s-ar putea spune, a întregii rase umane; un asemenea gând creează în om o adevărată nevoie de toleranţă Și, fără îndoială, cel care, direct sau indirect, prin lucrările sale științifice sau prin generalizările filozofice, a introdus această idee în conștiința societăților, a făcut un mare serviciu cauzei toleranței Un alt principiu, încă mai larg și, de asemenea, cel mai strâns legat de creșterea toleranței, este principiul infinitității și varietății adevărului, infinitatea acelor aspecte sub care acesta apare Acest gând este cel mai bun remediu pentru mândria dogmatică, pentru pretențiile de a avea adevăr absolut, pentru izolarea școlii Cât de limitată este revelația ființei, care este revelată fiecărei persoane, și cât de incomensurabilă este ea cu toată plinătatea ei; cel care nu înțelege acest lucru este încă în strânsoarea concepției antropocentrice In fine, aici invatam sa apreciem varietatea infinita a acelor relatii in care individul poate intra in intreg; aflăm aici că adevărul atât de des uitat că nu există nicio contradicție între * cunoașterea pozitivă și viziunea metafizică, nu există nicio contradicție între ele și percepția religioasă a lumii - pentru că aici sunt date o serie de principii care leagă o persoană cu diferite laturi fiind Biblioteca "Runivers" x S KOTLYAREVSKII Cât de favorabilă este această înțelegere dezvoltării toleranței, vedem cel mai limpede când o comparăm cu viziunea opusă asupra lumii, care și în prezent are mulți adepți care o profesează, aproape ca o dogmă religioasă - monismul Întrucât unitatea nu este un principiu regulator aici, ci determină însuși conținutul viziunii asupra lumii, din moment ce toată dizarmonia inevitabilă a spiritului uman este sacrificată unității, odată ce legitimitatea unei singure relații a omului cu lumea este proclamată - din nou cu inevitabilul dogmatismul și condamnarea celor care gândesc diferit se nasc cu tandrețe Aceasta este una dintre cele mai periculoase părți în dominația unei astfel de viziuni asupra lumii Și, invers, cu cât o persoană își imaginează mai clar toată incomensurabilitatea abilităților sale cu conținutul întregii lumi și, în același timp, toată măreția însuși actului conștiinței, cu atât este mai pregătit să împlinească marea poruncă a toleranței Și acest lucru este de o importanță deosebită în domeniul religiei În esență, numai pe baza recunoașterii incomensurabilității Formelor și confesiunilor religioase istorice și a obiectului lor infinit, este posibil să se îmbine viața religioasă cea mai profundă cu toleranța deplină Schleiermacher a pus corect problema perceptiv atunci când a văzut esența ei în sentimentul pătrunzând în cele mai diverse forme de adorare a divinității, când a arătat cea mai profundă apropiere, legând, în ciuda tuturor neasemănărilor exterioare, cu creștinismul Spinoza Dar s-a oprit, poate prea mult din punct de vedere psihologic individual Acea opera enormă

de gândire științifică, care ne dezvăluie toată diversitatea ^legăturilor dintre "păgânism" și "creștinism", care dezvăluie paralelele izbitoare dintre iudaism și cultura assobiloniană, care recreează întregul proces religios din omenire - această lucrare, fără îndoială, nu poate fi lăsată fără influență asupra schimbărilor în -

majoritatea psihologiei religioase ""Valorile moștenite" aici nu sunt distruse, ci adâncite și împletite cu noi cuceriri ale spiritului uman Și cu cât mai departe, cu atât cuvintele nemuritoare ale lui Faust vor vorbi inimii: "Wer darf ihn nennen Undwer bekennen: Ich glaub ihn Am fost empfinden Und sich unterwinden Zu sagen: ich glaub ihn nicht? Der Allumfasser, Der Allerhalter, Fasst und erhâlt er nimic Dich, mich, sich selbst?" Apoi acele Forme de comunicare care ni se par convenționale și artificiale, cum ar fi "congresele religiilor" - comunicarea între toți, care în diferite timpuri temporale servesc Unului Etern, atunci vor deveni o mare, puternică nevoie, iar vechiul Fanatic religios va deveni imposibil din punct de vedere psihologic Am luat doar domeniul intelectual, dar, desigur, toleranța nu este determinată doar de el; nu este doar produsul acelor sau altor abilități mentale, obiceiuri, puncte de vedere Un rol nu mai puțin important îl joacă aici, desigur, acel sistem divers de sentimente, care determină atitudinea unei persoane față de felul său Pe fundalul unei viziuni la fel de sănătoase, dacă vreți, dogmatice asupra lumii, catolicismul medieval l-a produs atât pe apostolul marii iubiri, Francisc, cât și pe apostolul urii fanatice, Dominic Ambii erau absolut la fel de convinși că nici o persoană nu poate găsi mântuirea în afara căilor indicate de biserică Dominik în concluziile sale a ajuns la capăt aici; s-a dedicat cauzei organizării eradicării iluziilor dezastruoase - cauză care   care pentru el era legat de existenţa unei societăţi creştine Francisc credea că nicio eroare, nicio erezie nu ar putea rezista iubirii infinite revărsate în lume, o iubire care este legată de frumusețea lumii și urcă la izvorul întregului adevăr - Dumnezeu Cânta despre soare și lună, zi și noapte, oameni și lumea animalelor, viață și moarte și s-a gândit că sufletul, ocupat de aceste sentimente, va scăpa el însuși de erezie - și numai prin organizarea frăției sale, el , parcă, a subliniat fără tragere de inimă posibilitatea ereziei încăpățânate, care totuși poate pătrunde acolo și la întrebarea ce să facă atunci, a răspuns destul de în spiritul patronilor săi, papa Inocențiu al III-lea și Grigore al IX-lea Și nu vedem noi, pe măsură ce trecem la epoca actuală, în mod constant această combinație ciudată de dogmatism mental extrem și exclusiv cu acea blândețe sufletească care permite o mână frățească să fie întinsă chiar și celor care gândesc diferit? Acesta este un alt domeniu, nu mai puțin, desigur, necesar pentru cineva care vrea să fie apostol și predicator al acestei rare virtuți El va învăța aici că, în primul rând, trebuie să proclame credința în demnitatea umană și compasiunea față de om și că aceste sentimente sunt pe deplin compatibile cu o intoleranță profundă și nemiloasă față de viciu și rău Căci toleranța, și nu indiferența rece, presupune recunoașterea acestei demnități în celălalt și sentimentul de legătură cu el Și din aroganța rece, care este gata să se repete constant: pereat mundus, fiat veritas - luând în considerare veritas pentru propria sa proprietate, nu numai o filozofie mai largă vindecă, ci și bunătatea direct trezită Iar acesta din urmă este mult mai capabil să ofere societății umane "unitatea morală" dorită decât tot felul de simboluri obligatorii ale confesiunii spirituale sau laice S

Kotlyarevsky Biblioteca "Runivers" - / Bernard Mandeville și "Fabula albinelor" (Sfârşit) Considerând iubirea de sine motorul principal al activității umane și cel mai puternic instrument al progresului în general, Mandeville trebuia în mod firesc să fie ostil gânditorului, care considera altruismul drept o proprietate integrală și originală a naturii umane Ne referim la Shaftesbury În scrierile sale, Mandeville contrastează de mai multe ori opiniile sale cu cele ale moralistului menționat Cele mai valoroase pasaje în această privință se găsesc în tratatul lui Mandeville, intitulat "O anchetă asupra naturii societăților " atracție naturală pentru întregul din care face parte și cu tendința de a căuta binele acestui întreg Pe baza acestei presupuneri, el numește fiecare acțiune efectuată în interesul jpçjmaro bună, do-! rătăcirea, iar orice egoism care exclude complet o astfel de / atitudine, se numește viciu În raport cu oamenii, el consideră virtutea și viciul drept realități constante care trebuie să rămână neschimbate în toate țările și în orice moment și își imaginează că o persoană cu o minte sănătoasă, urmând doar regulile unui sunet !) Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" N VINOGRADOV sens, nu numai că poate găsi acest "frumos și cinstit" (pulchrum et honestum) în morală, în operele de artă și natură, dar se poate controla cu mintea la fel de ușor și convenabil precum un călăreț iscusit cu căpăstru controlează un bine forat cal "') "Dar orice cititor atent al acestei cărți", continuă Mandeville, va observa în curând că nu există două sisteme mai opuse decât al meu și al lordului Îi recunosc conceptele ca fiind nobile și rafinate: sunt un înalt compliment pentru natura umană și sunt capabile, cu ajutorul unui pic de entuziasm, să ne inspire cele mai nobile sentimente cu privire la demnitatea naturii noastre sublime, dar ce păcat că ei nu corespund realității și n-aș merge atât de departe, dacă aproape pe fiecare pagină a acestui tratat nu ar încerca să demonstreze că forța lor nu este în concordanță cu experiența noastră cotidiană ") conceptele sunt văzute ca ceva universal și obligatoriu " Urmărirea acestor concepte (ca reale), remarcă el de altfel, nu este mai bună decât orice întreprindere irealizabilă și nebună") Experiența, potrivit lui Mandeville, dimpotrivă, dezvăluie variabilitatea constantă a acestor concepte, ca și alte principii, care sunt, de asemenea, considerate pe nedrept neschimbate "Obiectivul principal pe care l-am urmărit în această lucrare*) este acela de a demonstra că "pulchrum et honestum", predominant și cu adevărat valoros dintre toate *) Mandeville O căutare în natura societății fabula albinelor eu, p -) Ib , p s) Ib , p) O căutare a naturii societății Biblioteca "Runivers" BERNARD MANDEVILLE ȘI FABULA SA DESPRE ALBINE" lucrurile, în cea mai mare parte, sunt la fel de volubile și de schimbătoare pe cât ar fi modele și obiceiurile, încât, în consecință, concluziile desprinse din presupusa lor certitudine nu au nicio valoare, iar noțiunile nobile despre calitățile naturale bune ale omului sunt dăunătoare, deoarece conduc la drumul greșit și numai himeric: dreptatea acestui lucru am ilustrat-o prin cele mai evidente exemple din istorie Am vorbit despre dragostea noastră pentru societate și despre aversiunea noastră față de singurătate și am examinat prin și prin diferitele motive ale acestor eforturi și am arătat că toate sunt înrădăcinate în egoism "*) Приблизительно то же самое Мандевиль говоритъ и въ своихъ "Діалогахъ", при чемое Мандевиль говоритъ и въ своихъ "Діалогахъ", при чемое Мандевиль водевиль а враждебность основныхъ принциповъ ШеФТсбёри самому духу христіанства и, натоза, пытобо,пы что его собственныя воззрѣнія могутъ содѣйствовать только укрѣпленію основъ хернисогі срѣнію основъ

хернисті сого ствовать съ вами , spune Mandeville prin gura lui Cleomenes în al șaselea dialog, că el (Shaftesbury) a fost un om învățat și un scriitor elegant, a dat dovadă de o imaginație bogată și de subtilitate a gândirii, a scris cu grație și forță Dar dacă, pe de o parte, aceasta trebuie recunoscut că sentimentele sale în ceea ce privește libertatea și umanitatea erau nobile și sublime și că nu există nimic vulgar sau vulgar în Caracteristici, nu se poate nega, pe de altă parte, că ideile sale despre calitățile bune și excelente ale naturii noastre au fost pe cât de romantice şi himerice, pe atât de frumoase şi atrăgătoare a încercat să unească două contrarii care nu se pot împăca niciodată - inocenţa pe tărâmul moravurilor şi ceea ce este considerat mare în lume Pentru a atinge acest scop, a promovat deismul, iar sub pretextul biciuirii papismului și superstiției, a atacat însăși Biblia În cele din urmă, sub) Id , p - Biblioteca "Runivers" N VINOGRADOV batjocorind anumite pasaje din Sfânta Scriptură, se pare că a încercat să submineze temeliile religiei deschise, intenționând să întemeieze, pe ruinele creștinismului, virtutea păgână "*) iluminatul, duce direct la necesitatea nu numai a revelației și a credinței, ci și latura practică a creştinismului El realizează acest lucru, pe de o parte, prin descoperirea deșertăciunii lumii și a plăcerilor ei cele mai rafinate și, pe de altă parte, prin convingerea insuficienței rațiunii umane și a virtuții păgâne de a atinge adevărata fericire") IV "Fabula albinelor" a atras atenția asupra ei chiar de la apariția ei, iar interesul pentru această lucrare nu a slăbit nici după ce această lucrare a fost retipărită într-un volum semnificativ crescut, sub forma unei lucrări în două volume, care conține, în plus la textul "Fabulei" însuși , o serie de tratate și dialogurile menționate Chiar și în timpul vieții autorului întâlnim mai multe lucrări îndreptate împotriva "Fabula albinelor" Lucrările de acest fel îl privesc de obicei nu numai pe Mandeville, ci și pe antipodul său în multe privințe - Sheftesbury Acest lucru trebuie spus mai ales despre faimosul lui Berkeley lucrare "AlsiFron sau filozoful mărunt", al cărui al doilea dialog este dedicat în mod special lui Mandeville (al treilea dialog este îndreptat împotriva lui Shaftesbury)) Mai exact, Mandeville are în vedere pamfletul Laure (Legea), care a apărut ceva mai devreme (, Remarie on the fable ot bees) Din nou, ambii gânditori (adică, Mandeville și Sheftesbury) sunt preocupați de "Experiența în ceea ce privește "Caracteristicile") Mandeville fabula albinelor, v, II, p) ID p) A apărut în Biblioteca "Runivers" BERNARD MANDEVILLE ȘI "FABLA ALBINELOR" al Dr Brown, publicat după moartea lui Mandeville (în) Dar chiar și mai devreme punctele de vedere ale ambilor gânditori sunt comparate în celebra lucrare a lui Getchest An Inquiry into the Source of Our Ideas of Beauty and Virtue, publicată în Dar la ora actuală nu vom intra într-o analiză a acestei controverse, cu atât mai mult cu cât este în mare măsură subiectivă, ne vom opri doar asupra observațiilor despre principalele principii ale lui Mandeville, exprimate la câțiva ani după moartea acestui scriitor de celebrul creator de economie politică, Adam Smith Înțelegem judecata lui despre Mandeville, care se regăsește în lucrarea sa The Theory of Moral Sentiments, publicată în A Smith vorbește despre Mandeville într-un capitol intitulat "Despre sistemele prea libere în relația morală" După ce a evidențiat principiile de bază ale lui Mandeville, A Smith indică motivul paradoxului care se năpustește involuntar la noi când citim fabula albinelor între timp, așa cum afectul este într-o anumită măsură și într-o anumită direcție De aceea, consideră ca deşertăciune tot ceea ce are de-a face cu, sau ar trebui să aibă, sentimentele altora, şi cu

ajutorul unor asemenea sofisme, el stabileşte pentru sine o concluzie favorabilă că viciile persoanelor private sunt binecuvântare publică") Mai mult, A Smith încearcă să găsească o sursă pentru o astfel de interpretare a laturii emoţionale a naturii umane "Câteva doctrine ascetice populare, comune în epoca premergătoare vieții lui Mandeville și văzând existența) O revizuire detaliată a literaturii împotriva "Fabula albinelor" poate fi găsită în monografia lui Sakmann Bernard de Mandeville und Bienenfabel-Controverse Freiburg i B , S -) A Smith Teoria sentimentelor morale ed Eondon, , v GI p Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" N VINOGRADOV virtutea virtuții în eradicarea tuturor efectelor noastre a(r) a fost adevărata bază pentru acest sistem liber I-a fost ușor pentru Mandeville să demonstreze, în primul rând, că o victorie completă în acest sens nu a avut loc niciodată între oameni și, în al doilea rând, că universalitatea unei astfel de victorii va fi fatală pentru societate, punând capăt oricărei industrie și comerț și, în într-un fel, toată munca vieții umane Prin prima dintre aceste propoziții, el pare să fi dovedit că nu există nicio virtute adevărată și că ceea ce se pretinde a fi astfel este doar o minciună și o calomnie împotriva rasei umane, iar prin a doua, că viciile indivizilor sunt un public public bine, deoarece fără ele nicio societate nu poate prospera sau prospera!) După ce și-a exprimat în continuare judecata finală asupra punctelor de vedere ale lui Mandeville, celebrul economist distinge și acel grăunte de adevăr, care, în opinia sa, există, fără îndoială, în afirmațiile paradoxale ale autorului fabulei albinelor multe persoane, și a provocat atât de mare anxietate celor care sunt prieteni ai celor mai bune principii, dacă nu s-a învecinat cu adevărul în unele privințe poate să nu aibă nicio bază în natură și "să nu încheie nicio asemănare cu adevărul" *) Dar este altfel cu sistemele de filozofie morală, iar un autor care pretinde că ne explică originea sentimentelor noastre morale nu ne poate înșela atât de grosolan și nu se poate abate atât de departe de adevăr În acest sens, autorii lucrărilor din domeniul filosofiei naturale pot fi comparați cu călătorii care vorbesc despre țări îndepărtate, care) Ib , p -) Ib , p - Aceasta este, potrivit lui Smith, binecunoscuta doctrină a lui Descartes despre vortexuri) Ib ? R - Biblioteca "Runivers" BERNARD MANDEVILLE ȘI "FABLA ALBINELOR" pe care nu le cunoaștem bine și despre care s-ar putea să auzim niște relatări exagerate Dimpotrivă, autorii tratatelor de morală sunt ca naratorii despre viața localităților apropiate nouă și putem distinge rapid minciuna de adevăr în poveștile lor În ceea ce privește astfel de autori, în opinia lui Smith, se poate spune că măcar unele dintre pozițiile lor trebuie să fie adevărate, iar chiar și cele mai exagerate trebuie să aibă o anumită bază, altfel minciuna s-ar descoperi chiar și prin vizionare impersonală, pe care o avem sunt dispuși să facă Un autor care subliniază, ca bază a oricărui sentiment natural, un principiu care nu are nicio legătură cu acesta și nu seamănă cu un alt principiu care are o asemenea legătură, ar putea părea absurd și ridicol pentru cel mai neraționat și neexperimentat cititor ^ *) · Remarcile lui A Smith se referă aproape exclusiv la opiniile morale ale lui Mandeville, în timp ce în opiniile descrise ale autorului "Fabula albinelor" există o altă latură, care, de asemenea, nu putea rămâne fără influență asupra celui mai mare reprezentant al științei politice și economice din secolul Ne referim tocmai la punctele de vedere ale lui Mandeville asupra naturii relațiilor economice, deoarece explicația lor este în legătură cu principalele opinii psihologice și politice ale acestui gânditor Mandeville a fost remarcat și de Roscher, celebrul

economist care amintește foarte mult de raționamentul predecesorului său, autorul "Fables") Aproximativ același lucru îl spune și celebrul autor al cărții Capital, care îl numește pe Mandeville "un om cinstit" !) ib , r) Roscher Zur Geschichte der englischen Volkswirschaftslehre Leipzig, , S ' Biblioteca "Runivers" N VINOGRADOV dexteritate și un cap strălucit "* În cele din urmă, F A Lange, în Istoria materialismului, subliniază și această legătură între concepțiile fundamentale ale lui Mandeville și unele dintre cele mai importante curente ale economiei politice "Sunt de părere, spune talentatul istoric, că teoria școlii extreme din Manchester și morala practică a fondatorilor și a altor cercuri foarte respectabile ale societății actuale nu numai că coincid accidental cu fabula albinelor a lui Mandeville, ci din punct de vedere istoric și rezultă fundamental din aceeaşi sursă Dacă acesta este Mandeville şi se ridică la rangul de reprezentant al marii gândiri istorice, atunci nu am nimic de obiectat la acest ") Oricât de multe ar fi fost gata să protesteze împotriva exagerărilor din faimoasa fabulă a lui Mandeville despre albine, spune Lange în altă parte, totuși propunerea de bază conform căreia viciile servesc binelui comun era oarecum ı-l, LiiMfjr rullar J-g domeniul aparenței adevărului nu a vorbit atât de puternic în favoarea unei asemenea situații ca în domeniul economiei politice În fond, aspirația ei este îndreptată de la bun început până la promovarea bunăstării materiale a oamenilor și aici este ușor de presupus că progresul societății este pur și simplu suma tuturor progreselor indivizibile; indivizibilul, cel puțin, este incontestabil evident din viața de negustor din toate timpurile - indivizibilul nu poate atinge bunăstarea materială decât prin urmărirea neceremonioasă a propriilor interese; să fie practicată virtutea în alte domenii, în măsura în care mijloacele permit") Dar descrierea adevăratei naturi a opiniilor politice și economice ale lui Mandeville și elucidarea semnificației sale în) K Marx Capital Transl ed P Struve SPb , , vol I p °) F A Lange Istoria materialismului, trad N Strahova, ed al -lea, art) Ib , p - Biblioteca "Runivers" BERNARD MANDEVILLE ȘI "FABLA ALBINELOR" Dezvoltarea doctrinelor de acest tip întâmpină dificultăți considerabile din partea faptului că geneza concepțiilor lui Mandeville în acest domeniu nu poate fi dezvăluită în prezent cu suficient de complet și persuasiv Ropier, menționat anterior, remarcă pe bună dreptate complexitatea influențelor sub care s-au format opiniile în sfera economiei naționale, atât Mandeville, cât și A Smith) Intenționând să revenim asupra acestei probleme într-unul din eseurile noastre viitoare, vom atinge acum cu privire la originea concepțiilor lui Mandevi în altă zonă, vom face câteva observații despre concepțiile sale etice (în sens larg), întrucât acestea din urmă se bazează pe o psihologie particulară, caracterizată anterior ÎN Opiniile de bază ale lui Mandeville în acest domeniu, desigur, nu pot fi considerate complet originale și nu ne este dificil să facem referire la predecesorii lui Mandeville în acest sens În primul rând, pe pământ englezesc, îl putem numi pe faimosul Hobbes, care amintește atât de mult de Mandeville atât în premisele sale psihologice, cât și în principiile sale etice Aici vedem același pesimism, aceeași convingere că egoismul este principalul izvor al activității umane, că impulsurile altruiste nu sunt deloc proprietatea originară a naturii noastre Nu avem nicio dovadă că Mandeville l-a studiat cu atenție pe Hobbes, dar știm că principalele opinii ale acestui gânditor îi erau cunoscute, mai ales că în însăși scrierile lui Mandeville există referiri la Hobbes) Dar, alături de acest reprezentant major al gândirii engleze, trebuie să numim alți

filozofi continentali care ar putea influența și dezvoltarea concepțiilor principale ale lui Mandeville Aceasta este, în primul rând, * Roscher Zur Geschichte der englischen Volkswirtschaftslehre, S) Hanp , fabula albinelor, v II, pp XXVIII, Biblioteca "Runivers" N VINOGRADOV th, sceptici ai secolelor XVI-XVII, scriitori filozofici precum Montaigne și Bayle Primul a trăit mult mai devreme decât Mandeville (-!)> iar cel de-al doilea a murit în anul apariției "Fabulei albinelor" (i?o) În lucrările lui Mandeville găsim indicii ale cunoștințelor gânditorului cu ambele amintite Filosofii, de altfel, scrierile lui Bayle - ca compatriot și aproape contemporan al lui Mandeville - ar putea fi bine cunoscute de acesta din urmă *) Dar nu se poate îndoi că Mandeville a experimentat și cea mai puternică influență din partea unui scriitor, nativ francez, Duce de La Rochefoucauld, autorul unor aforisme celebre (Reflexions et maximes morales,) Chiar și o familiarizare superficială cu această lucrare arată că principiile de bază ale acestui gânditor sunt prea apropiate de opiniile lui Mandeville, iar acesta din urmă adus și în scrierile sale Puțin original în comparație cu prototipul său francez Motivele sunt înrădăcinate în egoismul nostru; că ambiția, rușinea, vanitatea sunt pârghiile principale ale activității noastre și că în aceste "și asemenea afecte extrem de egoiste se află sursa motivelor noastre aparent cele mai altruiste) Că Mandeville l-a cunoscut pe acest scriitor și că, în consecință, aici putem vorbi nu despre o coincidență logică, ci despre o dependență genetică, acest lucru este dovedit de propriile referințe ale lui Mandeville la gânditorul amintit) În cele din urmă, trebuie numit încă un gânditor, care și el, fără îndoială, a avut o influență asupra lui Mandeville și, în plus, una destul de semnificativă Acesta este un binecunoscut restaurator al epicureismului antic - P Gassendi Mandeville era familiarizat cu scrierile lui Gassendi, după cum se poate vedea din i) cf fabula albinelor, v eu, p ; v II, p) Cp Hasbach Larochefoucault tmd Mandeville Jahrbuch lui Schmoller, B , , S ii) Cp fabula albinelor, v , p Biblioteca "Runivers" BERNARD MANDEVILLE ȘI "FABLA ALBINELOR" I • mărturia proprie a scriitorului d) Printr-o comparație mai atentă a punctelor de vedere ale acestor gânditori, putem indica mai precis punctele de contact dintre ei și putem observa dependența genetică a lui Mandeville de predecesorul său Aici putem aminti viziunea generală mecanică sau, mai degrabă, naturalistă a ambilor gânditori (întrucât vorbim despre cauze secundare, și nu despre prima bază a existenței), despre înalta apreciere de către ambii filozofi a înclinațiilor egoiste ale naturii umane, ideea progresului treptat al rasei umane - în legătură cu atitudinea negativă (în Mandeville) față de legendele despre inocența primitivă a omului etc Toate acestea mărturisesc cunoașterea strânsă a scriitorului englez cu epicureismul și , poate, nu numai cu reconstituirea franceză a acestei tendințe, ci cu epicureismul antic însuși, întrucât a găsit cea mai frapantă expresie în celebrul poem al lui Lucretius (De rerum natura) Cel puțin cel de-al cincilea dialog al lui Mandeville (în volumul al doilea din "Fabula albinelor"), care înfățișează procesul de perfecționare treptată a rasei umane, pornind de la cele mai inițiale etape ale vieții, amintește foarte mult de cunoscutul cincilea capitolul poeziei Astfel, opera lui Mandeville a fost, fără îndoială, influențată de o varietate de gânditori anteriori, iar conceptele de bază pe care le întâlnim în opera acestui scriitor pot fi departe de a fi numite originale Dar nu mai puțin, Fable of the Bees poartă urme considerabile de originalitate, iar aceasta din urmă este exprimată într-o combinație originală a acelor principii care

existau înainte de Mandeville și în acele ilustrații pe care Mandeville le oferă pentru a-și clarifica pozițiile ascuțite și uneori, poate, grosolane formă de argumentare) miercuri fabula albinelor, v II, p XXV Biblioteca "Runivers" δ H VINOGRADOV Mandeville, care dă caracter de paradox întregii opere Aici se atrage atenția și asupra particularității acestui argument că operează în principal cu fenomene istorice, culturale și economice, iar pe baza analizei acestor fapte, autorul încearcă să afirme validitatea poziției sale paradoxale că * viciile indivizii sunt condiția necesară pentru prosperitatea societății În sfârșit, încă un detaliu este izbitor: Mandeville încearcă, după cum am văzut, să-și armonizeze punctele de vedere cu morala creștină tradițională, care, în opinia sa, este complet inevitabil atunci când recunoaște egoismul extrem al naturii umane: datorită acestui egoism, irezistibil de către propriile forțe, o persoană este forțată să caute sprijin în Prima dintre trăsăturile notate, probabil, a avut o bază pentru sine în însăși natura lui Mandeville, în originalitatea aspectului său spiritual, parțial, probabil, se datorează dorinței deliberate de paradox, pentru a atrage mai multă atenție asupra lui muncă În ceea ce privește a doua dintre trăsăturile menționate, evaluarea ei este strâns legată de definirea însăși sarcinii compoziției, care cu greu poate fi stabilită cu ușurință din cauza culorii paradoxalității care este inerentă majorității argumentelor lui Mandeville Desigur, este greu de admis că Mandeville a apărat în sine manifestările vicioase și a considerat chiar și o stare relativ virtuoasă ca fiind esențial de neatins în condițiile vieții culturale moderne În același mod, cu greu se poate lua în considerare oportunismul atât de ușor de asumat la acest scriitor, dacă unele dintre prevederile sale individuale sunt luate prea literal O astfel de presupunere nu se împacă bine cu ideea lui despre progres în general, realitatea pe care Mandeville o subliniază atât de des Este mult mai firesc să presupunem că Mandeville avea mai multe în minte Biblioteca "Runivers" BERNARD MANDEVILLE ȘI "FABLA ALBINELOR" scop profund - să dezvăluie acele contradicții care sunt înrădăcinate în însăși esența culturii contemporane - și să arate că, în anumite condiții, progresul cultural pro-A y { este inevitabil însoțit de o masă de fenomene I Í negative, care este puțin probabil să să fie vreodată eliminat ^· ï complet Pornind de la această concepție, poate, oarecum pesimistă, susținută de o analiză particulară a naturii umane, Mandeville este în mod firesc inamicul acelei viziuni optimiste asupra lumii, a cărei Shaftesbury a fost un exponent viu Acest optimism a căutat uneori să atragă pentru sine întăriri în anumite credințe religioase, și de aici încercările lui Mandeville de a arăta inutilitatea argumentelor din această parte, în legătură cu dorința sa de a folosi viziunea teologică asupra lumii în scopul opus Argumentarea pe acest teren este, după cum știm, atât de tipică nu numai pentru această epocă, ci și pentru vremurile de mai târziu, datorită condițiilor deosebite în dezvoltarea vieții religioase în Anglia Astfel, intenția lui Mandeville ar putea fi mult mai profundă decât ar sugera o cunoaștere superficială a lucrării Că realizarea acestui plan nu a fost pe deplin reușită și, în orice caz, nu s-a atins aici nicio convingere completă, de acest lucru nu mai poate exista nicio îndoială Motivele acestui eșec sunt, de asemenea, evidente Aceasta este, în primul rând, unilateralitatea conceptului psihologic principal al lui Mandeville Dacă înclinațiile egoiste ale naturii umane, într-adevăr, joacă un rol important în toate etapele de dezvoltare, atunci, în același timp, calitățile sociale, care pot fi considerate și înnăscute,

joacă și ele un rol enorm Dacă tendințele egoiste sunt în principal înrădăcinate în instinctul de autoconservare, atunci un alt instinct puternic de conservare a speciei stă la baza tendințelor opuse - simpatice sau altruiste în sensul cel mai larg al cuvântului Mandeville intervine n VINOGRADOV În acest caz, el se află pe umerii unuia dintre cei mai mari predecesori ai săi, Hobbes, și împărtășește toate extremele ideilor psihologice ale acestui gânditor Greșeala ulterioară a lui Mandeville își are baza în înțelegerea sa unilaterală a procesului cultural, deoarece acest gânditor considera că tipul contemporan de mișcare progresivă este destul de normal și în conformitate cu legile creșterii culturale în general Nu poate exista nicio îndoială că Formele de viață culturală pe care Mandeville le-a avut în fața ochilor săi conțineau multe manifestări negative, dar din aceasta nu există încă temei pentru afirmația categorică că această ordine culturală este singura și neschimbătoare în esența sa și că Fenomenele negative constituie un atribut inevitabil al culturii în fiecare etapă Unele dintre trăsăturile remarcate de Mandeville în contextul relațiilor economice și sociale și-au pierdut deja sau își pierd caracterul ascuțit, altele sunt mai strâns legate de însăși esența sistemului burghez și pot fi eliminate doar printr-o reformă radicală a acestui sistem , pe motive opuse tipului de cultură indicat Prin urmare, în viziunea descrisă a lui Mandeville, pe de o parte, putem vedea o analiză insuficient de exhaustivă a culturii în general, deoarece aici una dintre etapele sale trecătoare este luată ca o formă absolută Pe de altă parte, vom merge, puțin probabil, cu o pătrundere profundă a turmei cu experiență, când ideea de egalitate și principiul dreptății în distribuția produselor muncii nu a primit încă o recunoaștere completă și nu au fost realizat de minoritatea societății, încă foarte pătrunsă de tendințele aristocratice ramificații Deoarece Mandeville, pornind din analiza acestei forme particulare de cultură, ajunge la concluzii destul de pesimiste, concluziile sale sunt relativ solide pentru ele însele   rațiunea și, în orice caz, privește lucrurile mai sobru decât Shaftesbury-ul său contemporan, cu optimismul său destul de iluzoriu În acest sens, se poate fi pe deplin de acord cu celebrul istoric al filosofiei engleze L Stephen, care încearcă să evalueze semnificația științifică a gânditorului caracterizat în general "Din punct de vedere pur științific, spune Stephen, Mandeville este mai înalt decât Shaftesbury El își datorează superioritatea hotărârii de a face față faptelor, în loc să scape cu retorică goală În timp ce Shaftesbury respinge cu dispreț teoria sălbăticiei primitive a omului ca fiind incompatibilă cu noțiunea de plan al providenței, Mandeville anticipează, în multe privințe, părerile filozofilor moderni El oferă un fel de poveste divinatorie, descriind lupta pentru existență prin care omul s-a ridicat treptat deasupra fiarelor sălbatice și a format alianțe pentru protecție reciprocă El arată cum dezvoltarea înclinațiilor militare ar putea întări treptat ordinea în curs de dezvoltare El dezvăluie originea religiei într-un fetisism natural care îi face pe copiii mici să-și imagineze că totul (existent) gândește și simte la fel ca ei înșiși El descrie dezvoltarea lentă a limbajului, face o remarcă generală, într-adevăr instructivă și semnificativă, că multe lucruri care sunt de obicei atribuite geniului unui singur om sunt de fapt rezultatul unei lungi perioade de timp și a multor generații care contribuie încet și inconștient la creație de opere de cultură, fără b mare diferență în înțelegerea naturală (a oamenilor) "J) În egală măsură, biograful german din Mandeville, care a dedicat o

monografie foarte valoroasă studiului opiniilor acestui gânditor, nu are mai puțin dreptate Subliniind diverse neajunsuri ale scrierilor) L Ştefan Istoria gândirii engleze în secolul al XVIII-lea Londra, , v II, p Biblioteca "Runivers" N VINOGRADOV Mandeville, istoric german (Sakman), printre altele, notează: "Și totuși acesta nu este un simplu sofist și nu un raționator gol: pentru asta are prea multă claritate și perspicacitate în raport cu realitatea Nu se poate nega că a descoperit darul unei înțelegeri subtile și reușite a fenomenelor istoriei culturale a spiritului Perspicacitatea și aprecierea pe care le-a arătat cu privire la etica egoismului, cu toate neajunsurile sale vizibile, este un rezultat la care niciun gânditor al epocii sale nu s-a ridicat încă Chiar și filozofii Iluminismului, știind imperfectă că ambiția și rușinea sunt sursa psihologică, au adăugat foarte puțin la ceea ce a văzut Mandeville Poate că nu va fi o exagerare să spunem că, chiar și în raport cu filosofia modernă a istoriei culturale, reprezentarea și evaluarea acelui fenomen, pentru care Mandeville a dat în mod firesc doar linii slabe și nedefinite de schiță, constituie o sarcină care încă își așteaptă soluția " *) subliniază pe bună dreptate un alt merit al lui Mandeville, când acest gânditor dezvăluie contradicții în însuși conceptul de cultură, întrucât cultura este creată pe baza luptei dintre Factorii materiali și morali, iar acest antagonism se intensifică dacă însuși conceptul de etică este conceput relativ abstract, în acest caz abordând idei ciudate "Paradoxul care este asociat cu numele de Mandeville, spune cercetătorul, ascunde totuși un bob sănătos sub o coajă sofisticată Oricât de inventată este Formularea, indică destul de corect tensiunea a elementelor ostile din cultura noastră Cine va nega că forțele etice care sunt încă vii printre noi și cu decăderea cărora *) Sakmann Bernard de Mandeville și die Bienenfabel controversă Freiburg i B S Biblioteca "Runivers" BERNARD MANDEVILLE ȘI "FABLA ALBINELOR" Și cele mai pure și mai nobile din existența noastră istorică, cuprind în adâncul lor idei care, dacă sunt dezvoltate până la consecințele lor abstracte, vor duce la descompunerea Formelor noastre istorice, care este greu de prevăzut finalul? Și cine ar contesta faptul că puternicele forțe pământești care participă la crearea culturii noastre, în măsura în care sunt vitale, se supun propriilor legi mai mult decât ar dori teoria și se înclină în fața gândurilor obligatorii, nu așa cum poruncește ideea?"') Toate acestea considerațiile subliniază semnificația acelor concepte care și-au găsit expresia în lucrarea descrisă a lui Mandeville, dar modul în care s-au reflectat în direcțiile ulterioare ale moralității engleze, acest lucru va fi discutat în eseurile următoare N Vinogradov !) Ib , S - Biblioteca "Runivers" Ed are o problemă etică Hartmann (Conform cărții "Das sitliche Bewusstsein") Care dintre oamenii educați nu cunoaște numele lui Eduard Hartmann, care nu este familiarizat, nici măcar din auzite, cu "Filosofia inconștientului" gânditoare, sumbră, dar fascinantă?, cel puțin pe scurt, fundamentele doctrinei sale Dar dacă se cuvine să amintim filosofia lui Hartmann în general, atunci este cu atât mai potrivit să amintim acele părți din ea care, fiind de mare valoare, dintr-un motiv sau altul, sunt relativ puțin cunoscute unui cerc larg de cititori Apropo, o astfel de soartă s-a abătut asupra eticii lui Hartmann Lucru ciudat, "Das sittliche Bewusstsein", o carte în care este expus sistemul etic al lui Hartmann, a fost imediat întâmpinată de critici, au fost exprimate multe gânduri profunde în ea, s-a adunat mult material valoros și, între timp, cine nu-l cunoaște pe Hartmann ca autor al "Philosophie des Unbewussten" Câți nespecialiști îi cunosc "Das sittliche Bewusstsein"? Sarcina

acestui articol este să-l amintească pe Hartmann ca scriitor etic eu Cum pune Hartmann problema etică, ce vede el ca fiind esența ei, ce soluție sugerează? PROBLEMA ETICA IN ED HARTMAN Ca și în filosofia teoretică, realismul naiv este viziunea asupra lumii a unei persoane care este încă străină de reflecția filozofică, așa că în filosofia practică egoismul ocupă un loc similar Eu, trebuie să fiu fericit! Ce-mi pasă de lume, ce-mi pasă de ceilalți oameni, dacă eu personal nu obțin niciun beneficiu de pe urma ei! Ce contează pentru mine că și după moartea mea lumea va continua să existe, că alții vor veni să mă înlocuiască - vreau să trăiesc, vreau să fiu fericit! Acest strigăt de autoafirmare absolută, un strigăt îndrăzneț, puternic, se repezi prin întreaga istorie a omenirii, începând cu filosofia greacă antică, terminând cu epoca noastră a americanismului și a interesului propriu Fericire! Bucurați-vă! Dar este posibilă viața, toată plină de fericire strălucitoare, strălucitoare, nu este plăcerea trecătoare, nu este necesar să plătești pentru ea cu o mahmureală grea? Trebuie să putem alege între plăceri Iar idealul se schimbă: nu mai este pus ca model cirenaicul frivol, complet predat momentului, ci înțeleptul prudent, cunoscător al vieții Cu toate acestea, este puțin probabil ca un astfel de ideal să ne satisfacă conștiința morală - la urma urmei, dacă este permis totul pentru care nu trebuie să plătească cu suferință, atunci, în consecință, toate crimele sunt permise pentru despotul atotputernic, pentru capitalist orice abuzul asupra lucrătorului lipsit de apărare este justificat? Desigur, va răspunde egoistul consecvent, totul este justificat de dorința de fericire personală Dar o viață fără milă, plină de chin și de luptă crudă, râde deschis de această dorință; ea spune destul de clar tuturor: fericirea personală pe pământ este imposibilă Iar cunoscătorul de viață, înțeleptul, trebuie să înțeleagă acest adevăr înaintea oricui, iar tot ce își poate dori este pacea, seninătatea Nu există fericire aici, dar sufletul nu poate renunța imediat la dorința sa - fericirea este acolo, de cealaltă parte a mormântului, în sălașul ceresc Iar un om, care lâncește de suferință toată viața, se mângâie cu credință bucuroasă în p Blonsky moarte, spre paradis Secolele trec Cunoașterea crește Credința slăbește Credința în nemurirea personală a devenit deja o iluzie conștientă Ideea de rai și iad nu este împăcată cu opiniile morale: Dumnezeul iubirii și al iertării pedepsește o persoană care nu se mai poate ridica pentru a fi corectată; Dumnezeul iubirii pedepsește păcatul trecător cu chin nesfârșit Speranța fericirii personale se stinge, nu este nici aici, nici acolo Și acum predica renunțării devine din ce în ce mai convingătoare Încercări zadarnice de a le satisface dorințele, nevoia inutilă - suferință inutilă Așa că să renunțăm la toate nevoile, să devenim ca vechii cinici! Mai mult, haideți să renunțăm la viața însăși Și astfel încep disputele în filozofie cu privire la modul în care poate fi obținută cu siguranță moartea pentru omenire Egoismul a fost respins Care a început să trăiască numai pentru propria sa fericire, acum tânjește languit după inexistență Acel prețios Sine, de dragul căruia au fost puse în mișcare atât pământul, cât și cerul, acum îl aruncă ca pe o cârpă fără valoare Morala afirmării de sine a trecut treptat în morala tăgăduirii de sine Deci, egoismul nu poate fi regula pentru viață; nu în el, ci în ceea ce îi este străin, trebuie să căutăm această regulă Dacă este posibil să-l găsim, unde să-l căutăm, încă nu știm, dar știm sigur unde să nu-l căutăm O vom găsi, iar viața noastră va fi plină de conținut valoros, nu-l vom găsi, va rămâne o goană fără sens între intoxicarea cu iluzii iluzorii și cea mai amară mahmureală În orice caz, ne vom

uita S-a găsit deja ceva: s-a găsit un principiu negativ al moralității Dacă vrei să fii moral, îndepărtează-te de egoism, renunță la "al tău" Lepădarea de sine este începutul și fundamentul moralei; în sine nu dă nimic pozitiv, dar eliberează calea acestui pozitiv Fără sine -negarea nu există moralitate, iar pesimismul este o condiție necesară pentru aceasta Biblioteca "Runivers" PROBLEMA ETICA IN ED HARTMAN Speranțele de fericire personală sunt spulberate, nu există încredere în a realiza pe această cale un principiu moral ferm și de nezdruncinat Omul slab, neputincios așteaptă ajutor din afară; are nevoie de autoritate El se supune cu ascultare autorităţii familiei, legilor statului şi statului, societăţii şi moralei publice; asteapta ce ii va spune biserica; vede că Zeitatea i-a sancționat acțiunile, astfel încât viața lui să fie împlinirea poruncilor divine Și crede că prin împlinirea voinței altcuiva, face fapte valoroase din punct de vedere etic Dar este posibil să fii mulțumit pentru că există altul Și de îndată ce sunt plin, când eu însumi sunt, atunci doar atunci voința mea poate pretinde semnificație etică atunci când se determină după propriile sale legi interne Îndeplinirea poruncii proclamate în Forma voinței altuia este un proces mecanic extern, al cărui rezultat, în cel mai bun caz, este doar legalitatea mecanică externă a activității Moralitatea heteronomică este un substitut pentru morală, de care au nevoie doar cei imaturi în spirit și cei slabi Doar acel individ, doar acel colectiv poate pretinde o caracterizare etică a cărei voință este autonomă, a cărei voință se determină la activitate Îmi port legea morală în mine; Dumnezeu, care a vorbit mai devreme dintr-un nor de foc, a coborât în pieptul nostru Principiul moralității autonome este atât de universal acceptat încât nu este nevoie să ne oprim pe el îndelung Acum s-a curățat drumul, au fost lămurite premisele moralității - pesimismul și autonomia voinței -: doar cel care a renunțat la fericirea personală, care își dă o poruncă, doar el poate fi recunoscut ca figură morală Putem începe deja să rezolvăm vechea întrebare persistentă: ce este moralitatea, care este esența ei, ce justificare ar trebui să i se acorde? Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" U BLONSKY IL Avem o conștiință morală, există un moment etic în sufletul nostru? Această întrebare, desigur, este decisă prin autoobservare, iar autoobservarea ne oferă un răspuns afirmativ Fiind martori ai acțiunilor cuiva, reacționăm întotdeauna direct și involuntar la contemplarea lor cu o binecunoscută judecată evaluativă: "asta e rău", "asta e bine" Avem, parcă, un anumit gust, după care ne ghidăm în fiecare caz particular Cu toate acestea, este imposibil să te bazezi doar pe acest gust în activitatea cuiva, pentru aceasta este prea superficial și subiectiv Gustul acordă atenție în primul rând Formei fenomenelor, și nu conținutului lor interior și adesea, fiind sedus de aparență, poate trece cu vederea grea luptă interioară Dar, din moment ce obiectul său este Forma, strălucirea, atunci morala bazată pe ea este potrivită numai pentru cei a căror viață este un joc strălucitor continuu, pentru zeii sau eroii olimpici veșnic binecuvântați acoperiți de glorie zgomotoasă, dar nu și pentru cei care au un plictisitor, soarta gri În plus, nu există nicio ceartă în privința gusturilor Toma a Kempis a fost sedus de imaginea frumoasă din punct de vedere moral a lui Hristos, Nietzsche a fost atras de indignat și obrăzător Antihrist Cine are dreptate, unde să caute idealul? Toată lumea își ascultă gustul? Dar dacă un conflict izbucnește în mine, dacă atât Hristos, cât și Antihrist se unesc în inima mea și ridică o dispută dureroasă, dacă devine necesar să iau o decizie și să fac o alegere, atunci cine mi-o va arăta? Gustul în sine nu conține niciun

motiv pentru care ar trebui să alegeți asta și nu asta Deci haideți să căutăm în continuare! Existența unui gust moral în noi ne spune că avem într-adevăr o conștiință morală, dar unde se află rădăcinile moralității umane, ce în sufletul nostru ne induce la o viață morală? Biblioteca "Runivers" PROBLEMA ETICA IN ED HARTMAN Nu este deloc nevoie să vorbim despre rolul enorm al simțirii în viața noastră și, prin urmare, ideea este destul de înțeles să cauți tocmai în ea, în sentiment, motorul principal al moralității Reprezentanții școlii scoțiane - Comum-Oerland, Shaftesbury, Getcheson, Smith - au exprimat această tendință deosebit de viu Cu toate acestea, învățătura lor despre un tip special de "sentiment moral" este falsă din punct de vedere psihologic; nu există un astfel de sentiment și ceea ce se înțelege prin el este doar o formulă abstractă pentru totalitatea sentimentelor concrete separate, fiecare dintre ele având o mai mare sau mai mică valoarea etică x) A investiga semnificația fiecărui sentiment separat este sarcina noastră imediată Unul pune pe primul loc sentimentul de onoare și mândrie, celălalt consideră că sentimentul de rușine este un sentiment moral autentic, al treilea vede idealul moralității în Magdalena pocăită, în dorul ei pocăit și, în cele din urmă, altul apreciază mai presus de toate sentimentul de răzbunare; pentru mulți credincioși, cel mai bun sentiment este evlavia Schopenhauer își construiește etica pe compasiune, iar pentru cavalerul și poetul medieval, fidelitatea era cea mai înaltă calitate Nu trebuie să-l urmăm pe Hartmann în evaluarea sa asupra semnificației morale a fiecăruia dintre aceste sentimente; concluzia sa finală, că niciunul dintre aceste sentimente nu poate fi singura și exclusivă forță motrice morală în om, este puțin probabil să trezească multe obiecții Pentru aceasta, va trebui să ne oprim în detaliu asupra celor mai importante două sentimente din viața morală - iubirea și datoriile Dragoste! Este puțin probabil ca cineva să respingă marea ei semnificație morală, aproape nimeni nu se va închina în fața ei Include toate cele mai bune aspecte ale altor sentimente și este coroana lor i) "Sentimentul moral nu trebuie înţeles astfel în niciun caz ca un simplu simţ sau o facultate unificată, ci ca o sumă de sentimente specifice de influenţă şi valoare morală mai mare sau mai mică См Hartmann, Conștiința morală, i , p * Biblioteca "Runivers" S p БЛОНСКИЙ Iată un om care arde de dragoste activă pentru tot ce există: pentru cei apropiați și departe, și pentru soția și prietenul lui, și pentru concetățeni și dușmani și pentru toți oamenii și pentru întreaga lume, până la ultimul fir de iarbă , inclusiv;, inima lui este cuprinsă de întregul univers în impulsul său și nu-l vom numi un om extrem de moral! Dar, cu toate acestea, dragostea nu poate fi singura bază a comportamentului moral Întotdeauna îi voi iubi mai mult pe cei care îmi sunt aproape, care sunt lângă mine, pe care îi văd, decât pe cei care sunt undeva departe, decât ceea ce este un fel de abstractizare; aproape, vizualul va excita întotdeauna sentimentul mai puternic Toată lumea, desigur, știe acea luptă grea și adesea repetată între iubire și datorie, când iubesc și fac totul pentru cel pe care nu ar trebui să-l iubesc atât de mult și, în același timp, nu-mi dau dragostea celui pe care îl iubesc ar trebui să iubesc atunci când, din motive psihologice cunoscute, nu iubesc așa cum o cere justiția Și o astfel de iubire este morală? Este clar, așadar, că iubirea nu poate fi singurul motiv moral; simțul datoriei trebuie să-l reglementeze Morala în dezvoltarea sa trece prin trei etape Prima etapă se caracterizează prin faptul că înclinația naturală și datoria nu s-au ciocnit încă unele cu altele, nu au intrat încă în conflict; în inima mea încă nu se joacă drama grea a conștiinței, sunt

fără păcat ca primii oameni înainte de a mânca rodul din pomul cunoașterii binelui și răului, sunt nevinovat, ca un copil, ca un sălbatic A doua etapă este existența unei atitudini deja conștiente față de bine și rău; odată cu aceasta, există deja o luptă între înclinație și datorie, între "vreau" și "trebuie " A treia etapă este virtutea, adică rezolvarea conflictului dintre înclinație și datorie în cea mai înaltă armonie a lor Cu greu este necesar să adăugăm că, în realitate, aceste trei etape ale dezvoltării moralității nu sunt atât de clar conturate, ci trec imperceptibil și treptat una în alta Biblioteca "Runivers" PROBLEMA ETICA IN ED HARTMAN Conștiința morală trebuie să treacă în mod necesar prin toate cele trei etape A lăuda inocența primitivă a sălbaticului înseamnă a închide ochii la grosolănia animală a firii sale și, în plus, ce garanție vom avea atunci împotriva ispitelor? A nega complet sensul inocenței și a argumenta împotriva identității originare a înclinației și datoriei este, de asemenea, o greșeală, pentru că în lupta sa împotriva înclinației, datoria însăși se bazează pe înclinație, datoria însăși este înclinație Sentimentul datoriei este încă un sentiment, iar a-l înstrăina de celelalte sentimente și înclinații ale noastre înseamnă a-l face neputincios din punct de vedere psihologic, cu alte cuvinte, a admite, dacă este evident, dacă este ascuns, că morala care se datorează nu ne putem da seama că nu are nicio putere în noi Dar este imposibil să cauți moralitatea și exclusiv în virtute Cine face asta confundă virtutea cu inocența primitivă și uită că pentru virtute nu este importantă pierderea simțului datoriei, ci armonia lui cu înclinația naturală și că virtutea nu este dată de soartă, ci este câștigată Doar el, în a cărui inimă ar trebui să aibă sprijin în înclinațiile sale, dar care a trăit deja drama conștiinței și a trecut victorios prin ispite, care a luptat și a cucerit pentru sine armonia vieții sale morale, fără a uita nimic din trecut, doar a făcut o ascensiune completă de-a lungul treptelor moralității și a atins vârful ei În prima etapă a moralității conștiința nu s-a trezit încă, în a treia s-a împăcat deja, iar abia în a doua etapă glasul ei răsună în sufletul nostru Un semn caracteristic, deși pur formal, al moralei în această perioadă este că este recunoscut ca datorat Morala este ceea ce ar trebui să fac, imoral este ceea ce nu ar trebui să fac Morala și datoria sunt aici sinonime, iar pentru cei care nu au trecut încă această etapă, simțul datoriei, datoriei va fi cel mai înalt sentiment moral Și de fapt, doar pe asta Biblioteca "Runivers" S I BLONSKY În stadiul de dezvoltare a conștiinței morale, se trezește reflecția morală și nu numai că simt, ci și gândesc caracterul moral sau imoral al înclinațiilor mele Datorită acestei reolexii, conținutul conștiinței morale devine atât de clar, încât devine necesar, cel puțin în simțire, să-i recunoască caracterul obligatoriu Semnificația morală a înclinației sau activității reprezentate este constatată pentru conștiință prin recunoașterea obligației sale Ceea ce este moral este ceea ce este recunoscut ca fiind obligatoriu Dar de ce acest lucru, și nu altceva, este recunoscut ca fiind obligatoriu? Morala datoriei, morala pur formală, nu dă niciun indiciu în acest sens, și nu numai morala datoriei, ci și orice morală în general, construită pe sentimente Sentimentul îmi spune: să iubesc, să fiu recunoscător, credincios moral; a nu iubi, a nu fi recunoscător, a fi credincios este imoral Îmi face diferența dintre moral și imoral, dar pe ce bază se face această diferență, de ce sunt obligat să iubesc, sentimentul nu poate da niciodată un răspuns la asta Și între timp, tocmai datoria, obligația este cea care caracterizează moralitatea conștientă, așa cum

tocmai am spus Întrebarea este acum: din moment ce nici gustul, nici sentimentul nu sunt capabili să evoce în noi ideea de obligație, dar, cu toate acestea, sentimentul de obligație există de fapt și de fapt în conștiința noastră, atunci de ce factor psihologic este cauzat? Care este motivul obligației? Mintea, ar trebui să răspundă III Există un efort într-o persoană de a se asigura că întreaga sa viață și toate activitățile sale sunt rezonabile, că toate sentimentele și acțiunile sale sunt justificate de rațiune Atâta timp cât viața mea morală se bazează pe instinct și sentiment, este instabilă și slabă, doar cu ajutorul rațiunii Biblioteca "Runivers" PROBLEMA ETICA IN ED HARTMAN > ajunge pe teren ferm, numai rațiunea dă legi morale definite Gustul meu moral poate să-mi spună numai condiționat: dacă trebuie să corespundă gustului moral, atunci trebuie făcut într-un fel sau altul, dar nu cere deloc ca tot ceea ce există să i se supună, să devină moral frumoasa Mai degrabă, dimpotrivă: urâțenia vieții îl respinge și îl face să se îndepărteze de realitate; el nu caută să refacă, să transforme această realitate în felul său, pentru că este destul de mulțumit de lumea fanteziei și a viselor Nu atât de inteligent Rațiunea se ridică cu toată puterea ei și luptă împotriva a tot ceea ce este nerezonabil și ea singură cere ca nu numai în domeniul idealului, ci și pe cel real, totul să devină rezonabil Cât despre om, pe de o parte, rațiunea cere categoric ca totul să fie rezonabil în gândirea umană, iar această cerință își găsește expresie în legile logice; pe de altă parte, raţiunea cere ca totul să fie rezonabil în activitatea practică, stabilind legile raţionale ale comportamentului nostru Și în funcție de ce se manifestă activitatea rațiunii, distingem între latura ei teoretică și cea practică, pe scurt, rațiunea teoretică și cea practică Întrucât în etică vorbim doar de activitate practică, principiul vieții morale aici este rațiunea practică în sensul că rațiunea intră în conținutul voinței și guvernează manifestarea acesteia Raţiunea se poate manifesta în grade diferite la indivizi diferiţi; poate fi uneori ascunsă de diferite afecte, pasiuni, înclinații, speranțe și temeri; dar odată ce începe să se arate, va fi întotdeauna egal cu sine, se va manifesta mereu și se va acționa în același mod Rațiunea este întotdeauna aceeași, din care decurge universalitatea și caracterul ei obligatoriu Și cum legile gândirii teoretice Biblioteca "Runivers" P BLONSKY sunt universale, necesare și au semnificație obiectivă tocmai datorită logicii și raționalității lor, deci pe aceeași bază legile activității practice sunt universale, obligatorii pentru ființele raționale și obiective Acum putem răspunde ce este datoria Pe de o parte, datoria este o înclinație, pe de altă parte, această înclinație are caracter de obligație tocmai din cauza raționalității, a rezonabilității sale; cu alte cuvinte, datoria este voința rațională Deci, moralitatea trebuie construită pe rațiune Dar asta nu înseamnă că adevărul teoretic și adevărul practic sunt unul și același Desigur, într-o considerație metafizică, Adevărul, Bunătatea și Frumusețea sunt cele trei culori principale ale acelui spectru în care ideea absolută este refractată atunci când esența ei se dezvăluie în fenomen, iar unitatea esenței sale în aspectele raționale ale fenomenului se manifestă în mod necesar ca o coincidență a tuturor celor trei părți ale descoperirii sale Dar în experiența empirică, teoria și practica sunt domenii prea independente: activitatea mea nu este deloc o consecință logică a premiselor cunoscute, iar imoralitatea activității nu depinde de eroarea acestor premise Rațiunea teoretică și rațiunea practică nu sunt același lucru Să ne întoarcem la considerarea rațiunii practice El, așa cum s-a spus deja, cere imperios ca totul - natura

externă și caracterul unei persoane individuale și relațiile sociale - să devină rezonabile Dar cu cât este mai bogată și mai largă zona pe care încearcă să o acopere, cu atât sarcina lui este mai dificilă; mintea noastră limitată nu poate îmbrățișa totul deodată și, prin urmare, este forțată să recurgă la ignorarea cutare sau cutare parte a realității și, astfel, să-și rezolve sarcina complexă prin abstracții treptate În acest fel, se obțin anumite legi și reguli, care se aplică anumitor servicii individuale Biblioteca "Runivers" PROBLEMA ETICA IN ED HARTMAN S ceai Este necesar doar să nu uităm că aceste legi și reguli, până la urmă, sunt doar abstracții și este extrem de greșit să le atribuim o valoare necondiționată independentă de condițiile specifice date Unul dintre cele mai izbitoare exemple de moralitate abstractă sunt sloganurile din - libertate și egalitate Când spun "sunt liber", trebuie să spun întotdeauna în ce privință sunt liber, cu alte cuvinte, în ce anume nu simt constrângere Teoreticienii Marii Revoluții Franceze au considerat principiul libertății ca un principiu abstract al libertate absolută, dar este clar că imposibil: întrebarea dacă ar trebui să acordăm preferință libertății sau constrângerii în orice caz dat este decisă nu pe baza conceptului de libertate ca atare, ci pe baza conținutului acestui concept , pe baza tipului și gradului de constrângere care există libertatea absolută trebuie să fie afirmată întotdeauna și invariabil, aceasta este în domeniul religiei, căci aici întreaga esență a problemei constă în procesul spiritual intern, iar credința nu poate fi decretat din exterior În general vorbind, întregul proces al culturii umane constă în faptul că individul este eliberat din ce în ce mai mult de asuprirea naturii tocmai pentru că este din ce în ce mai supus constrângerii oamenilor sau civilizaţiei Dominanța omului asupra naturii este în creștere, dar în detrimentul libertății sale sociale Principiul egalității absolute este la fel de eronat, întrucât cursul dezvoltării culturii ne demonstrează direct contrariul, și anume, ne demonstrează creșterea tot mai mare a diferențierii Salvând libertatea absolută, apărătorii ei au încercat să o transfere din exterior în interior, învăţând astfel despre libertatea voinţei noastre Dar indeterminism Biblioteca "Runivers" I BLONSKY doctrina liberului arbitru, cel puțin în raport cu voința umană, nu rezistă controlului și trebuie să o respingem complet Voința noastră este strict determinată și dacă putem vorbi despre vreo libertate a ei, atunci numai în următorul sens: voința este liberă dacă procesul volițional se desfășoară normal, fără tulburări patologice: cursul percepțiilor și ideilor nu curge în mod arbitrar, motivele egoiste lipsesc, raţiunea domină alte puteri ale sufletului În locul principiului libertății absolute, Hartmann propune principiul ordinii, a cărui garanție este caracterul rezonabil Obiectiv își găsește expresia în drept, subiectiv în justiție (Billigkeit) Totuși, nici legea, întrucât în formularea sa abstractă nu prevede toată varietatea cazurilor specifice, nici justiția, întrucât manifestarea rațiunii în ea este prea instinctivă pentru conștiința genezei și justificarea ei rezonabilă, nu pot fi ultimele principii a rațiunii practice Cercetarea noastră trebuie să meargă mai departe IV Voința rațională este voința oportună, iar cea în care intelectul se manifestă în viața spiritului conștient este activitatea spirituală oportună Dar este clar, desigur, că nu orice scop are aceeași valoare; trebuie stabilită o gradare a scopurilor, cu toate supuse unui scop absolut, iar scopurile particulare au valoare numai în măsura în care sunt mijloace pentru scopuri de ordin superior Activitatea morală este aceea care servește unui scop cu adevărat valoros, iar un scop cu adevărat valoros este

acel scop care, în întregime, este un mijloc pentru un scop absolut Așadar, ne confruntăm cu problema scopurilor activității morale Biblioteca "Runivers" PROBLEMA ETICA IN ED HARTMAN Și știm ce răspuns se dă de obicei imediat: acest scop este individul, el este un scop în sine pentru activitatea sa Dar este acest lucru adevărat? Dacă ne uităm măcar puțin la cursul general al naturii, dacă fim atenți la modul în care milioane de spermatozoizi și ouă mor fără scop, fără a forma un embrion, deoarece din miliarde de embrioni, poate doar unul ajunge la dezvoltare, câți copii mor încă din copilărie, câți oameni foarte înzestrați sunt duși de moarte fără să fi avut timp să realizeze ceva, cât de fără milă cursul natural al lucrurilor distruge fericirea și viața a sute de mii dintre cei mai buni oameni, cât de acerbă luptă pentru existență între rase, popoare, triburi și clase necesită tot mai multe victime nenumărate, cum peste tot indivizi de ordin inferior sunt sacrificați în mase pentru reproducerea indivizilor de ordin superior care se constituie din ei, dacă ne uităm la toate acestea, nu putem nu reușesc să recunoască că nicăieri, în niciun domeniu, individul nu este un scop în sine, că peste tot în natură el apare doar ca mijloc și numai în măsura în care are valoare Deja la începutul articolului, am văzut cum a apărut și a pierit iluzia fericirii personale, fie aici, pe pământ, fie acolo, în ceruri În locul ei, apare o nouă iluzie - poate o fericire mai mare pentru cel mai mare număr posibil de oameni Adevărat, spre deosebire de egoism, altruismul se distinge prin caracterul său moral: egoistul își pune propriul bine drept cel mai înalt și unic principiu al activității sale, iar orice altceva este doar un mijloc pentru fericirea "Eului" său; altruistul, în schimb, își dă viața și toată puterea în slujba binelui altuia; își sacrifică "eu" pentru "nu-eu", și din moment ce egoismul nu poate fi norma vieții, întrucât își caută și apreciază "al lui", în măsura în care altruismul este moral, renunțând la "al lui" și dând totul "cuiva" al altuia " Dar aceasta, totuși, încă Biblioteca "Runivers" P BLONSKY nu înseamnă că acesta din urmă poate fi un scop independent al activității umane Hartmann vede implementarea consecventă a principiului celei mai mari cantități posibile de fericire pentru cel mai mare număr posibil de oameni în socialism, care necesită egalitatea de proprietate a tuturor membrilor societății Dar el nu așteaptă nimic bun de la socialism: remunerarea egală a muncii va avea ca rezultat o scădere a producției, în același timp, egalitatea economică va atrage după sine o scădere a consumului de bunuri rafinate, rafinate și ca urmare a distrugerii minoritate culturală privilegiată, științele și artele vor pieri Poate că aceste obiecții la adresa socialismului ni se vor părea prea banale și neîntemeiate, dar acest lucru nu slăbește deloc seriozitatea și arderea problemei generale puse de Harman despre relația dintre cultură și fericire ■ Cultura este în creștere Odată cu creșterea culturii, viața omenirii devine mai dificilă, nevoile depășesc posibilitatea de a le satisface O reflecție excesiv de dezvoltată devine nemiloasă, o persoană devine receptivă și impresionabilă, din ce în ce mai acută și adesea suferindă, minciuni de iluzie din ce în ce mai evidente Epoca de aur nu este înaintea noastră; oricine îl visează trebuie să se întoarcă la viața unui sălbatic primitiv, lipsit de orice inteligență, de toate dorințele, de toate nevoile Așadar, cine vrea, să cheme oamenii înapoi la viața animală, cine vrea, să continue să mintă omenirea credulă cu povești dulci despre fericirea viitoare, dar trebuie să recunoaștem cu îndrăzneală adevărul pesimismului Acest pesimism, această predicare a tăgăduirii de sine, această învățătură despre inutilitatea oricărui impuls către orice fel de fericire nu duce deloc la quietism Pesimismul

spune doar că fericirea nu este esențială pentru om și pentru omenire, că omul trebuie să înfrunte cu îndrăzneală și vesel suferința lumii, clar și odată pentru totdeauna realizând că Biblioteca "Runivers" PROBLEMA ETICA IN ED HARTMAN că suferința umple viața fiecărei ființe vii; el spune că viața trebuie acceptată fără iluzii, cu toate ororile ei, și că scopul vieții nu stă în fericire și nu pentru fericire trebuie să lupți Aceasta este marea semnificație morală a pesimismului Ne confruntăm cu o dilemă: fie cultură, fie fericire, iar conștiința noastră morală nu îndrăznește să sacrifice cultura pentru fericire Principiul dezvoltării, progresul acționează ca un fapt al conștiinței morale, ca un principiu moral complet independent Teoria evoluționistă este acum recunoscută ca dominantă Întreaga lume, atât anorganică cât și organică, este considerată de noi din punct de vedere istoric Dar odată cu apariția pe scena mondială a umanității, evoluția în sensul progresului în organizarea externă a încetat, ea, în aplicarea umanității, este înțeleasă ca evoluție a culturii Care este conținutul, care este scopul dezvoltării istorice? Fericire? Nu, am văzut deja cum natura și istoria râd fără milă, indiferent de fericirea noastră și fiecare minut amenință să o distrugă complet Poate morala însăși? De asemenea, nu Morala însăși, ca produs al dezvoltării istorice, are nevoie de justificare alături de aceasta din urmă În plus, am învățat deja că principiul moralității trebuie căutat în scop, iar acest scop este dezvoltarea culturii umane Dar dacă scopul activității morale este dezvoltarea culturii, atunci morala nu poate fi în niciun caz scopul acesteia din urmă, căci atunci ar fi scopul acelui pentru care servește ca mijloc Considerăm, în metafizică, procesul lumii, și odată cu el pe cel cultural, ca realizarea unei idei absolute Momentul final al acestei realizări este cultura omenirii Pentru noi, această realizare a ideii este desemnată ca o creștere a raționalității, o adâncire a sentimentelor și o rafinare a gustului, cu alte cuvinte, ca autosustenabilitate Biblioteca "Runivers" P BLONSKY îmbunătăţire; acesta din urmă este mijlocul prin care ideea se realizează, este Forma de contribuție a umanității la scopurile specifice dezvoltării universale, participarea la îndeplinirea planului teleologic mondial Aici ajungem la cele mai esențiale Hartmann consideră lumea ca pe un organism în curs de dezvoltare Într-un anumit stadiu al dezvoltării lumii, apare conștiința morală; voința noastră, inițial inconștientă, devine conștientă și responsabilă pentru acțiunile sale Astfel, morala nu este opusul naturii, ci doar cel mai înalt grad de dezvoltare Ordinea morală mondială este acea parte a planului mondial care, în raport cu executanții săi, se caracterizează prin conștiința și responsabilitatea lor și care este etapa cea mai înaltă în raport cu ordinea mondială naturală Conștiința înțelege scopurile procesului mondial și face din ele scopurile voinței individuale, sarcina vieții umane; scopul (τέλος) lumii este stabilit de conștiință ca lege (νόμος) pentru activitatea unui individ De aici rezultă că, în măsura în care teleologia este un principiu moral, cunoașterea obiectivelor lumii este necesară pentru un agent moral, moralitatea depinde de o viziune teoretică a lumii Dar aceste obiective nu sunt o valoare constantă; doar scopul absolut este constant, iar scopurile mediatoare sunt modificate la diferite stadii de dezvoltare Iar suma obiectivelor morale ale unei perioade date nu este o categorie logică, ci istorică; nu avem moralitate absolută, ci relativă Din acest punct de vedere, problema răului care există în ordinea morală mondială este rezolvată Morala în dezvoltarea sa trece prin anumite etape Lumea evoluează Ieri, mie, ca figură morală, mi s-a dat sarcina de a realiza cutare sau

cutare lume Biblioteca "Runivers" PROBLEMA ETICA IN ED HARTMAN cântat; astăzi activitatea mea este deja îndreptată către alte scopuri superioare Ceea ce ieri a fost sarcina mea morală este acum recunoscut de mine ca fiind inferior II o astfel de urmărire a obiectivelor individuale inferioare într-un moment în care dizarmonia lor cu scopurile de ordin superior a fost deja revelată conștiinței și există răul De aceea egoismul este lipsit de etică La urma urmei, un egoist urmărește fericirea personală, individuală, în timp ce conștiința morală a unei persoane a devenit deja clar că individul nu este un scop în sine, că scopul activității morale este diferit Acest scop este promovarea și întărirea ordinii morale mondiale ca parte umană a planului mondial care se desfășoară rapid, iar această participare a omului la dezvoltarea lumii, această muncă umană în afacerile universale se exprimă în lupta pentru dezvoltare și cultura apropiată Care sunt formele concrete ale acestei lupte pentru cultură, care sunt mijloacele de ridicare a ei, la aceasta se dau cele mai variate răspunsuri, iar răspunsul dat de Hartmann nu este atât de interesant pentru noi în momentul de față, pentru că aici el depășește limitele eticii teoretice Din acest punct de vedere, poate fi dat verdictul final al moralei social-eudemoniste Această morală face din fericirea universală umană scopul activității umane În acest fel, ea neagă dezvoltarea ulterioară, stabilirea unor scopuri superioare, deoarece o astfel de stabilire a unor scopuri superioare, negarea scopurilor existente, este o sursă de nemulțumire pentru indivizii de ordin inferior Iar minciuna altruismului constă în faptul că neagă aceste obiective superioare incidentale și crede că a găsit deja în suma obiectivelor date ale indivizilor de ordin inferior un scop de ordin superior Acest lucru nu este corect Scopul familiei nu este fericirea familiei, ci fericirea celui mai înalt individ, să spunem, de exemplu, comunitatea; scopul comunității nu este binele tuturor membrilor ei, ci binele provinciei În cele din urmă, scopul omenirii nu este deloc fericirea, nu binele raselor, popoarelor, triburilor și oamenilor, ci altceva, ceva care Biblioteca "Runivers" P BLONSKY depășește cadrul activității istorice a omenirii, dincolo de cadrul lumii Fenomenale în general Dar din moment ce fericirea și bunăstarea oamenilor sunt necesare ca o condiție pentru posibilitatea dezvoltării culturii, întrucât altruismul are drept scop păstrarea și îmbunătățirea oamenilor ca purtători ai acestei dezvoltări, în măsura în care este consecvent și, împreună cu principiul evoluției culturale, este sintetizat în cel mai înalt principiu moral - principiul ordinii morale mondiale ÎN Știm deja ce nu este moralitatea, ce este moralitatea și în ce condiții subiective este realizată de indivizi Răspunsul la prima întrebare spunea că căutarea fericirii personale și supunerea față de voința altcuiva nu este un act moral, dar acest lucru nu a stabilit încă ceea ce ar trebui numit moral Răspunsul la a doua întrebare, este adevărat, a spus că există moralitate și a determinat ce este moralitatea, dar din moment ce imoralitatea este de fapt la fel de dată ca morala, a apărut o nouă nedumerire, de ce să aleg moralitatea și nu imoralitatea? de ce ar trebui să slujesc binelui, nu răului În fine, a afla cu ajutorul ce Factori psihologici pot rezista răului și pot face bine, pe lângă interesul teoretic, a fost și de folos practic, indicând ce trebuie să dezvolt în mine dacă vreau să fac bine; dar, în același timp, această clarificare a lăsat unei împrejurări pur întâmplătoare - caracterul meu, înclinațiile mele etc - decizia dacă voiam sau nu să fac bine și, dacă da, dacă aveam caracterul de îndeplinit dorința mea Știu că există bine în lume și știu ce este acest bine; Știu ce izvoare

în mecanismul meu mental trebuie să pun în mișcare pentru implementarea binelui, dar de ce ar trebui să servesc Biblioteca "Runivers" PROBLEMA ETICA IN ED HARTMAN să trăiesc binele și dacă îl pot sluji - această problemă fundamentală cu care ne confruntăm acum A ști ce este moralitatea, ca Fapte obiectiv, nu face încă necesară din punct de vedere subiectiv această morală; Factorii subiectivi ai vieții morale sunt în mod obiectiv ceva aleatoriu, în funcție de accidentele unui caracter individual Conștiința morală se sprijină pe două puncte de sprijin care atârnă în aer și ea însăși atârnă în aer împreună cu ele Nu poate rămâne, desigur, într-o asemenea poziție; lâncește și caută cu pasiune o soluție la problemă Această permisiune se află acolo unde rădăcinile obiectivului și ale subiectivului converg, dincolo de motivele subiective pentru bunătate și scopurile obiective ale activității morale, adică în domeniul metafizic Da, morala nu poate fi justificată decât pe baza metafizicii, altfel nu poate fi justificată deloc Pe baza ce fel de metafizică poate fi fundamentată moralitatea, ce premise metafizice ar trebui să stea la baza conținutului conștiinței morale pe care l-am găsit? Este posibil să se considere indivizii separati ca ființe existente complet independent și să se explice unitatea întregii lumi ca o colecție externă de substanțe complet independente - acesta este punctul de vedere al pluralismului Dar dacă da, atunci concluzia practică din această viziune asupra lumii va fi autocrația absolută a individului, moralitatea egoismului, adică aceeași moralitate pe care am respins-o ca fiind falsă Se poate, dimpotrivă, să recunoască realitatea individului ca eronată și să afirme că numai Unul există cu adevărat, iar pluralitatea indivizilor este doar o aparență - acesta este punctul de vedere al monismului abstract Dar apoi, în consecință, toate schimbările (viață și moarte, activitate și suferință) care au loc în această "apariție" sunt, de asemenea, doar aparențe și, prin urmare, nu afectează deloc, Questions of Philosophy, v Biblioteca "Runivers" P BLONSKY ei încă îl ating pe Cel cu adevărat existent; calitățile și acțiunile indivizilor sunt indiferente și nu au sens Teismul încearcă să împace monismul și pluralismul cu formula: Creatorul este unul, creația este plurală Întrucât teismul admite că Sfera unității este baza rănii multiplicității, este corect, dar, cu toate acestea, în centrul său, teismul este o învățătură care este cu siguranță falsă Minciunile sale constă în faptul că, recunoscând crearea unor substanțe reale, el proclamă un dualism substanțial între creator și creator, dualism care presupune înțelegerea transmisă nejustificat a "derivatului absolutității", și a creaturii înțelegerii personalității, substanțialitatea creată, substanțialitatea creată, absolutitatea derivată și personalitatea absolutului sunt cele trei concepte de bază ale teismului, în care sincretismul complet contradictoriu al acestei doctrine își găsește cea mai înaltă expresie libertatea de voință indeterministă, iar pentru a fi nemuritor și liber, este necesar să posedă substanțialitate și absolutitate, atunci apariția ideilor de " substanțialitate creată" și "absolutitate derivată" este de înțeles de cealaltă parte a lumii, dar această judecată este posibilă, deci teismul raționat, numai dacă o persoană este nemuritor și acționează necondiționat liber, adică dacă omul este o substanță absolută și, pe de altă parte, dacă Dumnezeu este un principiu personal Dar astfel de concluzii ale teismului sunt arbitrare: realitatea poate fi înțeleasă nu ca substanțială, ci actuală, ca descoperire a unei anumite energii și, prin urmare, postularea realității creației nu este încă postularea unei substanțe substanțiale Biblioteca "Runivers" PROBLEMA ETICA IN ED

HARTMANN caracterul său; o voință conștientă și responsabilă poate fi înțeleasă și determinist; indeterminismul, introducând conceptul de arbitrar, este mai degrabă negarea voinței responsabile; în sfârșit, recunoașterea unui Dumnezeu personal nu este deloc necesară, căci tot ceea ce se întâmplă în domeniul fenomenelor nu se întâmplă exact în același mod, ci doar într-un mod corespunzător în domeniul unității Astfel, teismul este un răspuns arbitrar și fals la cerințele conștiinței religioase Singurul punct de vedere care poate oferi o justificare pentru morală este punctul de vedere al monismului concret Potrivit lui, baza lumii este o singură substanță; dar unitatea acestei substanţe nu exclude, ci, dimpotrivă, presupune multiplicitatea manifestărilor sau obiectivizărilor reale, obiective ale Atot-Unului Unul este revelat în pluralitate, iar indivizii există în realitate (nu pot avea o atitudine etică față de indivizi ca doar suma ideilor mele) ca manifestări ale Atot-Unului Aceasta duce la o consecință foarte importantă pentru moralitate Dacă am înțeles că sunt doar o obiectivare în manifestarea Esenței Atot-Unului și că ceea ce la toți indivizii nu este un fenomen, ci esența lor, este unul și același și absolut identic, atunci nu voi mai putea să consider alți indivizi ca străini pentru mine în funcție de esența mea, dar voi fi conștient de mine ca una cu ei și voi ști că tot ceea ce fac cuiva, fac acelei esențe, care îmi formează și "eu" Astfel, am deja o bază metafizică pentru cerința conștiinței mele morale de a servi binele celorlalți oameni, în principiul identității în esență a tuturor indivizilor între ei, justificarea este dată pentru toate acele impulsuri morale instinctive care mă atrag către serviciul oamenilor În același timp, povara depășirii egoismului este ușoară Cel care a distrus dorința de fericire personală pentru a-și dedica puterea binelui altor oameni, nu trebuie decât să rupă copertele P BLONSKY din ochii lui orbiți, să înțeleagă că a schimbat doar mijloacele pentru realizarea aspirației sale și că ceea ce a vrut să slujească înainte și ceea ce slujește acum, sunt în esență una și aceeași Am găsit o rațiune pentru relația care ar trebui să existe între indivizi; ne confruntăm acum cu problema relaţiei individului cu absolutul Doctrina identității indivizilor în funcție de esența lor între ei vorbește despre răspândirea eforturilor mele de fericire la întreaga totalitate a indivizilor Dar această învățătură nu spune un cuvânt despre ce constă adevăratul bine al Esenței Unice, cum să cauți acest bine Ne confruntăm cu întrebarea relației individului cu absolutul, iar la această întrebare au fost date două răspunsuri direct opuse Unii, învăţând despre adevărata realitate numai a absolutului, au declarat realitatea individului o iluzie şi, în consecinţă, au stabilit ca sarcină practică negarea individualităţii, autodistrugerea mistică a individului în absolut Dar întrucât realitatea individului este condiția prealabilă a oricărei activități, în măsura în care, negând realitatea individului, misticismul ajunge inevitabil la quietism complet, la predicarea nevoii individului de a-și pierde toate dorințele, de a-și ucide voința , gândul lui, sentimentul lui, să renunțe la orice activitate Și totuși, nu mai puțin, misticul, care și-a ucis întreaga viață individuală cu ajutorul ascezei și se străduiește în extaz să se îmbine cu absolutul, tot nu își atinge scopul În măsura în care este conștient de contopirea sa cu absolutul, bucurându-se de această încântare supremă, opoziția dintre individ ca subiect și absolut ca obiect al acestei intuiții intelectuale nu este încă distrusă pentru el și, în consecință, individualitatea rămâne neînlăturată; deoarece acest "unio mystica" este inconștient,

atât de mult, desigur, încât nu poate fi un scop stabilit în mod conștient pentru efortul individului Un alt răspuns la problema relației individului cu absolutul este dat de doctrina Sinelui absolut (Verab-solutirung des Ich) Monismul subiectiv a declarat că lumea fenomenelor este conținutul conștiinței mele și, dacă da, atunci singurul lucru care există cu adevărat este sinele meu, este singura Formă posibilă pentru activitatea absolutului Dar dacă conștiința mea este singura conștiință pentru absolut, dacă conținutul conștiinței mele este singura lume existentă, atunci eu sunt eu absolut, absolutul este eu Eu exist deoarece sunt singurul, iar lumea este proprietatea mea, deoarece este un produs al conștiinței mele Dar este clar că această concluzie consecventă trasă de Stirner nu poate servi drept justificare a moralității, ci, dimpotrivă, este o negare a acesteia, care duce la egoism Teismul încearcă să împace aceste două răspunsuri opuse El îl consideră pe Dumnezeu și pe om ca două personalități în mod esențial separate și opuse și, întrucât dorește să fie fidel cu sine, trebuie să nege identitatea esenței lui Dumnezeu și a omului și să se limiteze la recunoașterea doar a aparenței de esență, care decurge din creația omului după chipul și asemănarea lui Dumnezeu și își găsește expresia de sine în doctrina lui Dumnezeu ca tată și a oamenilor ca copii ai Săi Dar dacă Dumnezeu este tatăl nostru, atunci cea mai înaltă poruncă a moralității noastre ar trebui să fie iubirea pentru el Motivele acestei iubiri sunt recunoștința pentru binecuvântările primite de la El și un sentiment reciproc pentru dragostea Lui pentru o persoană, exprimat în binecuvântările pe care El le dă Aceste binecuvântări constau în faptul că Dumnezeu a creat oamenii, le-a oferit mijloacele pentru a se păstra pe ei înșiși și pe urmașii lor și a trimis la ei pe fiul Său Dar pesimistul, și știm deja că pesimismul este singura înțelegere adevărată a vieții, nu vede aceste binecuvântări, Biblioteca "Runivers" P BLONSKY Pesimistul vede în viață doar un chin pur și îi este clar că Dumnezeu nu a creat deloc lumea din dragoste pentru oameni și că este imposibil să iubești un astfel de Dumnezeu Iar singura mântuire pentru om, pentru a nu-și urî Creatorul, este să recunoască că Dumnezeu nu este o persoană și nu poate nici să iubească, nici să fie iubit Primul impuls care a hotărât existența lumii nu a luat naștere din iubire, lumea așa aranjată nu a apărut din iubire Dumnezeu nu este iubire, ci doar baza iubirii între indivizi, întrucât identitatea esenței sale le deschide posibilitatea realizării acestei identități și întrucât procesul mondial stabilit de el este de așa natură încât din ea decurge nevoia și capacitatea de indivizii să se iubească Nu pe Dumnezeu ca atare îl pot iubi, ci doar manifestările în care El se descoperă, în măsura în care sunt capabile să trezească iubirea mea Și când îmi iubesc aproapele, îl iubesc pe Dumnezeu în el, sau Dumnezeu în mine se iubește pe Sine în aproapele meu Iubirea lui Dumnezeu pentru om este doar o expresie a faptului că toată iubirea din lume este posibilă numai datorită identității în esență a celor care iubesc; dragostea omului pentru Dumnezeu este doar o expresie a faptului că omul își poate iubi aproapele numai în măsura în care Îl iubește pe Dumnezeu în ei Dumnezeu ca atare nu iubește și nu poate fi iubit; numai Dumnezeu ca om poate iubi și numai omul ca Dumnezeu poate fi iubit, cu alte cuvinte, adevărul dragostei față de Dumnezeu este iubirea față de aproapele, iar iubirea față de aproapele își are adevărul doar ca iubire a omului-Dumnezeu pentru om-zeu În dragoste, relația dintre Dumnezeu și om este interpretată din punct de vedere al sentimentului, dar trebuie să răspundem și la o altă întrebare nu mai puțin importantă - cum se raportează voința și mintea omului de voința

și mintea absolutului? *) "Die Wahrheit der Liebe zu Gott isf die Nächstenliebe, und die Nâchsten-liebe hat ihre Wahrheit nur als Liebe des Gottmenschen sum Menschgott" cm Hartman Das sitliche Bewusstsein, , I   feroce? Teismul răspunde cu doctrina harului și a revelației și, întrucât doctrina harului și doctrina revelației, ca acțiune a Divinului asupra minții și voinței omului, sunt destul de asemănătoare în temeiurile lor, ne vom limita la o analiză a doctrinei harului Harul este acțiunea Divinului asupra voinței umane, având ca rezultat regenerarea omului, trezirea lui Dumnezeu în om Acest act de har nu trebuie conceput ca un miracol supranatural, ca un fel de dar neașteptat și nemeritat, ca un fel de stare de posesie, de infuzie a spiritului, căci o astfel de înțelegere ar fi contrară concepțiilor noastre morale și religioase Cu mare succes, harul poate fi înțeles ca desfășurarea firească în spiritul uman a sămânței spiritului divin sădit în ea de Providență Această înțelegere a harului, eliberată de erorile teismului, conduce la învățătura remarcabilă a lui Hartmann despre Dumnezeu-bărbăție: Eu sunt una dintre manifestările absolutului, împreună cu multe alte manifestări ale acestuia, viața mea spirituală este una dintre picăturile din paharul vastului regat al spiritelor; Dumnezeu este o singură esență care trăiește și acționează în noi și nu este nevoie să-L caut pe Dumnezeu, căci Dumnezeu trăiește în mine Acesta nu este panteism grosolan, care îl îneacă pe Dumnezeu în lume și îl lipsește de transcendența sa: transcendența lui Dumnezeu nu este negata, căci Dumnezeu este esența inepuizabilă a fenomenelor finite și nu trebuie să amesteci identitatea esenței cu identitatea ființei Doctrina lui Dumnezeu-bărbăție este cea mai înaltă doctrină morală Cine își cunoaște identitatea în esență cu Dumnezeu, nu va mai lâncezi de neputință și înstrăinare de Divin, nu va mai începe să graviteze spre pământesc Nu, dorința de a duce o viață divină, de a trăi ca și cum voința mea ar fi izolarea Atot-voinței, va deveni porunca mea Dar de unde să cunosc voia lui Dumnezeu, care îmi va spune cum   kobo trebuie să fie conținutul voinței mele, astfel încât să nu fie în dizarmonie cu Atoatea-Voința? Întrucât lumea este realizarea scopurilor divine, până acum voia lui Dumnezeu ne este revelată în procesul lumii și o citim în cursul dezvoltării lumii și a umanității Principiul metafizic final necesar justificării moralității este principiul identității individului cu absolutul ca subiect al teleologiei absolute Să ne uităm înapoi la drumul pe care l-am luat Aici am trăit, urmărindu-mi scopurile, și am văzut sensul vieții în alegerea corectă și înțeleaptă a mijloacelor pentru aceste scopuri Dar egoismul meu a fost distrus Apoi am început să slujesc scopurile altora, să împlinesc voința altcuiva, dar în aceasta am găsit doar legitimitatea mecanică exterioară a activității mele și mi-am dat seama că moralitatea stă doar în urmărirea autonomă a unor scopuri neegoiste Și așa am început să dezvolt în mine acele facultăți prin care puteam servi în mod autonom scopurilor altruiste; Am început să învăț mai departe care sunt obiectivele obiective ale dezvoltării lumii În cele din urmă, am fost nevoit să mă îndrept spre metafizică Când mi-am dat seama că toți oamenii sunt în esență la fel, am găsit o justificare pentru iubirea mea, dar încă nu știu să iubesc; când mi-am dat seama că sunt în esență identic cu Dumnezeu, mi-am dat seama că trebuie să mă străduiesc pentru Dumnezeu-bărbăție, dar încă nu știu ce fel de viață este viața unui Dumnezeu-om Și numai atunci când înțeleg că esența absolută, fiind identică cu esența mea, se realizează în formularea și punerea în aplicare a unui proces absolut oportun, și introdu astfel punctul de

vedere istoric în înțelegerea mea despre lume, abia atunci, după ce am înțeles că scopurile lui Dumnezeu în același timp și scopurile mele, și mi se dezvăluie în procesul lumii, abia atunci pot ști să iubesc și să trăiesc Biblioteca "Runivers" PROBLEMA ETICA IN ED HARTMAN Care este scopul absolut al dezvoltării lumii, pentru ce este totul? Dacă mă ofer ca jertfă, atunci o fac în speranța că un astfel de act va aduce bine la absolut, fără această presupunere truda mea și sacrificiul meu vor fi zadarnice Scopul absolut este binele absolutului Și într-adevăr, tot ceea ce a fost văzut vreodată ca un scop absolut a fost întotdeauna o variație pe tema fericirii absolutului, întotdeauna fericirea Divinului a fost declarat rezultatul final De aici rezultă o consecință, care într-o anumită direcție neagă moralitatea și anume: scopul absolut al procesului mondial, considerat din punctul de vedere al absolutului și în raport cu acesta, nu are un caracter moral, întrucât pentru absolutul este fericirea lui individuală; conceptul de moralitate poate avea sens numai în Sfera fenomenelor, dar nu și pe cealaltă parte a acesteia, unde domnește supramoralul (necalificat din punct de vedere etic) Ce este fericirea pentru absolut? În investigarea acestei întrebări, nu trebuie să uităm nicio clipă de premisele atinse - monismul și scopul absolut Din prima premisă rezultă că absolutul este purtătorul substanțial al subiectelor empirice și, în consecință, este purtătorul întregii bucurii și a tuturor suferințelor lumii; sau trebuie să căutăm în cea mai mare fericire posibilă absolutul Primul răspuns care îmi vine în minte este următorul: procesul mondial este un scop în sine pentru absolut, cu alte cuvinte, lumea în dezvoltarea sa aduce fericirea în absolut Dar acest lucru va fi adevărat doar atunci când vom demonstra că în lume cantitatea de plăcere depășește cantitatea de durere Optimismul banal, care afirmă acest lucru hotărât și fără rezerve, se înșală prea clar, răul lumii este prea Biblioteca "Runivers" P BLONSKY Nodul ne taie brusc ochii, astfel încât să nu recunoaștem că există foarte și foarte puțină bucurie în viață Mai consistent, mai degrabă, este o altă formă de optimism, așa-numitul optimism etic El ne spune: da, viața e plină de chin, da, întristarea o copleșește, dar, totuși, fericirea este realizabilă, și se poate realiza cu ajutorul unei vieți morale; fericirea este în virtute și cine a ajuns la ultimul se poate simți fericit Acest lucru este parțial adevărat; Într-adevăr, renunțând la fericirea personală, o persoană găsește mântuirea de chinuri și anxietăți, iar o viață morală îi oferă o viață relativ tolerabilă; dacă nu ar fi aceasta, omul nu și-ar putea îndeplini sarcina etică în procesul general al lumii Dar, cu toate acestea, cel care se gândește să ridice moralitatea combinând-o cu fericirea este cel mai puternic dușman al său, transformând-o într-o formă rafinată de egoism Viața morală, așa cum știm deja, este tăgăduire de sine și sacrificiu, iar acest sacrificiu este dublu: în primul rând, o persoană trebuie să depășească vocea firească a aspirațiilor egoiste în sine și, în al doilea rând, o persoană trebuie să trăiască o viață care, din din punct de vedere al fericirii personale, nu are niciun rost Dar morala este și un sacrificiu pentru societate: dezvoltarea culturii este în totală contradicție cu fericirea omenirii, iar participarea omenirii la realizarea planului mondial presupune respingerea fericirii Morala nu dă fericire, ci, dimpotrivă, cere atât individului, cât și societății să renunțe la orice iluzie a posibilității fericirii Astfel, optimismul etic nu poate fi combinat cu cerințele conștiinței morale Nici în viață, nici în virtute nu găsim fericirea și nici religia nu o dă Ni se spune: există fericire, ne este dăruită de speranță, și anume, speranța fericirii de

cealaltă parte a lumii; toată viața sa o persoană este asuprită de suferință și tot ceea ce întâlnește în viața lui îi aduce un chin nou și nou; branding pro din lumea reală Biblioteca "Runivers" PROBLEMA ETICA IN ED HARTMAN pesimismul este destul de corect, dar a uitat un lucru: în mijlocul durerii și al durerii, omul găsește mângâiere în credință; viața să fie prea grea, dar speranța o ușurează, vindecă rănile primite, dă mângâiere în durere Dar oare acesta este răspunsul; asta nu face decât să împingă problema departe, iar o încercare de a gândi la o problemă de nerezolvat aici pe pământ, rezolvată într-o lume mai bună inventată în acest scop, este doar un subterfugiu pentru a păstra cât mai mult timp iluzia unui egoism înfometat de fericire, o iluzie pe care conștiința morală trebuie să o respingă cu hotărâre Dacă religia nu poate recunoaște fericirea aici pe pământ ca realitate supremă, dacă nu poate indica viața veșnică deja în viața pământească, atunci trebuie să ne elibereze de speranța că vom gusta viața veșnică dacă suntem îngropați într-un mod creștin Numai bazându-se pe lucrurile pământești poate justifica teologia optimismul religios În plus, bucuriile care ne sunt dăruite prin viața religioasă - bucuria pocăinței, bucuria rugăciunii, bucuria ascultării de voia lui Dumnezeu - nu pot fi bucuriile unei conștiințe religioase autonome: din punctul de vedere al moralitatea adevărată, sunt inacceptabile Pe măsură ce moralitatea autonomă crește, aceste sentimente trebuie să dispară, oricât de puternice ar fi încă până acum Vom fi obiectați: dar există și naturi cu adevărat religioase cărora religia le dă fericire, fericirea unei conștiințe religioase deja autonome Dar sunt mulți dintre ei, nu sunt excepții, se poate baza pe acești indivizi plăcerea religioasă ca scop comun al lumii? În cele din urmă, pentru oamenii înalt religioși, gradul de bucurie religioasă este direct proporțional cu gradul de îndoială și de chin religios: speranța de beatitudine este depășită decisiv de frica de judecată, satisfacția unei conștiințe religioase împăcate este chinul conflictelor interne care apare iar și iar, astfel încât religia dă omenirii mai multă suferință decât ea Biblioteca "Runivers" P BLONSKY zheniya II încerc să reduc această suferință: odată cu neliniștea dinaintea chinurilor infernale dispare anticiparea beatitudinii cerești; cu frica de pedeapsă pe pământ dispare speranța pentru ocrotirea și ajutorul Providenței; dar această pace nu este bucurie, ci doar o resemnare înainte Doamne, adică negarea beatitudinii personale este exact opusul a ceea ce s-a căutat Ultima poziție a optimismului religios este misticismul Își stabilește scopul de a se bucura de unitatea omului cu Dumnezeu prin înțelegerea intuitivă directă a acestei unități Cu toate acestea, cât de puțină este pentru un om obișnuit bărbăția sa de Dumnezeu este cauza fericirii, atât de puțină este cauza fericirii pentru un om care își recunoaște masculinitatea lui Dumnezeu drept proprietatea sa inalienabilă Într-un om obișnuit, lumea nu este încă ruptă, dar aici nu mai este ruptă și, după cum se știe, nu cunoaștem lumea ca atare, ci reînnoirea ei după încălcarea ei Conștiința omului-Dumnezeu este astfel în sine nu dă nimic, iar dacă fericirea este în el, atunci această fericire trebuie căutată în ceea ce se realizează pe baza acestei conștiințe de Dumnezeu-bărbăție, care decurge din ea, adică sau în morala bazată pe religie, sau în bucuria unei realizări intuitive a unității cu Dumnezeu Dar prima presupunere plasează justificarea optimismului religios pe temeiuri etice și am recunoscut optimismul etic ca insuportabil; de aceea rămâne valabilă doar a doua presupunere Din punctul de vedere al monismului concret, adică a acelei înțelegeri a lumii, care singură poate da o rațiune pentru moralitate, misticismul

se dovedește a fi inutil Este inutil ca omul să caute mai multă unitate cu Dumnezeu, pentru că el deține în mod constant această unitate, deoarece este în general atinsă; prin această identitate cu Dumnezeu, el nu o face deloc Biblioteca "Runivers" PROBLEMA ETICA IN ED HARTMAN - încetează să mai fie bărbat, așa cum este Conștiința lui Dumnezeu-bărbăție poate înălța, întări, înnobila, dar nu poate da fericire Misticismul în fața curții monismului concret se dovedește a fi insuportabil din următoarele motive: individul este identic cu Dumnezeu numai în ceea ce privește esența inconștientă care stă la baza individului, dar există totuși o diferență între Dumnezeu ca esență și individ ca esență fenomen Și din moment ce conștiința aparține fenomenului individual și nu esenței, nu există nicio modalitate ca intuiția mistică să sară peste această diferență, căci dacă intuiția mistică este conștientă, atunci ea aparține laturii non-Dumnezeu a individului, dacă este inconștient, nu ne putem bucura; în cele din urmă, reducându-L pe Dumnezeu ca atare la esența lumii, monismul concret îl privează pe Dumnezeu de acea beatitudine absolută care a fost căutată până acum în el și, în consecință, distruge speranța individului, prin unirea mistică cu Dumnezeu, de a lua parte în fericirea lui Să ne oprim puțin asupra noțiunii de binecuvântare a lui Dumnezeu care este stabilită de teism Această binecuvântare a lui Dumnezeu își pierde orice semnificație în viziunea monistă asupra lumii: întrucât Dumnezeu și lumea sunt una și aceeași în esență, atunci binecuvântarea lui Dumnezeu poate fi obținută numai din procesul lumii ca singura viață a lui Dumnezeu Dar am căutat în zadar această fericire în lume, nu am găsit-o nicăieri, lumea în dezvoltarea ei nu aduce fericire lui Dumnezeu, procesul mondial nu este un scop în sine Dar dacă există un scop absolut, dacă acest scop absolut este fericirea absolutului, dacă lumea dată nu oferă această fericire, atunci sunt posibile două căi de ieșire: fie moralitatea este o iluzie, fie acest scop este pur negativ - eliberarea din suferință Dumnezeu în sine nu a fost binecuvântat, căci dacă ar fi binecuvântat, atunci ar fi de neînțeles cum el Biblioteca "Runivers" p Blonsky "Dăruit cu fericire, a creat o lume atât de nefericită și s-a agravat cu toate suferințele lumii pentru a fi și mai fericit și cum procesul lumii poate servi ca mijloc de a crește fericirea lui Dumnezeu Nu, înainte de crearea lumii, Dumnezeu era nefericit și, dorind să scape de nenorocire și să obțină o stare de pace, absolutul s-a aruncat în chinurile nespuse ale procesului mondial, căci acest proces este un mijloc pentru nefericire a absolutului până la capăt Dacă lumea nu ar fi fost creată, suferințele lui Dumnezeu ar fi nesfârșite, dar acum, fie că cresc, fie că scad, au un sfârșit Dumnezeu, care este chinuit sub forma nenumăratelor făpturi, pur și simplu pentru a deveni și mai fericit, este respins de conștiința morală; Un Dumnezeu care este obligat să-și ia asupra lui cea mai grea suferință pentru a scurta și a distruge o viață și mai grea, toate inimile omenești vor răspunde cu simpatie unui astfel de Dumnezeu Așa cum fiecare întristare individuală se scufundă în oceanul durerii lumii, ca o picătură în mare, tot astfel toată întristarea lumii dispare în tristețea infinită a lui Dumnezeu, care ia asupra sa toată suferința lumii Ce înseamnă durerea cea mai înaltă a unei persoane individuale în comparație cu durerea trăită de întreaga creație, ce înseamnă durerea tuturor creațiilor în comparație cu durerea trăită de Dumnezeu, ce înseamnă această durere, în sfârșit, în comparație cu mâhnirea din care slujește ca o izbăvire! Acum, după o lungă căutare, am ajuns la finalul dorit, acum putem da răspunsul final, ce este moralitatea De la început există Dumnezeu, acest

Dumnezeu este nefericit, dar vrea să-și pună capăt suferinței nesfârșite, iar pentru aceasta a creat lumea noastră de chin și întristare Această lume este întruparea Divinului, procesul ei este istoria suferinței Dumnezeului întrupat și, în același timp, calea spre izbăvirea celui răstignit în trup; moralitatea este participarea la lucrarea de scurtare a acestei căi de suferință și eliberare Biblioteca "Runivers" PROBLEMA ETICA IN ED HARTMAN Patosul lui Hartmann a atins apogeul; în ultima vreme, omenirea a citit puțin din astfel de cărți inspirate Se pare că impulsul obosit de multă vreme al inimii și al gândirii s-a ridicat din nou Conștiința modernă tânjește cu pasiune după un astfel de impuls, îl caută în toate direcțiile, în ultima vreme îl caută în metafizica religioasă Într-o schiță atât de scurtă este imposibil de epuizat conținutul întregii etici a lui Hartmann; multe dintre cele foarte importante au fost omise, dar până la urmă, scopul meu este doar să amintesc despre Hartmann, să-l interesez, să indice cât de multă valoare are etica acestui remarcabil, dar uitat cu încăpăţânare de noi, în Rusia, filosof VI În acest articol concis este imposibil să analizăm sistemul etic al lui Hartmann în ansamblu; cineva trebuie, dorind sau nu, sa-si concentreze intelegerea asupra punctelor sale cele mai centrale Etica lui Hartmann este, după cum vedem, un exemplu viu de etică metafizică, iar pentru o evaluare corectă a acesteia, este necesar să clarificăm problema dreptului eticii metafizice de a exista Știm că această întrebare în filozofie nu este încă o întrebare încheiată; pozitivă, etica științifică încearcă în mod constant să-și câștige primul și singurul loc, să elimine, să elimine orice dependență a eticii de metafizică și să construiască etica exclusiv pe date empirice Este etica într-adevăr o știință empirică, chiar nu are nevoie de premise epistemologice și metafizice? În literatura filozofică rusă există o încercare de a arăta indiferență față de etica concluziilor epistemologice; această încercare aparține lui Vl Solovyov, ale cărui opinii etice în prima jumătate a activității sale filozofice aminteau atât de izbitor de Hartmann, dar Biblioteca "Runivers" P BLONSKY ulterior a suferit unele schimbări Argumentarea Vl Solovyov este după cum urmează: în filosofia morală studiem doar atitudinea noastră interioară față de propriile noastre acțiuni, adică ceva incontestabil accesibil cunoştinţelor noastre Iar idealismul subiectiv nu poate influența negativ conștiința morală: îndoiala cu privire la existența independentă a ființelor exterioare nu este încă încredere în inexistența lor și, prin urmare, îndoiala teoretică nu este suficientă pentru a submina încrederea morală și practică În același timp, îndoiala critică nu este niciodată punctul de vedere final, ci într-un fel sau altul se rezolvă în favoarea recunoașterii existenței obiective a lumii exterioare Dar chiar dacă idealismul subiectiv ar fi posibil, acesta ar fi fatal doar pentru latura obiectivă a eticii, și nu pentru propriul său tărâm interior; acest lucru mi-ar submina interesele legale, politice, sociale, filantropice, dar mi-ar lăsa în plină forță un interes moral sau obligații individuale pentru mine Nesimțind o simpatie tandră pentru fantomele din jurul meu, cu atât mai mult ar trebui să mă abțin de la patimile rele în legătură cu ele, pentru că este rușinos și absurd să fiu furios pe fantome Dovedit de Vl Independența eticii lui Solovyov față de teoria cunoașterii? Nu De fapt, prima parte a argumentului său oferă doar o nouă și, trebuie spus, una dintre cele mai puternice obiecții împotriva idealismului subiectiv, întărind astfel indirect realismul epistemologic; a doua parte a argumentului este extrem de slabă: da, este rușinos și absurd să fii supărat pe fantome, dar o poruncă morală

spune doar: "Nu fi răutăcios, nu jignește", mai spune și altceva, cel mai mult lucru important: "dragoste, iubește activ", dar este cu adevărat posibil atât de iubit de fantome? ■ Nu, teoria cunoașterii este necesară, extrem de necesară pentru etică și numai pe baza realismului pot exista ambele Biblioteca "Runivers" PROBLEMA ETICA IN ED HARTMAN moralitatea este nouă - marele merit al lui Hartmann constă în accentuarea și dezvoltarea constantă a acestei idei Este metafizica necesară pentru viziunea noastră morală asupra lumii? Există două iubiri într-o persoană - iubirea pentru sine și iubirea pentru alții Atât egoismul, cât și altruismul ne stăpânesc cu adevărat inimile, iar conștiința morală necesită nu negarea unuia dintre ele, ci reconcilierea lor de sinteză Dar chestiunea drepturilor individului și a relației sale cu "totul" și părțile constitutive ale "totul" poate fi clarificată numai atunci când înțelegem acest "totul" Dar ceea ce decide chestiunea esenței și conexiunii lucrurilor, care decide întrebarea "ce au totul?" nu este o știință empirică separată, ci metafizică într-o formă sau alta Mai mult, voința mea vrea ceva, se străduiește pentru ceva Viața mea trebuie să aibă întotdeauna un scop, care nu este iluzoriu, ci obiectiv și real, ca să nu trăiesc fără sens și nu în zadar Numai crezând în oportunitatea vieții mele și în oportunitatea lumii, din care sunt o parte organică, pot trăi o viață rodnică; numai crezând în existența unui scop universal ultim și conștient de unitatea mea cu lumea, și nu separarea de ea, pot spune că am făcut ceva și că aș putea face asta Dar știința empirică rezolvă întrebări despre oportunitatea lumii, despre sensul dezvoltării lumii și obiectivele sale ultime, despre unitatea individului cu macrocosmosul? Meritul lui Hartmann constă în faptul că a arătat că metafizica este evocată de cele mai profunde întrebări ale vieții practice, că conștiința noastră morală postulează una sau alta convingere metafizică la fiecare pas, că etica trebuie să fie fie metafizică, fie deloc Dar există diverse învățături metafizice; pe baza căruia dintre ele se poate construi moralitatea? Întrebări de filosofie, carte θ Biblioteca "Runivers" P BLONSKY Acea formă de metaoism pe care o dă Hartmann, și care în ultima vreme a devenit din ce în ce mai dominantă, tot aici, în Rusia, câștigă dominație, este monismul concret Principiul monismului concret este de a sintetiza în mod legitim atât adevărul individualismului, cât și adevărul unității Alte învățături metafizice au păcătuit fie uitând unitatea lumii, fie negând realitatea indivizilor Desigur, ar fi prea îndrăzneț să spunem că Hartmann ne-a dat un model de monism concret, desigur, după el mai este prea mult de lucru, dar Hartmann a fost unul dintre primii care și-a pus această sarcină În literatura filozofică rusă, spre meritul ei, această problemă este rezolvată cu un efort deosebit, dar această soluție poate avea succes dacă cunoaștem răspunsurile anterioare Acest articol a crescut deja; dar a scrie în detaliu despre sistemul etic al lui Hartmann, a-i analiza principalele prevederi, a-i clarifica semnificația pentru conștiința modernă, nu este o chestiune de articol de jurnal, ci o disertație · Scopul meu, repet, este mult mai modest - doar să-l amintesc pe Hartmann ca un remarcabil scriitor de etică, doar să-l interesez, doar să-l încurajez să se îndrepte către studiul filozofiei sale și, într-un caz anume, al eticii sale Dacă am reușit acest lucru, dacă cititorul și-a dat seama de necesitatea studierii lui Hartmann în dezvoltarea unei probleme etice, scopul meu a fost atins P Blonsky Biblioteca "Runivers" împăratul Pavel f, Analiza psihologica Scopul acestei lucrări este de a clarifica întrebarea ridicată în mod repetat despre sănătatea mintală a lui Paul I; cel mai bun istoric al

lui Paul I, Schilder, nu a vorbit pozitiv despre această problemă și a lăsat-o deschisă x); Shiman îl consideră pe Paul I bolnav mintal) Un studiu atent al literaturii extinse despre viața și domnia acestui suveran duce la convingerea că Pavel I nu a suferit de boli mintale; o asemenea concluzie, desigur, trebuie fundamentată printr-o analiză psihologică detaliată a caracterului acestui suveran Analiza psihologică ar trebui să explice acțiunile ciudate ale lui Paul I, să explice de ce mulți se îndoiau de sănătatea sa mintală, iar unii îl considerau bolnav mintal Personalitatea lui Pavel I a stârnit uimire și avem o mulțime de informații despre caracterul și activitățile acestui suveran, dar încă nu avem o explicație pentru caracterul și domnia lui; istoricii se limitează la descrierea evenimentelor; analiza psihologică trebuie să umple acest gol Desigur, pentru o astfel de analiză psihologică este necesar un studiu detaliat și cuprinzător al întregii vieți și al tuturor activităților acestui suveran Nu am considerat necesar să amân publicarea acestei lucrări până la apariția cărții mari, în două volume, promisă de Shumigorsky x) Împăratul Paul I, p -) Schiemann (Die Ermordung Pauls Vorwort) vorbește foarte categoric "schliesslich in volle Geistesstõrung ausmündende, haltlose Erregung und den despotischen Grossenwahn" Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" V F chizh "Istoria împăratului Paul", deoarece avem deja suficiente materiale pentru analiza psihologică a lui Paul I Noi suntem cei care ne lipsește înțelegerea psihologică a acestei personalități deosebite și, prin urmare, o înțelegere corectă a domniei lui Paul I este de neconceput De fapt , este posibil să înțelegem personalitatea lui Paul I și domnia sa atunci când unii istorici (Butsinsky), Kabeko) îl consideră o personalitate strălucitoare, alții se îndoiesc de normalitatea abilităților sale mentale; în sfârșit, există istorici care îl consideră bolnav mintal Consider că este necesar să fac o rezervă că, în măsura în care mi-a fost la dispoziție, am folosit surse și numai, dacă acestea din urmă îmi erau inaccesibile, m-am limitat la extrase din cele mai bune lucrări despre Paul I; Am folosit mai ales în astfel de cazuri munca excelentă a lui Schilder Literatura despre Paul I este foarte vastă; Nu am considerat necesar să folosesc unele surse, având în vedere fiabilitatea lor scăzută Menționez doar evenimentul și martie, pentru că în esență nu este inclus în sarcina cercetării mele și, în sfârșit, nu se pretează la o descriere exactă și, prin urmare, este inaccesibil analizei psihologice Întrucât soluția problemei sănătății mintale a lui Paul I este concluzia din întreaga analiză psihologică a personalității sale, ultimul capitol este consacrat acestei probleme și este analizat relativ pe scurt , eu Portretele și busturile lui Paul I, precum și descrierile contemporanilor, ne oferă suficient material pentru a judeca aspectul și sănătatea acestui suveran Dimsdal, care i-a inoculat variola lui Pavel Petrovici în și, la cererea lui N Panin, care l-a examinat și observat, a vorbit despre starea somatică a lui Pavel Petrovici în felul următor: fețe și foarte bine construit Fizicul lui este delicat x) Recenzii despre Paul I ale contemporanilor săi,) Țareviciul Pavel Petrovici Biblioteca "Runivers" IMPARATUL PAUL I ceva ce se întâmplă, după cum cred, dintr-o dragoste puternică pentru el și o grijă excesivă față de el din partea celor care au avut controlul asupra primilor ani ai moștenitorului și speranța Rusiei În ciuda faptului că este foarte abil, puternic și puternic, prietenos, vesel și foarte rezonabil) Aparent, Dimsdal a adoptat punctul de vedere al Ecaterinei a II-a despre efectul extrem de dăunător asupra sănătății lui Pavel Petrovici al îngrijirii nerezonabile pentru el în primii ani

de viață; "Stătea întins într-o cameră extrem de fierbinte, îmbrăcat în flanel, într-un pat tapițat cu blană neagră de vulpe De atunci eu însumi l-am văzut de multe ori înfășurat în acest fel; sudoare îi curgea pe față și pe tot corpul; drept urmare cand a crescut a racit si s-a imbolnavit de la cel mai mic vant) Totuși, la acea vreme, în casele bogate, toți copiii erau crescuți în același mod, dar vulturii "Ekaterinin" "erau cu greu mai răsfățați decât contemporanii noștri, crescuți după toate regulile de igienă În general, nu ar trebui să exagerăm influența situației asupra organismului nostru; da, în sfârșit, știm cu adevărat acum ce este bine și ce este rău pentru organismul copilului Cine nu cunoaște neurasteniile nefericite crescute de mame grijulii care au îndeplinit cu conștiință toate cerințele de igienă Este firesc ca Ecaterina a II-a să aibă o atitudine negativă față de sistemul de educație al Elisabetei Petrovna; generația următoare se va referi și la viziuni moderne Împăratul Paul I era mic de statură, după cum se poate aprecia atât din portrete, cât și din mărturia contemporanilor săi; D X Lieven afirmă categoric că Paul I était petit de taille δ) Czartoryzhsky menționează și statura mică a acestui suveran *); Baroneasa Oberkirch susține că Paul I era foarte mic ca statură (il était de fort petite taille) °) Cele mai valoroase informații despre apariția lui Paul I ne sunt oferite de observatorul său, dar, din păcate, nu tocmai de încredere, contele F Golovkin: "Era foarte slab;) Colecția Societății Istorice Ruse, vol , p) Însemnările împărătesei Catherine, , STR °) Schiemann Die Ermordung Pauls, J) Memoriile prințului Adam Czartoryski λ'oί eu, p) Mémoires de la Barrone d'Oberkirch Vol , p * Biblioteca "Runivers" V F chizh avea doar oase și mușchi (tout en os et en muscles), dar era bine construit Era multă expresie în ochii lui, iar dinții lui foarte mari erau atât de albi și obișnuiți, încât gura îi era aproape frumoasă Baroneasa Oberkirch asigură că ochii lui Paul I s-au distins prin vioiciune, animație și inteligență În portretele lui Paul I, ochii nu uimesc prin frumusețe sau expresivitate În general, Paul I era foarte urât; atât portretele, cât și recenziile contemporanilor sunt în total acord între ele în acest sens; chiar Ludovic al XVIII-lea a considerat necesar să remarce că Pavel Petrovici în era remarcabil de rău (d'une laideur remarquable)) Din păcate, este imposibil să se determine dimensiunea capului și forma acestuia din busturi, din cauza particularităților coafurii; măsurarea diametrului transversal datorită literelor este complet imposibilă Trebuie să te mulțumești cu un ochi sau cu o simplă inspecție ' În primul rând, este izbitoare brahiocefalia lui Paul I; forma craniului este rotundă; în măsura în care se poate avea încredere în inspecție, diametrul anterior-posterior este mai ales scurtat și, prin urmare, la examinarea bustului din lateral, capul pare ciudat, foarte scurt Un observator mai mult sau mai puțin experimentat, când examinează busturile lui Paul I, observă o frunte pronunțată înclinată; fruntea este în general foarte joasă şi se înclină înapoi într-o asemenea măsură încât această pantă începe aproape imediat deasupra crestelor superciliare Dacă busturile lui Paul I sunt bine făcute, atunci nu există nicio îndoială că înclinarea extremă a frunții și, în general, prognatismul întregului chip, depășesc cu mult limitele normei În măsura în care este posibil să judeci oamenii după busturile lor, toți cei care au privit cu atenție busturile atât din istoria antică, cât și din istoria modernă vor fi de acord cu mine că busturile lui Paul I mărturisesc o neregulă sau anomalie semnificativă a craniului său O persoană cu o frunte atât de înclinată și joasă nu ar fi putut fi înzestrată cu cele mai înalte abilități spirituale: voință, atenție și

prudență sau capacitatea de a sistematic, după- contele Feodor Golovkine La cour et le regne de Paul p) Memoriile lui Louis XVIII Vol Il, p Biblioteca "Runivers" IMPARATUL PAUL I gândire conștiincioasă Evident, într-un astfel de craniu, lobii frontali anteriori ai creierului nu s-au putut dezvolta corect, trebuie să fi rămas în urmă în dezvoltare față de restul creierului Prognatismul general, exprimat atât de tranșant în busturile lui Paul I, este, de asemenea, cu greu un fenomen întâmplător, deși sensul prognatismului nu a fost încă pe deplin elucidat, dar tot ceea ce știm despre acest fenomen dă dreptul de a crede că o persoană cu un asemenea prognatism cu greu putea fi înzestrat cu cele mai înalte abilități spirituale Pomeții largi, proeminenti, nu ne îndreptățesc la nicio concluzie certă; este de netăgăduit că persoanele cu pomeți largi proeminenti pot atinge cele mai înalte grade de dezvoltare mentală Pomeții lați pe un cap lat și cu un craniu rotund nu pot fi considerați, în sine, un semn de degenerare Același lucru trebuie spus despre nasul mic, răsturnat, cu o punte curbată a nasului și cu nări late, nasul lui Paul I Când studiem portretele lui Paul I, este imposibil să nu observați crestele superciliare proeminente, foarte dezvoltate și orbitele adânci Cu toate acestea, aceste fenomene cu greu pot fi considerate, în acest caz, semne (stigmate) de degenerare; cel mai probabil acestea sunt consecințele unei boli englezești suferite în copilărie de Pavel Petrovici Cel puțin în portretul din galeria gr Băiatul Stroganov arată foarte frumos și este greu de recunoscut că acest portret, luat de la un copil, nu semăna deloc cu originalul Frecventele tulburări gastrice de care a suferit Pavel Petrovici în copilărie ne dau și dreptul să ne asumăm o boală englezească Astfel, Pavel Petrovici a avut semne de degenerare și, mai important, anomalii în forma sau dezvoltarea craniului În ele însele, semnele degenerarii, însă, nu au avut o importanță deosebită; aceleași semne sunt observate relativ des și, pe baza lor, este imposibil să se tragă concluzii categorice despre viața mentală a persoanelor care le posedă Mult mai importante sunt anomaliile de forma craniului; oricât de sceptici am fi cu privire la concluziile și conjecturile antropologilor, nu poate exista nicio îndoială că forma craniului are Biblioteca "Runivers" V F chizh influență mare asupra dezvoltării creierului Adevărat, măsurătorile nu dau încă rezultate importante pentru psiholog și sociolog; dar cel care a examinat îndeaproape numeroasele busturi și portrete ale marilor oameni și criminali nu se poate îndoi de semnificația extraordinară a formei craniului Acest fapt era bine cunoscut de toți marii artiști, așa cum a demonstrat Dr Leiort în lucrarea sa minunată: Le tipe criminel d'après les savants et les artistes Fără a acorda importanță semnelor mici sau slab exprimate de degenerare, trebuie totuși să mă opresc asupra unei trăsături vizibile în organizarea fizică a lui Paul I În sine, statura mică, desigur, nu înseamnă mare lucru, dar atât mărturia contelui Golovkin, cât și toate portretele lui Paul I dau dreptul de a afirma că procesele catabolice din corpul acestui suveran au prevalat semnificativ asupra celor anabolice Putem afirma acest lucru nu numai pe baza subțirii extreme a lui Paul I, ci și pe baza căderii timpurii a părului și a bătrâneții relativ timpurii Paul I, din câte știm, nu a suferit de nicio boală care să provoace căderea părului și bătrânețe timpurie Toate portretele sale - și, fără îndoială, artiștii îl lingușeau încă pe Paul I - mărturisesc un număr mare de riduri - semn al bătrâneții În general, în portretele lui Paul I, el arată mult mai bătrân decât anii săi, mai ales dacă ținem cont că a trăit în condiții favorabile pentru menținerea sănătății, fără a suferi

boli grave; stim ca abia la inceputul anului suferea de vreo boala pe care o considera periculoasa Prin urmare, atât căderea precoce a părului, cât și îmbătrânirea prematură ar trebui explicate și prin predominanța proceselor catabolice față de cele anabolice Fouillée spune destul de corect: "După părerea noastră, puterea schimbărilor distructive în viața organismului determină temperamentul" *) · - O predominare clar pronunțată a proceselor catabolice sau distructive asupra anabolice sau ъ creație în organizarea fizică condiționată E Fouillée Temperament și Caractère P Biblioteca "Runivers" ÎMPARATUL PAUL I arborele subțire sau subțire extremă, bătrânețe timpurie Este foarte posibil ca statura foarte mică a lui Pavel I să depindă de același motiv; în primul rând, este greu de admis că în copilărie raportul dintre procesele anabolice și catabolice a fost diferit decât pe parcursul întregii vieți; în al doilea rând, deja în copilărie, activitatea mentală a lui Paul I a indicat intensitatea extremă a proceselor catabolice Predominanța proceselor catabolice a determinat temperamentul lui Paul I, a avut o mare importanță în viața sa mentală; această predominanță corespundea vitezei extreme în apariția, schimbarea și dispariția proceselor mentale, vivacitatea extremă a reacțiilor motorii la toate iritațiile În general, știm încă puține despre aceste procese și, prin urmare, nu știm exact unde se află trecerea de la fiziologic la patologic Deși insist asupra importanței mari a acestei trăsături în organizarea fizică a lui Paul I, nu cred, totuși, că această trăsătură poate fi considerată ceva patologic; poate in general este o manifestare a degenerarii, dar pana acum nu avem dreptul sa tragem concluzii categorice Pentru mine, singurul lucru cert este că această trăsătură a avut o mare importanță în viața mentală a lui Pavel I și, prin urmare, fără a lua în considerare, este imposibil să înțelegem caracterul misterios al acestui suveran Dacă nu ar fi existat această trăsătură în organizarea fizică, nu există nicio îndoială că domnia acestui suveran nu ar fi fost atât de teribilă pentru Rusia, deoarece tocmai din cauza temperamentului extrem de viu al lui Paul I Încă o dată insist că toate aceste trăsături în organizarea fizică a lui Paul nu ne dau dreptul să-l considerăm un subiect patologic, un bolnav Ar trebui considerată o eroare gravă opinia acelor psihiatri care consideră că toate persoanele semnificativ diferite de tipul mediu sunt bolnave; abaterile sunt la fel de legitime ca evenimentele normale Valishevsky, după ce ne-a detaliat tot ce ne știam despre originea lui Pavel Petrovici, a exprimat următoarea concluzie destul de corectă: Biblioteca "Runivers" V F chizh q'une importance très secondaire" *) Împărtășind viziunea lui Valishev-sky, m-aș putea limita la a repet ceea ce a spus Schilder: "În esență, evenimentul din septembrie (nașterea lui Pavel Petrovici) a fost supus diverselor interpretări în istoriografia noastră; dar ne vom mulţumi să notăm aici: a apărut fiul Minervei şi să lăsăm la uitare trista amintire a tatălui său Cu toate acestea, este nevoie de a-și exprima opinia cu privire la această problemă, având în vedere binecunoscuta lucrare a stimatului P I Kovalevsky - Împăratul Paul I (Eseu istoric și psihiatric)) P I Kovalevsky își începe opera astfel: "Împăratul Paul I, fiul lui Petru al III-lea, care era fragil la trup și la spirit și Ecaterina a II-a, fără îndoială, o femeie puternică fizic și genială mental O astfel de combinație a proprietăților părinților a avut ca efect faptul că Pavel a moștenit natura tatălui său, înmuiată semnificativ de înaltele calități spirituale ale mamei sale Toată munca lui P I Kovalevsky este dezvoltarea și confirmarea acestei poziții; la finalul lucrării (p), el consideră dovedit: "Geniul și forța fizică a

Ecaterinei au acoperit mai mult decât dublul defect al calităților organizării lui Petru al III-lea De aceea vedem în Pavel o degenerare a rasei și o degenerare incomparabil mai slabă decât cea a tatălui său Cu tot respectul pentru P I Kovalevsky, nu pot fi absolut de acord cu el, din moment ce el consideră neîndoielnic ceea ce este, cel puțin, mai mult decât incredibil Aici nu este nevoie să repetam împrejurări binecunoscute și mărturii ale contemporanilor; toate acestea sunt afirmate în lucrarea sus-menționată a lui Valishevsky și mă întreb doar de ce P I Kovalevsky nu acordă nicio importanță acestor împrejurări și mărturiilor contemporanilor săi Consider că este necesar să subliniez o împrejurare foarte importantă, din câte știu, care nu a atras atenția istoricilor Nu poate exista nicio îndoială că legătura lui Petru al III-lea cu graficul *) Le roman d'une imperatrice Cathrine II de Russie, p) Împăratul Pavel I, p Buletinul bolilor mintale*, -mai Biblioteca "Runivers" IMPARATUL PAUL I ea Elizaveta Romanovna Vorontsova nu era platonică; Vorontsova nu a avut copii de la Petru al III-lea După moartea lui Petru al III-lea, Vorontsova s-a căsătorit cu Polyansky, din care a născut un fiu, al cărui succesor a fost Ecaterina a II-a, și o fiică, care a fost făcută domnișoară de onoare la cererea mătușii sale, Prințesa Dashkova J) Cred că această împrejurare are o importanță decisivă și infirmă categoric poziția din care pleacă P I Kovalevsky Este greu să nu echivalezi Minerva cu Vorontsova: Vorontsova a locuit cu Petru al III-lea, nu a avut copii, dar a avut copii din Polyansky; dacă Vorontșova, a cărei capacitate de a avea copii a fost dovedită, nu a avut copii de la Petru al III-lea, este puțin probabil ca soția sa să fi fost o Vorontșova fericită, cu atât mai mult cu cât lui Petru al III-lea i-a plăcut Vorontșova, ceea ce nu se poate spune despre Minerva Prin urmare, nu consider că este posibil să-l compar pe Pavel I cu Petru al III-lea; da, nu este nevoie de asta A trage orice concluzie asupra unei presupuneri discutabile, nedovedite și puțin probabile este, cel puțin, o muncă pierdută Probabil că nimeni nu va putea strânge dovezi convingătoare care să confirme ceea ce P I Kovalevsky consideră neîndoielnic și, prin urmare, nu putem decât să repetăm încă o dată: "fiul Minervei a apărut și ne-a lăsat să uităm trista amintire a tatălui său" Fiul Minervei nu a moștenit geniul mamei sale; aparent, geniul mamei nu se transmite copiilor, la fel ca geniul tatălui Rareori un fiu seamănă atât de puțin cu mama lui pe cât semăna Pavel Petrovici cu a lui Doar cu o oarecare întindere se pot găsi asemănări în organizarea lor fizică și mentală Privind portretul lui Paul I, opera marelui Borovikovsky, am găsit ceva în comun între mamă și fiu, atât în ceea ce privește expresia feței, cât și mai ales în forma gurii și a bărbiei; cel putin asa mi se pare Dacă comparăm portretele Ecaterinei a II-a și Paul I, atunci doar în portretul operei lui Borovikovsky există o asemănare între mamă și fiu; Cu siguranță, Note ale Prințesei Dashkova , p Biblioteca "Runivers" V F chizh expresia feței este ceva evaziv, iar Borovikovsky putea să deseneze exact expresia pe care a văzut-o în portretele marii împărătese În cele din urmă, Paul I putea, deși ocazional, să-și dea chipului acea expresie care îi fascina atât de mult pe contemporanii mamei sale Dar asemănarea în forma gurii și a bărbiei, mi se pare, este suficient de mare pentru a fi explicată prin greșeala lui Borovikovsky; este greu de recunoscut că marele nostru portretist s-a abătut de la adevăr; este mai probabil să fi observat ceva pe care observatorii obișnuiți nu l-au observat Cu toate acestea, oricine poate verifica cu ușurință validitatea celor spuse, privind cu atenție portretele mamei și fiului Chiar și admițând asemănarea pe care am observat-o, rămâne neîndoielnic

că fiul semăna foarte, foarte puțin cu mama sa; aceasta era părerea contemporanilor și nu cunosc nicio mărturie contemporană despre asemănarea unui fiu cu mama lui Contrastul dintre fruntea minunată a mamei și fruntea înclinată a fiului este deosebit de izbitor D'Eon a remarcat că fruntea lui Catherine era înaltă şi "il a un long et effrayant avenir écrit sur ce front-la") Fruntea lui Pavel era la fel de diferită de fruntea mamei sale, pe cât era diferită soarta fiului și a mamei Atât mama cât și fiul erau oameni sănătoși; nici Ecaterina a II-a, nici Paul I nu au avut vreun defect constituțional; din câte știm, Ecaterina a II-a s-a îmbolnăvit adesea; ea însăși vorbește despre bolile ei frecvente, dar scurte, în însemnările ei; Poroshin menționează și aceleași boli Dar marea împărăteasă, chiar și în ultimii ani ai vieții, a lovit de veselie; este clar că în aceşti ani puţini se pot lăuda cu o sănătate înfloritoare Pavel I a fost bolnav, din câte știm, mai rar decât mama sa, a tolerat bine oboseala și neplăcerile în timpul manevrelor și a fost atât de puternic în ultimii ani, încât Lopukhina a jucat un anumit rol în viața lui Atât mama, cât și fiul erau călăreți buni, dansau bine și se distingeau în general prin dexteritate; Ecaterina a II-a s-a remarcat prin flexibilitatea extremă a membrilor săi; așa că Poroshin (VII) scria: "Împărăteasa s-a demnat să spună că ea cu piciorul pentru *) Waliszewsky Le roman d'une impératrice Catherine II de Russie p Biblioteca "Runivers" IMPARATUL PAUL I se poate zgâria urechea cu urechea Pavel Călăreasem satisfăcător de zece ani, dansând nu rău Aici ereditatea a jucat cu greu un rol; desigur, și educația a însemnat foarte mult, dar cu tot efortul, nu oricine poate deveni un bun călăreț și dansator De asemenea, este posibil să explicăm antipatia lui Paul I față de băuturile alcoolice prin ereditate; se știe că Ecaterina a II-a nu i-a plăcut și nu a băut deloc băuturi alcoolice; fiul ei era la fel Amintindu-ne de cât de răspândită beția în înalta societate la acea vreme, abstinența lui Paul I merită toată atenția Nici măcar nemulțumirea constantă față de condițiile de viață nu a trezit în Pavel I dorința de a căuta alinare și uitare în vinovăție Nici măcar predilecția lui pentru armată nu a trezit în el dorința de a imita ofițeri smeriți în carousing Cu mare dreptate putem explica sobrietatea lui Paul I prin ereditate Această calitate de organizare a moștenit-o de la marea sa mamă Poți explica și abstinența lui la mâncare; nici mamei, nici fiului nu le plăcea să mănânce bine, nu erau gurmanzi; masa nu a jucat un rol în viața lor Știm foarte bine cât de nepretențioasă a fost Ecaterina a II-a în acest sens și nu cunoaștem o singură explozie, nici o singură anecdotă din viața fiului ei despre un fel de mâncare gătit după gust Știind cât de ușor s-a enervat Paul I când cea mai mică dorință nu i-a fost împlinită, am ști, fără îndoială, despre pedepsele pe care le-a impus mâncărurilor nepregătite pentru a gusta Este de la sine înțeles că fiind împărat * Paul I, după părerile sale despre putere, cerea lux, dar dorința de a mânca bine nu a jucat niciun rol aici Cinele și cinele ceremoniale nu aduceau în sine plăcere acestui suveran, iar distracțiile de curte din timpul domniei sale se distingeau prin deznădejde și prost gust Este greu să vorbim cu certitudine despre indiferența totală a lui Paul I față de vânătoare; Desigur, știa că mulți monarhi sunt vânători pasionați, că vânătoarea era o distracție regală, dar nu s-a interesat niciodată de ea, deși îi plăcea să călărească A fost obosit de inacțiune mult timp, nu știa cum să umple timpul și s-ar părea destul de firesc ca Biblioteca "Runivers" V F chizh bofo de caracter, mostenitorul plictisit la tron isi dedica timpul liber vanatorii Este clar că toate mijloacele pentru o astfel de

distracție i-ar fi fost puse la dispoziție cel mai ușor Dar, din câte se știe, Paul nici nu a încercat să se distreze cu vânătoarea Nici Ecaterinei a II-a nu-i plăcea vânătoarea, dar, în acest caz, ereditatea a jucat cu greu un rol Întregul personaj al lui Paul I ne explică indiferența lui față de sport Ecaterinei * II nu-i plăcea sportul, pentru că avea scopuri mai serioase și mai importante în viață; în sfârşit, înainte de urcarea pe tron, ea, după poziţia ei, nu putea să vâneze prea multă, iar pe tron nu avea suficient timp să-l piardă pe fleacuri; în general, tot ce făcea, făcea bine și nu-i plăcea să facă nimic la întâmplare Lui Paul I nu-i plăcea sportul din cu totul alte motive, despre care vom discuta mai detaliat mai jos Astfel, în acest caz, cu greu se poate vorbi de ereditate Din punct de vedere psihologic, singurul lucru în care fiul semăna cu mama lui a fost că amândoi nu înțelegeau și nu le plăcea muzica Cu toate acestea, cu greu se poate insista că gustul subdezvoltat al Ecaterinei a II-a pentru muzică a fost moștenit de fiul ei; în general este greu de demonstrat transmiterea prin moştenire a calităţilor pur negative; totuși, în acest caz, putem doar afirma că numai în această privință fiul semăna destul de mult cu mama lui x) Cu o oarecare întindere se poate presupune că subdezvoltarea sentimentelor estetice ale lui Paul I se datorează și eredității; este cert că aceste sentimente au fost relativ slab dezvoltate la marea sa mamă; cel puțin, la această împărăteasă, bogat înzestrată de natură, gustul estetic era mai puțin dezvoltat decât celelalte abilități spirituale ale ei Dezvoltare spirituală înaltă, perspicacitate extraordinară au înlocuit pentru ea, într-o anumită măsură, un gust artistic direct și, prin urmare, tot ceea ce a creat de ea a fost diferit) Pe baza informațiilor culese de medicii olandezi, reiese că în familiile în care tatăl avea talent muzical și mama nu, de fii aveau gust pentru muzică, iar de fii nu erau muzicali Heymans und Wiersma Beiträge zur speciellen Psychologie auf Grund einer Massenuntersuchung Zeitschrift blan Psihologie bd greutate Biblioteca "Runivers" IMPARATUL PAUL I măreție și chiar frumusețe Se știe cât de mult a făcut pentru dezvoltarea gustului și artei noastre, dar activitatea ei în acest sens mărturisește mintea ei enormă, înțelegerea ei a sensului frumosului și artei, și nu gustului artistic Lucrările ei literare dovedesc relativa slăbiciune a sensibilităților ei estetice Ecaterina a II-a a fost lipsită de simțul naturii; Paul I nu a înțeles-o deloc Este clar că, neposedând abilități mentale atât de enorme pe care era înzestrată mama lui, lipsit de gustul artistic, Paul I a dat dovadă de o subdezvoltare completă a sentimentelor estetice, de o totală neînțelegere a poeziei, picturii, sculptură și frumusețe Dar încă o dată fac o rezervă că această asemănare dintre mamă și fiu poate fi explicată doar cu o oarecare probabilitate prin transmiterea ereditară a unei calități sau proprietăți negative de la mamă la fiu Dacă ar mai fi necesare dovezi ale neputinței educației, atunci exemplul imposibilității creșterii pentru a schimba natura vicioasă a lui Pavel I ar putea servi ca o strălucită confirmare a acestui lucru Creșterea lui Paul I, ținând cont de timp și împrejurări, a fost aranjată în cel mai bun mod posibil; cu greu era posibil pe atunci să găsească persoane mai bune, mai potrivite pentru creşterea moştenitorului, decât cei cărora le-a fost încredinţat Desigur, educatorii lui Paul I aveau neajunsurile lor, dar erau atât de puțini oameni ideali în general, încât era absolut imposibil să găsești educatori complet impecabili printre extrem de puținele inteligențe ale vremii Îmi amintesc de profesorii din corpul de cadeți, în comparație cu care persoanele implicate în creșterea și educația lui Paul I erau

exemple inaccesibile Panchu Lizev *) este destul de negativ despre N I Panin: "A fost dificil să fac o alegere mai nefericită Curtezanul posomorât și leneș "predispus la festivități" Panin nu a salvat nici sufletul, nici trupul animalului său de companie de influențe dăunătoare; care nu cunoștea și nu înțelegea Rusia, nu numai că a căutat idealurile ei în Occident și, în plus, în cea mai puțin potrivită formă *) Istoria gărzilor de cavalerie T IГ, p iob-ju Biblioteca "Runivers" V F chizh Sistemul de stat suedez, dar a fost uneori un oponent al lui Catherine Nu avem dreptul să-l acuzăm pe Panin că a pus sistematic și deliberat un fiu împotriva mamei sale și un moștenitor împotriva suveranului său, dar un lucru este cert, că copiii în general, și copiii nervoși în special, sunt extrem de sensibili nu numai la cuvinte și acțiunile persoanelor din jurul lor, dar și față de simpatiile și antipatiile reciproce existente între ei Am citat în mod deliberat această recenzie a lui Panchulidzev pentru a arăta cât de nesustenabilă este opinia nefavorabilă despre N I Panin, acesta aproape cel mai bun colaborator al Ecaterinei a II-a N I Panin era un bătrân burlac și, prin urmare, putem crede despre înclinația lui către "sărbătoare"; conceptul de lene este în general arbitrar, dar nu există nicio îndoială că N I a făcut o treabă excelentă cu sarcinile care i-au fost atribuite; în orice caz, aceste neajunsuri nu l-au infectat pe elevul său cu un exemplu prost și, pe bună dreptate, se poate regreta că elevul nu a învățat singur deficiențele educatorului În niciun caz, Panin nu poate fi acuzat că și-a infectat elevul cu dragoste pentru ordinea statului occidental Numai disprețuind demnitatea umană N I Panin poate fi considerat un adversar al Ecaterinei; într-adevăr, Panin era un angajat luminat al împărătesei sale, dar nu era iobagul ei N I Panin era din toată inima atașat de elevul său regal și, prin urmare, dorea să-l vadă pe tron; acest lucru este destul de de înțeles și demonstrează că Panin ar putea fi într-adevăr un bun educator: fără afecțiune pentru un animal de companie, nu se poate îndeplini bine această datorie Panin, ca persoană inteligentă, și-a dat seama foarte curând de inconsecvența visului său - să conducă patria, profitând de influența asupra animalului său de companie Personajul lui Paul I a fost dezvăluit atât de devreme, încât orice persoană nu foarte proastă putea vedea clar că era imposibil să-l guverneze pe el și Rusia prin intermediul lui În general, nu avem niciun indiciu că N I Panin și-a întors fiul împotriva mamei sale, a abuzat de funcția sa de educator; aluziile dăunătoare ale lui N I Panin nu ar fi scăpat de înțelegerea Ecaterinei a II-a, iar ea, deși, de dragul opiniei publice, a considerat necesară prezența lui N I Panin lângă fiul ei, ar fi găsit o cale spre decență Biblioteca "Runivers" IMPARATUL PAUL I într-un fel pentru a înlătura persoana care corupe moştenitorul *) N I Panin nu a fost doar un mare om de stat, ci o persoană luminată și complet nobilă; nu era nimic servil în caracterul acestui patriot rus Bineînțeles, a avut și deficiențe, dar cu siguranță printre angajații Ecaterinei a II-a nu a existat o persoană mai potrivită decât Panin pentru educația moștenitorului tronului Ar fi putut Betsky să îndeplinească mai bine această sarcină? Notele lui Poroshin mărturisesc că Panin, cu multă sârguință, dragoste și tact, și-a îndeplinit sarcina care i-a fost încredințată Panin a fost foarte atent la dezvoltarea fizică a lui Paul I, și-a asigurat educația în cel mai bun mod posibil, a folosit toate mijloacele pentru a spori cunoștințele elevului său, a invitat la masa moștenitorului tronului persoane a căror conversație putea fi de folos băiat Panin a permis o asemenea libertate de opinie în rândul profesorilor lui Paul I, încât și acum unii, și poate mulți, ar fi

îngroziți "La masă, conversația s-a îndreptat către Carol I al Angliei G Osterwald a spus aici: Charles méritait bien la mort I-am răspuns: qu'on ne saurait la mériter, dès qu'on est sur le trône, que le peuple n'est jamais en droit de condamner son Roi a la mort Dacă ar folosi puterea care i-a fost dată pentru rău, Parlamentul ar putea s-o slăbească) " Această conversație mărturisește mediul care l-a înconjurat pe moștenitorul tronului, cât de devreme au încercat să-i explice marea însemnătate a lucrării care îi avea în față , că au spus adevărul în fața lui Panin a observat devreme principalele defecte ale caracterului elevului său și a încercat să-l corecteze pe băiat cu măsurile cele mai rezonabile Din păcate, eforturile lui au rămas complet fără rezultat, la fel ca eforturile lui N I Profesorul lui Pavel I este atât de faimos încât nu este nevoie să dovedim că nu s-ar fi putut face o alegere mai bună; La fel) Jurnalul lui Hrapovitski (iulie) "nu a luat de la Panin din motive politice") Poroshin Note IX) Pirogov Compoziţie vol I pp - Biblioteca "Runivers" V F chizh se poate spune despre S Poroshin; Din păcate, acest profesor exemplar a fost îndepărtat devreme de la tribunal, deoarece s-a îndrăgostit de contesa A P Sheremeteva, care a devenit mai târziu mireasa lui N I Panin Nicholas, Lafermière, Leveque, Epinus, oameni foarte respectabili, au luat parte la creșterea și educația lui Paul I După Schilder*) Osterwald "a personificată mediocritatea pedagogică completă Era un om cinstit, dar cu mintea cea mai diminuată"; Opinia de mai sus a lui Osterwald despre Carol I demonstrează că avea convingeri independente și nu se temea să le exprime Ca persoană extrem de imorală, Teplov nu ar fi trebuit să fie implicat în educația moștenitorului tronului; după cum se știe, Teplov s-a pus pe treabă prost, iar lecțiile sale nu au adus niciun folos lui Pavel I; dar la vremea aceea nu existau avocați educați, iar Teplov era considerat primul avocat Când Nikolai Pavlovici a trebuit să fie învățat drept, nu exista nici o persoană potrivită, iar Balugyansky nu era un profesor mai rău decât Teplov Cea mai bună dovadă că Catherine, N I Panin și colegii săi au făcut tot ce le-a stat în putere este buna educație a lui Paul I; fără îndoială că era un om strălucit educat și bine crescut pentru vremea lui S-a făcut tot ce se putea face și doar cei care supraestimează puterea educației le pot reproșa educatorilor lui Paul I ; Nu există nicio îndoială că Catherine și-a urat sincer și înflăcărat binele atât fiului ei, cât și Rusiei și, prin urmare, și-a folosit toate eforturile pentru a educa în mod rezonabil moștenitorul tronului rus Din cuvintele Ecaterinei, spuse lui Hrapovitski (ce diferență între creșterea lui și a tatălui său Nu a existat voință pentru mine la început), *) s-a putut concluziona că ea a găsit nesatisfăcătoare creșterea lui Paul I; este destul de de înțeles că a vrut să se justifice pentru faptul că educația ei nu-și corectase fiul "Toată lumea a crezut că dacă nu cu Panin, atunci a dispărut" și i-a dat vina pe alții; de asemenea, este destul de firesc ca bunica, care își iubește cu pasiune nepotul, să-și admire favorita și creșterea lui "A continua *) Împăratul Paul I p) Jurnalul lui Hrapovitski , VII Biblioteca "Runivers" IMPARATUL PAUL I conversația a ieșit laude pentru educația fizică și morală condusă Prințul Alexandru Pavlovici Dacă i se naște un fiu și este crescut de aceeași englezoaică timp de șapte ani, atunci moștenirea tronului Rusiei este aprobată pentru un deceniu Din această recenzie a Ecaterinei, se poate concluziona că contemporanii îl apreciau foarte mult pe N I Panin, credea că numai el poate ridica moștenitorul la tron; Ekaterina însăși nu a putut numi pe nimeni care ar putea mai bine decât Panin să îndeplinească această sarcină dificilă

Notele lui Poroshin sunt cel mai valoros material pentru înțelegerea întregii personalități a lui Paul I; Poroshin era atașat din toată inima de moștenitorul tronului, îl adora ca pe speranța Rusiei și îl iubea ca pe un bărbat A fost bine educat și înzestrat cu puteri de observație, motiv pentru care notele sale sunt nemăsurat superioare celor ale profesorului Alexandru Nikolaevici Poroshin a putut observa la un copil de zece ani toate trăsăturile principale de caracter ale viitorului împărat; a descris și măsurile educaționale care au fost luate pentru corectarea băiatului; ca om sincer și inteligent, a căutat motive pentru dragostea lui pentru Pavel Petrovici, și-a dorit să vadă numai bine în el și, din moment ce, cu toată orbirea lui, nu a putut să nu observe imperfecțiunile elevului său, a expus în mod special dezvoltarea timpurie a Marelui Duce, • abilitățile sale strălucitoare Cât de precaut trebuie tratat opiniile lui Poroshin poate fi judecat după următoarele: "a început scăderea acțiunilor Astăzi, în timp ce preda cu mine, Înălțimea Sa însuși s-a demnat să noteze că atunci când un număr inegal sau impar este scăzut dintr-un număr egal sau par, restul va fi întotdeauna nepar Înălțimea Sa făcuse în repetate rânduri remarci atât de tăioase înainte Dacă Alteța Sa a fost o persoană anume și ar putea să se complacă complet numai în predarea matematică, atunci, în ceea ce privește ascuțimea sa, el ar putea fi foarte convenabil Pascalul nostru rus "(IX) Desigur, Poroshin ar trebui respectat pentru nobilul său entuziasm pentru student, dar, evident, ce zici *) Note de K K Merder "Starika rusă^ USD Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" V F chizh abilitățile matematice strălucitoare ale unui băiat de la vârsta de unsprezece ani care a făcut o astfel de "notă" sunt excluse Putem spune doar că Pavel Petrovici nu a studiat rău și că a fost învățat bine Unele dintre remarcile lui Pavel Petrovici citate de Poroshin dau dreptul de a crede că în copilărie mintea lui s-a dezvoltat corect, că în general nu era prost și poseda cunoștințe suficiente pentru vârsta lui Pavel Petrovici era bine învățat, în lecții și prin conversație i-au împărtășit cunoștințe utile; Acest lucru poate fi judecat după următoarele: "Povestind despre călătoriile sale, domnul Shtakelberg a spus, printre altele, că atunci când se afla la Napoli, la Heraclius al Cezarului Adrian a fost găsită o statuie călare Nimeni nu a observat această greșeală în afară de Alteța Sa Împăratul, țarevicul, s-a demnit să-i spună imediat: "Se pare, domnule, acest articol este imposibil; orașul Heraclius era acoperit cu pământ în regatul lui Titov, iar Adrian era mult după Titus Această remarcă este foarte corectă și rezonabilă (I XII) Unele dintre judecățile lui Pavel Petrovici mărturisesc fără îndoială că era înzestrat cu facultăți mentale XII "La masă s-au vorbit, printre altele, despre sterlet, cum se dă în curând acest pește, apoi Înălțimea Sa s-a demnat să spună: "Cred că se presupune curând că este foarte bun; o mănâncă cu poftă, nu mesteca bine bucățile; stomacului îi este greu să gătească bucăți nemestecate; de aici, în cele din urmă, se va simți dezgust de la un astfel de fel de mâncare Acest raționament este, desigur, într-un fel corect", notează Poroshin Trebuie gândit că băiatul asimilase instrucțiunile pe care le auzise des pentru a-și mesteca bine mâncarea Deci, în Ajunul Crăciunului, lui Pavel Petrovici i s-a dat pește, ceea ce indică faptul că Panin a ținut cont de digestia proastă a pupilei sale Panin i-a scris lui Vorontsov, care s-a îmbolnăvit din cauza mâncării de post, că religia nu cere ruinarea sănătății, ci ruinarea patimilor, "este greu să provoci arici și napi singur" "De multă vreme, printre altele, i-au spus Înălțimii Sale că această moarte (Cezar) pentru el, ca prinț al

Imperiului German, ar trebui să fie mai sensibilă decât oricine altcineva: un fel de milostiv bu- Biblioteca "Runivers" IMPARATUL PAUL I lasă noul Cezar și așa mai departe peste marele prinț shpy- bani gheata S-a demnit să răspundă la toate: de ce mă băgați, ce prinț german sunt, sunt Marele Duce al Rusiei (VPI) Următorul raționament al unui băiețel de zece ani (XI) este deosebit de inteligent: "În primul rând, este păcat de soția lui că ea este nemulțumită de el din cauza deznădejdii lui chiar dacă împărăteasa îl salvează de pedeapsa crudă, dar unde se va duce, cu cine vei avea de-a face cu el? Vinovația poate fi lăsată fără pedeapsă, dar onoarea nu poate fi returnată " există o îndoială dacă Marele Duce Poroshin a schimbat puțin ceea ce a spus Marele Duce Poroshin, dacă băiatul a repetat cuvintele altora: un astfel de raționament este foarte inteligent pentru un băiețel de zece ani În orice caz, Pavel Petrovici, la vârsta când Poroshin era cu el, știa și înțelegea destul de mult pentru vârsta lui Cu toate acestea, π Poroshin a fost supărat că elevul său, care a perceput rapid cunoștințele, ca toate impresiile, nu a tratat cunoștințele cu atenția și seriozitatea dorite "Nu pot să înfățișez cum sunt chinuit în interior când observ o asemenea ușurință și aversiune față de cunoștințele utile în el un student care nu se aplică la asta (la cunoaștere) nu intră deloc în chestiune și se gândește despre cele mai mici mărunțișuri între timp Dar ceea ce în asemenea ani fragezi nu poate fi schimbat sau, cel puţin, îndreptat" (VII) Optimismul lui Poroshin a fost atât de mare încât nu a apreciat deloc disprețul profund pentru cunoaștere și meritul științific, pe care Marele Duce le-a dat dovadă cu insistență, în ciuda tuturor eforturilor educatorilor de a-i inspira pe băiat respect și dragoste pentru cunoaștere și reprezentanții acesteia "Am vorbit despre cărți în general Înălțimea Sa s-a demnat să spună: sunt atâtea cărți, dacă iei totul, oricâte ar fi; dar toată lumea scrie și scrie" (XII) Aceste cuvinte semnificative au fost rostite în așa fel încât Poroshin a considerat necesar să explice în detaliu și cu pasiune beneficiile cărților elevului său Din păcate, știm despre pregătirea lui Pavel Petrovici numai din cuvintele lui Poroshin și, prin urmare, putem doar ghici cum a studiat țareviciul după plecarea sa Nu există nicio îndoială că Pavel Petrovici a stăpânit bine cunoștințele; limbile au fost deosebit de ușoare pentru el Dar profesorii nu au reușit să-l cheme * Biblioteca "Runivers" V F chizh interes pentru știință De asemenea, ei nu au reușit să dezvolte în elevul lor un gust pentru literatură; Pavel Petrovici nu avea autori preferați, nici o pasiune pentru literatura și arta vreunei țări, deși, fără îndoială, avea suficiente informații despre tot ce se considera necesar să cunoască la acea vreme Studiul notelor lui Poroshin este instructiv şi pentru un psiholog și pentru un profesor; deși înțelepciunea populară a stabilit cu mult timp în urmă imuabilitatea caracterului, totuși uităm atât de des de asta, că încă un exemplu ne confirmă, vai! Trebuie remarcat faptul că Poroshin era îndrăgostit de elevul său, era extrem de optimist cu privire la manifestările rele observate ale personajului lui Paul I; prin urmare, nici măcar o umbră de îndoială nu poate fi trezită în însemnările lui de tot ceea ce îl înfățișează rău pe viitorul despot; dimpotrivă, cu oarecare îndoială ar trebui tratat faptul că Poroshin raportează despre bunele calități ale elevului pe care îl idolatrizează Patriotul înflăcărat îl iubea pe moștenitorul tronului ca pe speranța patriei, dorea sincer să-și îndeplinească datoria în cel mai bun mod posibil și, ca toți oamenii orbiți de iubire, nu înțelegea neajunsurile pe care le observa în obiectul

iubirii sale Moartea l-a salvat pe Poroshin (a murit în) de la o teribilă dezamăgire La vârsta de unsprezece ani, Pavel I și-a manifestat deja nervozitatea sau, după cum se spune acum, slăbiciune iritabilă, a reacționat puternic la iritații; această caracteristică a organizației a fost observată de Poroshin în X "Alteța Sa delirează noaptea Acest lucru i se întâmplă aproape în fiecare noapte; și așa vorbește clar, parcă în realitate, când în rusă, când în franceză Dacă în ziua aceea a fost vesel și mulțumit, atunci demnește-te să vorbești calm și vesel; dacă în ziua în care s-au întâmplat unele contradicții, atunci chiar și prin somn vorbește îmbufnat și se înfurie Mulți copii și chiar adulți vorbesc în somn, dar Poroshin a atras corect atenția asupra faptului că *) Francezii gândesc la fel: (l'homme est tout entier dans les linges de son berceau Biblioteca "Runivers" IMPARATUL PAUL I ĭ Paul, asta s-a întâmplat foarte des și, cel mai important, iritațiile care au influențat ziua au avut un efect atât de puternic încât impresiile lăsate de ei s-au manifestat în timpul nopții Starea de spirit s-a reflectat deosebit de puternic în vis; este evident că reacţia la starea de spirit a fost pronunţată Impresiabilitatea lui Paul I a atras atenția lui Poroshin "În aceeași zi a spus că s-a demnat să meargă la Palatul Anichkov, în care a izbucnit un incendiu în acel moment Din acest foc, Alteța Sa nu a putut dormi toată noaptea Orice incident brusc sau extraordinar este foarte emoționant pentru Alteța Sa Într-un astfel de caz, o imaginație vie nu-i dă odihnă noaptea Când înălțimea sa s-a demnit să audă despre execuția rebelului Mirovici în juul acestei luni, a dormit și noaptea foarte prost (IX) Băiatul a perceput foarte viu judecățile pe care le-a auzit despre oameni; impresiile s-au combinat imediat cu sentimente puternice și i-au influențat comportamentul "Voi observa doar că adesea conversațiile despre cineva care este absent, pe care se întâmplă să le audă, au adesea un mare efect asupra înălțimii sale Am observat în repetate rânduri că atunci când se spune în prezența lui că în favoarea sau lauda cuiva, o astfel de persoană, după ce și-a văzut înălțimea, este înclinată către el; când, dimpotrivă, vorbesc despre cineva în mod nefavorabil și blasfemator, și mai ales nu direct înălțimii sale printr-un discurs, ci ca într-o conversație în treacăt, atunci după ce a văzut un asemenea suveran, Marele Duce i se pare rece ( ) X ^ Mustrarea blândă a mamei sale, care i-a cerut să nu-l supere pe Panin cu purtarea ei proastă - (n'est ce pas vous qui Pavez chagriné? Si c'est vous, je vous prie de ne le point faire? à Gavenig), a avut un asemenea efect asupra băiatului, "ceea ce s-a umplut de lacrimi" (I ,) Paul I a reacționat rapid și viu la toate, dar impresiile nu au rămas mult timp active în creierul lui și au fost rapid înlocuite de altele "Într-un cuvânt, este mult mai ușor pentru Înălțimea Sa să fie brusc foarte mulțumit, decât să mențină pentru totdeauna o prietenie mediocră, nu numai mare și caldă și milă din partea lui" (IX) Poroshin dă câteva exemple despre modul în care Pavel "Mă îndrăgostesc brusc aproape de om" și Biblioteca "Runivers" V F chizh cât de repede şi din cele mai neînsemnate motive dragostea arzătoare este înlocuită de răceală Orbirea lui Poroshin era atât de mare încât nu aprecia această fragilitate a impresiilor și judecăților elevului său; acest om deştept s-a consolat cu cele mai inconsistente şi chiar puţin înţelese consideraţii "Lipiciositatea abruptă trebuie să fie afirmată și păstrată pentru a fi proprietăți direct demne de dragoste ale celui care a avut norocul să se îndrăgostească" Poroshin habar n-avea că la persoanele cu impresii și sentimente care apar și dispar rapid și viu, "lipiciunea poate fi aprobată" doar în relație cu persoanele care își

satisfac sentimentele slabe Impresiile apărute rapid și viu, dispărând la fel de repede, ca de obicei, au fost însoțite de reacții motorii corespunzătoare Poroshin remarcă blând că Paul I era "foarte plin de viață" În calitate de educator rezonabil, N I Panin i-a permis băiatului să se joace și să "sare" și, în general, ținându-se mult la sănătatea lui, nu l-a constrâns în jocuri, dar, evident, "constituția sa vie" a depășit toate limitele "De ceva vreme, am observat că înălțimea sa a început să devină prea aspră și neclintită" (III) Nikita Ivanovici l-a certat pe mult marele duce pentru mânia și nesăbuirile sale Totul dă din cap în jos" (și VII) Din păcate, Poroshin nu ne descrie în ce a constat "nebunia" băiatului; de vreme ce Poroshin a lăsat să scape că ținea un jurnal, nu a putut să noteze cele mai proaste trăsături ale Marelui Duce Prințul Lobanov a indicat deja reținerea lui Poroșin În proiectul caietului III s-a scris - "Urla - camera lacheului a fost retrogradată Luptă cu mine La masă, în cea mai mare parte, e liniște)"; totul este afirmat foarte blând în însemnări: "Nikita Ivanovici l-a trimis pe lacheul cămăril Ignatiev la mareșalul șef pentru a-l retrograda la lacheu, pentru că astăzi, prin neglijența lui, trăsurile au ajuns mult mai târziu decât a fost comandat Ne-am certat oarecum cu Marele Duce" Deoarece impresiile au apărut rapid în conștiință și la fel de repede au dispărut din conștiință, băiatul urmărea mereu Schilder, p Biblioteca "Runivers" IMPARATUL PAUL N impresii noi - la urma urmei, până și conștiința copilărească se teme de gol - mereu și peste tot se grăbea, neputându-și concentra atenția asupra unui singur lucru mult timp Astfel de persoane, atât copiii cât și adulții, au nevoie în mod constant de noi impresii și, prin urmare, ei, fără să se oprească la nimic, sunt mereu și pretutindeni grăbiți de noi impresii "Alteța Sa are un obicei groaznic de a grăbi totul: grăbindu-se să se ridice, grăbindu-se să mănânce, grăbindu-se să se culce Înainte de cină, cu o oră sau mai mult înainte de a se așeza la masă (adică, la începutul celei de-a doua ore), el îi trimite în secret un curier la Nikita Ivanovici pentru a-l întreba dacă ar comanda să trimită după mâncare și folosește toate trucurile , astfel încât măcar câteva minute să câștige pentru a se așeza devreme la masă Aceleași griji pentru cină Când se află întins, are grijă să nu doarmă prea mult dimineața Și asta se întâmplă aproape în fiecare zi, indiferent cât de mult ne străduim să o ferim de Alteța Sa (X) Băiatul se grăbea atât de mult să mănânce, încât nu și-a mestecat suficient mâncarea, ceea ce explica frecventele tulburări ale stomacului Această căutare constantă a noilor impresii, care depinde de viteza de apariție, combinare și dispariție a unei impresii, i-a provocat lui Pavel I multe neplăceri atunci când a trebuit să rămână mult timp fără noi impresii și, în plus, să se abțină de la mișcări și "furie" Desigur, nu se poate învinovăți un băiat de zece ani pentru că este dureros în societatea adulților, unde nu există impresii la îndemână, unde nu poate face farse și "sări" Panin și Poroshin erau îngrijorați de faptul că Marele Duce nu se poate abține când era la serile cu împărăteasa: "Marele Duce a început să manifeste nerăbdare pentru a merge la sine; s-a uitat neîncetat la Nikita Ivanovici și l-a sunat Excelența Sa a fost obligată să plece, dar când a venit acasă i-a dat înălțimii sale un bun mercurial Înainte de cină, însuși Excelența Sa s-a demnitat să fie cu noi și intenționat nu a poruncit să meargă la mâncare până la ora nouă Am avut mare tăcere și protopopiat Marele Duce a început să plângă Cu toate acestea, n-am mers la cină decât pe la zece la început Era foarte liniște la masă cu noi; l-au culcat pe Marele Voievod deja la ceasul al unsprezecelea la început "(XII) Nu se poate de mirare decât la

pedagogic Biblioteca "Runivers" V F chizh la tactul lui Panin; destul de recent, în familiile cele mai inteligente, pentru astfel de bătăi de cap, copiii erau biciuiți, lăsați fără cină, puși în genunchi Din păcate, metoda pedagogică rezonabilă a lui Panin nu a adus niciun beneficiu Dominanța motivelor prezentului, slăbiciunea voinței Marelui Duce, s-a manifestat foarte devreme și brusc Deși a doua zi, sub influența convingerilor lui Poroshin, Pavel Petrovici "s-a demnizat să spună că nu va face niciodată o asemenea lepră (cum a fost încântat să pronunțe)" (XII) ib I , s-a întâmplat la seara împărătesei: "La început era vesel: a vorbit cu miniștrii În cele din urmă s-a plictisit A început să-l cheme acasă pe Nikita Ivanovici Excelența Sa a vrut să aștepte până când împărăteasa se va demni să se retragă și pentru aceasta l-a refuzat Marele Duce a început să pășească din picior în picior, să facă cu ochiul și să se uite la tavan pentru a-și ascunde nerăbdarea Între timp, era foarte vizibil, iar norii care se adunau în fața ochilor noștri au arătat și mai mult Panin l-a luat pe Marele Duce la jumătatea lui, și-a scos sabia, i-a poruncit să rămână în cameră, a făcut cea mai severă mustrare și a interzis tuturor să vorbească cu vinovații; "S-a culcat în al unsprezecelea, ceea ce pentru el a fost o școală a răbdării Toată seara a trecut în tăcere A doua zi, din ordinul lui Panin, nimeni nu a vorbit cu Marele Duce, trebuie să creadă că istetul Panin a înțeles caracterul moștenitorului tronului "Excelența sa Nikita Ivanovici, în cea mai mare parte, a stat pe gânduri" Poroshin i-a explicat lung și rezonabil Marelui Duce indecența actului său "După ce mi-a ascultat cu atenție predica, Înălțimea Sa s-a repezit la mine și, sărutându-mă, s-a demnit să mă asigure că nu va accepta instrucțiunile oferite de mine cu prima ocazie de a le pune în acțiune și de a le folosi în propriul folos " În ultima zi a vieții sale, Pavel I s-a comportat exact la fel ca la ianuarie , adică în urmă cu peste treizeci şi şase de ani Palen nu a vrut să-l admită pe iezuitul Gruber la împărat și pentru aceasta, cunoscând caracterul lui Paul I, în mod deliberat, literalmente, l-a bombardat cu rapoarte și nu i-a dat pace și posibilitatea de a respira Împăratul, vizibil, a început să-și piardă răbdarea, s-a iritat și, în cele din urmă, la prezentarea ultimului raport, s-a întors spre Palen cu un Biblioteca "Runivers" IMPARATUL PAUL I întrebarea: "Mai este ceva"? Palen, profitând cu pricepere de o asemenea dispoziție spirituală a lui Pavel, a răspuns: "asta e, maiestatea ta Numai că acolo, în spatele ușilor cabinetului, pare părintele Gruber "Suveranul, adus deja într-o stare iritată, de teamă să nu întârzie la divorț, i-a ordonat lui Palen să-i spună părintelui Gruber să iasă cu proiectul său *) Trebuie să ne gândim că Palen avea motive serioase să nu-l admită pe Gruber la împărat; de aceea este ușor de înțeles cât de scump a plătit nefericitul Pavel pentru slăbiciunea voinței sale Cât de mult au determinat motivele prezentului comportamentul Marelui Duce poate fi judecat după următorul incident "Alteța Sa a cerut să mănânce dintr-un fel de mâncare; Nikita Ivanovici l-a refuzat Marelui Duce i s-a părut supărător: s-a supărat și, lăsând lingura jos, s-a întors de la Nikita Ivanovici Excelența Sa, ca pedeapsă pentru această nepolitețe și pentru această încăpățânare, l-a luat imediat de la masă pe Marele Duce Reproșând asta Alteței Sale, Nikita Ivanovici s-a întors la masă și a stat acolo o vreme Țareviciul, între timp, a plâns și s-a indignat Venind de la masă, Excelența Sa Nikita Ivanovici l-a luat cu el pe Marele Duce în camera profesorului și acolo i-a vorbit timp de un sfert de oră despre obscenitatea actului său, pe care, desigur, nimeni nu l-ar lăuda "(IX) În acest episod, personajul lui Pavel Petrovici s-a manifestat foarte clar: eșecul de a

îndeplini o dorință nesemnificativă (nu era gurmand) a provocat o emoție puternică, pe care nu a putut-o stăpâni Tot în acest episod s-a dezvăluit clar tactul pedagogic al lui Panin: și-a înțeles atât de mult elevul, încât s-a limitat să reproșeze în timp ce băiatul era foarte entuziasmat; a așteptat până s-a calmat și a putut deja să perceapă impresii și i-a explicat în detaliu toată indecența pasului său Este clar că băiatul, care era atât de supărat pe educatorul său principal, și-a arătat și mai clar afectivitatea în raport cu servitorii "Marele Duce a ordonat să pregătească un caftan de catifea verde Valetul a raportat că acest departament x) Schilder s Biblioteca "Runivers" V F chizh bronzul e deja vechi, piele intoarsa, nu va ordona altcineva sa-l aduca? Dar înălțimea Sa, trimițându-l cu inimă, a poruncit să aducă, ceea ce i-a poruncit "(X) Poroshin a reușit să-l convingă pe băiat; cu această ocazie, remarcă: "Din această faptă și din altele, am făcut mai întâi observația că este foarte posibil să îndrept înălțimea sa" Poroshin și-a arătat aici optimismul, care poate fi pe deplin explicat prin dragostea lui arzătoare pentru moștenitorul tronului; pentru observatorii mai obiectivi, lucrurile păreau altfel și au înțeles caracterul lui Pavel Petrovici Referitor la smecherie (IX): "G Saldern era și el nemulțumit de acest comportament al înălțimii sale, ca toți ceilalți; mi-a spus despre el cu inima: c'est une tête de fer Este instructiv cum acest episod cu caftanul a fost repetat cu acuratețe literală deja în anii de maturitate ai Marelui Duce Pavel Petrovici a condus de la Tsarskoye Selo la Gatchina; deodată îi porunceşte cocherului să se întoarcă; răspunde cocherul, acum va fi un loc unde te poți întoarce, iar el va conduce mai repede Pavel sare din trăsură și îi ordonă șefului să se oprească și să-l pedepsească pe cocher Directorul de ring îi explică lui Pavel că cocherul se va întoarce acum; Pavel strigă: ești la fel de ticălos ca un cocher; lasă-l să-mi rupă gâtul, răsucindu-mă din trăsură, dar urmând exact ordinul Cocherul a reusit sa se intoarca, dar Pavel a ordonat sa fie biciuit x) Oelzelt-Newin) susține că mândria extremă, atingând nivelul de grandoare delirante, ca proprietate înnăscută, se manifestă foarte devreme și chiar, din câte se știe, înainte de vârsta de zece ani Pavel Petrovici avea zece ani și șaptesprezece zile când mândria lui, conștientizarea propriei sale măreții, dispretul față de oameni, dorința de a fi primul, s-au manifestat foarte definitiv, au luat o formă finită și stabilă octombrie "Maestatea Sa nu s-a demnit să fie prezentă la comedie Într-o piesă scurtă și într-un balet, Înălțimea Sa s-a demnit să aplaude de multe ori Parterul a aplaudat de două ori fără el, ceea ce i-a fost foarte neplăcut Revenit în sine, a mormăit îndelung despre asta Contele Alexandru Sergheici Stroh x) Masson Secretele amintirilor Vol p a) Ueber sittliche Dispositionen, s- - Biblioteca "Runivers" IMPARATUL PAUL I Ganov a venit și i-a spus înălțimii sale că, pentru ultima oară la comedie, împărăteasa a permis să aplaude în prezența ei, deși nu s-ar demni să conceapă S-ar părea că ceea ce a spus A S Stroganov ar fi trebuit să aducă la rațiune un băiat mândru care dorea să fie primul peste tot și, bineînțeles, mulți băieți sunt destul de accesibili la astfel de îndemnuri, dar Pavel Petrovici la acea vreme deja a rezolvat pe deplin pentru el însuși idei de măreție, combinate cu sentimente vii și, prin urmare, niciun îndemn nu l-ar putea influența Invincibilitatea pasiunilor înnăscute depinde tocmai de faptul că ideile false, în acest caz ideile de măreție, sunt combinate cu sentimente vii și, prin urmare, niciun argument cel mai evident nu poate afecta mintea; vor exista întotdeauna rezerve, motive de îndoială, obiecții Marele Voievod, în vârstă de zece ani, i-a

răspuns astfel curtezanului mamei sale: "Da, n-am auzit de asta, ca să se demnească împărăteasa la comandă" ca să mă aplaude când nu am rămas însărcinată Voi întreba în avans ca să poată fi trimiși cine va începe să aplaude în fața mea când eu nu aplaud Acest lucru este împotriva decenței La cină și după tot timpul, Înălțimea Sa este agilă Astfel, deja la zece ani, Pavel I era sigur de superioritatea lui și că avea dreptate; și-a permis să se îndoiască de veridicitatea cuvintelor lui Stroganov, a vrut să schimbe ordinele mamei sale și deja hotărâse dinainte că, dacă mama nu ar fi de acord cu el, s-ar înșela (aceasta este împotriva decenței); era deja atât de supărat pe cei care nu erau de acord cu el, care nu-i arătau respectul cerut, încât dorea pedeapsa lor aspră Și în sfârșit, și cel mai important dintre toate, afectul a fost de durată, chiar și după cină băiatul "s-a enervat" Treizeci și șase de ani mai târziu, Pavel Petrovici și-a putut îndeplini dorința, "trimite" pe toți cei care, în opinia sa, nu erau suficient de respectuoși cu el; La septembrie a dat un decret prin care interzicea intrarea în teatrul și biserica din Gatchina curtenilor și militarilor, cu excepția câtorva aleși Dar acum nu era suficient ca Pavel Petrovici să-l "trimite afară"; în acest decret i-a acuzat pe toți cei care aplaudau și fluierau în teatru de imoralitate, Biblioteca "Runivers" c f chizh spirit liberal și proaste maniere El și-a declarat mânia acestor persoane și le-a îndepărtat de el însuși Ținând cont de mediul în care a fost crescut Pavel Petrovici, de dezvoltarea morală și psihică a educatorilor săi, este cu adevărat un succes să citim următoarea poveste a lui Poroshin: "Am vrut să ne ridicăm de la masă, pentru că eu nu Amintește-ți că unul dintre noi a cerut unt la brânză Marele Duce, supărându-se pe tafeldeker, a spus: "De ce nu pariezi mai întâi?" și apoi, apelează la noi: "ei fură totul pentru ei înșiși" Ne-am înarmat cu toții cu Înălțimea Sa și i-am spus în franceză cât de rău este să insulte o persoană cu un astfel de cuvânt, despre care, desigur, nu poate ști cu adevărat dacă este sau nu vinovat Ridicându-se de la masă, această predică a continuat Domnul Osterwald și cu mine i-am povestit Alteței Sale cât de stupidă a fost actul lui și cum s-a putut duce la ură printre oameni S-a spovedit si s-a pocait" (II) Cu toate acestea, este puțin probabil ca Pavel Petrovici să fi înțeles tot odiul trucului său; câteva minute mai târziu, "a spus aici: ei bine, până la urmă, Împăratul nu este tot un muncitor Odihna este, de asemenea, necesară uneori și propriile tale distracții Vioticitatea extremă a băiatului - și ceea ce este cel mai îngrozitor dintre toate, o lipsă totală de înțelegere a demnității umane, o lipsă totală de afecțiune față de persoanele care îl slujesc, un dispreț dur față de oameni - totul s-a arătat în acest episod cu adevărat teribil Dacă Pavel Petrovici ar fi fost înconjurat de soții Gatchina, escapada lui nu ar fi contat; ticăloșii îi consideră pe toți nenorociți și chiar și un băiat bun, care a auzit o mulțime de lucruri urâte, poate spune lucruri urâte în inimile lui Dar Pavel Petrovici era înconjurat de fețe care erau îngrozite de răutatea sa și de un cinism atât de timpuriu și, prin urmare, "ne-am înarmat cu toții" împotriva băiatului rău și nepoliticos De remarcat că în acest caz, ca aproape întotdeauna în viața sa, Pavel Petrovici s-a înfuriat pentru fleacuri și pe cel care nu era de vină; la urma urmei, cel care cerea unt și brânză era cel care îl ținea la masă, și nu tafeldekerul, care nu servea pe masă unt și brânză, călăuzit de ordinul lui Panin Răutatea este oarbă și nerezonabilă, iar băiatul rău s-a năpustit asupra celor nevinovați, pentru că răutatea, ca și apa, se întoarce în direcția celei mai mici rezistențe Pentru Biblioteca "Runivers" IMPARATUL PAUL I Profesorul de

aici este interesat: cum, în ce fel, băiatul, crescut de nobili patrioți, ar putea să aibă ideea că este înconjurat de hoți, că tafeldeker fură cu kilogramele un produs atât de ieftin pe vremea aceea ca untul Pentru un psiholog și un psihiatru este destul de clar că sentimentele rele sunt combinate cu gânduri rele și gândurile rele cu sentimente rele Personajul lui Pavel Petrovici s-a manifestat foarte devreme și atât de clar încât servitorii curții și-au format o părere complet certă despre el Însemnările lui Poroshin, totuși, deși cu reținere, ne descriu relația băiatului cu servitorii și, prin urmare, capătă o semnificație deosebită raportul lui Beranger din El a scris despre Pavel Petrovici: "Ce jeune prince annonce des dispositions sinistres et dangereuses" Beranger a aflat informațiile raportate, după cum spune el însuși, de la unul dintre lacheii Marelui Duce *) Aceasta înseamnă că slujitorii lui Pavel Petrovici, când avea doar zece ani, nu au putut spune nimic bun despre el unui diplomat care, pentru a obține informații corecte, l-a mituit pe lacheul curții Nu se poate decât să-i fie milă de băiatul, despre care slujitorii îl cred atât de rău; dar nu s-au înşelat, după cum a arătat domnia lui Paul I, şi într-adevăr nu se puteau înşela: acuzaţia de furt, făcută la II, , a confirmat cu strălucire recenzia dată de lacheul lui Beranger Poroshin nu ne spune nimic despre curajul Marelui Duce, dar nici despre timiditatea lui, cu excepția timidității excesive pe care băiatul a "fișat-o de nedescris" când l-a văzut prima dată pe N I Panin ; dar această spaimă poate fi explicată prin faptul că băiatul a fost intimidat de povești despre gravitatea lui N I Panin Știm doar că în copilărie, "Paul, la simpla privire a ei (Elizaveta Petrovna), a fost speriat și tremura peste tot, drept urmare Elizaveta Petrovna a început să-și viziteze nepotul doar ocazional" Schilder explică acest lucru spunând că bonele repartizate copilului, deranjate de vizitele dese ale împărătesei, "au reușit" ca copilul să înceapă să se sperie de împărăteasa) Eșecul unei astfel de explicații este evident; Tot *) Waliszewsky Le roman d'une imperatrice Catherine de Russie, p) Op cit , p Biblioteca "Runivers" V F chizh bonele sunt interesate ca mamele să-și viziteze copiii mai rar, dar nu reușesc să "realizeze ce" au reușit să realizeze bonele lui Pavel Petrovici Copiii înspăimântați sunt speriați la vederea unor persoane care îi vizitează rar și doar un copil foarte fricos se sperie la vederea unei mătuși care îl vizitează adesea Este puțin probabil ca bonele să-l sperie pe copil cu Împărăteasa: pentru un cuvânt neglijent, apoi au pedepsit aspru și nu au lipsit escrocii Este mai probabil ca copilul să se sperie și să tremure peste tot când se uită la împărăteasă pentru că dădacele sale tremurau în fața ei, iar asta indică timiditatea sa extremă, de care a dat dovadă toată viața Studiul dezvoltării lui Pavel Petrovici poate servi ca o confirmare convingătoare a doctrinei înnăscurii elementelor de bază ale caracterului Pe baza informațiilor raportate de Poroshin, aflăm că deja în al unsprezecelea an de viață al lui Pavel Petrovici, acele elemente de caracter pe care psihologia modernă le consideră înnăscute au fost clar identificate Oelzelt-Nevin rezumă frumos ceea ce se știe în psihologie despre proprietățile înnăscute ale caracterului x) Nu există nicio îndoială că frica, gradul ei, precum și curajul, sunt o proprietate înnăscută a caracterului; la Pavel Petrovici s-a dezvăluit timiditate extremă în copilărie; Din păcate, Poroshin nu spune nimic despre timiditatea lui Pavel Petrovici și nu știm cum s-au luptat educatorii Marelui Duce cu acest neajuns al lui Poroshin a notat că curajul a fost lăudat în mod repetat în prezența lui Pavel Petrovici, au vorbit cu entuziasm despre faptele curajului; de exemplu XII

Chelișciov, la cererea lui Poroshin, a vorbit despre curajul cazacilor, "despre gloriosul cazac, care a fost supranumit Zorya * Este evident că Poroshin a acordat o importanță unor astfel de povești, deoarece chiar a scris: "bătrânul de aici a spus cu bunăvoință totul așa cum mi-am dorit" După cum știți, timiditatea, care s-a manifestat devreme la Pavel Petrovici, a jucat un rol enorm în întreaga sa viață Mânia s-a arătat și ea devreme; băiatul era foarte supărat *) Ueber sitliche Dispositionen Biblioteca "Runivers" IMPARATUL PAUL I cu cea mai neînsemnată ocazie; nu există nicio îndoială că Poroshin nu ne vorbește despre toate izbucnirile de furie ale elevului său, dar ceea ce a spus Poroshin este suficient pentru a înțelege cât de devreme și cât de puternic s-a manifestat această trăsătură a caracterului Toate eforturile educatorilor de a atenua sau de a schimba acest viciu au fost fără succes; și, bineînțeles, numai cu necunoașterea psihologiei pot fi învinuiți pentru asta educatorii lui Pavel Petrovici Poroshin subliniază în continuare că Pavel Petrovici s-a atașat rapid și ușor de unele persoane, dar și răcirea s-a instalat la fel de repede Poroshin a experimentat pentru el însuși volubilitatea afecțiunii lui Pavel Petrovici; în ciuda tuturor eforturilor lui Poroshin de a-l lega pe băiat de el însuși, de a-și câștiga dragostea, nu a reușit Pavel Petrovici a rămas la fel de volubil, incapabil de iubire profundă și durabilă de-a lungul întregii sale vieți Chipurile observatoare evitau prietenia lui Pavel Petrovici, știind că ea a fost foarte curând înlocuită de ură Rostopchin și Masson s-au gândit exact în același mod despre inconstanța afecțiunilor lui Pavel Petrovici; Rostopchin a scris la august Connaissantmieux que personne combien son caractère est porté au changement, je ne fais pas grand fond sur ses sentiments présents, et je ferai mon possible pour ne pas être trop en avant dans son intimité *) Masson spune același lucru: "C'était toujours celui qui avait été le plus près de lui, qui avait le plus à s'en plaindre) Proprietățile înnăscute ale caracterului se manifestă devreme și rămân neschimbate pe tot parcursul vieții Eforturile educatorilor lui Pavel Petrovici în lupta împotriva îngrădirii înnăscute manifestate timpurii au fost complet nereușite; îngâmfarea de sine, mândria excesivă au fost proprietăți înnăscute ale caracterului său și au ajuns la un grad extrem Deja în copilărie se considera întotdeauna drept Rostopchin, VII , scria despre Pavel Petrovici lui S Vorontsov: "Cea mai mică întârziere, cea mai mică contradicție, îl alungă din sine și se aprinde de furie Este remarcabil că nu își dă seama niciodată de greșelile sale și continuă să fie supărat pe cei pe care i-a jignit !) Carte de arhivă Vorontsov, vol VIII, art) Secretele amintirilor Vol eu, p Carte de arhivă Vorontsov T VIII, art Biblioteca "Runivers" c Ф chizh Numai Fouillée *) a acordat atenția cuvenită semnificației raportului dintre procesele anabolice și catabolice și, prin urmare, până acum cunoștințele noastre despre rolul acestor procese și raportul lor în formarea caracterului în general sunt foarte limitate Fără îndoială, cutare sau cutare corelație între aceste procese este o proprietate înnăscută a organismului și, prin urmare, nu se poate îndoi că deja în copilărie Pavel Petrovici era dominat de procesele catabolice, ceea ce explică nerăbdarea, mobilitatea, lipsa de reținere, slăbiciunea atenției Toate procesele mentale au apărut rapid și au dispărut curând; băiatul a înțeles rapid cunoștințele care i-au fost comunicate, dar nu și-a putut concentra atenția mult timp și, prin urmare, în ciuda tuturor eforturilor profesorilor, cunoștințele lui Pavel Petrovici erau superficiale Aepinus a vorbit despre el în felul acesta: "Capul lui este inteligent, dar există un fel de mașină în el care este ținută de

un fir: acest fir se va rupe, mașina se va învârti - și apoi sfârșitul atât al minții, cât și al rațiunii " *) Într-adevăr, Pavel Petrovici putea părea deștept profesorilor săi, pentru că a asimilat rapid informațiile transmise, dar atenția sa nu se putea opri mult timp asupra unui subiect și, prin urmare, "firul" era rupt, iar "mașina" se învârtea În general, foarte devreme personajul lui Pavel Petrovici s-a manifestat atât de clar încât miniștrii săi nu l-au plăcut, iar Poroshin i-a prezis o soartă tristă: Avec les meilleures intentions du monde vous ferez haïr, Monseigneur -Poroshin s-a dovedit a fi un profet VII Rostopchin i-a scris lui S Vorontsov; "Este imposibil fără înfior și milă să vezi tot ce face marele prinț-tată; pare că inventează modalități de a-și inspira antipatie") Prințesa Dashkova, o femeie incontestabil inteligentă, după părerea mea, a formulat cel mai corect ce sentimente le-a trezit acest nefericit suveran în sine "A fost abordat cu frică, combinată cu dispreț") Este destul de înțeles de ce Ecaterina a II-a a preferat educația! dat nepoților mai mari, creșterea fiului său; lipsit de moarte *) Temperament et caractère p -) H I Grech Însemnări despre viața mea, i , p) Cartea arhivă Vorontsova, vol VSH, p *) Note ale Prințesei Dashkova , p Biblioteca "Runivers" IMPARATUL PAUL I capacitatea ei de a-și înțelege greșeala Într-adevăr, La Harpe ar putea fi mândru de elevul său regal, dar admiratorii lui La Harpe din anumite motive uită că celălalt elev al său, Konstantin Pavlovich, era cu mult inferior tatălui său atât în ceea ce privește educația, cât și bunele maniere Pavel Petrovici, cu toate neajunsurile sale, a fost un om bine crescut și educat și, în această privință, l-a întrecut nemăsurat pe fiul său, un om bun Dacă Pavel Petrovici ar fi fost crescut la fel de prost, la fel de prost educat ca al doilea fiu al său, ar fi fost pur și simplu o persoană intolerantă în societate Panin ar putea fi mândru de rezultatele activităților sale de educator; despre La Harpe, ca tutore al lui Konstantin Pavlovich, nu se putea spune acest lucru Panin și colaboratorii săi au făcut tot ce s-a putut face, ceea ce nu se poate spune despre La Harpe III Toți istoricii lui Paul I acordă o mare importanță în educația și dezvoltarea caracterului acestui suveran două circumstanțe: relația greșită dintre Ecaterina a II-a și fiul ei și influența Revoluției Franceze și a emigranților francezi asupra lui Pavel Petrovici Istoricii acordă o importanță deosebită relației dintre Ecaterina a II-a și fiul ei; toți sunt de acord că această relație a fost fatală; sub influența sau influența lor, parcă s-a format caracterul teribil al acestui suveran; dacă acest nefericit suveran ar fi trăit în condiții normale, caracterul său ar fi fost altul - toți istoricii care au ocupat nefericita domnie a lui Paul I Masson x), Bernfrardi *), Schnitzler) ajung la această concluzie tronul, care constant a simțit ilegalitatea puterii sale; este de înțeles că fiul "deposedat" și îndepărtat, insultat și umilit de mama lui care domnește ilegal, trebuie să devină în cele din urmă sumbru, suspicios și iritabil Răspuns-) Memorii secrete sur la Russie v) Geschichte Russlands, Theil, Abtheilung) Kaiser Paul I vor und nach Thronbesteigung Historisches Taschenbuch herausgegeben von Raumer folii VIII Jahrgang Întrebări de filosofie, carte θ Biblioteca "Runivers" V F chizh Responsabilitatea pentru caracterul rău al lui Paul I este atribuită de acești istorici mamei sale Chiar și cel mai bun istoric al său, Schilder, acordă o mare importanță relației anormale dintre mamă și fiu; Adevărat, el nu dă vina pe Catherine, dar, acordând o semnificație fatală acestor relații, el îl consideră pe Paul o victimă a sorții, răzbunând suferința lui Ioan Antonovici Aceste opinii sunt atât de răspândite, încât au primit un astfel de drept de cetățenie

încât trebuie să fie luate în considerare, deși ele sunt cele care ne-au întunecat înțelegerea asupra formei mentale a lui Pavel Petrovici Este clar cât de ușor și chiar plăcut este să explici caracterul acestui suveran, ciudat până la neînțeles, prin mediul presupus neobișnuit în care a trăit; lipsit, îndepărtat ilegal de pe tron, Pavel Petrovici și-a stricat caracterul nobil în singurătatea Gatchina, iritat constant de mama și anturajul ei; o trecere bruscă de la inactivitatea completă la puterea nelimitată - aceasta este explicația unei domnii nefericite Din păcate, nici S M Solovyov, nici Bilbasov nu au reușit să își finalizeze lucrările și, prin urmare, nu avem o istorie a Ecaterinei a II-a; Excelentele lucrări ale lui Waliszewski *) nu au pretenții de completitudine Prin urmare, nimeni nu a studiat cu suficientă detaliere și obiectivitate relația ei cu fiul ei În funcție de simpatiile și părerile lor, unii dau vina pe Catherine, alții dau vina pe fiul ei; cu greu vom putea judeca aceste relații destul de obiectiv în curând, întrucât doar un studiu foarte detaliat, desigur, în legătură cu situația politică generală, poate face lumină asupra acestor relații foarte complexe Este de la sine înțeles că nu pot intra într-o analiză a acestor relații, oricât de important ar fi să aflu în sine cât de corectă este opinia că aceste relații au fost de o importanță fatală pentru dezvoltarea personajului lui Pavel Petrovici Mă voi limita la un singur exemplu pentru a arăta cât de greu este să judeci aceste relații, cum unul și același fapt poate servi atât la acuzare, cât și la justificare *) Le Roman d'une emperatrice Catherine II (relația dintre mamă și fiu este conturată în pp -) Autour d'un throne Catherine a II-a de Rusia Biblioteca "Runivers" IMPARATUL PAUL I nyu Catherine II, în funcție de faptul că îl considerăm ca un incident pur familial sau în legătură cu situația politică generală Favoritul împărătesei Mamonov a tratat favorabil cuplul mare-ducal În , Mamonov, în prezența Mariei Feodorovna, i-a dăruit Ecaterinei cerceii pe care i-a cumpărat Împărăteasa, observând că miresei îi plac foarte mult cerceii, i-a dăruit După aceasta, Maria Fedorovna l-a invitat la cină pe Mamonov; împărăteasa s-a supărat pe acest lucru și i-a interzis lui Mamonov să o viziteze pe Marea Ducesă, iar prin moștenitorul directorului curții i-a transmis norei ei, ca să nu-l cheme pe Mamonov pe viitor Maria Feodorovna a fost atât de lovită de mânia împărătesei, încât s-a îmbolnăvit Când, după aceea, moștenitorul i-a trimis lui Mamonov o tabagă, împărăteasa i-a permis lui Mamonov să meargă la Pavel Petrovici pentru a-i mulțumi, dar numai în prezența lui Musin-Pușkin Moștenitorul a refuzat să-l accepte pe Mamonov Catherine și-a exprimat nemulțumirea, găsindu-l odată pe Mamonov în conversație cu Marele Duce *) Bineînțeles, cine va citi despre acest episod își va face cea mai proastă părere despre meschinăria, despotismul și grosolănia Ecaterinei; astfel de bătăi de cap de mamă îl pot amără pe fiul foarte bun Dar chestiunea apare într-o altă lumină dacă luăm în considerare că la acea vreme relațiile dintre Rusia și Prusia erau extrem de tensionate, că moștenitorul și soția lui erau devotați din toată inima Prusiei și, în plus, s-a dovedit sinceritatea lor excesivă cu numeroase rude , și, de asemenea, cu reprezentanți ai Prusiei și, în cele din urmă, Mamonov a fost creditat cu simpatie pentru Prusia) Într-o astfel de situație, comportamentul Catherinei în acest episod trebuie privit ca fiind în deplin acord cu interesele statului; înțeleapta împărăteasă nu a pierdut niciodată din vedere beneficiile statului; avea dreptul să se teamă de vorbăreața lui Mamonov gol și trădător, avea tot dreptul să presupună că vorbăreața Mariei Feodorovna a lui Mamonov va fi folosită în favoarea Prusiei) Shumigorsk Împărăteasa Maria Feodorovna, p)

Acuzația lui Mamonov de atașament față de Prusia este cuprinsă într-o scrisoare a lui Bezborodko Arhiva principelui Vorontsov, XIII, p * Biblioteca "Runivers" V F chizh Neputând urmări relațiile reciproce dintre mamă și fiu cu toată completitudinea și acuratețea, trebuie să explicăm aceste relații comparând caracterele ambelor persoane și poziția în care le-a plasat istoria * Pavel Petrovici nu a putut să nu știe că a fost declarat moștenitor la tron de Ecaterina a II-a, și nu de Petru al III-lea În timpul urcării lui Petru al III-lea, formula jurământului a fost întocmită astfel: "Jur , pe maiestatea sa imperială și după el, după puterea sa imperială autocratică și după cea mai înaltă voință, ales și hotărât de moștenitor să fie un supus fidel " Din decembrie , ei s-au rugat pe ectenii ca aceasta: "pentru cea mai evlavioasă Mare Împărăteasă a împărătesei noastre Ekaterina Aleksevna și pentru nobilul suveran Țarevici și Marele Duce Pavel Petrovici" Remarc aici că Paul I i-a acordat lui Konstantin Pavlovici titlul de "Țesarevici" pentru participarea la campania italiană; în consecință, era bine conștient de enorma diferență dintre "moștenitor" și "țarevici" Numai lovitura de stat din iunie l-a făcut pe Pavel Petrovici moștenitorul tronului, jurământul a fost întocmit astfel: slujiți cu ipocrit Astfel, chiar dacă Pavel Petrovici îl considera pe tatăl său o persoană virtuoasă și nu credea poveștile despre legătura sa cu Vorontsova și dorința lui, după ce a divorțat de Ekaterina Alexevna, de a se căsători cu Vorontsova, ar fi trebuit să-i fie clar că a devenit moștenitor mulțumiri la mamă, nu la tată Nu tatăl său, ci mama lui l-a proclamat moștenitor la tron; și întrucât legea lui Petru cel Mare privind succesiunea la tron a fost desființată de însuși Pavel în , este evident că înainte de anunțarea moștenitorului său de către Ecaterina a II-a, acesta nu avea un drept incontestabil la tron Petru al III-lea s-a născut în , iar Ecaterina a II-a în , prin urmare, indiferent de ce simțea Pavel Petrovici în legătură cu lovitura de stat din , urcarea mamei sale la tron aproape că nu a întârziat momentul urcării sale la tron: tatăl său putea Biblioteca "Runivers" IMPARATUL PAUL I să domnească cât timp a domnit mama ei Pavel Petrovici putea crede că mama lui i-a lipsit tatăl de drepturile - desigur, considerând statul drept proprietate -, dar în cea mai arzătoare fantezie era imposibil să admitem că ea și-a lipsit fiul de orice drept: nici legal, nici de fapt avea vreun drept pe tron Străinii care nu cunoșteau legea succesiunii la tron a lui Petru cel Mare, care nu știau că înainte de lovitura de stat din Pavel Petrovici nu fusese declarat moștenitor la tron, puteau crede că Ecaterina a II-a a ocupat tronul ilegal, dar Pavel Petrovici nu avea niciun motiv să se considere o mamă jignită Dacă Pavel Petrovici ar fi fost prudent, ar fi trebuit să-i fie călduros recunoscător mamei sale: ea l-a declarat moștenitor al tronului și a salvat statul de la anarhie și l-a condus astfel încât moștenitorul ei să poată, datorită muncii ei, să preia tronul unei fântâni -stat organizat si puternic Și-a salvat fiul de soarta tristă a fiului ei vitreg Vorontsova; este evident că Vorontsova ar dori să întărească tronul propriului ei fiu Înainte de a urca pe tron, Pavel Petrovici și-a putut învinovăți mama pentru moartea tatălui său, dar, după ce a deschis documentele secrete ale mamei sale, a fost convins de nevinovăția Ecaterinei Este clar cât de grea este viața copiilor care sunt chemați să-și judece părinții; Judecata copiilor este adesea nedreaptă, deoarece suntem în general înclinați să simpatizăm cu victima și, prin urmare, Pavel Petrovici ar putea condamna mama pentru drama Ropsha Poate fi dificil chiar și pentru judecători să stabilească dacă acuzatul se afla într-o poziție de legitimă apărare, cu atât mai

greu este pentru un fiu să judece cine a fost mai vinovat pentru lupta care a apărut între părinții săi Dacă Pavel Petrovici, în relațiile cu mama sa, s-ar fi călăuzit doar de dreptate și simpatie față de nefericitul tată, după citirea fatidicei scrisori a lui Alexei Orlov, ar fi fost profund mișcat: remușcări pentru atitudinea ostilă față de mama sa, nevinovată de moartea tatălui său și bucuria profundă și sinceră că mama lui este mult mai bună, așa sunt mișcările spirituale care ar avea loc în sufletul unui fiu cinstit și bun, care multă vreme și-a acuzat pe nedrept mama de o gravă crima de captivitate Dar, după cum se știe, și după ce a citit scrisoarea lui A Orlov, Paul I a tratat-o cu ură pe mama sa moartă Biblioteca "Runivers" în "f chizh Prin urmare, următorul mesaj de la Count Golovkin: Stanislaw Poniatowski, fostul rege al Poloniei, mi-a spus că împăratul, cu lacrimi în ochi și sărutându-și mâinile, a cerut să spună că este tatăl său, ceea ce regele nu putea face, știind probabil că acest lucru nu este adevărat Împăratul a acordat mare preț unei astfel de nașteri, pe care o considera dovedită, și-a schimbat tonul pentru a afla detaliile de care se temea, dar regele s-a purtat bine și a încercat să-i demonstreze cu cele mai practice considerații că putea şi ar trebui să creadă că era fiul lui Petru al III-lea, despre care Paul de mai multe ori et par un retour inconcevable avait parlé comme d'un ivrogne et un prince incapable de régner) Este greu de presupus că Pavel Petrovici nu știa despre viciile și incapacitatea tatălui său de a domni; faptele lui Petru al III-lea au fost amintite atât de oameni de stat, cât și de slujitorii curții Singurul lucru care i-a dat cu adevărat lui Pavel Petrovici dreptul de a avea o atitudine negativă față de mama lui a fost prezența favoriților în jurul ei Cu toate acestea, trebuie luat în considerare faptul că în secolul al XVIII-lea au privit aceste lucruri altfel decât acum și, de exemplu, Adam Czartoryzhsky și-a respectat și iubea mama, deși îi cunoștea trecutul și aproape că nu știa - toată lumea știa asta - că era fiul principelui Repnin Tot condescendent, potrivit dl Golovkin, copiii lui Caroline din Napoli au aparținut acestor lucruri) Recunoscând dreptul deplin al lui Pavel Petrovici de a-și trata mama în mod negativ, trebuie să ne imaginăm relațiile reciproce ale acestor două persoane Shumigorsky, care simpatizează în general cu Pavel Petrovici, definește relația lui Catherine cu fiul ei în acest fel: "Ca mamă, Catherine a avut întotdeauna un sentiment calm și binevoitor pentru Pavel, cu deplina conștientizare a drepturilor și îndatoririlor ei părintești) Ea nu putea avea o dragoste fierbinte, tandră pentru fiul ei, pentru că înainte de urcarea la tron, fiul a fost excomunicat de la mama sa, La cour et le regne de Paul I, p) Golovkin op cit , -) Împărăteasa Maria Feodorovna, p Biblioteca "Runivers" IMPARATUL PAUL I și atunci nu a avut timp să se dedice creșterii fiului ei, dar nu există nicio îndoială că nu a arătat niciodată ostilitate față de fiul ei în nimic până când s-a convins în sfârșit de necesitatea de a-l îndepărta de pe tron pentru binele Rusiei si pe el insusi În copilărie, Pavel Petrovici a fost înconjurat de onoare în conformitate cu rangul său Observând în el o dependență de "lucruri mărunte de ofițer", urându-și binele fiului ei și realizând cât de periculoasă este o astfel de dependență, Catherine nu i-a dat posturi militare lui Pavel Petrovici; ne putem imagina la ce triste ciocniri ar fi dus comanda unităţilor militare ale lui Pavel Petrovici Înțeleapta Ecaterina nu l-a putut trata pe moștenitorul tronului așa cum l-a tratat Pavel I pe fiul său cel mare Catherine a vrut să-și familiarizeze fiul cu afacerile de stat și, pentru început, l-a invitat să fie prezent la rapoarte, dar foarte curând a devenit clar că era

complet imposibil să-l atragă pe Pavel Petrovici să participe la guvernare Este clar că nu putem avea încredere în opinia acelor persoane care au explicat înlăturarea lui Pavel Petrovici de la participarea la conducere prin incapacitatea sa totală de a face acest lucru, dar avem un document care dovedește că deja în țareviciul nu a vrut și nu a putut să învețe de la mama lui omul de stat, nu a vrut să-i fie de folos Pavel Petrovici, în vârstă de douăzeci de ani, a compilat și înaintat mamei sale "Discurs asupra statului în general cu privire la numărul de trupe necesare pentru a-l apăra și cu privire la apărarea tuturor limitelor" Citirea acestui raționament ar fi trebuit să o ducă în disperare pe Catherine, precum și pe orice persoană sănătoasă la minte: dorința de a transforma Rusia într-o așezare militară, de a transforma pe toți, începând cu feldmareșalul, în automate; în acest Discurs au fost exprimate opinii care au fost puse în practică după moartea Ecaterinei a II-a Nu mai puțin îngrozitoare este duritatea și încrederea în sine în el, cu care moștenitorul tronului a denunțat guvernul mamei sale, care ocupase cu glorie tronul Rusiei timp de doisprezece ani Pavel Petrovici a scris că prin acest raționament "și-a făcut intenția de a se face util statului, scriind din zel și dragoste pentru patrie, și nu din pasiune Biblioteca "Runivers" V F chizh sau interesul propriu într-un asemenea moment, unde, poate, mulți, au uitat primele două isprăvi care m-au făcut să scriu, să le urmez pe ultimele două și, mai mult, și să jertfesc tot ce nu poate fi mai sfânt Și eu însumi am fost martor ocular și am recunoscut lucrurile de unul singur și, ca fiu credincios patriei, nu puteam să tac Cu atitudinea cea mai condescendentă față de acest raționament, autorul său ar putea fi scuzat de entuziasmul tinereții și al lipsei de experiență; Ecaterina a II-a a făcut exact asta Pentru a nu spori iritația fiului ei, pentru a nu se certa fără nicio speranță de înțelegere, ea a abandonat ideea de a-și atrage fiul să participe la administrația de stat, mângâindu-se poate cu gândul că peste ani și-ar trata mai rezonabil sarcina și, după ce a privit cu atenție viața, își va schimba părerile În , Pavel Petrovici a vizitat Berlinul cu scopul de a o întâlni pe mireasa aleasă de mama sa Frederic cel Mare, văzându-l doar de câteva ori, a scris următoarele în însemnările sale: "Nu putem trece în tăcere judecata exprimată de experți cu privire la caracterul acestui tânăr prinț Părea mândru, arogant și aspru (altier, haut et violent), ceea ce i-a făcut pe cei care cunosc Rusia să se teamă că nu i-ar fi greu să rămână pe tron, pe care, fiind chemat să conducă un popor nepoliticos și sălbatic (dure) et féroce) , stricat, de altfel, de administrarea blândă a mai multor împărătese, poate suferi o soartă identică cu cea a nefericitului său tată Este greu de recunoscut că Catherine, care își cunoștea bine fiul, putea prevedea "soarta" nefericitului ei fiu mai rău decât Frederic al II-lea Repet, nu avem dreptul să presupunem că Ecaterina a II-a a fost complet indiferentă și chiar ostilă fiului ei, la fel cum nu avem dreptul să admitem că nu a iubit Rusia; la urma urmei, toți iubim ceea ce am creat și, prin urmare, nu există nicio îndoială că ea a vrut sincer să se înțeleagă cu fiul ei, să-l aducă la rațiune, a vrut ca el să se îmbunătățească cel puțin atât de mult încât el *) Traducere dată de Schilder op cit p , Biblioteca "Runivers" IMPARATUL PAUL I neameninţat de "o soartă identică cu cea a nefericitului său tată" Toate eforturile înțeleptei Caterina au fost complet nereușite și ce se putea aștepta de la moștenitorul tronului, care era sigur că vor să-l otrăvească În , Pavel Petrovit la cină în preparatul său preferat - cârnați, a văzut bucăți de sticlă; i-a arătat acest fel de mâncare mamei sale, exprimând

cu mare emoție ideea că vor să-l otrăvească în acest fel Ecaterina a II-a a fost foarte surprinsă de acest truc al fiului ei și, pentru a-l distra, l-a dus la Tsarskoye Selo x) În , la Florența, la masa * a marelui ei câine Leopold, Pavel Petrovici s-a ridicat brusc de la masă, și-a băgat degetele în gură pentru a provoca vărsături și a strigat că a fost otrăvit Marele Duce și familia sa au fost extrem de stânjeniți, au depus toate eforturile pentru a-și liniști oaspetele, ceea ce au reușit, deși cu mare dificultate *) Ducele Albert de Saxa-Teschen a scris despre Pavel Petrovici: Er hat immer die Idee, dass er einmal vergiftet wird) Este greu de înțeles ce motive au călăuzit-o pe Catherine când i-a permis fiului ei să înceapă și să îmbunătățească armata Gatchina; a înțeles clar "că a fost primul lucru pe care s-a prezentat armata tatălui meu" Poate că nu voia să i se reproșeze cruzimea și severitatea zadarnică față de fiul ei, poate că, ca mamă, îi era greu să-și lipsească fiul de orice ocupație, poate s-a consolat cu speranța că angajarea prelungită la Gatchina armata l-ar aduce mai aproape, cu oamenii, în cele din urmă, îi vor deschide ochii asupra esenței afacerilor militare; în cele din urmă, este posibil ca geniul și voința Ecaterinei să fi slăbit de-a lungul anilor și numai datorită acestui fapt, în timpul domniei acestei înțelepte piețe suverane *·, a luat naștere prototipul unei așezări militare în Rusia Dacă Catherine nu ar fi permis această întreprindere absurdă, ar fi fost acuzată că și-a asuprit și jenat fiul Poate că Ecaterina a II-a a permis "armata tatălui" pentru a-și testa în sfârșit convingerea că fiul ei era complet incapabil să domnească Ar putea gândi așa: dacă el aranjează *) Colecția Societății Istorice Ruse, XIX, p) F Golovkine, op cit , p III) Arhiva Rusă , V, p Biblioteca "Runivers" V F chizh ceea ce este decent, înseamnă că m-am înșelat și nu va fi necesar să recurg la un pas atât de hotărâtor precum înlăturarea de pe tron a moștenitorului declarat; dacă chiar și un lucru atât de mic precum armata Gatchina se dovedește a fi peste puterile lui, evident că nu poate domni După multe ciocniri dificile cu fiul ei, Catherine și-a dezvoltat o convingere neclintită și clară că fiul ei nu este capabil să domnească "Odată, Pavel Petrovici citea ziare în biroul împărătesei și își pierdea cumpătul Despre ce vorbesc!" a exclamat el "Aș opri imediat totul cu băutură Catherine i-a răspuns: Vous êtes une bête féroce, sau nu înțelegi că tunurile nu pot lupta împotriva ideilor? Dacă vei domni astfel, domnia ta nu va dura mult Recunoscându-și deplina neputință de a-și corecta fiul, convinsă în sfârșit de necesitatea binelui Rusiei și a însuși Pavel Petrovici de a-l îndepărta de pe tron, Ecaterina a II-a s-a apucat să pună în aplicare această idee Pavel Petrovici a fost întotdeauna extrem de ostil mamei sale, sistemului ei de administrație de stat, angajaților săi; excepția au fost Paninii; l-a tratat bine pe Repnin în timpul vieții mamei sale și la începutul domniei sale, dar apoi Repnin a fost demis La fel ca angajații mamei sale, Pavel Petrovici și-a urat favoriții; totuși, ar trebui să se acorde atenție ceea ce el ura pe aceste fețe, nu favoriți, dar angajații mamei Așa că l-a tratat pe Mamonov într-un mod prietenos, fie pentru că a simpatizat cu Prusia, fie pentru că a fost amabil cu cuplul mare-ducal, nu se știe Pavel Petrovici l-a tratat pe Potemkin cu o ură de neînțeles, deși acest angajat major al Ecaterinei s-a comportat în relație cu țarevich, nu numai corect, ci și amabil Engelhardt mărturisește că Potemkin, care mergea rar la baluri, "nu a trecut nici măcar o dată la balurile Marelui Duce și la Kamenny Ostrov (palatul lui Pavel Petrovici) ") caracterizează comportamentul lui Potemkin în raport cu cei mari N Schilder, op cit ,) Note de L N Engelhardt, p Biblioteca "Runivers"

IMPARATUL PAUL I ■chiar "Потемкинъ, хотя и раздѣлялъ мнѣніе Екатерины о неспособности Павла Петровича къ мнѣніе но въ то же время никогда не позволялъ себѣ въ своихъ отношеніяхъ къ Павлу Петров ирови Петров ыходить изъ границъ уваженія и почтенія, какія подданный долженъ оказывать прислуѷнад прислузнад si sotia lui Mai mult, a acordat toată atenția tuturor dorințelor lui Pavel Petrovici și Maria Fedorovna care i-au fost adresate Potemkin a fost extrem de amabil cu fratele Mariei Feodorovna, Prințul Charles, și i-a cerut Panglica Sfântului Andrei; există dovezi că Potemkin a împrumutat bani cuplului mare-ducal În general, nu avem o singură informație despre actul nepoliticos sau nepoliticos al lui Potemkin față de familia moștenitorului Potemkin se bucura de marea încredere a Ecaterinei a II-a și era considerat șeful partidului austriac; întrucât Pavel Petrovici îi ura pe prietenii mamei sale și era cu totul devotat Prusiei, îl ura pe Potemkin cu toată puterea sufletului său În cele din urmă, Potemkin și-a câștigat ura specială a țarevicului prin introducerea în armată a unor uniforme complet opuse celor ale prusacilor Potemkin a fost foarte condescendent față de soldați și ofițeri, ca un om de geniu, a înțeles răul pedepselor corporale și a bătăilor, iar Pavel Petrovici îl prețuia pe Arakcheev mai presus de toate Istoricii care caută motivele atitudinii ostile a lui Pavel Petrovici față de mama lui, în opinia mea, cad într-o mare greșeală; pierd din vedere faptul că Pavel Petrovici s-a certat hotărât cu toate persoanele cu care a avut de-a face Nu a existat literalmente o singură persoană cu care Pavel Petrovici să se poată înțelege, cu care să nu se certe mai devreme sau mai târziu Toate persoanele care aveau afaceri cu Pavel I au devenit dușmanii lui; toate relaţiile lui cu oamenii s-au sfârşit în ură şi răutate Desigur, înainte de aderare, nu și-a putut arăta ura așa cum dorea Când puterea era în mâinile lui, o folosea pentru a-l lipsi de funcție, a expulza și chiar a-i bate până la moarte pe toți cei care erau obligați să întrețină relații frecvente cu el, care se bucurau de încrederea mamei sale și a lui însuși *) Zgomot de munte cu tac "Împărăteasa Maria Federovna", p >i- Biblioteca "Runivers" V F chizh În mod pozitiv, nu a existat nicio diferență între angajații Ecaterinei și însuși Paul I în acest sens; totul s-a încheiat în exil Zubovii, Vorontșovii și Suvorovii nu au suferit mai mult decât Kurakinii, Rostopchin și N I Panin Nimeni nu putea să se înțeleagă multă vreme cu Pavel Petrovici, nimeni nu-și putea menține bunăvoința mult timp; Cu cât această persoană se bucura de mai multă încredere, cu atât mai mult trebuia să suporte persecuții mai severe în cele din urmă Baronul Geiking, căsătorit cu fiica directorului Mănăstirii Smolny, a fost chemat la Petersburg în noiembrie , primit cu bunăvoință de împărat și numit senator La septembrie S, i s-a ordonat să demisioneze; a fost lipsit de pensia pe care o dobândise pentru serviciul său anterior, i s-a ordonat să părăsească Petersburg; apoi a fost supus unei asemenea persecuții, încât a aflat cu bucurie despre urcarea pe tron a lui Alexandru Pavlovici Din câte se poate judeca din amintirile lui Geiking, el era o persoană foarte precaută, modestă și harnică; s-a îndepărtat prudent de la curte, a trăit amiabil cu toată lumea și nu mai puțin a stârnit mânia suveranului Îl putem crede pe Geiking, care susține că nu a făcut nimic pentru a merita nici mila, nici mânia lui Paul I *) Celor care doresc să găsească o bază rezonabilă și, prin urmare, o explicație pentru ura lui Pavel Petrovici față de mama sa, ar trebui să li se amintească cum s-a încheiat prietenia lui cu Ludovic al XVIII-lea; nefericitul pretendent, membrii familiei sale și alaiul său au fost literalmente expulzați din Rusia în cea mai rece perioadă a anului

Comportamentul lui Pavel a fost nu numai crud, ci pur și simplu rușinos, deoarece nefericiții exilați au fost invitați în Rusia de însuși împăratul și, înainte de a pleca, nu li s-a dat indemnizația promisă și plătită în mod regulat anterior A căuta motivele sau motivele comportamentului crud și rușinos al lui Paul I în raport cu Ludovic al XVIII-lea este la fel de inutil ca și temeiul urii lui față de mama sa Paul I l-a invitat la Petersburg pe regele Suediei Gustav al IV-lea; a avut imprudența să se bazeze pe legile ospitalității și a sosit la noiembrie Până la decembrie, mânia lui Paul I față de oaspetele său regal a atins atât de mult i) Aus den Tagen Kaiser Pauls Biblioteca "Runivers" IMPARATUL PAUL I gradul în care Gustav al IV-lea nu numai că a trebuit să părăsească Petersburg, ci din ordinul împăratului, bucătăria de la curte, care, conform obiceiului, a precedat regelui până la granița cu Suedia, a fost înapoiată; regele și toată alaiul lui ar fi rămas fără mâncare dacă pastorul finlandez nu i-ar fi salvat Toate aceste fapte sunt bine cunoscute și, prin urmare, mă surprinde doar de ce istoricii nu înțeleg pe deplin motivele urii lui Pavel Petrovici față de mama lui Ar fi un miracol de neînțeles dacă nu și-ar urî mama; de fapt, este de imaginat ca Pavel Petrovici să nu urască persoana cu care, prin voința sorții, a trebuit să trăiască împreună, să se întâlnească des și să aibă relații sexuale foarte frecvente Știm că Pavel Petrovici a rămas în favoarea unei singure persoane - Kutaisov, dar este nevoie de o neînțelegere ciudată a oamenilor pentru a echivala Ecaterina a II-a cu Kutaisov Știm de ce Pavel Petrovici l-a favorizat atât de mult timp pe Kutaisov: când era supărat pe confidentul său, îl bătea cu un băț; furia a trecut, iar frizerul, ca si stapanul sau, a uitat si crima si pedeapsa *) Deoarece, spre onoarea strămoșilor noștri, ei preferau exilul în locul loviturilor, niciunul dintre apropiații lui, cu excepția sclavului captiv Kutaisov, nu s-a putut bucura multă vreme de favoarea lui Paul I Știm cum Catherine a știut să se înțeleagă cu oamenii, cum a știut să se înțeleagă cu oameni care nu erau dispusi față de ea și chiar să-i transforme în slujitori devotați și folositori ai Rusiei; așa că a folosit talentele Vorontșovilor și chiar "infractorul personal" P I Panin în folosul statului Cazarea este una dintre cele mai bune calități ale Ecaterinei a II-a și, prin urmare, a avut un inamic încăpățânat și amărât - acesta este fiul ei, care nu s-a înțeles pașnic cu nimeni în lume Prin urmare, chiar și fără un studiu detaliat al relațiilor reciproce dintre mamă și fiu, ne este destul de clar că toate opiniile despre influența fatală a situației politice cauzate de lovitură de stat x) Poveștile lui Kotlubitsky Arhiva Rusă, , p "În fântâna castelului se putea vedea cum a fost scoasă din ea panglica (Kutaisov) și au căzut lovituri cu un băț, din care Kotlubitsky și Naryshkin au numărat patruzeci " Bățul era făcut din piele de vacă Biblioteca "Runivers" V F chizh iunie , despre dezvoltarea personajului lui Pavel Petrovici sunt cu siguranță eronate Dacă Pavel Petrovici ar fi crescut în cea mai virtuoasă și pașnică familie, mai devreme sau mai târziu ar fi ajuns să-și urască mama, sau ambii părinți, dacă ar fi trăit mult, așa cum și-a urat virtuoasa soție, așa cum își ura fiii adulți, deși Alexandru Pavlovici și-a dovedit devotamentul față de tatăl său, iar Konstantin Pavlovici a dovedit mai târziu că îi era frică să preia tronul chiar și atunci când acesta îi aparținea de drept Relațiile ostile și nefirești ale lui Pavel Petrovici cu mama sa se datorau caracterului său și nu situației politice; avea dreptul să nu-și iubească mama, dar nu situația politică, nu atitudinea mamei față de el, ci propriul caracter l-a împiedicat să trăiască în pace și

prietenos cu ea Atât contemporanii lui Pavel Petrovici, cât și istoricii sunt siguri că Revoluția Franceză a avut o influență foarte puternică asupra dezvoltării caracterului Marelui Duce Rostopchin i-a scris lui Vorontsov: "Veți vedea mai târziu cât de mult rău a făcut șederea lui Esterhazy (emigrantul francez); el predică cu atâta râvnă în favoarea despotismului și a nevoii de a domni cu o viță de fier, încât moștenitorul suveran și-a adoptat acest sistem și acționează deja în conformitate cu acesta Zilnic nu se aude decât despre violență, despre mici strângeri, de care orice persoană privată i-ar fi rușine Schilder este de aceeași părere: "de la începutul Revoluției Franceze, întregul depozit de concepte, gânduri și sentimente ale țareviciului a primit o creștere specială, și mai accentuată, a fostei nuanțe de intoleranță și a celui mai extrem despotism Discutarea acestora nenorocirile, Marele Duce a pus totul pe seama slăbiciunii din domnia regelui francez") Shumigorsky vorbește și mai accentuat: "Emigranții francezi au influențat foarte mult o asemenea dispoziție și un mod de gândire al Marelui Duce") "În conformitate cu aceasta, din ce în ce mai des severitatea, iritabilitatea și meschinăria unui dezechilibrat) Arhiva principelui Vorontsov VIII, p) Op cit) Biograf rus Dicţionar, p Biblioteca "Runivers" IMPARATUL PAUL I personajul lui Paul, în care era deja greu de recunoscut pe Marele Duce plin de viață, amabil și plin de duh, care a atras simpatia universală în urmă cu zece ani, în timpul călătoriei sale prin Europa de Vest" Severitatea, iritabilitatea și meschinăria țarevicului s-au manifestat întotdeauna într-o formă complet clară chiar înainte de Revoluția Franceză) Același Șumigorski scrie la pagina a aceleiași lucrări ("Împărăteasa Maria Fedorovna"): "Marele Duce, un zelot strict al legii și ordinii, i-a oferit întotdeauna mamei sale, care era condescendentă față de viciile și slăbiciunile omenești, pedepse severe de la cei vinovat de încălcarea legii " "I-am ordonat lui și lui Strekalov", i-a scris Ekaterina lui Potemkin după pacificarea rebeliunii Pugaciov, "să citească tot acest pachet (rul de hârtie) și i-a spus lui Stepan Fedorovici, după ce a citit iertarea rebeliunii, că este devreme și toate gândurile lui tindeau spre severitate " În același mod, se aștepta la o pedeapsă strictă a vinovaților de la Catherine cu ocazia tulburărilor pe care le-a observat în timpul călătoriei sale la Berlin la departamentul militar din Riga O asemenea severitate a unui tânăr, aproape un tânăr, este pur și simplu uimitoare; cu mulți ani înainte de Revoluția Franceză, Pavel Petrovici considera vița de fier drept cel mai bun instrument al administrației statului Nu mai puţin frapantă era meschinăria lui; în Rusia, nu a îndrăznit să o arate, supunând voinței mamei sale, dar când s-a trezit liber pentru prima dată în viață, a arătat-o foarte sfidător În , la Montbéliard, ca ginere foarte apreciat, Pavel Petrovich scandalisa une fois tout le monde: a apucat de braț și a alungat din cameră un ofițer care a îndrăznit să joace cărți în prezența lui; totodată a spus: "Domnilor, acest tânăr gras nu are un rang suficient de mare ca să joace aici") Rudele sărace au fost nevoite să îndure cu răbdare acest truc al unui important și bogat ginere Împărăteasa Maria Feodorovna, p) Marie Antoinette deja în îl caracteriza pe Pavel Petrovici în felul acesta: Le grand-duc a K air d'un homme ardent et impétueux qui se contient Le Roi n'as pas remarqué qu'il eut adopte des opinions exagérées (Waliszewsky: op cit p)) Masson Secretele amintirilor Vol I p Biblioteca "Runivers" V F chizh Pavel Petrovici și-a arătat clar iritabilitatea și cruzimea deja în timpul călătoriei sale prin Europa Într-o conversație cu Leopold al Toscana, acesta și-a exprimat cel mai mare dispreț față de cei mai

apropiați angajați ai împărătesei, considerându-i mituiți de curtea vieneză Marele Duce a protestat că nu știe nimic despre asta "Îi cunosc și îi voi numi pentru tine", a răspuns Pavel Petrovici, "aceștia sunt prințul Potemkin, secretarul împărătesei Bezborodko, Bakunin, conții Semyon și Alexandru Vorontsov și Markov, care este acum trimis în Olanda Îi chem la tine pentru că mă bucur foarte mult dacă vor afla că știu cine sunt ei și, de îndată ce voi avea putere, îi voi bate, îi voi retrograda și îi voi expulza "*) Oare pentru că Pavel Petrovici a devenit mai prudent de-a lungul anilor sau pentru că nu a avut curaj, nu și-a îndeplinit amenințarea, primind puterea; în consecință, după Revoluția Franceză, iritabilitatea și severitatea lui nu au crescut, ci au scăzut În consecință, chiar înainte de Revoluția Franceză, Pavel Petrovici nu a fost deloc mai amabil, mai condescendent și mai reținut decât după; singurul lucru în care a putut consta influența revoluției a fost că a confirmat opiniile lui Pavel Petrovici Dar Pavel I, ca majoritatea oamenilor, a găsit întotdeauna cu ușurință în evenimentele politice confirmarea dreptății opiniilor sale Dacă, prin natura sa, ar fi putut crede că o administrare blândă și dreaptă ar asigura cel mai mult puterea tronului, ar fi găsit o confirmare strălucitoare a acestui lucru în domnia prosperă a mamei sale El a găsit felul mamei sale de a conduce răul, moale, dar nu a vrut să vadă că mama lui a întărit tronul și a ridicat puterea la o înălțime nemaiauzită Pavel Petrovici știa perfect că trupele de caporal și Holstein s-au dovedit a fi complet neputincioși împotriva gărzii, răsfățate de Elisabeta Petrovna, și totuși și-a depășit tatăl în caporal, iar dacă nu a putut obține soldați străini în Gatchina, a creat "armata tatălui" și s-a invitat în slujba ofițerilor germani Este evident că exemplele cele mai convingătoare sunt neputincioase unde Schilder, op cit , pp ibo, ibi Biblioteca "Runivers" IMPARATUL PAUL I prejudecățile și sentimentele sunt la lucru Pentru a confirma punctele de vedere care ne plac în istorie, puteți găsi întotdeauna câte exemple care confirmă validitatea lor doriți Este foarte posibil ca Revoluția Franceză să-i crească timiditatea lui Pavel Petrovici, pentru că oamenii timizi găsesc întotdeauna motive pentru a-și explica frica, găsesc mereu de ce să se teamă Numai cu necunoașterea deplină a Rusiei se putea vedea în ea ceva asemănător cu Revoluția Franceză, să ne fie frică de răspândirea acestei "contagiuni" în țara noastră Dacă Pavel Petrovici ar fi înțeles situația politică, ar trebui să înțeleagă că Revoluția Franceză i-a întărit poziția, deoarece oamenii educați, înspăimântați de ororile revoluției, reprezentau o putere legitimă, fermă După cum a remarcat corect Karamzin ("Despre Rusia antică și nouă"): "Pavel a urcat pe tron în acel moment, favorabil autocrației, când ororile revoluției franceze au vindecat Europa de visele libertății civile și egalității" În cele din urmă, o circumstanță foarte importantă în viața și opera lui Pavel Petrovici a avut o împrejurare căreia istoricii nu au acordat atenție - aceasta este o situație politică excepțional de favorabilă în care se afla Rusia în timpul aderării acestui suveran Este de la sine înțeles că nu putem evalua această situație din punctul nostru de vedere; opinia contemporanilor este importantă și, cu siguranță, niciodată în istoria noastră contemporanii nu au fost atât de mulțumiți de sistemul existent ca în timpul domniei Ecaterinei Este ușor să te convingi de acest lucru citind notele figurilor din acea epocă Desigur, chiar și atunci au existat oameni care au subliniat deficiențele managementului, dar toată lumea a fost de acord că totul a fost în cel mai bun mod posibil și au fost necesare doar îmbunătățiri minore Și din moment ce le mecanisme social repose finalement sur des opinions *), situația

politică generală era destul de favorabilă și extrem de stabilă; abia dacă a existat un moment mai favorabil în istoria noastră pentru un suveran decât în Situația internațională - aceasta este incontestabilă - nu a fost niciodată atât de strălucitoare ca atunci; în interiorul tuturor celor care participă activ la viața politică a țării, i) Comte Courses de Philosophie pozitiv Vol eu, p Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" V F chizh au fost destul de mulțumiți și sincer devotați guvernului, motiv pentru care a dobândit o putere și o stabilitate extraordinară Dacă moștenitorul Ecaterinei a II-a s-ar bucura doar de viață, ar rămâne o amintire bună despre el, deoarece Ecaterina a II-a nu a lăsat fiului ei nicio sarcină dificilă care necesită o rezolvare imediată În același timp, o poziție atât de favorabilă a fost dobândită aproape exclusiv de munca de treizeci și patru de ani a acestei împărătese înțeleapte, de ce puterea nelimitată a fost înălțată la o înălțime uriașă, înconjurată de un halou, iar încercările de a o limita nu au putut fi, cel puțin, în continuarea vieții conștiente a unei generații, adică treizeci de ani Pavel Petrovici, mulțumită strălucitoarei și înțeleptei domnii lungi a mamei sale, a primit o putere absolut nelimitată într-o stare complet bine organizată ^ și numai prin urmare a putut face tot ce i-a dorit timp de patru ani Abia după patru ani de administrare fără egal, mecanismul de stat s-a dovedit a fi atât de distrus încât această singură experiență din istorie nu a putut continua mai departe: Rusia amenința războiul, finanțele erau în dezordine totală, toți oamenii de stat cu experiență - angajații Ecaterinei - erau șomeri Este evident că numai într-o situație politică excepțional de favorabilă, în absența completă a unor afaceri serioase urgente și a unor dușmani adevărați, ar putea fi posibil să se declare război pălăriilor rotunde, să se îmbrace coroana și mantaua malteze și să se trimită în locuri îndepărtate și nu atât servitori îndepărtați devotați tronului Dacă Pavel Petrovici a venit la tron într-un moment dificil, de exemplu așa că, ca și Petru I, Ecaterina a II-a, Alexandru al II-lea, nu și-ar fi putut arăta caracterul la fel de deplin și de viu pe cât a reușit, din cauza condițiilor extrem de favorabile create de mama sa ' Această împrejurare nu a primit încă atenția cuvenită și, prin urmare, am considerat necesar să o notez; nu avea "Am descoperit prima mea ispravă (noua ordine) declarând un război crud, fără milă împotriva celor mai mari dușmani ai statului - pălării rotunde, frac și veste Note de A M Turgheniev Antichitatea Rusă , IX p Biblioteca "Runivers" IMPARATUL PAUL I o influență măsurabil mai mare asupra vieții lui Pavel Petrovici decât Revoluția Franceză Înțeleg pe deplin cât de puține sunt convingătoare; dar totuşi este greu de negat că dacă Rusia ar fi fost într-o poziţie dificilă în timpul urcării la tron a acestui suveran, domnia sa ar fi fost fie foarte scurtă, fie nu ar fi fost atât de inconsecventă precum era în realitate Dacă Pavel Petrovici ar fi trăit înainte de Revoluția Franceză, ar fi procedat exact la fel ca în realitate Ultimii ani din viața ei, Catherine i-a dat multă putere nesemnificativului Platon Zubov și nu și-a arătat deloc energia anterioară, ceea ce, desigur, se explică pe deplin prin vârstă și oboseală Moștenitorul ei, fără prea mult efort, după ce l-a înlăturat pe P Zubov și creaturile lui, ar putea aduce o mulțime de beneficii: a fost necesar să se pedepsească mai mulți deturnatori de fonduri publice, să reîmprospăteze administrația și să se angajeze în iluminism, cel puțin pentru clasele superioare ale societății Sunt surprins că istoricii nu au acordat atenția cuvenită acestei cele mai importante împrejurări din timpul domniei lui Paul I Numai cu această

iluminare poate fi înțeleasă această domnie de neînțeles; Niciodată în istorie autocrația nu a fost atât de nelimitată și niciodată autocrația nelimitată nu a fost într-un stat atât de bine organizat și puternic precum Rusia în Autocrația a fost nelimitată, pentru că nu numai că nimeni nu a protestat împotriva ei, ci toată lumea a recunoscut-o și a aprobat-o de bunăvoie Ultima încercare de a limita autocrația a fost făcută în urmă cu mai bine de șaizeci de ani; La numai aproape treizeci de ani de la urcarea lui Paul I, au existat mai multe persoane care au vrut să limiteze puterea autocratului Este evident că numai cu o admirație deplină și universală pentru autoritatea lui Pavel am putut face tot ce voia; dacă în stat ar fi fost instituții și moșii care ar dori să lupte cu autocratul, Pavel I s-ar fi supus la fel de ușor cererilor care i-au fost prezentate, precum i-a supus mamei sale Dacă Pavel I ar fi domnit într-o stare tulbure, activitățile lui s-ar fi limitat la o sferă îngustă Cu toate acestea, o analiză detaliată a acestei circumstanțe și a semnificației ei nu este treaba unui psiholog; aceasta este datoria istoricului * Biblioteca "Runivers" V F chizh IV Era o combinație atât de rară de calități în personajul lui Pavel I, încât nu putea fi fericit; acele proprietăți sau calități de caracter cu care a fost înzestrat Pavel I, în general, sunt extrem de rar combinate într-o singură persoană și, prin urmare, este firesc ca nici măcar oamenii care l-au cunoscut îndeaproape să nu îl înțeleagă pe deplin; de asemenea, unii istorici nu i-au înțeles caracterul; numai persoanele care posedau o perspicacitate deosebită au văzut clar care era problema; toți cei care cunoșteau doar acțiunile suveranului erau complet unanimi în judecățile lor despre el Trebuie remarcat că într-adevăr, astfel de personaje pe care le posedă acest nefericit suveran sunt foarte, foarte rare; este destul de firesc ca astfel de oameni să fie de neînțeles pentru persoanele care chiar îi cunosc bine Cea mai adevărată înțelegere a personajului lui Paul I aparține însărcinatului francez de afaceri Genet; Presupun că Genet s-a ghidat după informațiile și judecățile lui Segur, deoarece el însuși, din cauza funcției sale, nu l-a putut cunoaște îndeaproape pe Pavel Petrovici În , i-a scris lui Montmorin că prințul moștenitor va fi în cele din urmă "le plus inquiet de tous les tirans *) După cum știți, scurta domnie a acestui suveran a confirmat strălucit opinia unui diplomat necunoscut Nu poate fi decât surprins că Genet sau Segur au înțeles destul de corect personajul lui Paul, iar La Harpe, care a avut ocazia deplină să-l recunoască pe prințul moștenitor, a fost atât de orbit încât l-a numit "ce prince infortuné et si méconnu" Pavel I i-a ordonat lui Rimski-Korsakov să pună mâna pe Laharpe în Elveția și să-l trimită la Petersburg cu un curier care să-l trimită în Siberia Când La Harpe a aflat de această poruncă a împăratului, a scris: Le coeur essentiellement bon de Paul I m'était assez connu pour que l'exécution de cet ordre, eut-elle eu lieu, m'eût effrayée*) Nu aș vrea să admit în acest caz nesinceritatea lui La Harpe: dacă ar fi avut vreo simpatie pentru Rusia, ar fi trebuit să înțeleagă cât de mult rău ne-a făcut și, prin urmare, ar fi trebuit să-l laude pe Pavel, în ciuda Ch Rambaud Recueil des instructions Rusia T p Valishevski Le Roman d'une impératrice Catherine p Génet îl definește astfel: Il avait des prétentions malheureuses à la littérature et ne brilla pas dans la diplomatie) Schilder ap cit pagina Biblioteca "Runivers" IMPARATUL PAUL I faptele cele mai evidente Poate că, într-adevăr, La Harpe nu a înțeles caracterul lui Paul, iar soarta victimelor acestei domnii nu l-a interesat pe acest elvețian, care considera Rusia proprietatea sau numele lui și apăra cu ardoare drepturile moștenitorului acestui nume,

nu deloc îngrijorându-se de soarta sclavilor care o locuiesc Oricum ar fi, având în vedere înalta autoritate a lui La Harpe, trebuie să luăm în considerare opinia lui Fără îndoială, printre cei mai apropiați asociați ai lui Paul I, Rostopchin a fost persoana cea mai inteligentă, judecata lui asupra acestui suveran, desigur, este de mare valoare ce Souverain, avec tous les moyens de régner glorieusement et de se faire adorer, n 'a jamais goûté un seul instant de bonheur et a fini tout aussi malheureusement qu'il a vécu) Este de înțeles de ce Rostopchin i-a atribuit lui Pavel capacitatea de a domni cu glorie și de a câștiga dragoste și nu se poate nega observația lui: într-adevăr, Pavel nu a fost niciodată fericit și viața lui a fost la fel de tristă, pe cât de teribilă este moartea Prințul Pavel Petrovici Lopukhin a susținut că Paul I "nu a fost deloc acel tiran sumbru și suspicios, așa cum este prezentat în mod deliberat Dimpotrivă, calitățile sale naturale erau sinceritatea, noblețea sentimentelor, bunătatea neobișnuită, curtoazia și o minte foarte ascuțită și aptă Împăratului Pavel îi plăcea să glumească, înțelegea o glumă și nu se enerva când el însuși devenise uneori subiectul de distracție nevinovată iritabil și nu se putea abține uneori, dar că această iritabilitate nu venea din caracterul său natural, ci era rezultatul unei încercări de a-l otrăvi Prințul Lopukhin m-a asigurat cu o oarecare solemnitate că acest fapt îi era cunoscut din cea mai sigură sursă Din conversațiile mele ulterioare cu el, mi-am dat seama că acest lucru a fost raportat chiar de împăratul Paul I (Prițesa Gagarina) Când Pavel era încă Mare Duce, într-o zi s-a îmbolnăvit brusc; după vreun indiciu, doctorul care era cu el a bănuit că Marele Duce i s-a dat un fel de otravă și, fără să piardă vremea, a început imediat să-l trateze împotriva otravii Pacientul și-a revenit, dar nu și-a revenit niciodată *) Arhiva gr Vorontsov T VIII, Biblioteca "Runivers" V F chizh era complet bolnav, din acel moment întreaga sa viață sistemul lui nervos s-a dovedit a fi extrem de dezordonat: izbucnirile lui de furie indomnite nu erau decât atacuri dureroase care puteau fi excitate de cea mai neînsemnată împrejurare "x) Dar Pavel Petrovici se considera otrăvit la masa ducelui Leopold de Toscana; se considera otrăvit de cârnați, în care, parcă, bucăți de sticlă, la cina cu mama sa în și, prin urmare, în povestea lui despre o otrăvire misterioasă nu se poate avea încredere Schilder, într-o notă de subsol la această poveste, a spus-o astfel: "Unele considerații ne permit să admitem posibilitatea acestei încercări în prima jumătate a anului " Din păcate, Schilder nu a explicat pe baza a ce considerații admite posibilitatea unei astfel de încercări și de ce anume ar putea fi în ; Nu cunosc cel mai mic indiciu sau măcar un indiciu care să dea dreptul de a admite posibilitatea unei astfel de încercări În orice caz, medicina nu știe de astfel de otrăvuri, otrăvirea cu care ar da o imagine așa cum observăm în afectele furioase ale lui Paul I Din punct de vedere medical, explicația iritabilității lui Paul I prin otrăvire este cu siguranță inacceptabilă; nimic de acest fel nu se cunoaște în medicină, dar sunt mulți oameni care se înfurie ușor; Fără îndoială, pasiunile mâniei sunt cele mai frecvente și înțelegem pe deplin caracterul lui Pavel I în negarea necondiționată a introducerii mereu în formă a otravii în corpul său Sunt surprins că Schilder admite posibilitatea unei tentative de otrăvire în ; Frederic al II-lea a prezis în soarta acestui suveran cu o acuratețe absolută; Principalele trăsături de caracter ale lui Paul I au fost exprimate atât de clar în copilărie, încât Poroshin a prezis destul de exact modul în care subiecții se vor raporta la acest suveran: "Avec les meilleurs intentions du monde, vous vous ferez haïr, Monseigneur" P P Lopukhin

era atât de neînțeles pentru personajul lui Paul I, încât credea într-un fel de otrăvire misterioasă care i-a schimbat caracterul de bază și bun Cert este că Paul I a fost înzestrat cu intens *) Schilder op cit A N Velyaminov-Zernov Schiemann Die Ermordung Pauls I, S , spune că Orlovii au atentat la viața lui Pavel Petrvich, dar afirmația lui este complet nefondată   sentimente egoiste și în același timp percepute foarte repede; combinația de idei a avut loc în creierul lui foarte repede; în general, era o persoană extrem de mobilă, rapid și ușor de perceput, rapid și ușor de gândit Toate procesele mentale, precum și cele fizice din Paul I au procedat rapid; contemporanii au fost mai ales uimiți de cât de repede a luat decizii, chiar și cele care necesită discuții îndelungate Persoanele la care toate procesele mentale se desfășoară rapid și, prin urmare, ușor, se simt în general bine Dependența stării de spirit de cursul proceselor mentale este dovedită în mod deosebit de clar prin observațiile bolnavilor mintal Maniacii, în care procesele mentale se desfășoară extrem de repede, se simt grozavi, infinit de veseli, duhovnic, vorbăreț, iubesc societatea, vioicitatea, agitația Oamenii melancolici, la care cursul proceselor mentale este încetinit, sunt posomorâți, totul este neplăcut pentru ei, sunt împovărați de societate, caută singurătatea și liniștea Este clar că, datorită acestei particularități a organizației sale, Pavel Petrovici era înclinat spre veselie, trebuia să iubească societatea și vanitatea, trebuia să fie spiritual și amabil Oricine i-a urmărit pentru o perioadă scurtă de timp pe maniaci este surprins de vioicitatea, veselia, duhul și politețea lor și este sincer surprins când află că acest pacient amabil și bun, a spart mobila și a bătut persoana care îl îngrijea, certat doctorul etc simplu: atâta timp cât dorințele maniacului sunt îndeplinite, el este cu adevărat fermecător, dar din moment ce toate dorințele nu pot fi îndeplinite, foarte curând maniacul începe să se enerveze pe fețele celor care au grijă de el și se poate rupe ușa camerei sale, din care vrea să plece, pentru, de exemplu, să meargă la restaurante etc În general, este foarte greu să ai grijă de maniaci, iar aceștia provoacă multe bătăi de cap în instituțiile de psihiatrie Desigur, Pavel Petrovici nu poate fi considerat un maniac, dar chiar și într-o stare normală observăm, în final, aceleași fenomene psihice ca și la bolnavii mintali; în viață întâlnim atât oameni melancolici care sunt destul de sănătoși, cât și maniaci care sunt destul de sănătoși; numai sub influenţa vinului   devin maniac, alții devin melancolici, alții devin slabi de minte Într-adevăr, uneori Paul am fost mulțumit, vesel, plin de viață, plin de duh și amabil; trebuie să fi fost așa pentru că toate procesele mentale au decurs rapid și ușor cu el Însă nu putea să fie vesel și bun de suflet pentru mult timp, pentru că, ca urmare a unor sentimente egoiste intense, adesea apăreau - de câteva ori pe zi - circumstanțe care îi schimbau starea de spirit Această combinație de viteză extremă în cursul proceselor mentale, sau, altfel spus, vioicitate și mobilitate extremă cu sentimente egoiste intense, este foarte rară; oamenii răi și lași de obicei gândesc încet, se simt rău, iubesc singurătatea Persoanele cu un curs accelerat al proceselor mentale au, de obicei, sentimente animale puternice; sunt oameni veseli, "sufletul societății", băutori, afemeiați O astfel de combinație de viteză în cursul proceselor mentale și sentimente egoiste intense, pe care o găsim în personajul lui Paul I, nu a fost în istorie, cel puțin nu nouă Personajul lui Paul I ne-ar fi de neînțeles dacă Fulier nu ar sublinia semnificația raportului dintre procesele anabolice și cele catabolice

La Paul I, procesele catabolice au prevalat brusc: toate stările sale mentale au apărut rapid, au continuat rapid și au dispărut rapid Era un om bine educat, deloc jignit de natură și, prin urmare, pe lângă răutate și cruzime, a dat dovadă de complezență, a fost amabil și chiar familiar și, în același timp, crud și nepoliticos Într-un cuvânt, cele mai variate stări au apărut în sufletul lui Pavel I și, prin urmare, cei care îl vedeau ca fiind bun și bun, îl puteau considera un om bun Toate stările mentale au apărut rapid și, prin urmare, au fost superficiale; Pavel I, ca să spunem așa, nu a avut timp să se gândească cu atenție, să analizeze în detaliu vreuna dintre stările sale mentale; acum a apărut altceva, și de multe ori chiar invers; distracția a fost înlocuită cu furie, furia cu frică etc În viața acestui suveran, suntem loviți de dezordinea, caleidoscopicitatea stărilor mentale, combinația dintre cele mai Biblioteca "Runivers" IMPARATUL PAUL I dorințe și gânduri diverse Corporalismul prusac a fost combinat în mod inexplicabil cu rafinamentul francez; un cavaler și un caporal coexistau într-o singură persoană; dorința de a fi drept, sau măcar de a vorbi despre dreptate, a coexistat cu abuzul zilnic al justiției celei mai elementare Pavel I a cerut supunerea tuturor, dar el însuși nu a vrut să se supună nici unei legi Paul I, când nimic nu-i stârnea sentimentele egoiste, era mulțumit, vesel și amabil D X Liven a descris bine cum se distra acest suveran "Adesea vizita mănăstirea (Smolny) unde am fost crescut și se distra cu jocuri cu fetițele; a luat parte de bunăvoie la aceste jocuri Îmi amintesc cum într-o seară veche- rom în , am jucat de-a v-ați ascunselea cu el, ultimul rege al Poloniei, prințul Condé și feldmareșalul Suvorov Împăratul a făcut multe glume vesele și destul de decente (folii)" *) Acest suveran nefericit, datorită vivacității extreme a caracterului său, cedându-se nevoii de a se distra, a uitat chiar de rangul său înalt; așa că A Czartoryzhsky spune că Paul I, care îl favoriza în general pe fratele său Adam, i-a arătat limba (il lui tira la langue) "În timpul șederii sale la Peterhof, Pavel, într-un acces de galanterie amoroasă, l-a întâlnit pe fratele meu, care mergea pe aleea care ducea la pavilionul locuit de contesa Shuvalova Împăratul l-a luat de umeri, l-a întors și i-a poruncit să plece: "acest papagal nu este pentru tine, întoarce-te de unde ai plecat" La gr Shuvalova era o servitoare foarte drăguță Altă dată i-a spus : "Spune-mi aventurile tale, fă-mă confidentul tău, nu te voi trăda, dar te voi ajuta") Shishkov povestește despre aceeași veselie a lui "Pavel I" În timpul bolii amiralului Kushelev, Shishkov a raportat cazul; pregătirile erau în curs de război cu Anglia Suveranul a început să vorbească despre Kushelev și, printre altele, a spus: "Totuși, nu contează dacă moare S-a căsătorit cu averea *) Schiemann Die Ermordung Pauls S) Amintiri Bacsis ,) Note PI I, p Biblioteca "Runivers" V F chizh și s-a dus la muncă la soția lui Eu însumi, domnule, iubesc femeile; dar nu-i voi urma pe călcâie " "După aceea, el și-a îndreptat discursul către alți indivizi și, de asemenea, le-a descris diferitele proprietăți și neajunsuri; dar observând că tăc, ascult și nu-mi exprim niciunul din propriile gânduri, în cele din urmă și-a oprit conversațiile și, ridicându-se de pe scaun, mi-a spus Mai vorbim mâine, dar ceea ce auziți de la mine acum, luați în considerare că am "mințit" (Cuvântul nepoliticos a fost spus cu siguranță) Persoane favorizate de Paul I, de exemplu, P P Lopukhin, observatori săraci, puteau prelua vivacitatea caracterului și veselia, complezența, curtoazia și inteligența provocate de această vioiciune pentru noblețe și bunătate; Observ că incontestabilul isteț D Kh Lieven face aceeași greșeală, dar acest lucru se datorează faptului că era foarte tânără

când a observat (născută în) Într-adevăr, Pavel I nu era un tiran sumbru; îi plăcea să se joace cu copiii, să râdă, să glumească, să vorbească, dar toate acestea nu semănau deloc cu bunătatea, grandoarea, noblețea Chiar și într-o conversație "pentru arătură" cu Șișkov, acea cruzime rece a lui Paul I, care a îngrozit-o pe nobila împărăteasă Elizaveta Alexevna, s-a manifestat în mod clar: Kușelev a fost o persoană devotată, a încercat întotdeauna să-i mulțumească suveranului și nu a meritat în niciun caz un asemenea om atitudine față de el Toți apărătorii și admiratorii lui Paul I nu pot aduce nimic în apărarea părerii lor, cu excepția, repetată în toate privințele, asigurarea că "prin fire" "în esență" Pavel a fost bun, nobil și generos, dar și-a judecat greșit poziția Nu există nicio îndoială că Pavel I putea să-și arate atât bunătatea, cât și noblețea; i s-au dat toate mijloacele pentru aceasta și, cu toată dorința de a găsi astfel de manifestări, putem arăta doar una dintre faptele sale cu adevărat mărinioase Când Lopukhina i-a spus lui Paul I că inima ei îi aparține lui Gagarin, suveranul i-a ordonat lui Suvorov să-l trimită pe Gagarin la Petersburg, l-a răspândit cu premii și s-a căsătorit cu Lopukhina Cu toate acestea, nu se poate nega faptul că, după ce a întâmpinat o rezistență încăpățânată din partea Lopukhina, Paul I a ascultat sfatul cuiva apropiat, care cunoștea lumea și Biblioteca "Runivers" IMPARATUL PAUL I care a înțeles bine că, căsătorindu-se, Lopukhina nu va fi foarte strictă; desigur, consecințele au justificat pe deplin înțelepciunea acestui sfat și totul a funcționat pentru bunăstarea generală, astfel încât și în acest caz ne putem îndoi de generozitatea lui Paul I Shumigorsky îl creditează pe Pavel Petrovici cu construcția spitalului din Gatchina, preocuparea sa pentru sănătatea soldaților, dar este mai probabil că ideea spitalului i-a aparținut Mariei Fedorovna Pavel Petrovici îi plăcea atât de mult exercițiile militare, încât nu putea să nu aibă grijă de sănătatea soldaților: la urma urmei, iubitorii de cai au grijă de sănătatea acestor animale, angajează medici veterinari etc Poroshin a notat o informație extrem de caracteristică despre inima bună a lui Pavel Petrovici, în vârstă de zece ani: "Alteța Sa punea de obicei patru biscuiți la ceai Își rezervă trei deoparte, iar al patrulea își pune domnul în fața însoțitorului Se dovedește întotdeauna că biscuitul din fața domnului de serviciu este mai mic decât toți ceilalți trei (I VIII) Desigur, există copii care mănâncă ei înșiși toți biscuiții, dar există și așa ceva încât nu cel mai rău, ci cel mai bun biscuit se dă prietenilor Generozitatea premiilor lui Paul I este binecunoscută; chiar și oamenii slab educați știu glume despre cum, într-o dispoziție bună, suveranul dădea grade și ordine Karamzin a calificat perfect această generozitate a lui Paul I: "A executat fără vină, a recompensat fără merit, a luat rușinea execuției, farmecul premiului, a umilit rândurile și panglicile cu extravaganța lor" Acest suveran a împărțit cu generozitate "suflete" favoriților săi; ne este indiferent dacă credea că țăranii trăiau mai bine sub stăpânirea unui proprietar de pământ sau sub stăpânirea funcționarilor, cert este că a împărțit cu generozitate tot ce putea dispune fără a-și încălca propriile interese și, cel mai important, a răsplătit cei care i-au prestat servicii personale Este clar că gatchinanii au primit cel mai mult, adică oameni folositori și necesari lui, cu ajutorul cărora - cel puțin așa credea - i-ar fi mai ușor să se descurce cu angajații urâtei sale mame Adevăratul merită de stat Paul I a răsplătit extrem de cumpătat, iar câștigătorul Franței revoluționare a murit în dizgrație Biblioteca "Runivers" V F chizh De fapt, este ciudat să vorbim despre bunătatea și generozitatea suveranului, în

timpul căruia o persoană atât de nesemnificativă precum frizerul Kutaisov a primit cel mai mare număr de premii; această turcă a fost apreciată de Pavel I mai mult decât toți slujitorii tronului și ai patriei Oricât de puțin am aprecia bunul simț și dezvoltarea morală a contemporanilor acestui suveran, tot nu putem nega semnificația decisivă din spatele faptului următor "Înmormântarea lui nu a fost în niciun caz ca înmormântarea prințului Suvorov; acolo am văzut multe chipuri triste și plângătoare; și aici, mergând în spatele sicriului de la Palatul Mihailovski, peste podul Tuchkovy, până la cetate, din multe mii de spectatori, tot drumul, nu am văzut pe nimeni care să verse lacrimi Cel mai probabil, s-au uitat ca la un spectacol mai degrabă amuzant decât deplorabil *) Desigur, doar tineretul lui D X Diven poate explica că nu a înțeles atât de mult personajul lui Paul I încât a scris: "le fond de son caractère était grand et noble; ennemi genereux, ami magnifique Când a fost înmormântat cel mai mare comandant rus, cu care Pavel I s-a jucat vesel în Mănăstirea Smolnîi, "între cei care așteptau tristul cortegiu se afla și suveranul cu un mic alai, la colțul dintre Nevski și Sadovaia Când sicriul se apropia, Paul I își scoase pălăria; în acest moment s-a auzit un suspine puternic în spatele lui; s-a uitat în jur și a văzut că generalul-maior Zaitsev, care fusese maior de brigadă în soldatul italian, plângea, incapabil să se abțină Poate izbucni o furtună, dar totul a ieșit bine: suveranul nu se putea învinge pe sine și lacrimile i-au picurat din ochi *) Înmormântarea lui Suvorov, în ciuda dorinței lui Pavlovo de a-l îngropa simplu, a fost, după marea mulțime de oameni, superb de magnifică Suveranul însuși, nu pentru onoare, ci din curiozitate, a călărit; și el însuși mi-a spus în fața mea că calul lui era înconjurat de oameni, iar două femei, fără să observe cine stătea pe el, s-au uitat, s-au sprijinit de etrieri Șișkov a scris poezii celebre în onoarea lui Suvorov x) Notă de Shishkov, vol I, p o) Petruşevski Generalisim prințul Suvorov T , p Biblioteca "Runivers" IMPARATUL PAUL I, și "Mi-a fost teamă că, ajungând la Pavel, să nu-mi facă niciun rău " x) - Nu este și asta destul de convingător? Aproape toată lumea a înțeles bunătatea și generozitatea lui Paul I; constatăm că cu această ocazie părerile lui Gr Palen și bătrânul soldat Gr Palen, care l-a înțeles perfect pe Paul I, s-a exprimat foarte potrivit despre generozitatea sa: "avea pretenții de generozitate (il se piquait de générosité) *) Văzându-l pe suveran călare, Poletika s-a ascuns în spatele gardului care împrejmuia Biserica Sfântul Isaac; paznicul cu handicap al materialelor, care stătea chiar acolo, a spus: "iată-l pe Pugaciov al nostru" "Eu, întorcându-mă către el, l-am întrebat: "Cum îndrăznești să vorbești așa despre suveranul tău?" El, privindu-mă, mi-a răspuns fără nicio jenă "Dar ce, domnule, poți să vezi și să crezi tu însuți, pentru că te ascunzi de el " Nu era nimic de răspuns Am ieșit din ambuscadă și mi-am continuat drumul, bucurându-mă de eliberarea dintr-o întâlnire periculoasă Zhenya a prezis destul de corect cruzimea domniei lui Paul I și nu sunt de acord cu Karamzin, care a spus: "a vrut să fie Ioan al IV-lea, dar rușii o aveau deja pe Ecaterina a II-a, știau că suveranul trebuie să-și îndeplinească îndatoririle sfinte nu mai puțin decât supușii săi"; de asemenea, nu se poate fi de acord cu opinia lui Sanglen: "Dacă ar fi moștenit tronul după Ivan cel Groaznic, i-am fi binecuvântat domnia") Cruzimea lui Paul I nu poate fi în niciun caz comparată cu execuțiile teribile ale lui Ivan cel Groaznic În primul rând, toate persoanele aspru pedepsite de Paul I erau fie complet nevinovate, fie meritau o pedeapsă relativ ușoară Ivan cel Groaznic a luptat cu dușmanii și adversarii, a luptat pentru idei cunoscute și,

desigur, au avut de suferit și cei destul de nevinovați; dar la vremea aceea nu exista altă cale de a lupta decât acele execuții teribile pe care trebuia să le aplice creatorul autocrației din Rusia Paul I nu avea adversari; în toată Rusia nu a existat o persoană care, în timpul domniei sale, să viseze să reziste puterii sale; cruzimile comise de el nu erau justificate de necesitate și erau complet lipsite de scop !) Op cit , p j,) Memorii de Lange ron p) Memoriile lui Poletik, Arhiva Rusă $, W, p) Ponchulidzev Istoria gărzilor de cavalerie, vol p Biblioteca "Runivers" V F chizh În al doilea rând, și asta le face cele mai groaznice, au fost săvârșite pe furiș, cu încălcarea formelor consacrate prin obicei; aceste cruzimi au fost tăcute, pentru că le era rușine de ele și le era teamă să-și asume responsabilitatea pentru ele Ivan cel Groaznic se considera nu numai în drept, ci și obligat să extermine dușmanii, nu a vrut să domnească dacă acest drept nu i-a fost recunoscut În timpul domniei lui Paul I, persoanele care l-au înfuriat pe suveran au fost tratate încet și încă nu cunoaștem toate victimele acestei perioade sumbre a istoriei noastre și nu vom ști aproape niciodată despre toate cruzimile comise În cea mai bună istorie a lui Paul I sunt indicate doar trei victime: frații Gruzinov și Kirpichnikov x); dar comparând mărturiile lui Masson, Cichagov, Prințesa Dashkova, A I Turgheniev, Velyaminov-Zernov și legendele păstrate, ar trebui să ajungem la concluzia că multe cruzimi au fost comise în timpul acestei domnii ' În al treilea rând, cruzimile acestei domnii sunt teribile pentru că nu erau în spiritul vremii, erau considerate o crimă; cel mai bun om de stat din secolul al XVII-lea putea ordona tăierea limbii, dar o astfel de pedeapsă la sfârșitul secolului al XVIII-lea era o cruzime teribilă pe care trebuia să o ascundă Masson povestește că un soldat, sub loviturile de bastoane, la care Paul I l-a condamnat pentru o greșeală în rânduri, a strigat de durere: "O, al naibii de chel" "Autocratul indignat a ordonat să fie bătut până la moarte" Desigur, în Masson nu se poate avea încredere în totalitate, dar nu se poate imagina un astfel de incident *) "Contele Stroganov mi-a spus că odată, când era în compania lui Paul I, a apărut o întrebare despre o anumită persoană, al cărei nume l-am uitat Împăratul i-a spus: "Era un om pe care l-am iubit foarte mult, s-a jertfit nu o dată pentru mine, iar eu îl consideram adevăratul meu prieten Păcat că s-a terminat atât de rău Contele nu a îndrăznit să întrebe cum a ajuns acest nefericit, dar a făcut cercetări și a aflat că împăratul, supărat, a poruncit să-l ia *) Schilder op cit pagina) Secretele amintirilor Vol I , p Biblioteca "Runivers" IMPARATUL PAUL I S la cetatea Sankt Petersburg, unde a sosit curand si a poruncit sa fie legat (garrot) si batut cu biciul (fustiger) pana la moarte Secretul a fost păstrat cu sfințenie până când a fost dezvăluit de însuși tiranul" x) Dacă nu ar exista alte informații despre astfel de cruzimi, nu se putea avea încredere în Chichagov, având în vedere ostilitatea sa extremă față de Paul I Dashkova) descrie astfel o victimă a acestei domnii; pe lângă coliba în care locuia, trimisă într-un sat îndepărtat la ordinul lui Paul I, ruda ei îndepărtată, exilată în provincia Vologda, a condus cu o căruță "A tremurat peste tot, a vorbit bâlbâit, iar fața lui era convulsii de convulsii Ești bolnav? l-am întrebat Nu, prințesă, răspunse el, probabil voi rămâne așa pentru tot restul vieții Apoi a spus că unii dintre camarazii săi, subofițeri de gardă, ținuseră discursuri reprobabile despre suveran; au fost informați despre ele, iar el s-a dovedit a fi confuz în această chestiune; a fost supus la chinuri, care i-au dislocat toate membrele, tovarășii au fost exilați în Siberia, iar el însuși a fost dat afară din serviciu și a primit ordin să plece să

locuiască în provincia Vologda, pe moșia unchiului său Mi-a fost atât de greu încât i-am scurtat vizita și mult timp am fost bântuit de imaginea acestui tânăr cu membrele dislocate și, ca să spunem așa, nervii rupti Oricât de sceptici am fi cu privire la mărturia lui Dashkova, este totuși imposibil să nu o credem în acest caz: o astfel de poveste nu poate fi inventată Și este atât de neîndoielnic că această rudă a lui Daşkova nu avea de vină: a fost trimis doar la moșia unchiului său; acest mic subofițer vinovat de gardă a fost infirm pe viață; Dashkova nu putea descrie fără să vadă o imagine atât de teribilă De asemenea, este fără îndoială că această rudă a lui Dashkova înainte de tortură era o persoană sănătoasă: o persoană bolnavă nu putea fi subofițer de gardă A M Turgheniev mărturisește: "În timpul urcării pe tron a tânărului monarh Alexandru Pavlovici, toți cei expulzați au fost luați în serviciu, închiși și exilați la x) Mémoires de l'amiral Tchitchagoft ρ) Note ale Prințesei Dashkova p Biblioteca "Runivers" S V F chizh Siberia pentru muncă vie sau grea, nu prin ordin judecătoresc, ci prin ordin special către fosta domnie, pe care au putut să o găsească, au fost eliberate și returnate Conform listei de generali cunoscuți, sedii și ofițeri șefi ai aceluiași serviciu public OFICIAL - s-au luat în considerare MII de suflete!) A M Turgheniev a fost un adjutant al guvernatorului militar al Moscovei, feldmareșalul Saltykov Mareșalul mi-a dat hârtia și mi-a spus "citește-o" Am citit porunca, afirmată succint: Prizonierii livrați de curier să fie pedepsiți în biroul secret fără milă cu bici și ținuți în închisoare fiecare separat Turgheniev a primit ordin să fie prezent la pedeapsa nefericitului din biroul secret "Doi prizonieri au fost legați cu mâini și picioare de inele, întăriți cu șuruburi la podea, iar execuția a început La ora vremii, Cheredin (șeful biroului secret din Moscova) l-a pedepsit pe nefericit atât de fără milă, încât nimeni nu a putut să stea în picioare "*) Numele nefericiților și vina lor nu erau cunoscute nici de Cheredin, nici de Turgheniev "Pe tot timpul adjutantatului meu sub feldmareșal, bineînțeles, până la data de martie a anului , îndrăznesc să spun, am fost zilnic un spion al dezastrului, suferinței, nenorocirii; nu a trecut o zi în care curierul să nu ducă pe cineva în exil în Siberia, în închisoare într-o cetate, în muncă grea, în muncă iobăgică, în necunoscut Despre necunoscut, este nevoie de o explicație: necunoscutul era purtat într-un vagon închis, cusut cu covoraș, precum baloți de marfă sunt înveliți, trimis la târg; printr-o mică fantă din preșul din închisoarea mobilă, prizonierului i se dădea câte un kilogram de pâine și i se dădea să bea o dată sau de două ori pe zi în mijlocul cortului era o mică gaură pentru nevoia naturală necesară Curierul care îl însoțea nu știa pe cine duce, nu l-a văzut pe prizonier; l-au predat cusut într-o căruță Sub pedeapsa cu moartea, curierului i s-a interzis să vorbească cu deținutul, precum și să răspundă la toate întrebările acestuia !) "Antichitatea Rusă" X, p *) Ib XII, p ,) Ib XI, Biblioteca "Runivers" IMPARATUL PAUL I A M Turgheniev, prin ordin special, își încheie povestea despre tortură în biroul secret de la Moscova astfel: "Cine va citi povestea mea, să fie absolut sigur că nu există niciun fir de poezie în ea, nici o singură trăsătură de pasiune, - ce am văzut, așa cum am înțeles, așa că transmit" x) Este dificil să nu ai încredere într-o persoană atât de onorabilă precum A M Turgheniev, iar remarca lui Panchulidzev "Turgheniev scrie atât de multe în notele sale încât nu se poate avea încredere în el") indică încă o dată că nu suntem capabili să ne respectăm cele mai bune cifre Crima nefericiților, în timpul torturii la care a fost prezent A M Turgheniev, a fost probabil foarte mică, în

primul rând, pentru că au fost pedepsiți încet, iar la Moscova, chiar și numele lor au fost ascunse și, în al doilea rând, știm care sunt cei mai nesemnificativi oameni criminali a murit literalmente "Biserica Isaac, deja mândră de pereții ei de marmură, a primit ordin să termine cu o simplă boltă de cărămidă Cineva, indignat de aceasta, a compus următoarele două rime: "Iată un monument pentru două regate, ambele numai decente: Un vârf de cărămidă este așezat pe un fund de marmură!" Se spune că un ofițer de marină, de la care au fost găsiți, nevinovat, nefiind scriitorul lor, a murit, pentru că a dispărut fără urmă și de atunci nu a mai fost găsit nicăieri Numele acestui nefericit era Akimov "După legendă, Obolyaninov și Bale i-au tăiat urechile și limba poetului și l-au exilat în Siberia") Este puțin probabil ca această crimă teribilă împotriva lui Akimov să fie vreodată explicată pe deplin Toate aceste cruzimi sunt comise împotriva persoanelor care sunt fie complet nevinovate, fie care au comis infracțiuni nesemnificative; nu era nicio îndoială că nu a existat un singur criminal de stat real în această domnie și, prin urmare, chiar și cei care consideră permisă cruzimea față de criminali nu pot justifica cruzimile persoanelor lui Paul I , ci cruzimea față de dușmanii personali) "Antichitatea Rusă" , p) Istoria gărzilor de cavalerie, vol II, p) Note ale lui Shishkov, vol I, p) Geno și Tomic Pavel i, p Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" V F chizh demonstrează că La Harpe nu l-a înțeles deloc pe acest suveran Pentru cei care consideră neconvingătoare mărturiile lui Masson, Cichagov, Dashkova și Turgheniev, mărturia lui A N Velyaminov-Zernov, care nu lasă loc de îndoială, ar trebui să conteze Velyaminov-Zernov a fost în general condescendent față de Paul I și a ocupat o astfel de poziție în societate și în serviciu, încât putea cunoaște adevărul A primit un loc în Senat în , iar în a fost director al Departamentului Afacerilor Interne Velyaminov-Zernov spune că pedanteria în exercițiile militare l-a făcut pe Paul I ridicol în ochii națiunii Toate acestea "s-ar fi putut termina în ridicol, dacă nu ar fi fost expulzări, închisoare în cetăți și cazemate, pedeapsă cu biciul, smulgerea nărilor, tăierea limbii și a urechilor și alte torturi"*) Numai pe baza zvonurilor neverificate, Velyaminov-Zernov nu ar fi îndrăznit să vorbească atât de categoric Toate aceste cruzimi nu pot fi explicate prin pasiunile mâniei: au fost comise de multe ori și întotdeauna atât de secret încât nu există informații exacte despre ele Cel mai bun istoric al acestei domnii vorbește pe scurt despre cea mai îngrozitoare crimă: "La aprilie , locotenentul de gardă Pyotr Osipovich Gruzinov a fost pedepsit cu biciul în Starocherkassk pe Don, iar pe octombrie a aceluiași an, fratele său , Colonelul de gardă Evgraf Osipovich Gruzinov, pe același loc biciuit la moarte "*) Nu înțeleg de ce Schilder nu a considerat necesar să relateze ceea ce se știa deja în presă despre această faptă flagrantă, ilustrând clar la ce stare bestială au ajuns demnitarii în timpul acestei domnii, la ce monștri i-a ales Pavel I pentru a-și îndeplini dorințele Din câte se poate aprecia din articolul lui Karasev (Evgraf și Petr Osipovich Gruzinov Cauza Judecătoriei Militare, la Cerkassk "Antichitatea Rusă" X, pp -), deplina nevinovăție a lui E O Gruzinov este neîndoielnică Rămâne neclar dacă nefericitul Gruzinov era mental Ch Schiemann Die Ermordung Pauls S) Op cit pagina Biblioteca "Runivers" IMPARATUL PAUL I Pacientul, sau călăii săi - generalii Kojin și Repin trimiși din Sankt Petersburg și atamanul armatei Donskoy Orlov, în prostia și răutatea lor extremă, nici nu au reușit să inventeze acuzații plauzibile împotriva lui Gruzinov; acesta din urmă este mai probabil În timpul arestării lui Gruzinov s-ar fi găsit două documente care îl compromit, dar aceste

acte nu se află la dosar Gruzinov a fost acuzat că visează să ia Istanbulul "cu înțelepciune pentru a alcătui o lege care să fie utilă sub soare pentru toți oamenii vii" "populați orașul cu oameni de diferite credințe", etc Călăii l-au întrebat pe Gruzinov care sunt cuvintele " întărește și crește fericirea "înseamnă" Toate acuzațiile lui Gruzinov erau la fel de absurde; singura acuzație se pretindea a fi plauzibilă: un debitor i-a cerut lui Gruzinov să ramburseze datoria, el a refuzat și ar fi rostit cuvinte îndrăznețe și "frenetice" despre persoana maiestății sale De înțeles, nefericitul Gruzikov nu a putut răspunde călăilor săi și nu a recunoscut nimic Apoi l-au instruit pe protopopul Voloșenovski să dea inculpatului un îndemn persuasiv în afara curții, înaintea crucii și a Evangheliei, în timp ce Orlov însuși, împreună cu generalul adjutant Kozhin și generalul de cavalerie Repin, a trebuit să stea la ușă "pentru a observa esența cuvintele " Desigur, au existat nenorociți care au fost acuzați că nu au raportat crima lui Gruzinov - maistrul militar Afanasyev, unchiul Gruzinova și cazacii Kosmynin, Popov și Kolesnikov la septembrie și-au pus capetele pe blocul de sub toporul călăului La septembrie , în ziua onomastică a soției moștenitorului tronului, E O Gruzinov a fost bătut până la moarte cu biciul; părea să fie sănătos; trei călăi nu l-au putut ucide la locul execuției, al patrulea nu a fost găsit; i-au dat să bea apă rece și l-au luat de pe eșafod, murind; Repin și Kozhin au luat ultima suflare În cele patru colţuri ale schelei erau tunuri încărcate, cu botul îndreptat spre mulţime) E O Gruzinov a fost unul dintre cei mai de încredere și iubiți apropiați ai împăratului, l-a însoțit în toate *) "Russian Starinak , vol VII, p ' * Biblioteca "Runivers" V F chizh se plimbă, a îndeplinit toate sarcinile secrete și chiar a dormit în biroul lui x) Martiriul lui dovedește cât de greșit a fost inteligentul D X Diven în judecata ei despre Paul I "ennemi genereux, ami magnifique" *) Nu vom ști niciodată ce a provocat mânia lui Gruzinov a lui Paul I; poate că a fost o victimă a suspiciunii acestui suveran Fără îndoială, nu conspiratorii au fost cei care, la martie , l-au îndepărtat și ucis pe colonelul de gardă, E O Gruzinov; Din locuia în Cerkassk^ de aceea nu putea fi periculos pentru nimeni Știm doar că Pavel I nu a vrut să-și asume responsabilitatea pentru această crimă sumbră; l-a chemat pe prințul Gorceakov și, când a apărut, "suveranul, care aștepta chiar la ușa din partea stângă, l-a prins pe prinț de mâini și l-a condus la chip și a spus: "Iată mărturia Maicii Domnului, nu sunt vinovat; protejează-mă") Desigur, Gorceakov l-a "protejat" pe Paul I, iar la octombrie , Senatul a emis un decret: "Generalul de cavalerie Repin este exclus din serviciu cu eliminarea brevetelor" Din câte se poate judeca din Articolul lui Karasev, Repin a fost mai puțin de vină decât Orlov și Kozhin Cine poartă responsabilitatea morală pentru această atrocitate, nu știm, dar cert este că demoralizarea a venit de sus; ce se poate cere de la Orlovi, Kozhins și Repins, când toată lumea știa următoarele: Paul I, după ce l-a vizitat pe Dinamund, l-a întrebat pe comandant despre V V " - Întreabă-l ce vrea? "Să fie judecat" "Nimic altceva"? - Nimic, milord "Este tânăr! Lasă-l să stea: această lecție îi va fi de folos pentru față Comparând recenziile despre Tsavl I Laharpe, D Kh Liven, Lopukhin cu opinia unui soldat pensionar despre el, care l-a numit "Pugachev-ul nostru" și informațiile raportate de Mazop, Chi !) "Antichitatea Rusă" X, p) Schiemann op cit , s eu,) Mișcările sociale din Rusia TI Note ale baronului Schtengel p) "Arhiva Rusă" Un fragment din viața lui Vasily Passek, compus de el însuși Biblioteca "Runivers" IMPARATUL PAUL I Chagov, Dashkova, Turgheniev și Velyaminov-Zernov, psihologul trebuie

în primul rând să concluzioneze că caracterul acestui suveran a fost puțin înțeles Este necesar să ajungem la aceeași concluzie când comparăm recenziile și opiniile istoricilor despre Paul I; Buinsky *) a acționat ca un înflăcărat apărător al acestui suveran; Kobeko îl tratează în general cu mare simpatie, o simpatie oarecum reținută este arătată în lucrările lui Shumigorsky *) Psihologul este obligat, dacă este posibil, să explice ce cauzează un dezacord atât de ascuțit în opiniile contemporanilor și ale istoricilor despre personajul lui Paul I Într-adevăr, caracterul acestui suveran sfidează simpla definiție; este la fel de greu de înțeles pe cât este de definit Pavel I, în caracterul său, era profund diferit de alte persoane, nu semăna cu nimeni și, prin urmare, scalele dezvoltate, potrivite în general pentru marea majoritate, sunt de puțin folos pentru a-l judeca Astfel de personaje ciudate, cu care a fost înzestrat Paul I, sunt extrem de rare și stârnesc de obicei nedumerire și dezacord Psihologii s-au preocupat în ultimul timp de clasificarea personajelor, iar noi cunoaștem câteva destul de științifice și practice; trecând în revistă clasificările propuse, este ușor de observat că personajul lui Pavel I nu poate fi introdus în niciuna dintre clasele cunoscute Nu găsim loc pentru personajul lui Paul I în clasificările lui Perez'a), Paulhan), Fouillée), Ribot b*), Bulli ot'); cu o oarecare întindere, acest personaj poate fi atribuit clasei de personaje numite Malapert) Les émotifs irritables ou impulsifs (Este cu greu posibil să traducem cu exactitate acești termeni; impresionabil, iritabil sau impulsiv; ușor de agitat *) Recenzii despre Paul I ale contemporanilor săi) Țareviciul Pavel Petrovici) Le Caractère de l'enfant à l'homme) Les Caractères б) Temperament și Caracter) Psihologia sentimentelor pp - De Clasificarea Personajelor IV Congres Internaţional de Psihologie, pp -) Elementele caracterului Библиотека"Runivers" В Ф чижъ persistent - iritabil sau impulsiv - toate acestea nu sunt o traducere exactă) Malapert descrie astfel personajele acestei clase Aceste fețe sunt mereu entuziasmate, o emoție (emotion) trece rapid în alta; sunt foarte neliniştiţi, înspăimântaţi; placerile și antipatiile lor sunt foarte vii și schimbătoare; hobby-urile sunt variate, dar se schimbă rapid; entuziasmul cedează curând epuizării; aceste fețe sunt iritabile, își schimbă adesea planurile, agresive chiar supărate, ușor de furioasă; furia duce uneori la violență; veselie extremă este înlocuită de tristețe sumbră Există o lipsă de echilibru, sistem și profunzime în activitatea mentală a acestor persoane; sunt pasionați de idei noi, iubesc paradoxurile, nerezonabile și nepractice În consecință, personajele cu care a fost înzestrat Paul I sunt foarte puțin studiate, puțin cunoscute; dacă s-ar întâlni, deseori, ar fi fost multă vreme studiați și înțeleși; numai Malapert le-a observat și a încercat să explice și să descrie Nu este nimic surprinzător că caracterul rar și de neînțeles al lui Pavel I a stârnit nedumerire și opinii diferite atât în rândul celor care l-au cunoscut, cât și în rândul istoricilor Poate în viitor, când astfel de personaje vor fi mai bine studiate, când vom avea informații ample despre caracterul impresionabil, iritabil sau impetuos, chipurile înzestrate cu caracterul lui Pavel I ne vor fi clare, iar judecățile despre ele nu vor fi clare la fel de opus judecăților contemporanilor și istoricilor despre Paul I Acum, pentru a explica caracterul acestui suveran, pentru a studia în detaliu personajul remarcat de Maiarep, pentru a înțelege de ce contemporanii și istoricii nu sunt atât de mult de acord în opiniile lor despre Paul I, trebuie să analizăm sistematic și detaliat întreaga activitate mentală a acest suveran: activitatea sa mentală, sentimentele, voința,

activitățile sale, să-i studieze afecțiunile și gusturile V F Chizh Biblioteca "Runivers" Influența acomodarii și convergenței asupra percepției profunzimii I Introducere Cutare sau cutare soluție a problemei influenței acomodarii și convergenței asupra percepției profunzimii dă temei pentru considerații teoretice despre viziunea înnăscută sau dobândită în dimensiunea a treia Aceasta din urmă este încă o problemă controversată în psihologie, la fel ca și întrebarea mai generală a percepției spațiului în toate cele trei dimensiuni Aici, după cum se știe, reprezentanții teoriilor genetice și nativiste sunt în dușmănie, iar această dispută a crescut mai ales când oameni de știință precum Wundt și Helmholtz au venit în față din partea geneticienilor și când nativismul și-a găsit purtătorul de cuvânt în faţa lui Goering În scopul special al acestei lucrări, nu este necesar să se dea o expunere îndelungată a opiniilor nativiștilor și geneticienilor individuali, dar va fi suficient să se opună unul altuia principiile cele mai caracteristice ale teoriilor în conflict Dacă vorbim despre principiul caracteristic nativismului, atunci aceasta va fi, în primul rând, poziția: extensia este inseparabilă de culoare, percepția primului este la fel de originală ca și percepția celui de-al doilea) Spațiul este simțit direct, acționând ca unul dintre momentele percepției optice б) sau) În rusă o prezentare detaliată a acestei probleme se găsește în cartea lui Chelpanov "Problema percepției spațiului") S Stumpf Ueber der psychologichen Ursprung der Raumvorstellung pp și urm s) Hering Der Raumsinn und die Bewegungen des Auges p Biblioteca "Runivers" AL M O NT E L L I > care este același element necompus în fiecare senzație, cum ar fi, de exemplu intensitate, timbru etc x) Geneticienii nu recunosc că spațiul este o senzație primară Ei resping capacitatea, împreună cu distincția culorilor, de a distinge și dimensiunile spațiale *) Numai prin experiență se dezvoltă capacitatea de a determina diferențele spațiale), pe care învățăm treptat să le recunoaștem, grație unui simț muscular fin gradat Geneticienii nu găsesc nimic imposibil și contradictoriu în faptul că a existat o epocă în care un organism dotat cu un aparat optic, deși vedea culorile și le distingea prin calitate și intensitate, nu considera aceste culori ca aparținând unor obiecte, extinse în lățime si profunzime Prin urmare, culoarea și extensia sunt separabile nu numai logic, ci și într-adevăr *) Nativiștii susțin că senzațiile de culoare fără proprietăți spațiale sunt de neconceput) și dacă vedem orice culoare, atunci aceasta nu este doar o culoare, ci o extensie de culoare De exemplu, Goering spune): "impresiile ochiului de la bun început sunt extinse pe toate cele trei dimensiuni sau spațiale Întunericul care este vizibil cu ochii închiși este, de exemplu, impresie spațială; în fața noastră, atunci nu este un plan negru, ca un zid, ci un spațiu plin de întuneric, și dacă reușim să vedem acest spațiu întunecat limitat de un perete negru, atunci întunericul rămâne în fața acestui zid Același lucru se întâmplă dacă ești cu ochii deschiși într-un spațiu absolut întunecat Acest sentiment de întuneric este, totuși, limitat la infinit Un exemplu pentru o senzație spațială cu siguranță limitată ar fi un lichid transparent colorat vizibil într-un vas de sticlă; dacă galbenul vinului este vizibil, atunci acesta nu este doar galbenul vasului care conține vinul, ci umple întregul vas În timpul zilei vedem, ca să spunem așa, gol *) Stumpf Op cit ,) H Helmholtz Opt Phys, (franceză, trad) p și urm) Există și Wundt Principal fiziol psycho, (traducere rusă) p și urm) miercuri Sechenov Physiol org sentimente ( ) p) Hering op cit pagina) Hering op cit p și urm Biblioteca "Runivers" INFLUENȚA CAZĂRII

ŞI CONVERGENŢĂ PE PERCEPŢIE ADÂNCIMI spațiul dintre noi și obiecte este complet diferit de cel al nopții Un întuneric tot mai mare cade nu numai asupra obiectelor, ci și între noi și obiecte, astfel încât în final închide obiectele și umple spațiul Dacă mă uit într-o cutie neagră, atunci o văd plină de întuneric, iar aceasta din urmă nu este deloc vizibilă ca culoarea întunecată a pereților cutiei Colțul unei camere complet luminoase, situat la umbră, este plin de întuneric, care este localizat nu numai în limitele plane ale colțului, ci și în spațiul înconjurat de acestea Fiecare senzație vizuală este astfel deja o senzație spațială și, dacă este așa, atunci nu există niciun motiv să credem că senzațiile spațiale au o istorie separată de cele vizuale Deși senzația vizuală este încă de la început spațială, nu rezultă de aici că experienței nu i se acordă niciun rol aici "Excluderea completă a motivelor experimentale, spune Goering *), este de neconceput" În același timp, adaugă: "dar se pare că este imposibil să admitem că calitățile spațiale ale senzației sunt exclusiv și în întregime un produs al experienței, deoarece, pe de o parte, multe animale nou-născute dovedesc exact contrariul), și este inacceptabil că o persoană nou-născută diferă în această privință de animale altfel decât în grad; pe de altă parte, pentru că senzațiile vizuale fără nicio proprietate spațială sunt ceva de neconceput Dar de neconceput, sau mai degrabă de nereprezentabilitatea, se dovedește puțin în acest caz Într-adevăr, există așa-zise asociații inseparabile și poate nu este lipsită de temei că presupunerea că senzațiile musculare, asociind (Bahn) sau sintetizante (Wundt) cu cele vizuale, dă în sfârșit o ordine spațială Un număr enorm de experimente au condus la o sinteză atât de strânsă a acestor senzații, încât inseparabilitatea lor devine destul de de înțeles, adică imposibilitatea de a reprezenta o culoare fără extensie, sau o extensie fără culoare Acum definim dimensiunile vizual spațiale, dar a existat o perioadă în care, din cauza dezvoltării incomplete a mu-) Hering op cit) Hering op cit) Mai multe despre acest Stumpf op cit și următoarele Biblioteca "Runivers" AL MONTELL I senzații de obraz, am putea doar concluziona despre aceste măsurători Dar nativiștii sau resping complet un sentiment muscular sau îl lasă la o îndoială puternică: "Reprezentanții direcției genetice cred că publicul sentimentului este inițial ireparabil și nu este localizat, ci să prezinte treptat la definiția distincției spațiale doar cu un astfel de sistem ipotetic puppy "Foundation ipotezele acestuia din urmă, după cum cred Goering și elevul său Hillebrand, sunt doar teoretice și încearcă să demonstreze absența lor reală Uneori apar mișcări ale ochilor, de ex mușchii motori ai ochiului se contractă, în timp ce noi nu suntem conștienți de asta Dacă fixăm un corp care se află în mișcare de ceva timp și apoi ne îndreptăm privirea către un obiect nemișcat, atunci apare următoarea iluzie: se pare că corpul nemișcat se mișcă *) Deci, de exemplu, dacă de ceva timp urmăriți obiecte care clipesc în ferestrele unui tren în mișcare și apoi priviți podeaua, atunci acesta din urmă pare să se miște în direcția trenului Acest fapt se explică prin faptul că ochiul, chiar și după ce obiectele în mișcare nu trec înaintea lui, își menține cu încăpățânare mișcările Datorită acestor mișcări ale ochiului, imaginea obiectului fix, care se află în stare de repaus, se deplasează de-a lungul retinei și observatorul evaluează aceasta ca fiind mișcarea obiectului în sine, fără a fi conștient de contracția mușchilor oculari Dacă senzațiile musculare ar avea loc aici, atunci rolul lor ar fi compensator și iluzia nu ar mai fi Pe baza unor astfel de fapte, nativiștii ajung la concluzia că nu există un sentiment muscular, ci este introdus doar în virtutea considerațiilor

teoretice) Dar senzațiile musculare nu numai că nu sunt senzații în sensul obișnuit, pentru că, după cum am văzut, ele nu se pot distinge în autoobservare - ele, în opinia nativiștilor, sunt chiar inutile ca ipoteză, deoarece nu explică anumite fapte !) Zeitschr f Ps und Phys Siebenter Band ( ) p) Man Kendrick și Spodgras Fiz org ore (traducere rusă,) p Sechenov Fiz org h ( ) p) Hering Op cit Biblioteca "Runivers" INFLUENȚA CAZĂRII ȘI CONVERGENȚĂ PENTRU PERCEPȚIE ADÂNCIMI Sentimentul muscular, este adevărat, poate explica faptele vederii normale Dacă întorci privirea în mod arbitrar, în lateral, atunci obiectele câmpului vizual rămân, după cum știi, în repaus, deși imaginile lor de pe retină se mișcă Acest lucru poate fi explicat cu ajutorul senzațiilor musculare, adică acceptăm că noi, datorită simțului muscular, cunoaștem mișcarea ochiului și aceasta compensează mișcarea imaginii obiectului pe retină Dar senzațiile musculare nu pot explica fenomenele patologice observate în paralizia mușchilor oculari Dacă, să presupunem, mușchiul extern drept este paralizat, iar observatorul face un efort să întoarcă ochiul spre exterior pentru a fixa un obiect imobil vizibil în dreapta, atunci i se pare că obiectul fixării s-a deplasat spre dreapta Aici nu poate avea loc o explicație din simțul muscular, deoarece mușchiul este paralizat, iar noi, așa cum cred nativiștii, nu putem explica deloc acest fapt, decât dacă presupunem că aflăm despre mișcarea ochiului din impulsurile conștiente ale vointa, si nu din senzatii musculare Prin acest gen de raționament, nativiștii ajung să nege simțul muscular, care a stat multă vreme la baza explicației viziunii spațiale Această negare, în legătură cu faptul că culoarea și extensia nu pot fi izolate decât în abstractizare, și nu în contemplare, îi face să creadă că spațiul nu poate fi construit din elemente non-spațiale, că există astfel de senzații imediate de adâncime, înălțime, ca senzații de galben, roșu Acest lucru a fost exprimat cel mai clar de Hering *), care pentru teoria sa folosește conceptul de semne locale, înțeles de el într-un mod deosebit Acestea nu sunt semnele locale pe care geneticienii le-au prezentat în teoriile lor, de exemplu Lotze sau Wundt Aceștia din urmă nu au recunoscut deloc că diferite locuri ale retinei, prin însuși faptul că sunt iritate, eliberează diferite sentimente ale profundului) F Hillebrand Das Verhaltniss von Accomodation und Konvergenz zur Tiefenlocalisation Zeitschr f Ps B VII ( ) p ,)) Hering Der Raumsinn und die Bewegungen des Auges In rusa lang Teoria lui Hering este prezentată în cartea lui Chelpanov "Problema percepției spațiului" pp și urm Biblioteca "Runivers" AL M O H T E L L I pubele de gunoi Înălțime lățime S-au gândit să explice ordinea spațială a fenomenelor vederii, presupunând că aceasta este compusă din elemente non-spațiale - semne locale și senzații motorii Cu alte cuvinte, extensia lor este produsul interacțiunii intensităților Dacă pentru geneticieni semnele locale și senzațiile motorii sunt condiții identice definitorii pentru a vedea în spațiu, atunci nativiștii consideră că ordinea spațială este deja complet determinată, datorită semnelor locale, adică datorita senzatiilor directe de adancime, inaltime, latime Dacă nativiștii recunosc senzații motorii, adică, de înțeles, prin aceasta nu un sentiment muscular, ci un sentiment de inervație, atunci rolul lor se reduce la îmbunătățirea localizării deja pregătite și la o mai mare acuratețe a acesteia) Când teoria nativistă este numită teoria semnelor locale, atunci acestea din urmă sunt înțelese nu ca elemente lipsite de spațiu calitativ diferite din care spațiul este construit ulterior, ci ca senzații spațiale directe Împotriva acestei teorii, obiecția că Helmholtz poate fi făcută cu greu "Nativismul, în

opinia sa, presupune o armonie prestabilită între rațiune și natură, sau mai degrabă admite identitatea naturii și rațiunii, văzând în natură produsul activității unei rațiuni comune, din care rațiunea umană este o emanație" Această obiecție, s-ar putea crede, aici se datorează aceleiași neînțelegeri asupra căreia problema epistemologică a spațiului este uneori criticată din punct de vedere psihologic * *) Dacă nativiștii spun că spațiul este simțit direct, atunci ei recunosc la fel de puțină armonie prestabilită pe cât o recunoaștem atunci când spunem că culoarea sau mirosul se simte direct Departe de nativism sunt speculațiile metafizice despre spațiu ca formă a minții noastre și o formă de ființă reală, care sunt în corespondență miraculoasă între ele Aici intervine o altă dificultate de natură filozofică, Hering Raunisinn) Helmholtz Opt Phys, (franceză, trad) p) miercuri Helmholtz op cit Chelpanov Op cit Prefaţă Biblioteca "Runivers" INFLUENȚA CAZĂRII ŞI CONVERGENŢĂ PENTRU PERCEPȚIE ADÂNCIMI care necesită urgent o explicație, iar nativistul consecvent nu poate decât să-și dea socoteală Întrebarea este următoarea: de ce aparatul de detectare a luminii are acea prerogativă asupra aparatului de percepere a sunetului că fenomenele sunt doar primele localizate în spațiu și asta, în ciuda faptului că din punct de vedere fiziologic aparatul optic, dacă îi excludem? mobilitate, își tratează stimulii în același mod ca și cel acustic Pentru a fi consecvent, trebuie să recunoaștem și un anumit tip de spațialitate în senzațiile auditive și, în egală măsură, să o recunoști nu numai în atingere, ci și în gust și miros Acest lucru este într-adevăr recunoscut de nativiști (Shtumf *), James *), etc) "Extensia, spune James, este o proprietate pe care, împreună cu intensitatea, o au toate senzațiile fără excepție Zgomotele tunetelor și zgomotul unei furtuni le numim mai voluminoase decât scârțâitul unei ardezii împotriva unei ardezii Cufundarea corpului într-o baie caldă dă o senzație mai masivă decât o înțepătură cu un ac Durerea nevralgică slabă pe față, ușoară ca o pânză de păianjen, pare mai puțin masivă decât senzația dureroasă și grea a unei arsuri sau durere severă sub formă de colică etc "Se pare, spune Stumf, că toate continuturile senzoriale sunt resimțite în spațiu și că noi, împreună cu Aristotel, putem considera spațiul drept adevăratul αΐσδητον ζοινο") James oferă destul de multe exemple care ilustrează acest punct, dar nu este greu de văzut cât de departe este volumul oricărui sunet sau miros de volumul unui corp extins spațial Prima se deosebește de cea din urmă în măsura în care nu grade, ci calități pot diferi și numai în sens metaforic se poate vorbi de un volum mai mare sau mai mic de sunet, sau mai precis, din punct de vedere estetic, despre grandiozitate sau minoritate Dar să presupunem că aceasta nu este o simplă metaforă, ci ceva caracteristic sunetului, ceva care conține într-o formă rudimentară elementele spațiale Atunci ai nevoie de condiții foarte speciale, *) S Stumpf Ueber den psychologischen Ursprung der Raumvorstellung și urm) Iacob Psihologie (traducere rusă și urm)) Stumpf Op cit Biblioteca "Runivers" AL MONTELL I astfel încât în viziune aceste înclinații inițiale cresc în reprezentări spațiale așa cum sunt observate acum Aceste afecțiuni nu pot fi indicate decât de teoria genetică, căci ceea ce deosebește ochiul de ureche, în cazul de față, se reduce doar la mobilitatea primei și acele senzații musculare care însoțesc aceste mișcări Nativismul, care îl respinge pe acesta din urmă, nu poate explica această diferență Goering trebuie să fi prevăzut această dificultate; prin urmare, destul de inconsecvent, după cum recunosc alți nativiști, *) considera spațiul ca o proprietate a doar senzațiilor vizuale Pentru teoria genetică, nu

există nicio dificultate în faptul că numai vederea și atingerea ne vorbesc despre spațiu, deoarece senzațiile musculare doar în aceste simțuri își au deplina dezvoltare și de aceea au aici toată puterea unui principiu explicativ Negarea sentimentului muscular, spun geneticienii, este imposibilă, din simplul motiv că este direct conștient și, dacă nu este cazul, atunci cel puțin o admitere ipotetică a acesteia este necesară pentru a explica unele fapte Nativiștii, după cum am văzut, neagă că senzațiile musculare se pot distinge în autoobservare și, dacă da, nu sunt deloc senzații Geneticistul șef în prezent, W Wundt, răspunde la această obiecție în felul următor) "În psihologie, senzațiile desemnează acele stări care nu pot fi descompuse în părți constitutive mai simple; Senzația astfel definită nu ne este oferită nicăieri în experiența interioară directă, ci este rezultatul unei abstracțiuni psihologice la care suntem obligați de natura complexă a tuturor experiențelor interioare Dacă acest lucru este adevărat în raport cu simplele senzații de ton, lumină și atingere, atunci în semnele locale și senzațiile motorii, la aceasta se alătură faptul că au fost desemnate de la bun început ca elemente ipotetice ale ideilor noastre, ceea ce nu poate fi niciodată dovedit *) Mier Chelpanov Op cit s) Neavând la îndemână volumul al treilea din Phil Stud, citez din cartea lui Chelpanov Problemă de redare spaţiu pagina Biblioteca "Runivers" INFLUENȚA CAZĂRII ŞI CONVERGENŢĂ PE PERCEPȚIE ADÂNCIMI prin indicare directă în experiența interioară, dar admiterea lor este justificată doar prin faptul că sunt potrivite pentru explicarea proceselor complexe ale conștiinței Ideile abstracte, generale ale vechii psihologii au fost respinse prin arătarea experienței interioare directe Senzațiile locale și motorii ipotetice pot fi infirmate la fel de puțin printr-o astfel de indicație, la fel cum atomii au fost infirmați de chimiști și fizicieni prin obiecția că nimeni nu a văzut încă atomi "Acolo unde observarea directă, aceste elemente, continuă Wundt, nu este suficientă pentru a explica fapte complexe, ea se vede nevoită să recurgă la presupuneri ipotetice Criteriul de validitate a unor astfel de elemente nu poate fi nicidecum indicația lor directă în experiență, ci că sunt în acord cu ele însele și cu fenomenele observate Nativiștii, după cum am văzut, prezintă fapte care sunt în conflict cu sentimentul muscular ca principiu explicativ Așa este faptul paralizării unui mușchi ocular Nativiștii *) consideră că este posibil să explici iluzia rezultată numai din senzațiile de inervație Contracția mușchiului este încă subiectul unui impuls volitiv și, în condiții normale, acest impuls volitiv a dus întotdeauna la contracția lui și, în consecință, la o întoarcere a ochiului În acest caz, în condiții anormale, există un factor compensator, în timp ce nu există un proces care ar putea fi compensat De aici se explică originea mișcării iluzorii a obiectului fix Dar geneticienii de aici nu sunt lipsiți de mijloace de a obiecta Pe de o parte, ei pot indica faptul mișcării simultane a celuilalt ochi și, pe de altă parte, pot explica efectul descris din proprietatea generală a actelor mentale, conform căreia acestea sunt reproduse în conștiință atunci când unul dintre apar elementele lor constitutive Efortul volițional este atât de puternic asociat cu senzația motrică încât, în cazul de mai sus, observatorul evaluează mișcarea obiectului nu numai) miercuri Hillebrand op ci Biblioteca "Runivers" AL m o n T E l l şi direct din propriul impuls volitiv, ci din faptul că el, în virtutea unei asociaţii înrădăcinate, este obişnuit să-l aştepte *) În ceea ce privește senzațiile de inervație, capacitatea lor juridică este în general foarte îndoielnică, deoarece presupun o categorie cu totul

specială de senzații, nu periferice, ca restul, ci centrale Am conturat doar în termeni cei mai generali punctele principale ale controversei dintre nativism și geneticism, dar chiar și din aceasta se vede că această controversă nu poate fi considerată definitiv soluționată Prin urmare, Helmholtz are dreptate când, începând cu critica sa asupra nativismului *), spune că această teorie, în starea actuală a științei, nu poate fi infirmată, dar deocamdată se poate prefera teoria genetică Această preferinţă este a priori şi se bazează pe faptul că geneticismul f) corespunde sarcinii analitice a psihologiei şi) pare a fi mai consistent din punct de vedere filozofic Dar acesta, desigur, nu este un criteriu pentru valoarea unei teorii Acest criteriu este partea a posteriori a problemei, adică o explicaţie a faptelor din care se poate judeca capacitatea juridică a teoriei O explicație a unora dintre faptele viziunii spațiale va face obiectul prezentării următoare II Istoricul întrebărilor Pentru a înțelege semnificația apariției acestei lucrări asupra influenței acomodarii și convergenței asupra percepției profunzimii, este necesară istoria acestei probleme Pentru prima dată, fondatorul teoriei sintetice a vederii spațiale, W Wundt,) a supus această întrebare studiului metodologic în El a studiat estimarea adâncimii atât în viziunea monoculară, cât și în cea binoculară, aranjand experimentele din partea tehnică foarte simplu Observatorul trebuia să privească printr-o fantă a ecranului un fir a cărui distanță de la ochi putea fi variată Capetele firului nu i se vedeau, iar fundalul forma unul mier Sechenov, Fiz org sentimente, p -) Helmholtz Opta Phys, (franceză, trad),) W Wundt beber den Einfluss der Accomodation aufdie raumliche Tiefen-wahrnehmung (Zeitschr f rationelle Medicin von Henle und Pfeufer, B VIII) Biblioteca "Runivers" INFLUENȚA CAZĂRII ŞI CONVERGENŢĂ PENTRU PERCEPȚIE ADÂNCIMI perete colorat S-a dovedit că, ghidat numai de schimbările acomodative (adică, cu vederea monoculară), observatorul putea determina abordarea și îndepărtarea firului, iar primul era mai subțire decât al doilea Acest lucru este evident din următoarele cifre A denotă distanța absolută a firului, n mărimea mișcării observate atunci când se apropie și y când se îndepărtează Cifrele reprezintă centimetri Un PU ° o II i o IO J) Cu vederea binoculară, când, potrivit lui Wundt, are loc doar acțiunea de convergență, indicațiile observatorilor sunt mult mai subțiri, ceea ce se poate observa din următorul tabel: A ηU ° II o I IO ibo ι o , *) Explicația lui Wundt despre experimentele sale monoculare se reduce pe scurt la următoarele Cu mișcări atât de mici, modificarea aparentă a diametrului firului nu poate conta;) Aceste tabele sunt date în articolul lui M Hagger, Ueber d Bedeutung d Converg und Ace în volumul al -lea din Philos Stud pagina) Aceleași experimente au fost efectuate de noi în "Cabinetul Psihologic" Novoross universitar, iar pentru vederea monoculară s-au obținut aproximativ aceleași cifre O mică diferență a fost găsită în vederea binoculară: cu abdomene la o distanta de o se vede o miscare vizibila a firului la apropierea mediei de , , si cu abs dist o cm - , cm Întrebări de filosofie, carte β Biblioteca "Runivers" AL M O H T E L L I în orice caz, este nesemnificativ, iar întreaga bază a evaluării mișcărilor este schimbările de cazare Activitatea mușchiului care reglează acomodarea oferă, ca să spunem așa, senzații acomodative, care servesc în prezent cazuri, baza aprecierilor Dar aceste senzații servesc doar la evaluarea abordării, ceea ce este destul de înțeles fiziologic, deoarece numai contracția musculară oferă senzații, care, în timpul acomodarii, are loc numai atunci când obiectul de fixare se apropie Pentru a evalua îndepărtarea firului, potrivit lui Wundt, modificarea diametrului său

rămâne și, prin urmare, amploarea îndepărtării firului este relativ mai mare În experimentele binoculare, datele diferă de cele precedente în două privințe: i) citirile observatorilor sunt mult mai subțiri,) mărimea relativă a mișcării firului atât la îndepărtare, cât și la apropiere, în general, diferă puțin unul de altul Wundt explică acest lucru în felul următor Primul se explică prin faptul că în acest caz nu avem de-a face cu schimbări de acomodare, ci cu convergență, iar dacă prima joacă vreun rol aici, depinde în întregime de convergență Al doilea devine clar dacă ținem cont de faptul că în vederea binoculară, atât în cazul apropierii, cât și în cazul îndepărtarii firului, avem de-a face cu contracții musculare Dar totuși, în experimentele binoculare, se poate observa aceeași diferență între unele date de abordare și îndepărtare, deși într-o formă mai puțin semnificativă Pentru a explica acest lucru, Wundt consideră că este posibil să acceptăm unul dintre cele două motive posibile În primul rând, aici ne putem asuma un rol auxiliar al senzațiilor acomodative sau, în al doilea rând, este posibil să acceptăm că sensibilitatea de discriminare pentru senzațiile Recti interni este mai subțire decât pentru Recti externi Dar Wundt respinge a doua presupunere, deoarece experimentele sale monoculare arată că o senzație acomodativă vizibilă nu are loc încă cu mișcări atât de nesemnificative ale firului, care sunt indicate în tabelul experimentelor binoculare Rămâne, deci, al doilea Nativiștii au considerat experimentele lui Wundt, în care sentimentul muscular a primit o semnificație atât de largă, rezultatul unui fel de neînțelegere Biblioteca "Runivers" INFLUENȚA CAZĂRII ŞI CONVERGENŢĂ PENTRU PERCEPȚIE ADÂNCIMI niya sau eroare metodologică Sarcina de a acoperi această eroare și de a corecta studiul a fost stabilită de studentul lui Hering, Gillebrand, în articolul său: "The relation of accommodation and convergence to the localization of depth" *) ( ) Sensul general al părții distructive a acestei lucrări este că sentimentul aparent de acomodare și convergență a avut ocazia să acționeze ca un principiu explicativ în experimentele lui Wundt, datorită formulării lor incorecte din punct de vedere tehnic Dacă aceste experimente sunt efectuate corect, va deveni clar că astfel de sentimente nu există Formularea experimentelor lui Wundt, conform lui Hillebrand, este incorectă din două puncte de vedere: i) prin faptul că a considerat acomodarea și convergența ca fiind separate una de cealaltă și a recunoscut pe nedrept influența convergenței ca fiind complet exclusă în experimentele monoculare) și) prin aceea că Wundt nu este o experiență izolată de influențe străine De fapt, potrivit lui Hillebrand, studiul influenței acomodarii asupra percepției profunzimii nu poate fi separat de studiul aceleiași influențe a convergenței, deoarece ambele sunt indisolubil legate între ele) În experimentele monoculare, trebuie luată în considerare și influența mișcărilor de convergență ale celuilalt ochi, care nu participă la procesul de fixare, ca în cele binoculare Acest lucru poate fi demonstrat prin următorul experiment simplu) Dacă privești cu un ochi un obiect care se mișcă spre noi și apeși ușor cu degetul ochiul închis, atunci este ușor să simți mișcările de convergență a acestuia din urmă cu una sau alta tensiune a ochiului de fixare O experiență atât de simplă, potrivit lui Hillebrand, este suficientă pentru a recunoaște o legătură puternică între acomodare și convergență, chiar și acolo unde această legătură nu are sens practic De aici rezultă că în experimentele monoculare nu numai acomodarea, ci și convergența acționează ca un factor de evaluare) Dar nu numai atât, dar x) Hillebrand Das Verhaltniss von Accomodatici! und Konvergenz zur Tiefen-localisation

(Zeitschr f Ps B VII, p -iji)) W Wundt op cit Zeitschr f Şobolan Med von Henle und Pieufer b VII,) Hillebrand op cit , ,) Ib s) Ib-
 AL M O H T E L L I cu vedere monoculară și poate fi izolat de influențele străine studiul valorii convergenței asupra percepției profunzimii În experimentele binoculare, nu ne vom ocupa de influența pură a convergenței, dar i se va adăuga un factor străin - așa-numita bifurcație încrucișată și eponimă Să explicăm acest lucru cu un exemplu) Să presupunem că, într-un spațiu complet întunecat, este dat un punct luminos, care este fixat binocular Acest punct se mișcă împotriva observatorului, care îl fixează continuu Observatorul va cunoaște direcția mișcării Întrebarea este, de unde? Acest fapt, după cum a explicat Goering, devine clar din următoarele: de îndată ce acest punct părăsește un loc în care liniile de vedere se intersectează, este imediat vizibil de două ori Dacă această bifurcare este încrucișată, atunci observatorul oferă o estimare a abordării, dacă este cu același nume, o estimare a îndepărtării și deja aceste estimări provoacă inervație la o creștere sau scădere a convergenței Dacă este așa, atunci experimentele binoculare nu ating scopul pentru care au fost stabilite Marea subtilitate a indicațiilor observatorilor în timpul experimentelor binoculare se explică nu printr-un sentiment muscular în timpul senzațiilor de convergență, așa cum credea Wundt, ci prin intervenția unui factor complet străin - scindarea imaginii) Din toate acestea, Hillebrand trage două concluzii: i) studiul efectului acomodării asupra percepției profunzimii include deja studiul aceluiași efect de convergență, iar) studiul este posibil doar cu vederea monoculară Desigur, în primul rând, trebuie avut grijă să izolați experiența, adică despre excluderea tuturor celorlalte motive de localizare și păstrarea numai acomodării și convergenței Wundt, potrivit lui Hillebrand, nu a făcut-o Acel fir, care a fost fixat în timpul experimentelor sale, a scăzut în diametru pe măsură ce se îndepărta și crește pe măsură ce se apropia pentru observație) Ib) Ib ,) Ib   corp *)· Acest fir putea avea niște fire de păr sau umflături, care, atunci când se mișca, coborau și se ridicau și astfel dădeau observatorului un criteriu cu totul irelevant, dar mai degrabă exact de apropiere și depărtare *) Dar chiar dacă folosim pentru aceste experimente nu un fir, ci un fir strâns întins), acuratețea estimărilor rămâne aceeași, iar indicațiile observatorilor care apar aici sunt complet diferite de datele pe care Hillebrand le-a primit cu el, ca crede el, configurarea corectă a experimentelor Această diferență poate fi explicată doar prin faptul că în experimentele cu un fir sau un fir, estimările se fac pe baza unei scăderi sau creșteri a imaginii retinei La aceasta trebuie să adăugăm că atunci când firul s-a deplasat, iluminarea lui s-a schimbat, ceea ce ar putea fi și un factor în evaluare) Toate acestea îl obligă pe Hillebrand să schimbe radical decorul experimentelor și, în conformitate cu presupunerile lui Hering, să facă din linia matematică obiectul fixării, i e limita dintre două planuri El realizează acest lucru în felul următor) Între observator și fundal există ecrane negre, care sunt instalate astfel încât observatorul să poată vedea prin telescop marginea unuia dintre ele, care iese în evidență pe fundalul iluminat mat Când apare un alt ecran, primul este eliminat Aceste ecrane pot fi mutate atât spre observator, cât și departe de el Ceea ce vede el este un cerc delimitat de marginile telescopului, dintre care o jumătate este ocupată de un ecran negru, cealaltă de un fundal alb Marginea ecranului negru este obiectul fixării Cu acest aparat, Hillebrand a făcut două serii de experimente:

i) cu fixare continuă a marginii ecranului deplasându-se într-o direcție sau alta, adică apropiindu-se sau) Ib în) Ib , aprox primul) Ib II) Ib ib) miercuri AI Arrer Ueber die Bedeutung der Converg, und Accomodations bewe-gungen fur die Tiefemvahrnehmung (Phil Stud B XIII, p)) Hillebrand op cit și următoarele (aici puteți vedea desenul dispozitivului) AL M O N T E L L I retragerea *),) când un ecran este înlocuit rapid cu altul, situat mai aproape sau mai departe decât primul *) În prima serie de experimente, observatorii au trebuit să indice începutul, sfârșitul și direcția mișcării ecranului S-a dovedit că începutul și sfârșitul mișcării fie nu au fost observate deloc, fie, dacă au fost observate, a fost foarte rar; în ceea ce privește direcția mișcării, diferiți observatori au dat indicații diferite în acest sens Unii au dat atâtea mărturii false câte corecte (Springer, Stransky), alții au dat multe îndoielnice, adică astfel, de corectitudinea de care observatorul însuși nu a fost convins (Pereles, Goering), și alții, din anumite motive, au "concluzionat" despre abordarea sau îndepărtarea ecranului, adică nu le-a definit vizual) Pentru a introduce cititorul în capacitatea modificărilor acomodative de a influența percepția profunzimii, Hillebrand oferă un tabel cu lecturile observatorului lui Hering *) Deoarece acest tabel este foarte caracteristic, îl vom oferi aici în întregime (Art) Numerele din stânga indică limitele mișcării ecranului în milimetri și, în același timp, arată distanța absolută a ecranului față de ochiul observatorului și direcția de mișcare Acest tabel arată că Goering nu a făcut o singură evaluare precisă corectă, de exemplu că schimbările acomodative izolate nu dau asemenea estimări Că sentimentul de tensiune de acomodare este un criteriu foarte nesigur de estimare a adâncimii, Hillebrand demonstrează prin faptul că un observator, reglementat în aprecierile sale doar de modificările sale, poate fi complet derutat de vreo întrebare nepotrivită Hillebrand, îndepărtând treptat ecranul, l-a întrebat pe observator dacă mai era capabil să se acomodeze? Observatorul, crezând că, odată pusă o astfel de întrebare, atunci era vorba de o mai mare tensiune de acomodare, a primit de fapt iluzia apropierii marginii ecranului și a fost extrem de surprins când a aflat că de fapt, ecranul se îndepărta) *) Ibid și) Ib ii și) Ib) Ib) Ib   - Nesigur, poate fi mai departe ' °~ ° Nesigur ■ ' - Poate fi mai aproape : - Nesigur | ■ - Nicio schimbare vizibilă ' la - "pp - YAYAYAÍ - ; - I'!I - "Încheiat*-mai aproape | - Nicio schimbare vizibilă , - "Încheiat*-mai aproape ¡ - Poate fi mai aproape - "" I - Nicio schimbare vizibilă ("concluzie" mai aproape?) - ""'" ("concluzie * mai departe?) - Nesigur, poate mai aproape iço- ya?"i - Nicio schimbare vizibilă - i""! O- O yayaya Z O- O }""i O- O yayaya - luni Cu experimente pline de spirit cu diafragma lui Aubert, Hillebrand încearcă să arate puterea motivelor empirice obișnuite în evaluarea schimbărilor în profunzime chiar și în acele cazuri în care acomodarea (și convergența) nu s-au schimbat Diafragma Aubert a fost plasată între observator și fundal, astfel încât, atunci când a fost deschisă, observatorul să vadă un câmp pătrat alb Nu știa ce legătură are în acest caz cu deschiderea diafragmei, care poate fi făcută mai mare sau mai mică, iar dacă a crescut sau a scăzut, observatorul a apreciat acest lucru ca o abordare și o îndepărtare, deși, potrivit lui Hillebrand , acomodarea și convergența nu s-au schimbat deloc x) A doua serie de experimente a lui Hillebrand, i e unul în care un ecran vizibil observatorului a fost rapid înlocuit cu altul, situat mai departe sau mai aproape decât primul, nu are o semnificație specială

pentru noi Ibid I I Biblioteca "Runivers" AL M O H T E L L I important, esential Aceste experimente, însă, trebuie menționate aici, deoarece fără aceasta explicația pe care Hillebrand o dă experimentelor sale în general nu ar fi pe deplin de înțeles & El a considerat incomod să se fixeze simultan două ecrane, dintre care unul ar fi situat mai departe decât celălalt, din cauza faptului că atunci estimările distanțelor lor unul față de celălalt s-ar face nu sub influența acomodării, ci în funcție de cercuri a împrăștierii luminii) Un factor de evaluare într-un astfel de decor ar putea fi și fluctuațiile ecranului - mai mari pentru cel mai apropiat și mai mici pentru cel îndepărtat, care s-ar produce chiar și cu cele mai mici mișcări ale capului observatorului) Din această cauză, metoda deja indicată a fost preferată de Hillebrand Observatorul s-a uitat în același timp în țeavă și, când a văzut marginea ecranului destul de clar, a dat un semnal În acest moment primul ecran a dispărut și a apărut al doilea, mai departe sau mai aproape decât primul Sensul general al datelor obținute se rezumă la faptul că nu mai există acea incertitudine atât de caracteristică indicațiilor primei serii de experimente Deși nu a existat o astfel de distanță relativă a ecranelor unul față de celălalt, la care toți observatorii au dat anumite citiri, totuși, a fost pentru fiecare observator separat) În același timp, poziția lui Wundt că o aproximare este mai bine estimată decât o îndepărtare) nu a fost justificată Începând să explice experimentele descrise, Hillebrand notează în primul rând că prima serie a acestora demonstrează fie absența completă a senzației musculare centrifuge, fie, cel puțin, că nu are nicio semnificație pentru localizarea adâncimii obiectului fix Nici senzația de la mușchii interni (contracția mușchiului acomodativ), nici senzația de la mușchii externi) ai ochiului nu are vreun efect asupra acestui lucru A doua serie de experimente, după cum am văzut, arată asta *) Ibid ,) Ib) Ib și următoarele Date din a doua serie de experimente -) Ib s) Ib , p Biblioteca "Runivers" INFLUENȚA CAZĂRII ŞI CONVERGENŢĂ PE PERCEPȚIE ADÂNCIMI, se poate găsi o asemenea distanță relativă la care observatorul va ști cu siguranță dacă s-a produs o schimbare în sensul apropierii sau retragerii Hillebrand admite că acest fapt ar putea fi explicat și din sentimentul muscular, dar este complet exclus de prima serie de experimente și de aceea trebuie căutată o altă bază de explicație *) Potrivit lui Hillebrand, estimările corecte în aceste experimente sunt posibile doar pentru că observatorul inervează în mod arbitrar pentru a crește sau a micșora acomodarea și, drept urmare, știe din rezultate dacă a produs o inervație adecvată sau nepotrivită și din aceasta știe fie o aproximare sau o eliminare a ecranului Treaba merge așa Să presupunem că, după fixarea primului ecran, apare al doilea și marginea sa nu este vizibilă clar, datorită cercurilor de împrăștiere a luminii Observatorul, dorind să vadă clar, încearcă să schimbe acomodarea într-una din cele două direcții posibile Dacă schimbarea a fost potrivită, atunci cercurile de împrăștiere a luminii devin mai mici și, în cele din urmă, dispar complet - marginea ecranului este clar vizibilă; dacă direcția schimbării a fost nepotrivită, atunci marginea ecranului devine și mai obscura și observatorul observă imediat că a mers pe drumul greșit și că direcția de acomodare trebuie schimbată Apoi produce inervația opusă și astfel atinge scopul Deci, factorul decisiv în evaluări este un impuls volitiv conștient) Presupunerea că diferențele de adâncime sunt recunoscute prin intermediul unui fel de test, Hillebrand o demonstrează prin experimente speciale *) Aceste experimente arată că timpul de acomodare este mai mare atunci când observatorul nu știe dacă obiectul nou apărut

se află în fața sau în spatele celui deja observat și mai puțin atunci când știe despre el Acest lucru se întâmplă, după Gillebrand, deoarece în primul caz există atât inervații potrivite, cât și nepotrivite, în al doilea observatorul imediat inervează corespunzător) pagina Ib - - Ib η?- Ib τ Ib și următoarele Biblioteca "Runivers" AL M O N T E l l şi În plus, Hillebrand citează o serie de fapte care, în opinia sa, dovedesc absența senzației musculare și necesită recunoașterea senzațiilor de inervație pentru explicarea lor Am vorbit despre unele dintre aceste fapte în introducere Aceasta este opera lui Hillebrand După cum se poate observa din prezentare, subminează baza teoriei genetice - senzații musculare, a căror valoare, în sensul determinării profunzimii, este redusă la zero Nu atât concluziile pozitive ale lui Hillebrand cât acest negativ ar fi trebuit să atragă atenția geneticienilor și a trebuit să aștepte un răspuns din partea lor Un astfel de răspuns a apărut într-un articol lung al lui Arrera: "On the Significance of the Movements of Accommodation and Convergence for the Perception of Depth" ( ) *) Aici autorul încearcă să confirme concluziile lui Wundt și face o critică a experimentelor lui Hillebrand Dintr-o considerație a acestora din urmă, el concluzionează că stabilirea lor s-a bazat pe o înțelegere falsă a semnificației pe care o pot avea acomodarea și convergența pentru percepția celei de-a treia dimensiuni În ceea ce privește explicația lui Hillebrand a experimentelor sale, Arrer i) nu vede datele reale pe baza cărora a fost derivată) și) deși această explicație a fost obținută din datele de autoobservare, nu explică cu adevărat faptele experimentului) Să luăm în considerare pe scurt critica lui Arrer A repetat experimentele cu aparatul lui Hillebrand, verificând atât prima cât și a doua serie a acestora Rezultatele pe care le-a obținut au fost aproximativ aceleași cu cele ale lui Hillebrand: citirile observatorilor erau caracterizate de aceeași incertitudine, dar diferența era că abordările ecranului erau mai bine estimate decât distanțele Incertitudinea indicațiilor este vizibilă nu atât din tabelele care reprezintă datele experimentelor), cât din acele criterii) Ueber die Bedeutung der Convergete und Accomodationsbewegungen fur die Tiefenwahrnehmung von Maximilian Arrer Phil Stud * V XIII, p n -ibi și -) Ib ,) Ib) Vezi tabelele de la paginile , , Biblioteca "Runivers" INFLUENȚA CAZĂRII ŞI CONVERGENŢĂ PE PERCEPȚIE ADÂNCIMI turații, cu ajutorul cărora observatorii evaluează apropierea și îndepărtarea ecranului Neputința lor este evidentă prin faptul că se asociază cu abordarea și înlăturarea unor modificări complet secundare ale obiectului de fixare: ei judecă după ambiguitatea marginii ecranului, creșterea sau scăderea ei aparentă, după linia contrastantă care stă ca o bandă colorată pe marginea ecranului *), etc Că evaluarea aproximărilor mai are anumite avantaje față de evaluarea distanțelor este evident din faptul că din de experimente pentru cazuri, mișcarea relativă a ecranului la apropiere a fost mai mică, pentru a fost mai mare, iar pentru a fost egală cu mișcarea relativă a ecranului când a fost îndepărtat *) Incertitudinea datelor, potrivit lui Arrera, depinde în mare măsură de iradierea la marginea ecranului fix, dar semnificația principală trebuie acordată aici faptului că observatorul nu poate determina distanța absolută a marginii ecranului dinspre ochi) Este de la sine înțeles că scopul nu este de a exprima mărimea acestei distanțe în centimetri, ci de definiția ei vizuală, fără de care aprecierea mișcării relative este imposibilă) Hillebrand ar putea spune că acest lucru nu face decât să confirme punctul său de vedere asupra criteriului de evaluare în acest caz, i e că această locomoţie este

recunoscută prin impulsul conştient al voinţei de acomodare Dar pe ce se bazează, se întreabă Arrer, această concluzie? Deoarece Hillebrand nu oferă nicio dovadă care să arate că observatorii au ajuns la această concluzie din auto-observare, este doar o posibilitate logică și nu un s real) Explicaţia lui Hillebrand, după Arrer, nu explică cu adevărat faptele experienţei, iar acest lucru încearcă să arate prin exemplul) Observatorul fixează marginea ecranului Apare un alt ecran Să presupunem că este mai departe decât primul și acomodat) Ibid) Ib) Ib ·) Ib) Ib ,) Ib , Biblioteca "Runivers" AL MONTELL I dacia la prima vedere se schimba involuntar in sensul indepartarii Se obține o vedere clară a marginii ecranului, dar acomodarea continuă involuntar și astfel nu se dă nicio indicație cu privire la poziția noului ecran Să presupunem în continuare că observatorul schimbă în mod arbitrar acomodarea în sensul deplasării Întrebarea este dacă va urma cu siguranță o viziune clară asupra obiectului fixării? Doar în cazul în care observatorul nu trimite un impuls care depășește ceea ce este necesar în acest caz Dar aceasta din urmă este întotdeauna posibilă, iar observatorul, nevăzând clar marginea ecranului, va schimba acomodarea în direcția opusă; poate că atunci va obține o viziune clară și va avea impresia că se apropie, în timp ce în realitate era o distanță Într-un cuvânt, aplicarea și analiza explicației lui Hillebrand îl conduce pe Arrer la recunoașterea inutilității acesteia *) Întrebarea este, ce lucru mai bun poate fi pus în locul lui și cum se poate explica diferența dintre acuratețea citirilor din experimentele lui Wundt și incertitudinea datelor din cele ale lui Gill-Brand? Hillebrand a explicat această diferență ca fiind diferența dintre realizarea de experimente care nu au îndeplinit obiectivele științifice de izolare a experimentului și realizarea destul de satisfăcătoare în acest sens: au existat multe criterii străine pentru estimarea adâncimii, aici observatorul este reglementat doar de modificările în acomodare ii și convergență *) Acest raționament, în ciuda întregii sale forțe și dovezi aparente, conform Arrer), se bazează pe o premisă falsă Se bazează pe o înțelegere falsă a influenței pe care, conform teoriei genetice, acomodarea și convergența o au în acest caz Aici intervine presupunerea că geneticienii văd în senzațiile mișcărilor acomodative însăși senzațiile de profunzime și, în consecință, de parcă prezența unor astfel de mișcări ar fi suficientă pentru a obține percepția celei de-a treia dimensiuni De fapt, părerea geneticienilor nu este deloc așa Sentimentul muscular în timpul schimbărilor acomodative nu dă cele mai multe senzații de profunzime, dar este just *) Ib) Vezi mai devreme, p , s) M Arrer, Ueber d Bedeutung Biblioteca "Runivers" INFLUENȚA CAZĂRII ŞI CONVERGENŢĂ PE PERCEPȚIE ADÂNCIMI unul dintre elementele acestor senzaţii x) Abia atunci sunt date ultimele, când senzațiile acomodative sunt sintetizate cu cele vizuale Senzațiile vizuale în sensul real pot fi obținute nu din fixarea unei linii matematice, adică limitele a două planuri, ceea ce este absolut imposibil din punct de vedere psihologic, dar când ceva este fix care are proprietățile caracteristice unui obiect Toate acestea îl conduc pe Arrer la ideea că estimarea adâncimii este în general imposibilă acolo unde sunt excluse toate condițiile vederii normale *) Dacă este așa, atunci trebuie să revenim la setarea experimentelor în care aceste condiții au o anumită semnificație, adică, la Wundtovskaya Arrer a schimbat doar putin aparatul lui Wundt) Între observator și fundal atârnau în loc de un singur fir Experimentatorul a ținut unul dintre ele în mână, iar observatorul l-a fixat pe celălalt în acel moment Când acesta din urmă a văzut clar, a

dat un semnal și a închis ochii (unul în experimente monoculare, ambele în experimente binoculare) În acest moment, experimentatorul a scos primul fir din câmpul vizual și l-a coborât pe al doilea, atârnând mai departe sau mai aproape decât primul Pentru a menține cât mai curând firul în stare de repaus, s-a recurs la următoarele: de capătul firului s-a atașat o bucată de fier cu care, când acesta cădea, atingea magnetul și astfel se ținea din balansare La utilizarea unui astfel de aparat, Arrer a evitat obiecția lui Hillebrand / că judecățile cu privire la distanța firului ar putea fi făcute pe baza umflăturilor și perilor firului care se ridică sau cădeau în câmpul vizual în timpul mișcărilor sale) Alte criterii secundare sunt reținute aici în principiu Aceasta este schimbarea iluminării firului, nu întotdeauna aceeași valoare a diametrului său etc B) Și datele primite de Arrer, mier Introducere, p) M Haggeg, p) Acest aparat, aranjat pentru Arrer de către Wundtom, este descris la paginile și) Vezi pagina de mai devreme s) M Haggeg, p Cf -I Biblioteca "Runivers" AL M O H T E L L I și explicația că este din Wundt dau, puțin diferit experimente monoculare experimente binoculare D SaSeDSaSe o b M IV, bo Mι, o i o b Aceste date oferă lui Arrer motive pentru reabilitarea senzației musculare la evaluarea adâncimii *) Este posibil să vedem în lucrarea lui Arrer soluția finală la problema influenței acomodarii și convergenței asupra percepției profunzimii? După ce luați în considerare, pot apărea cu ușurință următoarele considerații A izola complet acomodarea și convergența, potrivit lui Arrera, înseamnă a merge pe drumul greșit în rezolvarea problemei Deoarece senzațiile acomodative (și convergente) sunt doar unul dintre elementele spațiului vizual, ele singure nu vor oferi o estimare: este necesar să se păstreze unele condiții empirice ale vederii normale Dar Hillebrand nu ar putea obiecta că evaluările din aceste experimente au loc doar pe baza unor criterii empirice secundare, în timp ce senzațiile acomodative (și convergente) nu figurează aici deloc ca factor de estimare? Astfel, apare următoarea dilemă: fie influența acomodarii și convergenței asupra percepției profunzimii este o chestiune care nu poate fi supusă niciunei investigații *) De exemplu, iată tabelul de experimente al lui Arrera D-abs dist fire; Sa (relativ) dist acesta din alt fir când se apropie; Se-când este îndepărtat Cifrele reprezintă centimetri) Ib -ibi și - Biblioteca "Runivers" INFLUENȚA ACC M D ŞI CONVERGENŢĂ PENTRU PERCEPȚIE ADÂNCIMI niu, sau, dacă o astfel de investigație este posibilă, atunci în esență nu va duce la o soluție reală a întrebării " Este de la sine înțeles că nu ne putem opri la niciuna dintre aceste alternative III ' Trebuie recunoscut ca un rezultat pozitiv indubitabil al revizuirii noastre istorice faptul că am reușit să clarificăm punctul principal al problemei Acest sondaj, în ordinea ei cronologică, a păstrat-o și pe cea logică, iar în urma tuturor acestor considerații s-a clarificat următoarele: dacă trebuie luată în considerare corectitudinea teoriei genetice privind percepția adâncimii, atunci în stabilirea experimentaţi trebuie menţinute toate condiţiile în care teoria genetică consideră profunzimea a fi percepută Pentru aceasta este necesar ca obiectul fixării să fie doar un obiect, și nu o linie matematică fantastică Dar cum, ne întrebăm, să eliminăm toate efectele secundare nocive? La asta se rezumă acum întrebarea La concluzia că fixarea unei linii matematice este un non sens psihologic se poate ajunge a priori, așa cum a făcut Arrer *) și prof H N Lange și a posteriori, așa cum am făcut noi, repetând experimentele cu ecranul Hillebrand Considerarea că Prof Lange înainte de experiment, se rezuma la următoarele: deoarece în experimentele lui Gillebrand se fixează o

linie care nu aparține unui obiect vizibil, acomodarea nu are un punct de referință prin care să poată fi reglată Aici nu este îndeplinită, potrivit prof N Lange, singura condiție pentru posibilitatea evaluărilor: ochiul aleargă în sus și în jos pe linie, acomodarea se modifică într-un fel sau altul, dar aceste modificări nu stau într-o relație de cauzalitate cu mișcările ecranului Când am repetat experimentele lui Hillebrand, atunci din acele date de autoobservare, care ar putea fi prezentate de prof Lange și cu mine, s-a dovedit că ceea ce se întâmplă aici nu este o linie matematică, ci un "corp" alb mărginit de marginile țevii și de un ecran mobil Ca o imagine înnegrită în interior M Hagger Op cit , , Biblioteca "Runivers" AL MONTELL I conducta și ecranul s-au contopit cu întunericul încăperii în care au fost efectuate experimentele și a rămas pentru fixare un "corp" alb limitat de negru în jur Își schimbă magnitudinea aparentă datorită cercurilor de împrăștiere a luminii, dar, desigur, nu este evaluată ca apropiindu-se sau retrăgând Este de la sine înțeles că fixarea acestui "corp" are loc involuntar, în ciuda eforturilor volitive de a observa granița ecranului Aici, schimbările acomodative în niciun caz nu pot fi un criteriu de evaluare, pentru că chiar la locul ei este fixat un fel de gaură, unde pentru cazare nu există acea fortăreață care să-i provoace modificări Aici, așadar, acea legătură cauzală dintre acomodare și condițiile acesteia, care ar fi trebuit să facă obiectul cercetării, este eliminată Problema s-a redus la un astfel de cadru de experimente, în care s-ar observa aceeași izolare ca la Hillebrand, dar în care modificările obiectului de observație ar provoca modificări ale acomodarii, i e ar avea un anumit punct de sprijin Acest lucru este posibil prin fixarea ecranului mobil de colț Obiectul de fixare ar trebui să fie un ecran tăiat într-un unghi, astfel încât observatorul să poată vedea prin telescop un sector negru în fața unui fundal alb Toate celelalte condiții ale experimentului Gillebrand ar trebui păstrate Se părea că în acest caz slăbirea și tensiunea de acomodare ar depinde în întregime de mișcările ecranului, întrucât ochiul își va avea punctul forte în vârf: nu ar mai fi granița ecranului care ar fi fixat, adică la capăt - capătul găurii țevii și acest ecran în sine, ca ceva care are valoarea unui obiect Aparatul , amenajat pentru experimentele noastre, poate fi văzut în desenul atașat L este un ecran care se mișcă pe tuburile de sticlă g și p B - lunetă, prin care observatorul privea, sprijinindu-și bărbia pe suportul H și fixându-și capul nemișcat *) Consider că este de datoria mea să-mi exprim profunda recunoștință față de Prof H N Lange pentru necazurile sale cu amenajarea aparatului și pentru cele de la sfaturile și instrucțiunile sale, care au făcut posibilă tragerea oricăror concluzii din experimente Biblioteca "Runivers" ^OCU F^sof'y' Ky' blio^a ₽V AL MONTELL I prop-g "Fondul E era luminat de lumânări în spatele cutiilor D și D" Ecranul A putea fi mutat de către însuși observatorul, apropiindu-l dacă trăgea firul și scoțându-l când tragea firul Iz Din aceasta nu rezultă că observatorul știa despre direcția mișcării, deoarece anterior amestecase firele din mâini Distanța ecranului față de ochiul observatorului a fost indicată de linia Z cu st diviziuni Valoarea mișcării relative a ecranului a fost determinată de lungimea firului din punctul M al tubului C, de la care începea tensiunea firului Cu acest aparat am efectuat acele experimente pe care Hillebrand le indică în prima sa serie, adică, la fixarea unui ecran care se retrage sau se apropie continuu Acest lucru a fost făcut din motivul că numai astfel de experimente pot da unul sau altul răspuns la întrebarea influenței directe a acomodării asupra percepției

profunzimii În cea de-a doua serie de experimente a lui Hillebrand, s-a arătat un ecran, iar apoi, deși după o perioadă foarte scurtă de timp, altul, la fel ca în experimentele lui Arrera, observatorul a fixat mai întâi un fir și, după un anumit timp, altul, iar cel al lui Arrer timpul este mult mai lung decât al lui Arrera Gillebrand În ambele cazuri, observatorii judecă după memoria distanței anterioare a ecranului sau firului, în timp ce pentru noi în acest caz este important să evaluăm nu puterea acestei amintiri a fostei tensiuni acomodative, ci să clarificăm semnificația directă a acestei tensiuni tensiune pentru perceperea profunzimii Pentru a rezolva această problemă, am primit cele mai precise date La începutul experimentelor, privind în tub, am văzut un sector negru pe un fundal alb, dar mișcările acestui sector nu au fost diferite, deși s-a deplasat aproape pe toată lungimea tuburilor (st) departe de la mine și spre mine Părea să fie într-un loc într-o stare complet calmă Același lucru a observat și prof Lange Dar de la bun început nu am fost atât de neputincioși ca în experimentele cu ecranul Hillebrand,) Vezi fig unde nu era obiect de observație și s-a fixat vreo gaură Obiectul de observație, care a fost clar recunoscut, a fost vârful sectorului, care se remarcă pe fundal nu numai prin culoare: a fost evaluat în mod clar ca un obiect situat între mine și fundal Deși a fost un obiect de observație, totuși, datorită izolării complete a experimentelor, a fost complet divorțat de condițiile empirice obișnuite ale vederii Evident, a fost necesar să ne obișnuim și să ne obișnuim cu aceste condiții speciale de fixare A fost necesar un exercițiu, căruia s-a decis să se dedice câteva zile Mai întâi, în aceste experimente ale exercițiului, am mutat ecranul fără să știm care este direcția de mișcare, iar aici prof Lange, ca și mine mai târziu, a început să observe mișcările ecranului, sau mai bine zis, unele modificări ale acestuia, neatribuindu-le încă apropierii sau retragerii Sectorul fix s-a schimbat cumva la infinit, uneori era obscur vizibil, datorită cercurilor de împrăștiere a luminii, dar nu mai mult Direcțiile mișcărilor sale, în ciuda zilei a treia și a patra de exercițiu, nu au fost diferite de mine, deși prof Lange, în a treia zi, a găsit posibil să le evalueze într-un fel După aceste exerciții s-a decis deplasarea ecranului într-o direcție cunoscută de observator, pentru a face posibilă distingerea momentelor caracteristice apropierii și retragerii, și astfel să se afle criteriul de distincție a acestora Este clar că unele criterii secundare, cum ar fi zgomotul produs de frecarea ecranului împotriva țevilor, cutare sau cutare iluminare a acestuia, vibrațiile ecranului în sine în sensul ridicării și coborârii acestuia pe măsură ce se apropie și se retrage, toate acestea au fost eliminate, deoarece i) au fost efectuate experimente într-o cameră întunecată, în care doar fundalul era iluminat de lumânări ascunse de observator *);) urechile au fost astupate cu vată, iar țevile de-a lungul cărora a alunecat ecranul au fost unse și) ecranul mobil a fost anterior exact centrat cu țeava, adică Partea superioară a sectorului era pentru observator centrul unei găuri rotunde din țeavă în orice poziție a ecranului mobil) Acesta din urmă a fost realizat cu) Vezi iadul i) Vezi iadul * pe de o parte, selecția țevilor complet drepte (de sticlă) de-a lungul cărora s-a deplasat ecranul și instalarea lor exactă la o distanță egală una de cealaltă și la o înălțime egală, pe de altă parte, o astfel de instalare a telescopului, în care axa vizuală era paralelă cu țevile de-a lungul cărora aluneca ecranul Pe lângă această izolare tehnică, s-

a atras atenția și asupra celei psihologice Prin aceasta înțelegem calmul deplin și libertatea observatorului față de gândurile și temerile străine, irelevante, care i-ar împărți atenția și nu i-ar oferi posibilitatea de a se concentra Acest lucru ar putea fi realizat pe deplin dacă o persoană ar combina atât rolul de observator, cât și rolul șefului experimentului, ceea ce a fost realizat: observatorul însuși a mutat ecranul Așadar, toate criteriile străine au fost eliminate și acum a rămas, având în vedere direcția de mișcare cunoscută de observator, să găsim acele trăsături care caracterizează această direcție particulară ca fiind distinctă de cealaltă În aceste experimente ne-am aflat aproximativ în aceeași poziție ca și observatorii lui Arrer în repetarea experimentelor lui Hillebrand În același timp, trebuie remarcat cât de important este un dat al autoobservării că în timpul observațiilor mele m-am ghidat de gândul de a izola în mod conștient un criteriu de distincție, care, după cum sa dovedit mai târziu, nu m-a dus decât în rătăcire La început, atenția s-a concentrat asupra imaginii negative care a fost obținută la marginile ecranului mobil și pe un fundal alb, dar presupunerea - de a conecta modificările dungilor contrastante cu o anumită direcție de mișcare - sa dovedit, desigur , a fi degeaba Observarea cercurilor de împrăștiere a luminii, de asemenea, nu a dat nimic în sensul estimărilor de direcție Am vrut să mă uit nu la ecranul în sine, ci la fundalul alb Estimarea adâncimii ecranului nu ar fi absolută, ci relativă, deoarece am crezut că cercurile de lumină care se împrăștie pe un ecran în mișcare ar fi mai mari pe măsură ce te apropii și mai mici pe măsură ce te îndepărtezi Dar s-a dovedit că nu există nicio modalitate de a repara un fundal alb, luminat uniform: nu a existat nicio modalitate

nu exista niciun punct de sprijin pentru cazare și tot trebuia să repar ecranul mobil Am decis după aceea să verific modul în care Hillebrand își explică experimentele *) și am ajuns la acele rezultate care au confirmat pe deplin critica lui Arrer Dar verificarea metodei lui Hillebrand a fost de mare importanță pentru noi Datorită ei, s-a putut izola acele condiții de fixare în care s-a putut face doar estimări corecte în acest caz Acomodarea activă, pe care Hillebrand a văzut-o ca un factor de evaluare, nu numai că nu a ajutat la evaluarea direcției de mișcare, dar a interferat și a derutat Aici, dimpotrivă, s-a putut trage concluzia că această direcție se evaluează numai cu acomodare pasivă, i e numai în cazul în care nu influențăm activ deloc modificarea efortului acomodativ, ci lăsăm ochiul destul de pasiv pentru a observa ce se întâmplă în câmpul vizual Au existat cazuri anterioare (în special cu Prof N Lange) de evaluări complet observatoare, dar abia acum a fost posibil să se evidențieze condițiile în care acestea sunt posibile Eșecul tuturor încercărilor anterioare s-a datorat faptului că reglementarea tuturor acelor metode care au fost folosite (în special de mine) a fost o intervenție conștientă activă în procesul de acomodare, rezultată din efortul de a observa semne complet irelevante Acum s-au găsit condițiile în care a fost estimată direcția de mișcare, pe care observatorul nu a "conclus" din unele semne secundare, ci era pur și simplu vizibil: un sector clar distins pe un fundal alb s-a apropiat de observator, apoi, parcă , s-a oprit și s-a apropiat din nou În același timp, s-a observat și o creștere aparentă a acestuia pe măsură ce se apropia, ceea ce nu trebuie explicat prin condițiile tehnice ale experimentului, deoarece instalarea corectă atât a telescopului (B), cât și a acelor tuburi de-a lungul cărora ecranul (i) , D) alunecarea a fost verificată cu atenție înainte de începerea

experimentelor Această iluzie mi se pare explicabilă prin faptul că în mod obișnuit) Vezi expunerea experimentele lui Hillebrand Biblioteca "Runivers" AL MONTELL I În condiții nu vedem niciodată apropierea unui obiect fără mărirea lui, iar această mărire, ca cel mai puternic motiv empiric de evaluare, a fost atât de ferm sintetizată cu însuși faptul abordării, încât excluderea sa forțată din seria condițiilor reale de vedere a fost reumpletă de conștiința însăși Aici, contrar judecății obișnuite de direcție, nu mărirea obiectului a semnalat apropierea, ci impresia de apropiere, în virtutea unei sinteze inseparabile, a adus cu ea o creștere aparentă ' La ștergere, nu a existat iluzia unei scăderi a sectorului fix, deoarece ștergerea nu a fost percepută deloc în experimentele noastre Mișcările ecranului nu erau continue pentru observator; impresia de apropiere a continuat un anumit timp, apoi a încetat; apoi a apărut din nou și a durat în timp ce ecranul fix se mișca înainte și înapoi, adică s-a apropiat și s-a retras Ștergere, ca și pentru prof N Lange, în ceea ce mă privește, era zero în ceea ce privește percepția Perceptibile pentru observator, rupturi și opriri în mișcarea ecranului au avut loc atunci când, de fapt, acesta se îndepărta de el și, astfel, îndepărtarea efectivă a ecranului este psihologică era starea ei de calm După cum vedem din datele de autoobservare prezentate, nu a fost suficient să se efectueze în mod satisfăcător experimente doar din punct de vedere tehnic, ci a fost necesar să se acorde o atenție primordială alegerii acelei metode psihologice în care experimentul ar putea oferi rezultate suficiente În acest sens, deși i se pot reproșa lui Willebrand acele neajunsuri tehnice despre care am vorbit, centrul de greutate al criticii acestor experimente ar trebui să se afle în faptul că Hillebrand nu a acordat nicio atenție datelor de autoobservare și și-a derivat explicația nu pe baza acestor date, ci pe baza premiselor nativismului Din cele de mai sus se va vedea că, în special, a trebuit să bâjbâi destul de mult până s-au clarificat condițiile în care se puteau face estimări Metoda de observație absolut simplă și, se pare, cea mai naturală nu putea fi folosită de mine până când nu m-am izolat psihologic, distraindu-mi atenția de la toate gândurile preconcepute și presupunerile a priori Daca ar fi experienta Biblioteca "Runivers" INFLUENȚA CAZĂRII ŞI CONVERGENŢĂ PE PERCEPȚIE ADÂNCIMI este izolat doar după regulile unui experiment fizic și nu s-a acordat nicio atenție izolării psihologice, atunci s-ar obține astfel de rezultate așa cum găsim în experimentele lui Hillebrand Aceste considerații sunt pe deplin confirmate atât de cursul experimentelor noastre în general, cât și de anumite detalii Au fost mai multe astfel de cazuri cu Prof Lange și cu mine, când exercițiul, dobândit printr-un experiment îndelungat, părea că a dispărut complet și observatorul a ajuns în poziția în care se aflase înainte de începerea experimentelor: apropierea ecranului nu a fost observată Acest lucru se întâmpla de obicei în acele cazuri în care observatorul, înainte de experimente, citea sau scria mult timp, într-un cuvânt, îi obosea ochii Mișcând ecranul de multe ori și nedistingându-i abordarea, observatorul vede în aceasta pierderea deprinderii dobândite prin exercițiu și încearcă prin unele mijloace să o refacă Dar deja în virtutea acestui efort, el influențează activ mecanismul de acomodare și apoi, punându-se pe drumul greșit, pierde condițiile pentru posibilitatea evaluării - ecranul fix este acum învăluit într-o ceață de cercuri de împrăștiere a luminii, apoi devine clar vizibil, dar abordarea sa nu este observată Aceeași imposibilitate a estimărilor corecte s-a produs și în acele cazuri când observatorul, fără nici un motiv, a avut ideea că la tragerea firului x), pe care îl

ținea în mâna dreaptă, a existat o apropiere de ecran și invers De obicei, un astfel de gând era atât de intruziv încât nu a dispărut odată cu încurcarea repetată a firelor din mâini Indiferent dacă acest gând era corect sau greșit, judecățile nu erau posibile, deoarece observatorul intervenea activ în procesul de acomodare Acomodarea s-a slăbit sau s-a înăsprit în mod voluntar și au început iluziile În astfel de cazuri, ca și în cazul oboselii, experimentele au fost întrerupte pentru o vreme Din aceasta putem vedea clar că Hillebrand făcea o eroare metodologică atunci când, în experimentele sale, le-a adresat observatorilor întrebări care i-au forțat să se adapteze în mod activ și au dus astfel la iluzii Pe- !) Vezi desenul i Biblioteca "Runivers" AL MONTELL I Personalitatea acestor iluzii il conduce pe Hillebrand la concluzia ca senzatia musculara in schimbarile de acomodare nu este deloc un factor de evaluare Din ceea ce am indicat, se vede clar în care, singurele condiții posibile, simțul muscular face să cunoască faptul că este un element necesar al vederii Aceste condiții sunt fixarea complet pasivă a obiectului, izolată de orice interferență conștientă și este de la sine înțeles că odată ce aceste condiții sunt încălcate, rezultatul nu va fi decât iluzii Dacă printr-o întrebare observatorul este forțat să se adapteze activ, atunci procesul de fixare începe să regleze autohipnoza, care, mai ales în condițiile tehnice ale experimentelor lui Hillebrand, poate juca un rol excepțional După ce din experimentele exercițiului a reieșit că aproximarea ecranului în general poate fi corect estimată, au fost întreprinse o serie de experimente cu scopul de a determina una sau alta cantitate de mișcare a ecranului, în funcție de una sau alta distanță din ochi În acest caz, cursul experimentului a fost următorul Observatorul (și în același timp șeful experimentului) a plasat mai întâi ecranul într-un anumit punct; apoi, uitându-se în țeavă, o mișcă, apropiindu-o și mai departe A început cu mișcări mici și, crescându-le treptat dimensiunea, a ajuns în cele din urmă la amploarea mișcării la care aproximarea a fost clar evaluată Dar, întrucât observatorul știa în același timp la ce distanță se află ecranul față de ochi, atunci, poate fără să-și dea seama el însuși, a încercat să se oprească la cantitatea de mișcare cunoscută de el Pentru a evita această autohipnoză, pentru verificare, am mutat ecranul nu din locuri prestabilite, ci din puncte necunoscute observatorului O Deja din experimentele anterioare, se poate trage concluzia că în formularea noastră a influenței lor asupra percepției nu a existat convergență, ci acomodare, deoarece numai din senzațiile musculare din timpul acomodarii se poate explica prezența estimărilor doar de aproximare (vezi, totuși, , p) Fără a nega în principiu semnificația convergenței în acest caz, se poate crede că senzațiile din mișcările de convergență, datorită mișcărilor mici ale ecranului, au fost atât de minime încât nu au acționat ca criterii Biblioteca "Runivers" INFLUENȚA CAZĂRII ȘI CONVERGENȚĂ, PE PERCEPȚIE ADÂNCIMI ' Observatorii din timpul experimentelor au fost prof N Lange și cu mine / d\- Acuitatea vizuală I v \u d p-prof N Lange-v = -~ = , \ b) /o, " " " "" Al Montelli - v \u d o Ochiul de fixare (stânga) este normal la ambii observatori Lățimea de cazare prof N Lange - D " "Al Montelli - D Datele obținute în urma acestor experimente sunt următoarele: Distanța absolută a ecranului Mișcarea relativă a ecranului Obs prof N Lange Obs Al Montelli : , ; ; , ; > y , ; ! , ; , ; , ; , ; , ; , ; ■ o , ; ; , ; , ; ;b,h; , ; ; $ ° > ; ; , ; ; , ; / ; o ; ; , , , ; , ; , ; , , ; ! I ; IJu ; ii, ; u,h, I > ;n> Acest tabel arată că valorile relative ale mișcării depind de distanțele absolute ale ecranului

Pentru a avea o idee despre regularitatea acestei dependențe, i e despre aplicabilitatea legii lui Weber aici, să calculăm aceste date Raportul dintre distanțe absolute și mișcările relative ale ecranului este prezentat în această formă Biblioteca "Runivers" AL MONTELL I Distanța absolută a ecranului Raportul de abdomene distanțe față de relație, peredv ecrane, Obs prof N Lange Nubl, Al, Montelli , ; , , ; , ; , , ; , ° , ; , ; , o,ιoo, o,ιιι, o,ιoo; o,ιoo; , ; , ; , ; , , o , ; , ; , , ; , ; , ; , ; o,i , , ; , ; , , ; , ; , o,ιι ; o,ιoo; , ; , , ; , o , ; , ; , , ; o, p ; , ; o,ιoo; o, ii ; , ; , ; , i , o,ιιo; , ΙΊO o,ιoo; o,ιoγ; o,ιoo; , ; o,ιoo; , D M = , (Pentru observ Prof N Lange); l " = o, iob (" " Al Montelli) Prin urmare, variația medie a raportului dintre distanțe absolute și mișcările relative ale ecranului va fi: Abs dist ecrane Variație medie rel abs, dist la relație, traducere Nabl, prof N LangeŃabl A Montella + + + + + + + + - + - - + - - - -ib-ib-ib - o + - + - - ~+i + +io+ b + -i - - -+- -l - - + / -I - o +z- + - - + - - ■ - - +p I IO - + - - - + V M = , (pentru observarea prof N Lange); " == o, oii (" " Al Montelli) Biblioteca "Runivers " INFLUENȚA CAZĂRII ŞI CONVERGENŢĂ PE PERCEPȚIE ADÂNCIMI Am putea, pe lângă aplicabilitatea legii lui Weber aici, să afirmăm că estimările depind și de viteza de mișcare a ecranului, dar pentru o elucidare riguros precisă a regularității acestor fapte ar fi necesar un studiu special, care nu este incluse în cercul obiectivelor noastre Pentru munca noastră, care este ocupată cu soluționarea disputei dintre nativiști și geneticieni cu privire la problema percepției profunzimii, faptul că legea lui Weber se aplică nu este caracteristic: nativiștii pot considera această lege ca fiind aplicabilă senzațiilor spațiale ale retinei Dar toate experimentele noastre duc la concluzia de bază că senzațiile musculare în timpul mișcărilor acomodative sunt un criteriu neîndoielnic de evaluare a profunzimii Pe de o parte, însuși faptul estimărilor vorbește pentru acest lucru, deoarece în formularea noastră toate laturile, motivele empirice ale estimărilor sunt complet eliminate, pe de altă parte, acest lucru confirmă existența estimărilor unei singure aproximări, care, după cum știm , poate fi explicat doar din punct de vedere genetic Al Montelli Biblioteca "Runivers" CRITICA SI BIBLIOGRAFIE Recenzie de cărți Karl Kautsky Etica și înțelegerea materialistă a istoriei Tradus din manuscrisul lui L Feinberg și S Zederbaum, editat de F Dan Sankt Petersburg, pagini Acest studiu reprezintă un fenomen remarcabil în literatura materialismului istoric, atât pentru că etica este mai greu de redus la factori materiali decât alte suprastructuri ideologice (de exemplu, dreptul), care sunt mai direct legate de baza lor economică, cât și pentru că aceasta reprezintă ultimul cuvânt al unui reprezentant talentat și recunoscut al marxismului ortodox În primul rând, trebuie spus că din exterior cartea este scrisă cu brio și se citește cu mare interes; traducerea este excelenta Într-o schiță istorică, dezvoltarea învățăturilor etice este pusă în legătură cu dezvoltarea vieții economice și cu interesele diferitelor clase Apariția filozofiei etice în Grecia se explică prin apariția comerțului; idealul individualist de a se bucura de viața epicurienilor este privit ca rezultat al producției de mărfuri Acest ideal reprezintă filozofia claselor conducătoare, la fel ca dorința stoică de liniște sufletească Dimpotrivă, etica creștinismului era filosofia celor asupriți Cu toate acestea, odată cu declinul societății antice, etica creștină a devenit filozofia tuturor claselor, pentru ca mai târziu în noile state să devină un mijloc de Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE celelalte clase conducătoare au căutat să-și mențină puterea asupra poporului În secolul al XVIII-lea, împreună cu

creștinismul tradițional, morala epicureană, materialismul și ateismul filozofiei iluminatoare a burgheziei în creștere din Franța și filosofia conciliantă a societății engleze, explicată prin creșterea prea rapidă a capitalismului, au depășit dezvoltarea conștiinței de clasă, a reapărut La fel ca în filosofia iluminatoare a Franței, tot așa și în învățăturile filozofilor englezi au existat deja începuturile unei explicații științifice a principiilor etice din experiență Dar dezvoltarea ulterioară a gândirii filosofice a mers pe calea dialectică a contradicțiilor și a condus la opusul direct al fundamentării empirice a eticii, și anume, la fundamentarea ei transcendentă în filosofia lui Kant Acesta din urmă răspundea nevoilor burgheziei germane încă slab dezvoltate și spiritului general al reacției predominante O bază solidă pentru explicația materialistă a eticii a fost pusă de învățăturile lui Darwin; teoria lui Marx și Engels a finalizat dezvoltarea Folosind datele acestor învățături, autorul explică dezvoltarea mișcării spontane, a cunoașterii, a instinctelor individuale și sociale prin legile naturale ale evoluției biologice a organismelor Totalitatea instinctelor sociale constituie, în opinia sa, legea morală Particularitatea inerentă exclusiv omului de a produce instrumente de producție a introdus în legile generale ale evoluției acea modificare care a făcut ca dezvoltarea societății și a psihicului să depindă de dezvoltarea aparatului tehnic și a creat contradicții de clasă Pe baza condițiilor materiale și a contradicțiilor de clasă se creează un ideal moral al eticii proletare, cu caracteristicile căruia se încheie studiul domnului Kautsky În primul rând, trebuie remarcat că în expunerea domnului Kautsky, materialismul istoric este eliberat de acele extreme care au stârnit întotdeauna cele mai multe controverse Ideologia, însă, derivă din condițiile materiale și, în special, din dezvoltarea tehnologiei; dar prin condiţii materiale nu se înţelege ceva material în sens strict, adică complet liber de elemente mentale; "tehnologia este invenția și utilizarea conștientă a instrumentelor de către oamenii gânditori" ( ); în tehnologie, alături de instrumente, abilitățile spirituale joacă și ele un rol (ib·) Astfel, o parte a spiritelor Biblioteca Runiverse RECENZIE carte Natura acestei activități, ca să spunem așa, ideologie pură, este determinată de natura și formele de activitate ale unei persoane conștiente în sfera intereselor materiale sub influența factorilor naturali În plus, formele de producție care stau la baza ideologiei sunt determinate, la rândul lor, nu numai de tehnologie, ci și de poziția geografică a țării, de apropierea altor popoare și de trecutul istoric Astfel, centrul de greutate al doctrinei este transferat nu dependenței suprastructurilor ideologice de dezvoltarea pur naturală a instrumentelor de producție și creșterea forțelor productive, ci mai degrabă subordonării întregului psihic față de legile naturale generale ale dezvoltarea biologică, cu o dependență deosebită a dezvoltării formelor ideologice de evoluția naturală a activității tehnice și economice specifice unei persoane Cu o astfel de formulare, cu greu este posibil să ridicăm vreo obiecție de principiu împotriva învățăturii declarate Dar, deși recunosc ideea de bază a cercetării domnului Kautsky ca fiind corectă, nu pot recunoaște comparațiile sale istorice ca fiind suficient de convingătoare; fundamentarea filozofică și științifică a doctrinei lasă, după părerea mea, multe întrebări fundamentale complet nerezolvate și neexplicate Pentru a-mi dovedi cuvintele, mă voi opri la capitolul despre filosofia greacă Potrivit domnului Kautsky, întoarcerea către studiul lumii interioare a omului a fost cauzată în Grecia de faptul că, odată cu dezvoltarea la Atena după

războaiele comerciale grecești, capitalul comercial a distrus toate tradițiile și a forțat căutarea unor noi fundații de moralitate Dezbinarea producătorilor de mărfuri a condus la idealul individualist de a se bucura de viață în filozofia epicureană; această filozofie reflecta interesele claselor conducătoare; dorința de plăcere cerea recunoașterea realității lumii, accesibilă simțurilor, datorită căreia idealul etic al lui Epicur era legat organic de materialismul filozofic Toate aceste comparații sunt prea întâmplătoare și dau naștere la prea multe îndoieli Direcția etică a filozofiei grecești a fost inițiată de Socrate, a cărui viață (-) a coincis de fapt cu perioada celei mai mari înfloriri a puterii politice și comerciale a Atenei Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE după războaiele persane (din până în ultimii ani ai aceluiaşi secol) Cu toate acestea, cât de puțin corespundea învățătura sa cu nevoile maselor largi ale poporului, mărturisește condamnarea la moarte pronunțată asupra lui de poporul atenian Filosofia lui Platon (-) și Aristotel (-) nu poate fi numită exclusiv sau predominant etică A fost o sistematizare a întregului material filozofic și științific În mod similar, filosofia lui Democrit (-) nu era nici etică Doar în sistemele lui Epicur (-) și ale stoicilor (Zeno -) etica a câștigat predominanța Totuși, între momentul apariției și răspândirii acestor învățături și războaiele persane s-au întâmplat prea multe pentru aceasta întreaga perioadă de rezumat într-un termen nedeterminat dezvoltarea comerţului În primul rând, comerțul în sine s-a dezvoltat și a scăzut Atinsă o stare înfloritoare în momentul expediției din Siracuza ( ) - după cum o dovedesc uriașele cheltuieli publice și marile capitaluri private investite în această întreprindere -, ulterior a scăzut foarte mult, iar în momentul restaurării democrației ( ) situaţia financiară a atenienilor era extrem de deplorabilă (Grote, Istoria Greciei, v VI, p , v VII, p -) Pe lângă comerț, Atena a cunoscut o serie de evenimente uimitoare în această perioadă de timp Creștere rapidă în urma războaielor persane, catastrofa incredibilă a expediției din Siracuza, ka- revolta orașului, ororile tiraniei anilor , renașterea puterii, o nouă cădere, lupta cu regii macedoneni, pierderea independenței și, între timp, ciocniri constante cu vecinii și războaie - tot acest caleidoscop de evenimente de-a lungul a relativ puține generații poate explica în sine atitudinea sceptică față de binecuvântările externe și accidentele vieții - și așa motivul principal al filozofiei lui Epicur și a stoicilor La fel de puţin fundamentată este legătura dintre idealul epicurean de indi- fericirea vizuală cu faptul dezbinării producătorilor în producția de mărfuri Și aici, în primul rând, atât existența însăși a producției de mărfuri, cât și, în special, gradul de dezvoltare a acesteia sunt discutabile (cf Ed Meyer, Die wirtschaftliche Entwikelung des Altertums, Jahrb f Nat Oek u Stat , , B ^ şi K Bûcher, Die Entstehung der Volkswirtschaft, Aufi ,) Biblioteca "Runivers" RECENZIE de cărţi Pe de altă parte, nu se poate considera filozofia lui Epicur ca fiind filosofia de a se bucura de bunurile materiale ale vieții; dimpotrivă, este impregnată de o atitudine negativă față de ei și necesită restricții în satisfacerea chiar și a nevoilor materiale esențiale Și dacă adepții lui Epicur au permis în această privință anumite abateri de la asceza strictă a punctului de vedere originar, atunci nu trebuie să pierdem din vedere faptul că, alături de învățăturile lui Epicur, nu erau mai puțin populari și stoicii, care predau că plăcerea nu trebuie considerată bună, iar suferința răului că totul este ceva străin nouă, căruia nu trebuie să i se dea putere asupra lui însuși Dacă acordăm atenție

exclusiv caracterului individualist al idealului etic al lui Epicur (dezunirea producătorilor de mărfuri!), atunci aici întâlnim și exact opusul stoicilor, care vedeau idealul în regatul universal al oamenilor (Windelband, Geschichte) der Philosophie, , p) Dacă filosofia lui Epicur acorda puțină importanță bucurării bunurilor materiale, iar filosofia stoicilor le trata complet negativ, atunci dorința de a se bucura de lucrurile materiale nu putea fi cauza materialismului filozofic și, în același timp, legătura acestora din urmă cu producția de mărfuri scade Că filozofia materialismului nu a fost, de altfel, filosofia dominantă a epocii, mărturisesc sistemele lui Platon și Aristotel Acesta din urmă, de altfel, nu își găsește un loc în schema autorului, iar nici primul nu se încadrează prea bine în ea Autorul se grăbește să scoată filosofia lui Platon din cadrul cronologiei prin neoplatonism pentru a o conecta cu creștinismul Alte indicații ale autorului sunt, de asemenea, incorecte Astfel el susține că odată cu trecerea de la filosofia naturală la etică s-a schimbat și metoda cercetării: în loc să se studieze după cauze, a apărut teleologia (v) Între timp, teleologia era și ea inerentă filozofiei presocratice; Λογος lui Heraclit și νους lui Anaxagoras erau principii cu acțiune liberă din punct de vedere teleologic (Windelband, op p) Este fals să spunem că din momentul în care filosofia greacă s-a îndreptat către chestiuni de etică, filosofia a fost natura nu mai face progrese (p) Ca să nu mai vorbim despre Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE despre filosofia lui Democrit și Platon, este suficient să menționăm filosofia lui Aristotel Într-un cuvânt, schița istorică a domnului Kautsky nu este un studiu inductiv al legăturii dintre factorii materiali și ideologici, ci o simplă ilustrare a unei propoziții a priori În același timp, o astfel de ilustrație este foarte puțin convingătoare, deoarece, având în vedere complexitatea și varietatea factorilor economici, pe de o parte, și ideile filozofice, pe de altă parte, nu este greu să găsim paralele mai mult sau mai puțin potrivite în diverse direcții Așa cum, de exemplu, idealul individualist al epicurienilor este legat de dezbinarea producătorilor de mărfuri, tot așa tendințele sociale ale stoicilor pot fi atribuite conexiunii create între producătorii de mărfuri prin necesitatea schimbului Dar astfel de trucuri nu au sens Clarificarea esenței datoriei morale și a idealului necesită o soluție preliminară a problemei libertății acțiunilor conștient voluntare La această întrebare se poate răspunde în două moduri: fie libertatea există (dacă se dovedește că legea cauzalității nu se aplică la stabilirea unui scop), și atunci se pune întrebarea ce postul moral ar trebui să determine acțiunile noastre libere; sau libertatea nu există (dacă se dovedește că stabilirea scopului este determinată de cauzalitate), și atunci se pune întrebarea cum se explică libertatea conștientă subiectiv a autodeterminării și ce rol joacă ea în obiectivul determinat cauzal cursul evenimentelor? În opinia domnului Kautsky, libertatea în stabilirea obiectivelor obiective nu există Nu poate exista libertate de acțiune în lumea trecutului, deoarece aceasta este lumea experienței deja date și, prin urmare, condiționată cauzal Libertatea de acțiune ar fi posibilă numai în raport cu viitorul Dar din moment ce viitorul trece în trecut, unde se dovedește a fi condiționat cauzal, și întrucât scopul, deși este stabilit pentru viitor, dar în momentul stabilirii, ca gândire conștientă, se raportează deja la trecut, procesul de stabilire a unui scop este supus obiectiv acţiunii cauzalităţii În consecință, conștiința obiectivă a libertății Questions of Philosophy, Vol $ Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE este conștiința (aparent

înșelătoare) a aparentei libertăți De unde vine această conștiință înșelătoare? Potrivit lui r Kautsky, libertatea este dată pentru viitor de absența cunoștințelor experimentale în el și, în consecință, de absența cauzalității (de unde posibilitatea stabilirii libere a obiectivelor); în special, incertitudinea viitorului este deosebit de mare în domeniul relații sociale, în care, în plus, o persoană nu se confruntă cu forțe și naturale insurmontabile, ci cu factori echivalenti și echivalenti cu ei înșiși Prin urmare, o persoană se simte liberă în raport cu viitorul în general și cu viitorul social în special Împotriva acesteia se pot contesta următoarele Absența cunoștințelor experiențiale în lumea viitorului* poate avea o dublă semnificație (nedistingebilă de domnul Kautsky); poate fi înțeles i) ca o lipsă de cunoaștere (imposibilitatea de previziune) a evenimentelor care vor veni și atunci nu poate da libertate, întrucât * recunoaștem postulatul cauzalității ca fiind la fel de obligatoriu atât pentru evenimentele cunoscute, cât și pentru cele necunoscute; sau) ca absența celor mai multe evenimente care nu au avut loc încă; dar absenţa evenimentelor înseamnă pentru noi absenţa (neapariţia) cauzelor imediate care produc fenomenul, dar nu şi absenţa cauzelor în general, creând posibilitatea producerii fără cauză a evenimentelor Și mai puțină libertate față de necesitatea cauzală poate fi dată de conștiința echivalenței sau echivalenței factorilor de influență, deoarece postulatul cauzalității nu include conceptul efectului cauzal al unei forțe mai mari asupra uneia mai mici și recunoașterea alteia individul ca acționând liber este dat nu de experiența directă, ci de o concluzie din interiorul său libertatea conștientă În cele din urmă, atât absența cunoașterii experiențiale, cât și absența factorilor coercitivi ar putea fi în cel mai bun caz doar o condiție pur negativă - o absență a conștiinței cauzalității condiționării; această condiție negativă ar putea crea un moment pozitiv - stabilirea liberă a unui scop, dar nu explică sau susține prezența necesară a acestui proces Astfel, motivele invocate de domnul Kautsky nu sunt Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE nu explică nici posibilitatea subiectivă şi nici existenţa necesară a conştiinţei libertăţii Acest lucru este, în esență, recunoscut de autor însuși (fără a vedea, totuși, că în acest fel își infirmă argumentul anterior), când afirmă că sentimentul de libertate nu poate fi eliminat deloc prin nicio cunoaștere (p) De unde, evident, rezultă că o cunoaștere insuficientă nu poate da un sentiment de libertate O astfel de contradicție ar putea fi, mi se pare, rezultatul doar al unei idei vagi despre relația procesului de stabilire a unui scop cu cunoașterea Dacă lipsa cunoașterii nu dă libertate, iar plenitudinea ei nu o elimină, atunci este evident că conștiința libertății nu este un act de cunoaștere Stabilirea obiectivelor este un proces senzorial-volițional Dar curgând în conștiință, poate fi un obiect de cunoaștere, care, aparent, induce în eroare autorul Poate acest lucru să explice cu adevărat faptul că domnul Kautsky, pe de o parte, justifică libertatea de autodeterminare printr-o anumită stare de cunoaștere, urmându-l literal pe Stammler în acest sens (dar pentru Stammler un astfel de punct de vedere este destul de înțeles, deoarece el consideră că voința este direcția cunoașterii)} b pe de altă parte, el vorbește despre un sentiment de libertate independent de starea de cunoaștere, iar într-o expunere ulterioară reduce comportamentul moral (bazat pe un sentiment de libertate) la instinctele (adică stări senzuale) Ca rezultat final, raționamentul domnului Kautsky, deși demonstrează imposibilitatea libertății obiective de autodeterminare și afirmă prezența conștiinței

sale subiective, lasă complet neclar modul în care procesul de alegere determinat cauzal se transformă în conștiință într-un act de sine liber -determinarea sau, invers, modul în care conștiința subiectivă a unui proces de alegere care curge liber se descompune într-o succesiune de momente condiționate cauzal Absența unei astfel de analize îl va priva pe domnul Kautsky de posibilitatea de a clarifica rolul conștiinței subiective a libertății în cursul obiectiv, condiționat de cauzalitate al evenimentelor și îl va forța să recunoască și să nege influența activității conștiente oportun asupra cursul evenimentelor ("o pârghie puternică a unei frământări sociale", p , dar în același timp, în același timp, "nu o forță care determină direcția dezvoltării sociale", p) * Biblioteca Runiverse RECENZIE carte Lipsa unei astfel de analize nu poate fi compensată prin reducerea datoriei morale la instincte, întrucât dovada că un anumit aparat util organismului ia naștere în mod natural și în mod necesar din evoluția biologică nu explică încă deloc cum acest aparat își îndeplinește scopul util , mai ales dacă problema devine mai complicată, că acest aparat apare în conștiință ca acționând liber, dar se dovedește obiectiv a fi subordonat cauzalității Procesul firesc al originii datoriei morale și idealului este explicat de domnul Kautsky în felul următor Toate adaptările intenționate ale organismelor apar în procesul luptei pentru existență În acest fel, au apărut capacitatea de mișcare spontană, gândire, instinctele de autoconservare și reproducere; dar instinctele sociale au apărut în același mod: abnegație, curaj, fidelitate, veridicitate, ambiție Totalitatea tuturor acestor instincte constituie legea morală În raport cu omul, procesul de evoluţie biologică capătă o trăsătură caracteristică Dintre toate animalele, numai omul produce instrumentele de producție Aceasta își lasă amprenta asupra întregii sale dezvoltări ulterioare Adaptările morfologice și funcționale ale corpului sunt înlocuite de inventarea și perfecționarea uneltelor; procesul de dezvoltare a aparatului tehnic (împreună cu alte condiții naturale și istorice) determină organizarea socială a producției, modul de viață, totalitatea fenomenelor sociale, regulile morale Dezvoltarea tehnologiei creează o divizare în clase și, în consecință, și moralitatea de clasă Împotriva acesteia se pot contesta următoarele Întreaga explicație primește un caracter exterior de persuasiune numai sub condiția ipostazei conceptului de instinct, în sensul unei anumite forțe inerente organismului, atracție, capacitate de a face anumite acțiuni oportune De fapt, ceea ce numim instinct este o acțiune uniform repetitivă, cauzată apărută și determinată cauzal a organismului (reacția sa la stimuli externi și interni), care are un scop util obiectiv pentru un individ sau pentru o societate de indivizi Denumirea acestui mod de acțiune Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE instinctul și apoi derivând din instinct moduri de acțiune, nu explicăm nimic, învârtindu-se într-un cerc logic Această operație logică primește un caracter extern de explicație numai atunci când ipostazizăm conceptul de instinct, dându-i sensul de forță, atracție și punem în organism un astfel de instinct ipostatizat Câte instincte punem mai întâi în organism în acest fel, câte moduri de comportament putem deriva apoi din ele Numai cu o astfel de formulare a materiei, din instinct, putem trece cu ușurință la o acțiune conștient oportună: dacă instinctul este o forță care împinge la acțiuni obiective oportune, atunci autodeterminarea este aceeași forță care produce acțiuni subiectiv oportune O astfel de tranziție ascunde logic diferența fundamentală dintre instinct și autodeterminare: instinctul este o acțiune a organismului (nedeterminată de conștiință, deși, poate, conștientă), care are un scop util obiectiv; autodeterminarea

stabilește același scop în mod conștient Iritația în primul caz trece în acțiunea organismului, ducând cauzal la un rezultat care se dovedește a fi obiectiv util; în al doilea caz, conștiința se inserează între iritare și rezultatul final, care determină rezultatul, prevăzând oportunitatea acestuia Astfel, aceeași întrebare nerezolvată anterior despre semnificația autodeterminării conștiente și relația ei cu legea cauzalității apare din nou Mai mult, dacă ascundem diferența dintre acțiunea instinctivă și conștient intenționată sub termenul ambiguu de forță sau impuls, atunci avem o dificultate suplimentară Această forță sau impuls explică modul în care o persoană își stabilește de fapt scopurile cunoscute; dar încă nu rezultă din aceasta modul în care el califică aceste scopuri sau alte ca fiind adecvate Reducerea unei astfel de calificări la cerințele societății, îndreptate către membrii săi individuali, nu ajută la problema, deoarece pentru ca societatea să facă o cerere, trebuie deja să califice anumite obiective ca fiind datorate Iar dificultatea nu este deloc diminuată dacă această calificare provine de la individ sau de la societate Toate aceste ambiguități sunt reflectate cel mai clar în ultimul Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE parte a studiului, și anume pe problema idealului moral Domnul Kautsky absolut nu poate să-și dea o idee despre rolul jucat de ideal în viața practică Pe de o parte, totul este supus legii cauzalității, fiecare stare nouă a societății este determinată de factori materiali anteriori, idealul moral nu are sens: nu determină direcția dezvoltării sociale și este ea însăși doar o reflectare a materialului conditii Pe de altă parte, conștiința este un instrument util pentru lupta pentru existență; Activitatea conștient arbitrară înlocuiește eforturile instinctive involuntare, iar idealul este forța motrice a luptei de clasă și o pârghie puternică a tulburărilor sociale (dar dacă se răsturnează, atunci se schimbă; dacă se schimbă, atunci o nouă stare a societății) Pe de o parte, idealul nu este un scop, ci doar un instrument de luptă (p); deci un mijloc de a schimba societatea; pe de altă parte, idealul poate fi realizat doar prin schimbarea societății (p): prin urmare, idealul este scopul, schimbarea în societate este mijlocul realizării sale Pe de o parte, idealul este ceva pur negativ, simplu opus a ceea ce există ( ) Dar dacă el contribuie la distrugerea existentului, atunci nu există niciun motiv pentru care să nu poată contribui la nașterea noului, dacă își stabilește el însuși scopul la care ar trebui să ducă dezvoltarea materială (p) Dar dacă dezvoltarea materială ajunge la un anumit scop indiferent de ideal și chiar contrar acestuia, atunci de ce să-ți stabilești obiective și să te lupți pentru realizarea lor? La toate aceste întrebări nu găsim un răspuns cert de la autor, iar asta se datorează faptului că la început nu și-a lămurit relația dintre libertatea subiectivă și necesitatea obiectivă; un indiciu al naturii erotice sau iluzorii a conștiinței libertății ajută la fel de puțin problema ca referirea analogă a materialismului filozofic la fictivitatea psihicului în general Această confuzie de concepte este exacerbată de confuzia rolului idealului în cunoștințele teoretice și aplicate Dacă în studiul teoretic al fenomenelor, în cunoaşterea pură a fenomenelor existente şi a dezvoltării lor, idealul nu are nimic de-a face, atunci este Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE - punctul de vedere de plecare pentru disciplinele aplicate, studierea modalităţilor de influenţare a vieţii, cu scopul de a o schimba în direcţia dorită Prin urmare, afirmația autorului că știința ar trebui să investigheze și să explice doar idealurile morale, dar nu poate primi instrucțiuni de la acestea cu privire la concluziile la care trebuie să tragă, că

etica nu poate fi decât obiect de studiu (p), este adevărată numai dacă prin știință înțelegem exclusiv științe teoretice (și negăm posibilitatea științelor politice și a "eticii aplicate") În concluzie, permiteți-mi să subliniez câteva aspecte particulare asupra cărora nu pot fi pe deplin de acord cu opiniile autorului În timp ce împărtășesc pe deplin punctul de vedere al domnului Kautsky despre semnificația psihicului în evoluția aparatului tehnic al societății umane, nu văd niciun motiv să exagerez semnificația acestuia în acțiunile oportune ale organismelor în general Nu există absolut niciun motiv pentru a explica în mod conștient mișcările obiective ale animalelor - prin autodeterminare arbitrară, prin analogie cu procesele din interiorul nostru, unde, deși există oportunitatea, nu există nicio indicație experimentală directă a autodeterminarii conștiente Dacă o pasăre ciugulește o boabă, atunci cu greu este necesar să explicăm acest fenomen recurgând la o ipoteză atât de complexă precum o face domnul Kautsky (p); în opinia sa, pasărea, în primul rând, realizează un proces cognitiv complex: distinge o boabă de un șoim, un nor și toate celelalte lucruri cunoscute de el; apoi, după ce a stabilit o relație de cauzalitate între consumul de boabe și satisfacerea foametei care ar trebui să urmeze, ajunge la concluzia despre oportunitatea consumului de boabe O astfel de explicație este nu numai complet superfluă, ci și un antropomorfism exagerat (deoarece, pentru a explica reacțiile oportune ale unei persoane, nu este întotdeauna necesar să se recurgă la presupunerea autodeterminarii conștiente) O serie întreagă de experimente și observații arată că mișcări oportune, uneori foarte complexe, apar chiar și atunci când posibilitatea conștiinței și autodeterminarii este exclusă sau eliminată experimental; că mișcările sunt o reacție directă la anumiți stimuli (vezi, printre altele, "Ce este instinctul" a lui W Wagner) Prin urmare, în acest caz cu o pasăre, putem lua în considerare Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE consideră mișcarea ca un răspuns direct la un stimul vizual specific până când, cel puțin, se dovedește necesitatea unei ipoteze mai complexe La fel, afirmaţia domnului Kautsky că un obicei îndelungat de a îndeplini anumite prescripţii se transformă într-o dispoziţie ce poate fi moştenită (p i) pare îndoielnică Problema transmiterii ereditare a obiceiurilor dobândite este în general discutabilă; în domeniul fenomenelor sociale, ipoteza transmiterii ereditare duce la o explicație falsă a fixării diferențelor profesionale și de clasă (vezi Bûcher Die Entstehung der Volkswirtschaft, Aufl , , p) și, în plus, iată-l aici este complet de prisos, astfel încât Deniya este mai ușor de explicat autorul însuși, p) În concluzie, opriți-vă la mine merită citită în ea gânduri reușite și adevărate ca o tradiție a normelor și a formelor de comportament-imitație (după cum este indicat de spun că dacă mă las trebuie sa anumite poziții ale autorului, care sunt provizorii sau insuficient fundamentate, apoi această carte interesantă, pentru a vedea cât de mult R Orzhentsniy Eisler, R , Einführung in die Erkenntnisstheorie Darstellung* und Kritik der erkenntnisstheoretischen Riehtungen Leipzig, Verlag von Johann Ambrosius Barth S În prefața cărții sale, Eisler începe prin a afirma că, în opinia sa, teoria cunoașterii nu constituie deloc propria filozofie Scopul conștient sau inconștient al tuturor aspirațiilor filozofice este "metafizica" în sensul "doctrinei viziunii asupra lumii", acoperind atât interesele științelor naturii și ale spiritului, cât și ale vieții nonștiințifice - naturale și culturale Dar dacă teoria cunoașterii nu poate pretinde o dominație exclusivă, ea este totuși o presupunere absolut necesară pentru fiecare minte critică,

pragul oricărei metafizici solide Fără a examina valoarea și scopul cunoștințelor noastre senzoriale și intelectuale, nu ne putem ridica la culmile periculoase ale metafizicii Dacă metafizica trebuie să fie ceva mai mult decât doar "poezia conceptelor", atunci ea trebuie, dacă nu poate ea însăși, să devină o știință exactă, în orice caz Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE au o bază strict științifică, trebuie să fie o "metafizică critică" care evită căile false ale dogmatismului speculativ, adică trebuie justificată epistemologic Întâlnim dogmatism de natură metafizică în multe științe separate, care manifestă o mare tendință de a-și uita granițele și de a acorda o importanță absolută conceptelor și propozițiilor care sunt valoroase doar din punctul de vedere al acestor științe și numai în domeniul lor (reamintim, de exemplu, principiile mecanicii sau explicația energetică a naturii) Teoria cunoașterii are, așadar, o valoare egală atât pentru filosof, cât și pentru cercetătorul științific Necesitatea dezvoltării unui punct de vedere epistemologic se răspândește acum din ce în ce mai mult în cercurile cele mai largi Îi surprinde și pe reprezentanții anchetei speciale Între timp, nu numai că încă nu se poate vorbi despre vreo epistemologie unificată și obligatorie, dar pentru mult timp trebuie să renunțăm la speranța unui acord asupra punctelor sale cele mai importante Pentru a le ușura celor care doresc să se orienteze în disputa diferitelor tendințe epistemologice, autorul și-a scris cartea, destinând-o unui public relativ larg - studenți, specialiști științifici și filozofi Autorul stă din punctul de vedere al criticii voluntariste, care este o nouă transformare a învățăturii lui Kant Acest punct de vedere se caracterizează printr-o distincție între forma și materialul cunoașterii, prin accentuarea interacțiunii dintre percepție și gândire, prin recunoașterea "a priori" nu în sensul unor presupuneri și condiții gata făcute ale cunoașterii obiective, ci în sensul posibilității de a reduce formele perceptuale și raționale la funcția voinței, luptă spre unitate în cunoaștere (die Funktion des Einheitswillens) Această voință este mai puțin pronunțată în psihicul individual, dar mai ales în acel intelect obiectiv care guvernează metodic construcția științei și care ea însăși se dezvoltă în cursul istoriei, opunând experiențelor individuale lumea obligatorie a conținutului obiectiv Mai departe, autorul încearcă să realizeze fenomenalismul obiectiv, pe care îl numește ideal-realism, care combină recunoașterea idealității obiectelor cognoscibile cu asumarea "factorilor transcendentali", similar cu Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE tema propriei "ființe interioare (Innensein)" Există, așadar, o singură lume elaborată metodic a lucrurilor "empiric reale", dar acestea din urmă indică ființa "în sine", care nu este nici un obiect, nici un fenomen, ci o "ființă activ reactivă pentru sine", o condiţia existenţei obiective Cartea luată în considerare constă dintr-o introducere care definește sarcina și metoda cunoașterii (SS i-), și trei părți: i) despre posibilitatea cunoașterii și problema adevărului (-),) despre originea de cunoaștere (- ibb) și h) pe problema realității (-) În prima parte, insistând asupra conceptului de cunoaștere și asupra analizei diverselor direcții în rezolvarea problemei posibilității acesteia (scepticism, subiectivism și relativism, obiectivism teoretic și absolutism), autorul stabilește conceptul de adevăr în paragraful final În primul rând, se compară diferitele definiții istoric sofisticate ale adevărului: acordul persoanei cu activitatea sa (Aristotel, Scholasti, Locke, Leibnitan etc), acordul cu aceeași inteligență (Kant, cerc, booter, vechime, etc) vechime gânduri cu experiență sau percepție (Cornelius, Mach etc),

coordonare simbolică între gândire și realitate (Helmoholtz, Hertz, Riehl, Mach, Bradley, Jerusalem, Geffding etc), obligație generală, necesitate de gândire, obiectivitate și valoarea ideală a judecăților de conținut (Kantians, B Erdman și alții), utilitatea biologică a judecăților Spre deosebire de "conceptul statistic al adevărului" (expresia lui L Weber), care vorbește despre acordul dintre gândirea noastră și ființa unui lucru în sine, în timpurile moderne este mai des prezentat "conceptul dinamic", pe care Geffding formulează astfel: "semnificația principiilor constă în aceea că ne ajută în munca noastră să ajungem la înțelegere Adevărul lor constă în valoarea lor (Gültigkeit), iar valoarea lor în valoarea lor de lucru Că un anumit principiu al adevărului este adevărat înseamnă că se poate lucra cu el Conceptul de adevăr este un concept dinamic, în măsura în care exprimă modul de aplicare a energiei mentale; în același timp, este un concept simbolic, deoarece nu înseamnă o coincidență sau o asemănare calitativă Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE cu un obiect absolut, ci asemănarea în relaţiile (analogie) dintre fenomenele în fiinţă şi în gândurile umane Explicații similare sunt date de Ierusalim În propriile sale discuții pe acest subiect, Eisler începe cu propoziția că adevărul nu poate fi atribuit lucrurilor sau ideilor, ci doar judecăților Adevărul este "caracterul" unei judecăți, predicatul ei, proprietatea Dar nu este pur și simplu dat în judecată, adică într-o judecată ca atare, ca act mental izolat, este încă imposibil să discernem dacă este adevărat sau fals Adevărul său trebuie recunoscut ca rezultat al unei evaluări a acestuia Din punct de vedere formal, "adevărul" presupune relația dintre imaginabil, sau conținutul judecății, cu actualul sau cu subiectul judecății Această relație este de obicei numită "consimțământ de gândire și de a fi"; dar autorul preferă în locul termenului "consimțământ" să folosească "corespondență" Aceasta din urmă nu cere neapărat ca reprezentarea să fie o "reflecție" a ființei; ideea și conceptul nostru nu pot fi decât simboluri ale relațiilor reale și totuși se poate vorbi de adevăr dacă aceste simboluri sunt combinate în conformitate cu realitatea Întrebarea dacă ființa există în sine este irelevantă în acest caz "Valoarea obiectivă" a judecății constă în faptul că ea este obligatorie pentru orice om capabil să gândească, dacă doar dorește adevărul Adevărul judecății este astfel independent de arbitrariul și particularitățile oamenilor care gândesc Adevărul rămâne adevăr indiferent când și de către cine a fost recunoscut Dar aceasta nu înseamnă că adevărul există undeva în afara minții gânditoare, așa cum ar fi, "în sine" Adevărul încă nedescoperit este adevărul unei posibile judecăți viitoare Din punct de vedere pur formal, logic, toate adevărurile au o valoare "absolută" Dar această propoziție trebuie înțeleasă cum grano salis Există diferite tipuri de adevăruri sau judecăți adevărate și, de exemplu, diferența dintre adevărul formal și adevărul material, cu posibilitatea discrepanței lor în raport cu aceeași judecată în conținut, nu ne permite să vorbim pur și simplu despre adevăr în simț absolut Fiecare fel de adevăr necesită propriile sale caracteristici speciale În ceea ce privește criteriul adevărului, Eisler este un susținător al combinării acelor cerințe care sunt cuprinse în vremuri Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE criteriile gânditorilor personali (coerciție psihologică, absența contradicțiilor, acordul cu experiența etc) El se oprește cu o atenție deosebită asupra așa-zisului criteriu biologic și constată că în cele din urmă ne trimite totuși la oportunitatea teoretică a judecății, ca la ultima autoritate decisivă cu privire la adevărul ei (-) O clasificare exagerat de generală a tendințelor filozofice, capabilă să

genereze inconsecvență în înțelegerea proprietăților lor esențiale, este dată de autor în partea a doua a cărții sale (despre originea cunoașterii) Aici raționalismul se apropie de intelectualism, empirismul se apropie de senzaționalism și pozitivism, iar critica cu ramificațiile sale este pusă deoparte ca o tendință independentă ( ) În opinia noastră, acest lucru este cu atât mai inescuzabil din partea lui, pentru că aici dezvăluie familiaritatea atât cu cerințele unei distincții mai precise, care au fost afirmate în repetate rânduri în literatura epistemologică, cât și cu mostre de învățături care nu își găsesc un loc incontestabil pentru ei înșiși în clasificarea lui Trebuie spus, totuși, că acest lucru nu l-a împiedicat să ofere un studiu destul de complet și o critică serioasă a tuturor deosebirilor și nuanțelor esențiale în soluționarea problemei originii cunoașterii, ceea ce face posibil ca cititorul atent să evitați sugestiile nedorite ale unei sistematizări nereușite În orice caz, secțiunea cărții luate în considerare, prin conținutul și minuțiozitatea ei, este, fără îndoială, cel mai util ajutor pentru cei care se lansează în epistemologie O impresie similară este produsă de partea a treia a cărții, dedicată problemei realității Opoziția suprautilizată și inexactă a idealismului și realismului și combinarea lor într-un tip destul de nenatural de ideal-realism mărturisesc incapacitatea sau lipsa de voință a clasificării în sine de a exprima cu acuratețe diferențele fundamentale caracteristice doctrinelor filozofice luate în considerare aici Dar acest neajuns este aproape complet remediat în însăși prezentarea subiectului și în discutarea numeroaselor date implicate aici din domeniul doctrinelor filozofice ale vremurilor noi și contemporane O abundență de referințe și o selecție abil de citate caracteristice reînvie în memoria cititorului aceeași îndemânare care Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE descoperit de autor în celebrul său Dicţionar de concepte filosofice Nici o singură nuanță semnificativă în soluționarea problemei realității nu a rămas nemarcată de el În general, cartea lui Eisler își îndeplinește pe deplin scopul - de a introduce cititorul în gama de probleme care sunt în prezent subiectul celei mai acute atenții și eforturi asidue pentru lucrătorii din epistemologie Ar fi foarte de dorit să vedem această carte tradusă și în rusă P Tihomirov George Berkeley Tratat despre începuturile cunoașterii umane În numele Societății Filosofice din Sankt Petersburg universitate tradus de E θ Debolsky sub conducerea lui N G Debolsky Ed O I Popova Sankt Petersburg, În ciuda faptului că Berkeley este unul dintre cei mai proeminenți reprezentanți ai noii filosofii, iar cunoașterea învățăturilor sale, care au stat la baza așa-numitului idealism epistemologic, este cu siguranță necesară pentru oricine studiază filozofia, cititorul rus și-a desenat întotdeauna informații despre Berkeley la mâna a doua și abia la mijlocul anului a ieșit în sfârșit traducerea "Tratatului privind principiile cunoașterii umane", chiar acea lucrare a lui Berkeley, în care teoria imaterialismului a fost prezentată de celebrul irlandez filosof în modul cel mai complet și științific Această traducere a fost făcută de E T Debolskaya, editat de N G Debolsky, care deține și Introducerea premergătoare traducerii, unde sunt prezentate geneza, esența și critica filozofiei lui Berkeley Suntem foarte săraci în traduceri de succes ale operelor filozofice, iar această împrejurare ne obligă să acordăm o mare atenție fiecărei traduceri noi pentru a stabili dacă își satisface scopul sau dacă publicarea ei nu a făcut decât să crească numărul deja semnificativ al acelor traduceri care sunt atât de mari distorsionează fără milă atât spiritul, cât și forma originalului Care este traducerea Tratatului lui

Berkeley? După cum au afirmat editorii, opera lui Berkeley nu prezintă dificultăți speciale pentru traducere Aceasta nu este opera unui fi german Biblioteca "Runivers" RECENZIE de cărţi losoph, împovărat de perioade uriașe, cu terminologia cea mai confuză, ducând pe traducător la disperare Nu, tratatul lui Berkeley este scris într-un limbaj ușor și simplu: fraze netede (Berkeley este considerat un stilist excelent), cea mai obișnuită terminologie, care, deși inferioară Germaniei în lupta pentru acuratețe, este puțin probabil să deruteze traducătorul Din păcate, din aceasta, în traducerea lui E Th Nu a mai rămas nicio urmă de Debolskaya: stilul de traducere este foarte greu și deloc literar; cititorul trebuie să-și încordeze atenția în fiecare minut pentru a înțelege sensul frazei, chiar și pentru a analiza preliminar construcția gramaticală a propoziției Nevrând să fie neîntemeiat, voi da câteva exemple de stil de traducere "Acum mă întorc la o analiză a sursei acestor concepte dominante, cărora, după cum mi se pare, vorbirea servește Și poate că nimic mai puțin obișnuit decât rațiunea însăși nu ar putea fi sursa opiniei populare* (p) "Un triunghi este definit ca o suprafață plană delimitată de trei linii drepte, prin care definiție acest nume se limitează la a desemna o idee definită și nici o alta* (p) "Există substanțe spirituale, spirite sau suflete umane, care doresc idei sau evocă idei în sine; dar aceste idei sunt vagi, slabe și instabile cu cele pe care le percep în senzații" (p) "Trebuie să fie de acord că este nerezonabil să insiste în a-l apăra pe meno, ceea ce el însuși nu-l cunoaște, și în a recunoaște din partea mea absurditatea dezacordului de a se alătura funcției * (p) Aș putea da un număr suficient de exemple similare (se găsesc pe aproape fiecare pagină), dar cred că acestea sunt suficiente pentru a ne forma o idee despre stilul de traducere Cât timp și muncă trebuie să petreacă cititorul pentru a-l depăși! Din păcate, nici sacrificiul prin formă nu a dus la acuratețe În mod constant există locuri care mărturisesc că traducătorul a luat problema mecanic și nu a stăpânit textul, nu l-a stăpânit Există destul de multe inexactități, chiar și distorsiuni Iată, de exemplu, câteva dintre ele: Biblioteca "Runivers" recenzie de carte Ar trebui să: "În plus, pentru că există "În plus, deoarece există o mare varietate de altele, există o mare varietate de altele creaturi corespunzătoare creației complexe, participând la unele la ideea de om în unele, liber, dar nu în toate părțile complexului dar nu în toate părțile, apoi mintea " ideile omului, apoi mintea " (pag trad) În mod autentic: "În plus, există o mare varietate de alte creaturi care participă în unele părți, dar nu în toate, la ideea complexă a omului, a minții " Următorul exemplu este o denaturare a gândirii: "Mi se pare la fel de evident că unele dintre ele (animalele) în anumite cazuri raționează ca și cum ar avea senzații, dar numai prin intermediul unor idei particulare, tocmai cele pe care le primesc prin senzații" (p) În mod autentic: "Mi se pare la fel de evident că ei motive pentru care au sens; dar îi primește din simțurile lor" Alt exemplu: "Din moment ce toate lucrurile existente sunt private, cum ajungem la termeni?" (pag) În mod autentic: - Întrucât toate lucrurile care există sunt doar termeni? nu numai inexacte, dar Ar trebui să: "Mi se pare la fel de evident că unii dintre ei, în anumite cazuri, raționează ^ ca și ceea ce simt, dar numai (raționează) prin intermediul unor idei particulare, și anume, le primesc prin senzații " face, unele dintre ele, în anumite cazuri este doar în special idei, la fel ca ei Ar trebui să: "Deoarece toate lucrurile care există sunt doar particularități, cum obținem termeni generali?" detalii, cum de noi de generai De ce să tai cuvântul "generai" când este esența lui? Totuși,

destule exemple De asemenea, puteți sublinia traducerea nereușită a unor termeni foarte importanți și obișnuiți din Berkeley Astfel, nu este deloc convenabil să transmitem, așa cum se face, de exemplu, la pagina , termenul "exterior" prin "aspect"; Nu este mai bine "a fi în afară, obiectivitate"? De asemenea Biblioteca "Runivers RECENZIE DE CARTE nu este foarte lin să traducem "a fi prezent" prin "cash" Transferul "arreagapse" prin "aspect" este destul de regretabil - germanii redau acest termen, cu destul de mult succes, prin "Erscheinung" Următorul pasaj este, de asemenea, tradus greșit: "o idee abstractă pozitivă despre "ceva", "ființă" sau existență" (p o) E greu de înțeles imediat (În original: "idee abstractă pozitivă a quiddității, entității sau existenței"; Iber-Weg în celebra sa traducere redă astfel: "die pozitiv abstracte Idee der Wesenheit, des Seins oder der Existenz") Ca să nu mai vorbim de inconvenientul de a traduce "entitate" prin "ființă", "quiddity" nu corespunde deloc cu "ceva" Berkeley a împrumutat acest termen de la scolastici, care prin "quidditas" desemnau o proprietate esențială a unui obiect, așa că este mai bine să traducem "quiddity" prin esență ("Wesenheit") În sfârșit, traducerea "habitudes" prin "interacțiuni" (p) este foarte nereușită, cu atât mai mult cu cât Berkeley neagă interacțiunea dintre lucruri; - nu este "relație, conexiune" mai bună? În final, mă voi opri asupra celui mai important și mai frecvent termen din Berkeley, "a fi perceput" Nu este deosebit de convenabil să o transmiteți prin "percepție" (în Iberweg "Percipiertwerden") Cert este că "percepția" înseamnă mai degrabă latura activă a procesului de cunoaștere și cu o rațiune mai mare poate fi folosită în raport cu subiectul decât cu obiectul cunoașterii Aș sugera un termen oarecum ciudat, dar cu siguranță corect, "a fi perceput" Deci, traducerea păcătuiește atât ca formă, cât și în acuratețea ei cu goluri foarte solide Este imposibil să nu se exprimă, împreună cu salutarea însuși a apariției unei traduceri a Tratatului lui Berkeley, dorința ca traducerea să fie revizuită temeinic pentru a doua ediție De asemenea, trebuie remarcat faptul că notele de subsol conțin modificări și completări făcute de Berkeley în cea de-a -a ediție a Tratatului Acest lucru face posibilă observarea unei anumite evoluții în concepțiile lui Berkeley Introducerea este concisă și bine scrisă Dar de ce nu este menționat atunci când vorbim despre lucrările lui Berkeley, "Siris"? Cu greu este posibil să taci despre asta, nu fără motiv editorul și comentatorul englez Berkeley Fraser numește "Siris" unul dintre cele mai bune monumente ale metafizicii engleze Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE În general, ar trebui să remarcăm în filosofia lui Berkeley lupta dintre raționalism și empirism și să lumineze a doua jumătate complet uitată a activității sale η Blonsky I Lapshin Legile gândirii și formele cunoașterii St Petersburg, Preț ruble Conținutul studiului lui I I Lapshin "Legile gândirii și formele cunoașterii" poate fi exprimat în cuvintele autorului însuși în următorii termeni (din de rezumate extrase de autor din studiu pentru a-l susține ca disertație)): În filosofia modernă, majoritatea gânditorilor, deși recunosc în mod deschis sau tăcut valabilitatea generală a legilor gândirii (de exemplu, legea contradicției), contestă în același timp necesitatea epistemologică a acelor sau altor forme de cunoaștere În filosofia modernă, există foarte adesea o aplicare transcendentă a legilor gândirii, adică transferându-le la lucrurile în sine Atât folosirea legilor gândirii, pe lângă stabilirea legăturii lor cu formele cunoașterii din epistemologie, cât și aplicarea lor transcendentală în metafizică sunt complet arbitrare "Senzația pură" conține deja în sine

într-o formă "neidentificată") elementele necesare cunoașterii (spațiul, timpul, categoriile, unitatea conștiinței), iar "evoluția formelor cunoașterii" se reduce la evoluția recunoașterea acestor forme y Spațiul și timpul sunt inseparabile de conținutul conștiinței: spațiul gol și timpul gol sunt ficțiuni ale gândirii Sinteza categorică este, de asemenea, inseparabilă de datele senzoriale ale conștiinței · "Eu" nu este o substanță, ci o unitate formală a conștiinței, inseparabilă de conținutul acesteia din urmă Analiza gnoseologică a unității transcendentale a apercepției arată că legile gândirii se bazează pe o sinteză categorică, la care participă toate formele de cunoaștere ș Din aceasta rezultă clar că cei care resping semnificația unei teorii critice a cunoașterii se privesc astfel de dreptul de a invoca legile logicii formale Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE io Rămâne necunoscut dacă legile gândirii bazate pe categorii se aplică lucrurilor în sine, iar întregul secret al enigmei despre realitatea și irealitatea lucrului în sine constă în transferul inconștient al legilor gândirii asupra lucrurilor în sine Și De îndată ce se descoperă că legile gândirii ne sunt inaplicabile în afara sferei experienței posibile, însăși rațiunea de a fi a metafizicii, ca câmp demonstrativ de cunoaștere, dispare imediat Legile gândirii sunt simple abstracțiuni pentru exprimarea universalității, necesității și de neînlocuit a formelor de cunoaștere Legea comutativității formelor de cunoaștere stă în indiferența ordinii în deducerea categoriilor Întrucât pluralismul formelor egale și comutative ale cunoașterii este o condiție necesară pentru logica cunoașterii noastre, rezultă că critica este expresia cea mai pură a dorinței unei viziuni asupra lumii, lipsită de contradicții logice io Odată cu așa-numita încălcare a legilor gândirii, se poate afirma doar o ruptură a conexiunii dintre idei și vorbire ib Formele și conținutul cunoașterii separat nu au sens și sunt ireductibile una la alta: Rațiunea Pură și Experiența Pură luate separat, ca ceva izolat, sunt două ficțiuni Astfel, studiul lui I I Lapshin "Legile gândirii și formele cunoașterii" își propune să completeze teoria critică a cunoașterii cu doctrina conform căreia legile logice ale gândirii, legea identității, a contradicției și a mijlocului exclus, nu au un caracter independent sens, ci depind de restul stabilit de epistemologie critica factorilor cunoașterii, și anume, de conținutul senzorial al experienței, din forme de intuiție (din timp și spațiu tridimensional), din categorii și unitatea conștiinței de sine La rândul său, această teză este considerată de I I Lapshin drept bază pentru următoarele două concluzii foarte importante: x) "cei care resping semnificația teoriei critice a cunoașterii, se lipsesc astfel de dreptul de a se referi la legile logicii formale Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE) Nu se știe dacă legile gândirii, bazate pe categorii, forme de contemplare și senzație, se aplică lucrurilor în sine" (p) Originalitatea acestei idei și importanța însăși încercării de a ridica astfel de probleme deosebite și de a lua în considerare relațiile, care cu cea mai mare dificultate pot fi analizate, dau dreptul cercetării pentru a ocupa un loc proeminent în literatura filozofică, chiar dacă obiectivele principale stabilite de către autor nu sunt realizate de el În orice caz, semnificația cercetării sale, ca gândire trezitoare, este dincolo de orice îndoială În plus, valoarea acestei lucrări este extrem de crescută datorită cunoașterii neobișnuit de largi a autorului cu literatura filosofică modernă În ceea ce privește principalele scopuri ale studiului, trebuie menționat că lupta cu metafizica transcendentală nu necesită deloc construcția complexă la

care recurge autorul și poate fi realizată cu ajutorul unei simple referiri la faptul că necesitatea subiectivă a gândirii noastre și proprietățile lumii care ne sunt date prin experiență nu pot fi necondiționat obligatorii pentru ceea ce nu este dat în experiență În mod similar, trebuie menționat că drumul ales de autor pentru a întări poziția tocmai a teoriei critice a cunoașterii nu poate conduce la acest rezultat: de fapt, chiar dacă a reușit să demonstreze că legile identității, contradicției și terțului exclus depinde de elementele rămase ale experienței Totuși, acest lucru nu ar duce totuși la triumful teoriei critice a cunoașterii atâta timp cât rămâne posibilă, deloc luată în considerare de autor, ipoteza de bază a teoriilor intuiționiste ale cunoașterii, și anume presupunerea că aceste elemente ale experienței constituie conținutul lumii transsubiective, percepută direct de subiectul cunoscător De aici, însă, scopul principal al studiului nu-și pierde semnificația: să demonstreze dependența legilor logicii formale: dacă autorul ar reuși să realizeze acest lucru, atunci în acest fel, în orice caz, ar elimina toate viziunile asupra lumii care afirmă posibilitatea de a fi extra-spațială și atemporală, precum și libertatea Este greu însă să fii de acord cu faptul că această teză, bogată în consecințe, este suficient de fundamentată Pentru a o aborda, autorul stabilește mai întâi că, în general, toate elementele experienței, și anume conținutul experienței, formele intuiției și Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE categoriile sunt inseparabile unele de altele Cea mai particulară aici este afirmația că toate conținuturile experienței spirituale nu numai externe, ci și interne sunt extinse Astfel, conform învățăturii autorului, se extind nu doar senzațiile de culoare, ci și senzațiile de sunet, miros, gust, dar chiar și emoțiile (bucurie, tristețe etc) și dorințele Stabilind această poziție, autorul, aparent, acceptă legătura asociativă a conținuturilor experienței cu reprezentările spațiale și, în general, coexistența conținuturilor experienței și spațiului de extindere a conținuturilor experienței De fapt, întrucât toate elementele realității aparțin aceleiași lumi și, în plus, unei lumi în care extensia joacă un rol proeminent, atunci, luând orice element al realității și examinând relația acestuia cu restul lumii, vom probabil că în cele din urmă ajung, tot la ceva extins; din aceasta însă nu rezultă deloc că elementul de realitate pe care l-am luat spre investigare a fost el însuşi extins Deci, de exemplu, teoria emoțiilor James-Lange, la care se referă autorul (p), indică doar legătura emoțiilor cu organismul uman extins, dar nu afirmă deloc extinderea emoțiilor, la fel ca , după citatul autorului din Schmitz-Dumont "Designul grafic al tabelelor statistice nu dovedește încă întinderea statisticii" (p) Considerăm că chiar și acel conținut de experiență pe care autorul îl consideră a fi în mod tipic extins, și anume senzația de culoare, nu este de fapt extins deloc, ci este recunoscut doar ca ceva ce se întâlnește mereu în complexe de fenomene, în a căror compoziție există este, de asemenea, extensie; dacă autorul consideră totuși teza sa suficient de justificată, atunci, ni se pare, motivul constă în faptul că confundă conceptele "a avea predicatul de extensie" (culoarea "albăstruie" poate avea predicatul " lumina") și "a fi conectat mai mult sau mai puțin îndepărtată cu extensia" (bunătatea și educația pot coexista în același eu uman), cel puțin în cercetările sale ulterioare stabilind în mod similar că categoriile gândirii sunt întotdeauna în legătură cu formele intuiției, autorul nu îndrăznește să numească categoriile (de exemplu, categoria pentru Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE ceremonialitatea, substanțialitatea etc) sunt

extinse, dar le recunoaște doar ca inseparabile de extensie și nu explică deloc ce a cauzat această diferență în termeni Luptându-se cu adversarii săi, care afirmă neextensia fenomenelor mentale, autorul relevă, de altfel, o tendință de identificare a conceptului de convieţuire cu conceptul de coexistență spațială; prin urmare, țintind un filozof precum Bergson, care susține că fenomenele sentimentului interior sunt pură succesiune fără nicio coexistență, autorul îl învinge cu ușurință pe adversar subliniind pur și simplu că "succesiunea pură fără nicio legătură cu coexistența este de neconceput" (p)) , dar după aceea, fără temeiuri suficiente, prea grăbit, trece de la prezența coexistenței fenomenelor mentale la spațialitatea acestei coexistențe Nedefinitivitatea conceptelor cu care operează autorul și tendința sa de a lua conexiuni externe între reprezentări (de exemplu, asocierea reprezentărilor prin adiacență) pentru dependența lor profundă unele de altele, este și mai pronunțată în punctul principal al studiului , tocmai acolo unde autorul caută să demonstreze că legile logicii formale, legea identității, contradicției și mijlocul exclus, depind de restul factorilor experienței, printre altele, de sinteza spațială tridimensională Uneori, aparent, autorul este gata să fundamenteze această teză pur și simplu cu ajutorul considerației că toate materialele gândirii noastre sunt extinse "Dacă tot materialul pe care operează gândirea noastră este recunoscut ca extins, atunci, spune el, este evident că legile supreme ale gândirii noastre se bazează pe sinteza spațială" (p) Totuși, pe pagina următoare, el spune: "Putem fi observați că aplicăm legile gândirii obiectelor extra-spațiale atunci când vorbim de două numere, că unul este mai mare decât celălalt, de două intensități de senzație că unul este mai mare decât celălalt ("soarele astăzi strălucește mai tare decât ieri"), aproximativ două intervale de timp, că unul este mai mare decât celălalt, dar nu trebuie să uităm că suntem aici făcând abstracție de senzații și idei extinse care umplu un timp dat sau corespund unor cantități date și nu gândiți de fapt în afara spațiului "(p) Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE Deci, ceea ce este abstras din senzațiile extinse și este el însuși neextins, este totuși conceput ca supus legilor identității și contradicției; prin urmare, dependența acestor legi de spațiu nu constă în faptul că fiecare element identic și consistent al experienței ar trebui extins, ci ar trebui, probabil, cuprins în condițiile actului de a gândi despre un obiect, de exemplu în faptul că actul de a pune mental un element de experiență (chiar dacă nu este extins), ca identic cu el însuși, are nevoie de un spațiu tridimensional Și de fapt, această a doua înțelegere posibilă a tezei autoarei se vede clar, de exemplu, în astfel de argumente: "este imposibil dintr-o analiză abstractă a conceptului a să se înțeleagă că it = a, dacă în același timp sinteza spațială este nu este dat sub forma unei comparații a două litere cu partea dreaptă și stângă a semnului egal sau două sunete a, legate prin pronunțarea cuvântului "egal", și, în plus, nu numai în timp, ci și undeva în spațiu, pentru că până la urmă sunetele sunt localizate de noi în spațiu ^ (p , cursive ale autorului) În astfel de argumente, ni se pare, înclinația autorului în cel mai înalt grad de a accepta conexiunile externe ale coexistenței (acte de gândire despre identitate și reprezentări spațiale) ca dependențe funcționale profunde (o ilustrație poate servi și ca rezumat al argumentelor despre dependenţa legii contradicţiei de intuiţia spaţială tridimensională, la p) Poziția autorului este înrăutățită mai ales de faptul că există o legătură funcțională profundă între legile identității, contradicției și terțului exclus, pe

de o parte, și sinteza spațială, pe de altă parte, desigur, există, dar are o direct opus, și anume, subordonarea elementelor experienței legii identității și contradicției este o condiție pentru posibilitatea sintezei spațiale, și nu invers: de fapt, pentru ca sinteza spațială să fie posibilă, este necesar a avea deja o pluralitate de elemente ABC D , dintre care fiecare este identic cu sine și nu contradictoriu Această dependență cu adevărat profundă a sintezei spațiale de identitatea în sine și de consistența elementelor experienței este atât de evidentă, negarea ei este atât de de neconceput încât am dori să interpretăm cercetarea autorului ca pe o încercare de a stabili dependența reciprocă a spațiului Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE sinteza din legea identității și contradicției și, invers, legea identității și contradicția din sinteza spațială Am sperat să găsim un punct de sprijin pentru o astfel de interpretare în "legea comutativității formelor de cunoaștere", cu toate acestea, o referire la această lege nu poate ajuta, - în primul rând, pentru că, conform învățăturii autorului, se referă doar la formele de cunoaștere și, în plus, stabilește doar "indiferența de ordine în deducerea categoriilor", în al doilea rând, pentru că întregul studiu este menit să dovedească prioritatea formelor și categoriilor spațio-temporale față de legile identității și contradicției, și nu interdependența dintre ele , și, în sfârșit, în al treilea rând, pentru că dependența sintezei spațiale de legea identității, pe care o indicăm, presupune o înțelegere a legii identității în spiritul formulei analitice "A este A", afirmând identitatea absolută, stabilind tocmai simpla idee că "fiecare element al experienței este identic cu el însuși", între timp, așa cum I Lapshin respinge înțelegerea analitică a legii identității El consideră formula "A = A" ca "o expresie a unui act sintetic de gândire, care subliniază similarul în diferit" (p) În această înțelegere a legii identității, ni se pare, ar trebui să căutăm un indiciu de ce autorul a decis să afirme prioritatea spațiului, timpului și categoriilor față de legea identității și a contradicției și a dedicat un întreg studiu stabilirii acestui fapt teză particulară Desigur, trebuia să indice în acest sens de ce a respins legea identității ca formulă pur analitică; nu uită să îndeplinească această datorie, dar considerentele exprimate de el sunt extrem de neconvingătoare El consideră că legea identității, înțeleasă ca formulă pur analitică, duce inevitabil la declararea imposibilității oricărei combinații de concepte, fără judecăți, cu excepția acelorași cuvinte, "om-om", "plantă-plantă" (asemănător cu cum au făcut-o adepții lui Antisthenes) Ni se pare că a lupta în acest fel împotriva înțelegerii analitice a legii identității este același lucru cu a nega axioma "întregul este mai mare decât partea sa" sub pretextul că, acceptând această axiomă, ar trebui să exprimăm despre lucruri numai judecăți precum "a este mai mare decât a", etc De asemenea, autorul se revoltă împotriva înțelegerii analitice a legii identității pe motiv că "că absolutul Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE ființa este un concept auto-contradictoriu și, prin urmare, nu este absolut nevoie, și chiar absolut imposibil, ca experiența să fie în concordanță cu un astfel de concept" (p); el se referă la Schubert-Soldern, care spune că "identitatea absolută este un nonsens pur, întrucât nu poate fi vorba de două conținuturi ale conștiinței în general, întrucât nu sunt deloc supuse distincției" (p) Credem că aceste afirmații se bazează pe una dintre cele mai pernicioase neînțelegeri întâlnite vreodată în filozofie A afirma identitatea absolută a fiecărui element al experienței față de sine înseamnă a vorbi nu despre două, ci despre un

conținut al conștiinței ca fiind identic cu el însuși și dacă oponenții înțelegerii analitice a legii identității declară că "nu ni se poate da niciodată două (sublinierea noastră, N L) reprezentări absolut identice, vizuale sau reproduse" (p), atunci acest lucru este absolut adevărat, dar nu se aplică la obiect, întrucât vorbim nu de două, ci de o singură reprezentare , ca identic cu el însuși Putem fi remarcat, poate cu această ocazie, că formularea legii identităţii pe care o apărăm, conform căreia "fiecare element al experienţei este identic cu el însuşi", este un adevăr sfânt, dar un adevăr fără rod; ca răspuns la aceasta, ne amintim că astfel de axiome generale par întotdeauna inutile, pur și simplu pentru că nu se poate respira fără ele și, folosindu-le la fiecare pas, nu suntem în stare să le abstragem atât de mult din compoziția experienței încât să apreciem întregul amploarea semnificației lor; de altfel, folosind legea identității în sensul ei analitic, am arătat mai sus că sinteza spațială este de neconceput fără un set de elemente corelate, dintre care fiecare este identic cu sine; în același mod, nu este dificil să arătăm că valabilitatea universală chiar și a judecăților unice (de exemplu, "un glonț a străpuns tabla prin și prin cap") este posibilă numai dacă fiecare element al experienței este identic cu el însuși (vezi N Lossky despre aceasta: "Justificarea intuiționismului" , Ch "Necesitatea, cunoașterea obligatorie și universală") Dacă suntem de acord cu aceasta, atunci va fi necesar să admitem că sarcina stabilită de autor de a dovedi dependența legilor logicii formale de spațiu, timp și categorii / nu a fost deja finalizată de el deoarece prin legea identității el nu se referă la legea care stă în fruntea logicii formale Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE Astfel, nu suntem deloc de acord cu soluțiile întrebărilor date de autor, dar acest lucru nu ne împiedică să vedem în cercetarea sa înaltele merite pe care le-am enumerat mai sus De asemenea, trebuie menționat că în scurta noastră recenzie nu am epuizat, desigur, conținutul cărții lui I I Lapshin; astfel, de exemplu, al unsprezecelea capitol al studiului său este consacrat chestiunii "obiectelor problematice ale gândirii" (în special ale simbolismului matematic); ca anexă la carte sunt date două articole interesante: "Despre lașitatea în gândire" și "Despre cunoașterea mistică și sentimentul universal" N Lossky Cărți și broșuri noi primite de la editori: Brentano Franz Untersuhungen zur Sinnespsychologie Leipzig Pg ibi C M Pf Weissfeld, M , dr Kants Gesellschaftslehre Berna pp C i M jo Pf Efimenko, A Ya Istoria Ucrainei și a poporului ei SPb Pg C k Bibl "General Beneficii" ■ Hinneberg, Paul Filosofia sistematică TI (Die Kultur der Gegenwart) S VIII - P M în cartonat I M Berlin şi Leipzig Biblioteca "Lumina" ed S A Vengerova Karev, N I , prof Teoria personalității II L Lavrova Cu un portret al lui Lavrov SPb Pg C k Kulpe Immanuel Kant Darstellung și Würdigung Berlin S VII-j- P ï, M Cu un portret al lui Kant Polyansky, H N Greva muncitorilor și dreptul penal SPb Pg C i r k Biblie "General Beneficii" Sventsitsky, Val Sensul religios al "Brandului" lui Ibsen SPb Pg C io copie Spektorsky, E Eseuri despre filosofia științelor sociale Emisiune I Varşovia Pg VII+ C și r k Biblioteca "Lumina" ed S A Vengerova Stepnyak-Kravchinsky, G M Lucrări colectate Partea I, cu portretul autorului Stuntist Pavel Rudenko SPb Pg XXXI - C i r Shpett Gustav Problema cauzalității la Hume și Kant Kiev Pg II - Biblioteca "Runivers" Revizuirea revistelor Revue philosophique- W Bourdon Efortul Potrivit autorului, efortul mental și moral sunt indisolubil legate de efortul muscular și, prin urmare, au același caracter ca efortul fizic În opunerea lumii exterioare cu a noastră, efortul nu joacă niciun rol G Prevost "La religie du doute"

Religia timpului nostru este inseparabilă de îndoială, dar îndoiala, la rândul ei, poate deveni punctul de plecare al unui fel de religie sau doctrină care ne determină poziția în univers și relația noastră cu infinitul și, prin urmare, trebuie considerată ca un instrument a progresului Această religie sau doctrină, deși evită să-i dea lui Dumnezeu vreun nume definit, ajunge totuși la concluzia că ideea de Divinitate este un fel de idee a Infinitului; că nu există și nu poate fi inexistență, ci există o serie de schimbări și transformări succesive; si daca se dovedeste existenta unei energii nedotate cu constiinta, atunci de ce sa nu se permita o existenta asemanatoare a unei energii inzestrate cu constiinta; prin care, în legătură cu această din urmă presupunere, chiar și fără o definiție precisă a transformărilor care îl așteaptă pe om, se poate construi un sistem de moralitate foarte practic și foarte înalt R de Fursae "Avariția" Un studiu al zgârceniei bazat pe numeroase observații sau un fel de studiu clinic Avariția este o anormalitate a spiritului, constând într-o dragoste excesivă pentru proprietate de dragul proprietății Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV Manifestările elementare ale cunoașterii, precum: percepția, memoria, asociațiile, sunt destul de normale la un avar În ceea ce privește procesele atât de complexe ale cunoașterii precum imaginația, judecata și formarea conceptelor generale, avarul își dezvăluie inconsecvența în ele, datorită faptului că interesul material este pentru el singurul interes în viață În domeniul sentimentelor se observă atrofie a sentimentelor altruiste; sentimentele egoiste sunt, de asemenea, în mare parte atrofiate, cu excepția, desigur, a unui sentiment puternic dezvoltat - proprietatea Avarul se caracterizează prin acțiuni complet conștiente, arbitrare, sau care au devenit automate din cauza obișnuinței, dar în niciun caz impulsive sau inspirate de voința altcuiva În raport cu lumea exterioară, dă dovadă de o voință foarte puternică și îi ține pe cei dragi în supunere, în dobândirea proprietății evită și se teme de cel mai mic risc Din punct de vedere moral, comportamentul unui avar este condamnabil, deoarece dăunează bunăstării sociale, familiale și individuale A Lalande "Pragmatism et pragmaticisme" Autorul descrie, sub numele de pragmatism, direcția filozofică a lui Peirce și James, al cărei semn distinctiv este protestul împotriva diletantismului filosofic, recunoașterea echivalenței adevărurilor științifice și filozofice și recunoașterea semnificației absolute a trecerii la experiență În același timp, autorul subliniază că denumirea de "pragmatism" a fost adoptată de Peirce pentru a desemna pragmatismul său de dreapta, în contrast cu toate varietățile pragmatice din învățăturile filozofilor școlii pe care a creat-o G Palante "Ironie" Studiu psihologic La origine, ironia poate fi atribuită mai mult sentimentelor individuale decât sociale, dar sfera ei este în principal domeniul social Sursa ironiei, ca și râsul, este un fel de dualism, o discrepanță între gândire și acțiune, tărâmul idealului și realul, între minte și sentiment, gândirea abstractă și o idee strict singulară Ironia socială este doar un caz special de ironie metafizică, care se bazează pe contradicțiile fundamentale inerente în Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV natura, universul sau divinitatea noastră Prin urmare, principiul ironiei este pesimismul Trăsătura sa distinctivă este predominanța elementului intelectual și, într-o oarecare măsură, a aristocrației intelectuale Existența ironiei este justificată mai ales de prezența conflictelor între conștiința individuală și cea socială și, totuși, ironia primește o evaluare morală diferită, în funcție de forma mentală a criticilor înșiși În

orice caz, trebuie să admitem că avem în ea o contrabalansare utilă în raport cu toate formele extreme de dezvoltare a dogmatismului, evanghelizării și moralismului F Paulhan Le mensonge du monde - Principalele legi care guvernează universul sunt: i) legea sistematizării, conform căreia universul este format din sisteme separate de tip complet terminat, sau în stare de dezvoltare, sau, în final, în stare de decădere) Legea disparitiei, care este o completare la prima ca varietate speciala; dispariția, care are loc destul de firesc după ce s-a ajuns la o serie întreagă de stadii de dezvoltare ascendente, apoi descrescătoare, nu este identică cu moartea, care este pur întâmplătoare) Legea opoziției elementelor și a combinațiilor lor: armonia se bazează întotdeauna pe dizarmonie Acest amestec de sistematizare și opoziție caracterizează și fenomenul minciunii mondiale Fiecare minciună conține opoziția dintre realitate și gândirea exprimată și, în același timp, tinde să se sistematizeze, încercând să ascundă această dizarmonie Din acest punct de vedere, nu numai societatea și toate marile ei funcții, precum religia, arta, știința, morala, sunt o minciună, deoarece creează o lume fictivă specială cu un scop cunoscut, folosind opoziție și sistematizare, dar o minciună poate de asemenea, în lume organice, și chiar fizico-chimice F Pillon Sur la philosophie de Renouvier Analiza critică a operei lui Gabriel Séaille "La philosophie de Charles Renouvier, Introduction à l'étude du néo-criticisme", , în care autorul, în mod eronat, potrivit domnului Pillon, se opreşte doar la a doua perioadă a timpului filosofic Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV vitiya Renouvier, considerând doar scrierile acestei perioade ca o adevărată filozofie caracteristică lui Renouvier C Ribery "Le caractère et le temperament" Indicând o încercare de clasificare a personajelor pe baza datelor fiziologice ale temperamentului, autorul ajunge la concluzia că acum, după o perioadă eroică în dezvoltarea științei personajelor, a sosit în sfârșit momentul unui studiu pozitiv al caracterului Montmorand "Isterie și misticism Le cas de Sainte Therese Într-o scurtă notă, autorul pune la îndoială isteria misticilor medievali, examinând, pe de o parte, datele din autoobservările Sfintei Tereza, obligându-ne să presupunem isteria în ea, iar pe de altă parte, argumentele a apărătorilor ei G Compayre "Psychologie de l'adolescence" Analizând eseul lui Stanley Hall despre psihologia tinereții, autorul remarcă bogăția materialului adunat în acesta, dar, alături de avantaje, remarcă și neajunsurile, precum: lipsa de sistematicitate și consecvență, lacune (de exemplu, în problema prieteniei tinerești), predominarea punctului de vedere nu psihologic, ci fizic și o idee exagerată a valorii teoriei psihologice prezentate G Belot Esquisse d'une moral positive Scopul autorului este de a oferi o schiță concisă a moralității pozitive: el dă condițiile necesare caracterului subiectiv și obiectiv al acesteia; indică antinomia, care constă în raportul dual al moralității cu prescripțiile venite din exterior; constată rolul ideii sociale în construcția moralității și se încheie cu recunoașterea valorii profunde practice și pedagogice a unei astfel de morale P Gaultier "Le role social de Part" Orice opera de artă, indiferent de intențiile artistului și ale intrigii, este deja socială în sine: prin natură, origine și impact asupra celorlalți Emoția estetică este de neconceput fără simpatie, fără un sentiment de sociabilitate Și cu cât o operă de artă este mai frumoasă, cu atât este mai socială De aici rezultă că numai acel artist este mare, căruia nimic uman nu este străin - și mai mult, nimic viu Dar arta nu se poate supune Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV orice scop extern și artistul ar trebui să se ghideze nu după

considerații sociologice sau morale, ci exclusiv sau cel puțin predominant de dorința de a reproduce și de a trezi în altă persoană emoție estetică G H Tuquet "Note sur un cas d'association des idees" Câteva observații despre fenomenul de asociere a ideilor: (i) Asocierea are loc nu numai între idei, ci și între impresii și imagini sensibile) Legăturile inconștiente intermediare sunt posibile în asociere H) Există cazuri de asociere prin asemănare care nu sunt reductibile la asociere prin adiacență) În procesul de asociere se observă două momente: legarea a două stări de conștiință și reproducerea uneia dintre ele cu ajutorul celeilalte, iar al doilea moment este posibil fără apariția primei A Naville "Sociologie abstractă și diviziunile sale" Prin sociologie abstractă sau pură ar trebui să se înțeleagă știința care investighează legile naturale ale relațiilor dintre oameni Câte tipuri de aceste relații, atât de multe ar trebui să fie departamente de sociologie sau științe sociologice - contrar clasificării general acceptate, subdivizând sociologia complet nefondat în economic, religios și estetic Toate relațiile umane pot fi grupate în următoarele șase tipuri principale: i) Activitate comună) Schimb) Relația cadou (caritate)) Daune) Puterea (ordinea și executarea ordinelor) Studiul fiecăreia dintre aceste grupuri va constitui conținutul unei științe sociologice speciale th Ribot "Qu'est-ce qu'une passion?" Termenul de strat, care a avut o largă utilizare în psihologie până la Kant inclusiv, este acum aproape complet exclus din el sub influența englezilor Scopul acestui studiu este de a-i restabili semnificația cu ajutorul datelor din psihologia modernă Apariţia pasiunilor este determinată de o serie întreagă de cauze externe şi interne, care sunt: i) mediul extern, imitaţie, sugestie;) structura fiziologică a subiectului - temperamentul și caracterul acestuia În ceea ce privește conținutul pasiunii, aceasta, ca și alte manifestări Biblioteca "Runivers" RECENZIE Jurnalul, sentimente, conține elemente motorii, intelectuale și afective În plus, proprietățile sale distinctive sunt: prezența unei obsesii (idée fixe), durata și intensitatea În jurul ideii obsesive, ca centru, au loc procesele de asociere și disociere a altor elemente Următoarea etapă în dezvoltarea pasiunii este caracterizată de dezvoltarea imaginației creative În cele din urmă, nu trebuie să pierdem din vedere participarea logicii, în special a logicii sentimentelor, precum și a forței motorii M Mausion "Intelectualismul și teoria fiziologică a emoțiilor" În ciuda aparentei opoziții, teoria intelectualistă a sentimentelor a lui Herbart și a adepților săi este în deplin acord cu teoria fiziologică a emoțiilor a lui Lange, James, Ribot și poate servi ca o completare excelentă la aceasta Ideea este că teoria intelectualistă distinge între sentimente, pe care le reduce la relații între reprezentări, și afecte, sau, cu alte cuvinte, emoții, de neconceput fără manifestări organice cunoscute Teoria fiziologică vede în emoție un singur element, a cărui expresie obiectivă este alcătuită din fenomene fiziologice cunoscute, expresia subiectivă a senzațiilor de plăcere și durere care le însoțesc; între timp, pe lângă acest element, care, ca să spunem așa, constituie forma sau expresia emoției, mai există în el un alt element, care, odată cu recunoașterea primului, este remarcat de teoria intelectualistă și anume: sentimentul primar, atunci când apare o emoție, o plăcere sau o durere, se reduce la armonie sau opoziție de idei Pr obs t-Bir aben "Contribution du sofisme à Pétude du misti-cisme universel" Potrivit autorului, studiul misticismului creștin ar trebui completat de studiul misticismului indian și musulman, ceea ce face posibilă formularea unei judecăți

despre misticismul universal W Bourdon "Sur le rôle de la tête dans la perception de l'espace" Un raport despre un experiment efectuat pentru a clarifica participarea urechii noastre interne la percepția spațiului G Compayre "La pédagogie de l'adolescence" În "Adolescența, psihologia sa etc " a lui Stanley Hall Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV s-a strâns și mult material valoros pe probleme pedagogice, care însă nu a fost adus în sistem Din numeroasele observații subliniate cu privire la deficiențele educației americane și la propriile planuri, există, de fapt, o singură concluzie riguros justificată: contrar practicii americane consacrate, ar trebui să existe două tipuri diferite de educație pentru băieți și fete A Binet "Les premiers mots de la these idealiste" Respingând punctul de vedere inițial al idealismului, care consideră materia ca o manifestare a conștiinței, și folosind în acest scop compoziția din Strong "De ce mintea are un corp", autorul enumeră concluziile care decurg din această infirmare și relevă inconsecvența a idealismului th Ribot "Comment les passions finissent" Pasiunea se oprește în felul următor: i) slăbirea treptată până la dispariția completă din cauza condițiilor psihologice sau fiziologice modificate;) căpătând un cu totul alt caracter atunci când subiectul are energie și sub condiția apariției unei idei sau scop călăuzitor;) cedând loc unei alte pasiuni, în plus, astfel de cazuri de înlocuire completă, absolută sunt foarte rare;) trecerea în nebunie, cu care are multe în comun, dar în același timp se deosebește prin unele semne, în urma cărora este posibil, cu drepturi egale, să se afirme și să tăgăduiască faptul că pasiunea este deja nebunie;) sfârşitul cu moartea - inevitabil, datorită naturii acestei pasiuni, sau altfel - deliberat, arbitrar acceptat, în ciuda instinctului de autoconservare L Levy-Brühl "La morale et la science des moeurs" Răspuns criticilor care contestă poziția principală a autorului, care a înlocuit (în lucrarea sa La morale et [la science des moeurs)] morala teoretică cu știința moralei Potrivit autorului, punctul său de vedere nu distruge deloc moralitatea, întrucât morala este considerată de el ca o funcție a tuturor celorlalte instituții sociale luate împreună Mai mult decât atât, conceptul de știință a drepturilor și de arta morală rațională care decurge din aceasta nu împiedică în nici un fel progresul, iar temerile exprimate de critici se explică prin lipsa lor de a recunoaște natura morală alături de natura fizică, ca același obiectiv realitate Biblioteca Runiverse REVISTA JURNALĂ J Sageret "La commodité scientifique et ses conséquences" Referindu-se la lucrările matematicianului Poincaré "Știința și ipoteza" și "Valoarea științei", autorul subliniază că subiectul științei nu este conceptul de absolut, așa cum crede metafizica, ci relația dintre fenomenele recurente comune și sistemul acestor relații, după viziunea pozitivistă, și ceea ce aceste relații trebuie exprimate într-un mod convenabil, i e în modul potrivit, cel mai potrivit Ideea de conveniență atunci când este aplicată ideii de științificitate nu o umilește deloc pe aceasta din urmă, dar face necesar să se facă distincția între științele matematice și științele fizice și să se atribuie matematica domeniului nu al științelor, ci de artă, având în vedere faptul că matematica nu este un obiect, ci un mijloc de cunoaştere GL Duprat "Contre l'intellectualism en psychologie" Rebelându-se împotriva intelectualismului în psihologie, autorul încearcă să facă o imagine a dezvoltării mentale, pornind de la cerințele activității vitale și opunând conceptele de Minte și Voință de la psihologia metafizică la aspirațiile și obiceiurile primare Boerieh "Atenția spontană în viața obișnuită și ses aplicații practice" Atât din punct de vedere teoretic, cât și din punct

de vedere practic, se poate distinge între atenția involuntară simplă și cea complexă, sau cu alte cuvinte: primitivă și aperceptivă Rolul atenției primitive, excitată de o impresie puternică asupra sentimentelor noastre, este extrem de mare în viața practică: nu numai în viața unui copil și a unui sălbatic, ci și în viața unei persoane cultivate, a unui om de știință, a unui artist Atenția primitivă se află la baza oricărei învățări, arte și științe Atenția primitivă este folosită de șarlatani care atrag publicul cu efecte ostentative Pe ea se bazează toată educația originală a copiilor Atenția primitivă, în primul rând, entuziasmează artistul cu creativitatea sa Acest tip de atenție este supus următoarelor reguli: i) pentru menținerea atenției este necesară o creștere treptată a intensității sau a intensității impresiilor;) în cazul impresiilor monotone este necesară o anumită perioadă de timp între fiecare impresie anterioară și cea ulterioară;) obiectul, care ar trebui să atragă atenția, ar trebui Întrebări de filosofie, carte Yu Biblioteca "Runivers" REVISTA JURNALOV să fie destul de precis;) este util să se asocieze impresii eterogene referitoare la același obiect;) atenția respectă legea contrastului Aperceptiva este atenția care este emoționată în noi în momentul alăturării vechilor concepte și impresii despre ceva nou Prin urmare, trebuie să fie întotdeauna pregătit Arta de a pregăti atenția perceptivă este binecunoscută artiștilor dramatici, profesorilor, oamenilor de stat, oratorilor Rousseau (Emil) și-a construit toată pregătirea pe ea Regulile atenției aperceptive sunt următoarele: i) un nou concept atașat celui dintâi poate să nu fie nou în realitate, dar poate părea așa;) noul concept să fie omogen cu vechiul, dar nu identic;) noile concepte ar trebui atașate celor vechi cu ajutorul unor legături intermediare;) între cele mai înalte două puncte ale atenției aperceptive trebuie să treacă un anumit timp, astfel încât să nu existe oboseală care să interfereze cu atenția Chide "La logique avant les logiciens" Presupunând existența logicii în conștiința umană în acele vremuri îndepărtate, când nu existau încă logicieni, i e chiar înainte de disputele dintre Socrate și sofiști, atribuim astfel strămoșilor noștri îndepărtați același mecanism intelectual care constituie moștenirea noastră Între timp, acest mecanism s-a dezvoltat treptat și, în măsura în care studiul limbilor ariene primitive ne permite să judecăm, a dominat inițial haosul, printre care au apărut treptat categorii logice Tassy "Le sympathique et l'ideation" Autorul remarcă legătura strânsă dintre procesele de cunoaștere și manifestările sistemului simpatic F Le Dantec "Les objections au monisme" Susținător convins al monismului, autorul, în prima parte a articolului, expune principalele prevederi ale tendinței pe care o mărturisește, respingând obiecțiile care sunt formulate împotriva monismului de către dualiști - și apoi dă cuvântul adversarilor, cum ar fi pt exemplu critica monismului - domnul Vignon (Revue de philosophie) și alții, ocazional doar inserând remarci critice Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV Gaultier "Qu?est-ce que l'art"? Realizarea idealului nu este scopul artei: activitatea estetică este involuntară și își servește propriului scop, ca și activitatea manifestată în joc, iar crearea frumosului este trăsătura ei esențială Frumosul, însă, nu este de origine obiectivă, așa cum presupun idealiștii și realiștii din estetică, ci de una subiectivă, și se reduce la emoție estetică, care poate primi și expresie obiectivă Deci, o operă de artă este indisolubil legată de emoția estetică și, în consecință, de personalitatea artistului, iar în această măsură arta este ideală, adică mai înalt decât lumea reală a naturii, din care însă trage cu o

mână generoasă pentru scopurile sale, reprezentând astfel sinteza naturii și sensibilitatea umană, spiritualizând natura, dându-i frumusețe R de la Grasserie "Les moyens linguistiques de condensation de la pensée" Un semn esențial al contracției - un fenomen comun tuturor lumilor, și anume cosmic, fizic, moral și social - este creșterea intensității Opusul compresiei, rarefacția are și meritele ei Comprimarea gândirii se realizează cu ajutorul metodelor lingvistice de exprimare în proză și versuri, cu ajutorul dispozitivelor stilistice și, în sfârșit, a mijloacelor artificiale în transformarea prozei în poezie, a unei intrigi istorice în roman și a unei drame etc Dând mare putere gândului, contracția nu trebuie, totuși, să fie constantă, pentru a nu provoca oboseală Factorii fenomenelor de compresiune și rarefacție sunt influențele: timpul, clima și natura națiunii Comprimarea gândirii a fost întotdeauna un mijloc excelent și valoros de memorare și asimilare în istoria culturii întregii omeniri G Dumas "Les conditions biologiques du remords" Pe baza experimentelor citate asupra bolnavului nervos, autorul susține că sentimentul de pocăință depinde de condițiile organice și de starea sistemului nervos și nu este deloc un fapt neschimbător al conștiinței morale * Biblioteca "Runivers" REVISTA JURNALOV F Paulhan "L'échange économique et l'échange affectif: le sentiment dans la vie sociale" În viața socială, ca și schimbul economic, există un schimb afectiv, care se deosebește de primul printr-o mai mare incertitudine Schimbul economic presupune o evaluare a valorii comparative a unei mărfuri, schimbul afectiv este legat de determinarea valorii satisfacției pe care o dă cutare sau cutare sentiment; mai mult decat atat, multe dintre serviciile care constituie, in general, manifestarea sentimentului, pot fi dobandite si prin schimb economic Uneori sentimentul se alătură schimbului economic, modificându-l Astfel, schimbul afectiv, în ciuda opoziției sale față de schimbul economic, în unele cazuri îl abordează și, în orice caz, nu este lipsit de un element economic Ambele, împletite între ele, se completează reciproc, iar ambele, fiecare în felul său, servesc progresului WM Kozlowski "V a priori dans la science" Având în vedere elementele a priori din știință, autorul constată progresul în principalele probleme ale științei, care constă în reconcilierea antinomiei H Bergson "L'idee de néant" Nimicul absolut nu poate fi nici imaginat, nici conceput și, în consecință, nu există nici un concept care îi corespunde, ci doar un nume sau pseudo-idee, care este foarte important de înțeles singur pentru a coborî și rezolva problemele filozofice legate de această întrebare C Bos "Des elements afectifs de la concept" Văzând participarea elementelor afective la formarea conceptelor, autorul face să depindă dacă subiectul aparține unui tip intelectual sau afectiv și sugerează că disputa dintre nominaliști și realiști poate fi soluționată tocmai pe această bază: nominaliști, printre care există era în primul rând engleză, lipsită de elemente afective, s-a dovedit a fi predispusă la schematism intelectual, la construirea unui concept pe baza unor imagini distincte predominant vizuale, care, tocmai datorită distincției lor, interferează cu apariția reală a concept; realiști, aparținând tipului afectiv, Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV în timpul construcției conceptului, aceștia experimentează o serie de stări afective reale și, prin urmare, cred în existența reală a cauzei care le provoacă Eugenio Rignano "Teorie mnemonică a dezvoltării" Prezentarea și critica teoriei lui Richard Semon, luând în considerare fenomenul memoriei în legătură cu evoluția vieții organice Probst-Biraben "L'extase dans le mysticisme musulman" Analiza psihologică a extazului mistic musulman Eugen Blum

"Le mouvement pedologique et pedagogique" Revista de literatură pedologică și pedagogică pentru Adrian Naville "La moral conditionnelle" Morala rațională este condiționată, dar o astfel de afirmație nu duce la negarea ei, ci, dimpotrivă, la recunoașterea ei Apropo de convenționalitatea moralității, nu trebuie să confundăm morala, ca doctrină a mijloacelor, cu teleologia morală sau doctrina scopurilor, care se sprijină pe psihologie Aceste obiective sunt: adevărul și plăcerea Morala fără teleologie este de neconceput, dar teleologia singură nu este, de asemenea, suficientă: nu trebuie doar să-ți imaginezi idealul, ci și să știi cum să-l atingă Morala nu este altceva decât o teorie generală a acelor mijloace care conduc în cel mai bun mod la scopurile ideale preconizate Ea, printre altele, răspunde la următoarele întrebări: i) cât de mult ar trebui să țină seama o persoană în îndeplinirea datoriei în relațiile sale cu indivizii și grupurile?) Care ar trebui să fie raportul dintre dreptate și milă?) Idealul (adevărul și plăcerea) va fi atins mai pe deplin cu individualismul sau cu limitarea individualismului?) Cum afectează sprijinul material dezvoltarea caracterului și a talentelor naturale, eliberându-te de îngrijorarea unei bucăți de pâine?) Ar trebui să existe o clasă conducătoare sau ar trebui să fie exercitată influența de către un public select, indiferent de origine? etc La toate aceste întrebări se pot da doar răspunsuri condiționate și, în general, moralitatea este schimbătoare, există multe moralități, în timp ce teleologia morală este neschimbătoare și universală L Dugas "La fonction psychologique du rire" O nouă teorie a râsului, aducând în prim plan elementul impulsivității psihice Biblioteca "Runivers" REVISTA JURNALOV GH Luquet "Logique rationelle et psychologisme" Critica operei lui Couturat "La logique et la philosophie contemporaine", în care autorul, ferm susținător al lirismului intelectualist sau raționalist, cade asupra curentelor gândirii filosofice moderne ostile direcției sale, care, în opinia sa, sunt: psihologismul, sociologism, moralism și pragmatism Victor Egger "Une illusion visuelle" O mică notă despre iluzia vizuală trăită de autor când se uită dintr-un anumit punct al încăperii la reflexia din oglindă, care se află în unghi drept cu dulapul bibliotecii Gaston Richard "Les obscurites de la notion sociologique de l'histoire Sociologie et Axiologie Întrebându-se dacă sociologia este posibilă fără axiologie, autorul, pe baza unei treceri în revistă a ultimei literaturi sociologice (pentru), ajunge la concluzia că este posibil să se împace două antinomii: naturalismul obiectiv și filosofia subiectivă a istoriei Revue de philosophie din Nr Emile Boutroux "L'expérience religieuse de M William James" The Varieties of Religions Expérience a lui James prezintă o psihologie conturată cu măiestrie a conștiinței religioase Faptul religios, în opinia sa, aparține domeniului experienței individuale, iar experiența religioasă, pe lângă faptele pur religioase, conține o serie de fenomene fiziologice sau patologice adiacente și fapte extra-conștiente În fiecare sentiment religios și act religios există și o metafizică, precum: Dumnezeu, Providența, nemurirea; dar esenţa religiei nu se află în ea, pentru că nu este de origine primară, ci în sentimentul religios etc manifestări ale conştiinţei religioase; odată cu dispariția dogmei religioase, această conștiință va rămâne, dacă numai celelalte condiții ale ei sunt prezente Adevărul religios este de o natură complet diferită de adevărul științific, dar la fel de puternic cere recunoaștere pentru sine Analiza psihologică a lui James trezește gândirea, provocând multe întrebări filozofice profunde Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV V

Delbos "Léon Ollé-Laprune et son enseignement à l'Ecole Normale" Caracteristicile personalității regretatului profesor de filozofie Ollé-Laprune, profesorul său de douăzeci de ani la Ecole Normale și cursul citit în - despre rațiune și raționalism, A Eymieu "Comment l'idee incline à l'acte" Studiul organismelor inferioare, unicelulare, cum ar fi leucocitele și, de asemenea, celulele nervoase, ne arată cum fiecare idee, atunci când este repetată, provoacă acțiunea ei corespunzătoare C Boueaud "L'initiative personelle et l'autorité sociale" (Sfârșit) După ce a enumerat în prima parte toate libertățile necesare pentru înflorirea deplină a personalității umane, autorul în a doua și ultima parte oferă o schiță a embriologiei juridice, i e dezvoltarea treptată, la început embriologică a individului în profunzimea maselor colective care îl absorb Eliberarea are loc treptat Asistența personală în dezvoltarea sa este oferită de: i) comerț,) filosofia greacă,) stat,) cler,) creștinism Dreptul devine umanist, individual, deși nu individualist, întrucât individul nu se rupe de societate și deplina lui dezvoltare este posibilă doar prin societate, iar puterea socială este un plus necesar libertății personale, individuale Dar puterea societății, în beneficiul indivizilor, trebuie și ea limitată, iar această ultimă sarcină este preluată de stat Formele politice în care îmbracă societatea trebuie, totuși, să fie în concordanță cu starea socială dată, adică cu gradul de dezvoltare a societății Nr A Sertillanges "Agnosticisme, on antropomorfisme?" Considerând agnosticismul ca o reacție împotriva intelectualismului extrem, la marginea antropomorfismului, autorul subliniază că adevărul se află la mijlocul acestor două extreme și întrebări precum - în ce măsură și în ce fel ne este accesibilă cunoașterea lui Dumnezeu - sunt cel mai bine rezolvate la un punct filozofic viziunea Sf Thomas S Baille Genese des premiers principes Eseu despre evoluția istorică a legii contradicției Biblioteca "Runivers" REVIZIA JURIILOR ALOV M Gossard "Lineaments d'une synthese scolastique des moeurs" Expunând o serie de propuneri din domeniul eticii, alăturate, ca punct de plecare, conceptului de Divin, autorul își exprimă încrederea că eseul său despre știința moravurilor rămâne o sinteză a conceptelor etice chiar dacă semnificația ipotezelor este atribuită propunerilor pe care le-a înaintat J Gardai? -A Charousset "La formation des idees" Continuarea dezbaterii în curs cu M Bernies pe paginile revistei despre originea ideilor Nr F Mentre, "Qui a découvert les phénomènes dits inconscients? " O prezentare a teoriei fenomenelor mentale inconștiente a lui Maine de Biran, cu o indicație a predecesorilor săi pe această problemă, a cărei existență nici măcar nu o bănuiește, uitată la rândul său de psihologii ulterioare J Bulliot "Pour lire M Poincare" (Incomplet) Critica lucrărilor lui Poincaré: "La Science et l'Hypothèse" și "La Valeur de la Science" pentru a demonstra că nu mai există un abis de netrecut între filozofie și știință, că fără filozofie filosofia științelor este de neconceput, și că sarcina filozofiei este încă în ordine, folosind bogatele date științifice moderne, de a-și da propria sa construcție largă, de a produce o sinteză - o cerință neîndeplinită de scrierile lui M Poincaré cu toate meritele lor științifice E Tassi "Esquisse de l'Activité intellectuelle" Eseu despre activitatea intelectuală în unele dintre elementele sale principale din punct de vedere psihofiziologic contele Domet de Vorges "La philosophie médiévale d'apres M Picavet" Critica operei domnului Pikave, dedicata analizei doctrinelor filosofice medievale din punctul de vedere al teodicei si teologiei lor Nr F Warrain "La Triade de la Realite" Cunoașterea noastră este practic o triplă rădăcină, constând din

contrarii: asemănarea și diferența, activitate și pasivitate, unitate și pluralitate Dr José Ingegnieros "La psihofiziologia limbajului muzical" După ce și-a propus să construiască o psihofiziologie a limbajului muzicii, Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV autorul are în vedere preliminar psihofiziologia vorbirii articulate și compară vorbirea articulată cu limbajul muzicii Apoi se oprește asupra principalelor funcții ale acestui limbaj / indică centrii nervoși corespunzători acestora, constată influența educației muzicale asupra diferitelor tipuri muzicale și încheie cu o mențiune despre localizarea anatomică a centrilor nervoși indicați G Bertier "La beauté rationelle" Potrivit autorului, care împrumută ideile pe care le dezvoltă din opera lui Souriau "La beauté rationelle", în estetică - la fel ca în logică, știință, morală - cuvântul decisiv aparține rațiunii și din acest punct de vedere, frumusețea ar trebui să fie definit ca perfectiune evidenta M , W James Le Pragmatism Potrivit lui James, principiul pragmatismului, împrumutat de el de la filozoful american Peirce și formulat doar într-un mod puțin diferit, este calea cea mai corectă către adevăr, deoarece cu ajutorul lui se rezolvă toate contradicțiile baronul Charles Mourre "La Dualite du moi dans les sentiments" Autorul consideră că, pe lângă emoții, componența sentimentului include și un factor ideologic, și anume: ideea de a se opune propriului sine trecut sau viitor Pentru a-și confirma gândul, analizează în detaliu următoarele sentimente: ambiția, simțul răzbunării, dragostea, simțul estetic, simțul umorului; acestora le adaugă un sentiment religios, ură, invidie, frică, timiditate, rușine și constată că în sentimentul de plictiseală opoziția indicată, deși vag, este totuși recunoscută În concluzie, autorul se oprește pe clarificarea relației dintre senzație și sentiment, ceea ce face posibilă determinarea mai exactă a naturii opoziției pe care a expus-o F Warrain "Les principes des mathématiques de M Couturat et la Métaphysique" Analizând ultima lucrare a lui Couturat despre filosofia matematicii "Les principes des mathématiques" și remarcând legătura acesteia cu metafizica, autorul examinează următoarele întrebări: relația matematicii cu conceptul de cantitate, cu spațiu și Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV timp; rolul numărului în matematică, relațiile ordinale și semnificația geometriei R Meunier Une hygiene philosophique Le vegetarisme" Vegetarianismul are anumite avantaje, privit din punct de vedere chimic, fiziologic, psihologic și estetic; deși nu este străin de multe neajunsuri, cu toate acestea reprezintă un regim cu totul rezonabil, care, totuși, nu poate conta pe o răspândire largă J Gardair "L'Être divin" Autorul critică teza lui M Sertillange despre incognoscibilitatea lui Dumnezeu în articolul său Agnosticisme ou Anthropomorphisme (nr), referindu-se la sursa pe care se bazează M Sertillange, i e pentru învățăturile Sf Thomas C Dessoulavy Le Dieu fini După ce a transmis conținutul lucrării domnului Schiller (Riddles of the sphinx,) și stăruind asupra tezei sale despre finițiunea lui Dumnezeu, autorul constată inconsecvența punctului de vedere opus, care propune conceptul de infinit absolut nr G Chatterton-Hill "La physiologie morale" Adevărat, adică o morală perfect sănătoasă, fiziologică, nu se poate realiza decât sub condiţia integrării sociale Între timp, în prezent, există o dezintegrare completă odată cu înflorirea individualismului, care este suficient confirmată de creșterea treptată a numărului de sinucideri și a învățăturilor nihiliste, iar această dezintegrare, după cum arată statisticile, este dependentă de slăbiciunea legături religioase, politice și familiale E Baron "Le Psychisme inferior" Teorie prof Grasset (L Grasset, Le Psychisme inférieur), recunoscând prezența

manifestărilor inferioare ale activității mentale, în semnificația lor meritând o atenție incontestabilă, susceptibile de analiză și clasificare și corespunzând unor centri nervoși cunoscuți, explică perfect fenomene precum tulburările cenezestezice, tulburări de personalitate etc etc , se distinge printr-o mare claritate și persuasivitate și ridică multe întrebări interesante nr A de Gomer "Le probleme morale et la science" Ca urmare a articolului său, autorul ajunge la următoarele Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV concluzii: o nouă tendință în morală i) se remarcă prin încrederea în posibilitatea construirii unei științe a activității umane care să nu fie inferioară ca acuratețe științelor fizice, d) propune crearea unei arte rațional-morale pe baza acestei științe , pe baza îmbunătățirilor cerute de conștiința morală colectivă În realitate însă, diferența de individualitate interferează cu generalizarea și stabilirea datelor strict științifice În ceea ce privește a doua propoziție, noua școală a moralității aparent nu realizează contradicția dintre negarea responsabilității morale, care decurge din justificarea științifică a acțiunilor umane, și dorința de perfecționare prin adaptarea la cerințele conștiinței morale colective Pentru orice minte fără prejudecăți, necesitatea de a distinge între domeniile științei și artei rămâne destul de evidentă Conceptul propus de moralitate ca știință, care exclude recunoașterea liberului arbitru, a datoriei și a răspunderii morale, este, în primul rând, o ficțiune, întrucât nu corespunde deloc conștiinței morale reale care ne-a fost dată prin experiență Apoi, nu va putea niciodată să creeze arta comportamentului bun, moral, fără a permite mai întâi să fie obligatoriu În sfârșit, este imposibil de admis că îmbunătățirea ar putea fi consecința unei doctrine care elimină conceptul de datorie A D Sertilanges "Agnosticism sau antropomorfism" Autorul susține teza despre incognoscibilitatea lui Dumnezeu, prezentată de el într-un articol cu același titlu (X°), analizând argumentele criticului său M Gardair (nr) și revenind din nou la prevederile Sf Thomas X Moisant "Here merveilleux en psychologie" - Analizând lucrarea de psihologie a misticilor părintelui Poulain (RP Auguste Poulain, Des Grâces d'oraison, traité de Théologie mystique,), autorul remarcă meritele sale enorme, dintre care pot fi scoase în prim-plan următoarele: i) această lucrare, stabilind viziunea corectă asupra stării de spirit a misticilor, infirmând astfel patologia teoriei misticismului, care îi înzestrează pe mistici cu totală lipsă de voință;) datorită definiției cu succes a reuniunii mistice și analizei subtile veridice, indicat Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV lucrarea este o contribuție valoroasă la literatura despre misticism, un excelent ghid pentru studiul psihologiei misticilor creștini nr E Mallet "La philosophie de l'action Sarcina autorului este de a dezvălui tendința principală internă a unei noi tendințe filozofice, și anume, filosofia acțiunii, limitată la limitele Franței și în ea - momentul apariției lucrării lui Blondel despre Acțiune ( ) Cu acest scop, autorul stă în a considera: fără sens o întreprindere care se află în filosofia acțiunii, indiferent de orice remarcă polemică;) metoda filozofiei acţiunii şi semnificaţia ei;) beneficiile derivate de apologetica din noua tendință filosofică În concluzie, autorul arată că filosofia acțiunii poate fi numită filozofie catolică F În timp ce "Filosofia științei după Cournot" În prezent, în rândul curentelor filosofice, se găsește o mișcare puternică în favoarea filozofiei științelor Există o atracție, parțial explicată de modă, a filozofilor pentru știință și a oamenilor de știință pentru filozofie; dar sarcina lor, înainte de toate, trebuie să

fie să nu confunde aceste două domenii, să nu provoace daune involuntare - iar Cournot, care a pus bazele filosofiei științelor, poate fi numit cel mai bun ghid al tacticii adecvate în acest caz Cournot definește știința și filosofia și relația dintre ele În opinia sa, elementul filozofic și științific, în ciuda diferenței fundamentale, se completează perfect reciproc în dezvoltarea firească a activității intelectuale; Cournot se referă la istorie în sprijinul părerii sale Toate activitățile sale, toate scrierile sale gravitează în jurul acestei idei de bază - elucidarea relației dintre știință și filozofie Pe baza învățăturii sale, ar fi necesar să se distrugă legătura absurdă stabilită între filosofie și facultatea verbală Un alt merit al lui Cournot constă în faptul că a delimitat cu mare precizie domeniul filosofiei și l-a redus, în esență, la o metafizică bazată pe știință nr Paul Gaultier "La critica de artă" Fiind întruchiparea emoției estetice a artistului, opera de artă nu se pretează curiozității pur intelectuale Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV tic, independent de sentimentele excitate Pe de altă parte, nu trebuie să renunțăm complet la critica, înlocuind-o cu impresii subiective: estetica este capabilă să formuleze anumite reguli, a căror respectare ar fi o condiție a frumuseții Astfel, este posibilă critica operelor de artă, la fel de departe de dogmatism și impresionism, bazate pe emoția estetică și permițând o anumită regularitate în întruchiparea ei F Baudin "La philosophie de la Foi chez Newman" (nr -) Originalitatea lui Newman în filosofia sa a credinței constă atât în a pune însăși problema credinței, cât și în rezolvarea ei Din teoria generală a credinței, el trece la credința religioasă și o examinează din punct de vedere psihologic, apologetic și teologic Analiza psihologică a lui Newman este excelentă, dar filosofia este inacceptabilă Teoria sa experimentală a credinței nu este pozitivismul, ci dogmatismul, fiind legat de o idee preconcepută - recunoașterea fideismului, în primul rând ca nevoie de credință, și apoi deja ca doctrină Critica lui Newman asupra rațiunii și încercarea de a construi un intuiționism și un fideism sistematic trebuie considerate un eșec Fideismul său de credință este subiectiv În analiza sa asupra credinței, Newman elucidează relația dintre credință și rațiune Apologetica lui este exprimată de el în pragmatism religios, adică justificarea credinței ca experiență religioasă personală și în filosofia crezului, adică justificarea ei deja ca sistem de credințe pozitive Pragmatismul religios se dovedește a fi un dogmatism afectiv, romantic; dar adevărata credință, după Newman, este ceva mai mult decât o problemă individuală sau socială bazată pe instinct, fie el individual, fie social și, prin urmare, are nevoie de o a doua apologetică, de o justificare filozofică Dar apologetica citată de el nu poate fi recunoscută ca fiind suficientă, satisfăcătoare Astfel, întregul său sistem trebuie numit o încercare nereușită de filozofie fideistă Dar în afară de sistem, Newman rămâne ca psiholog și ca psiholog al geniului Cea mai mare eroare a lui a fost că a crezut că se poate dispensa de filozofie în studiul credinței Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV Nu il J Gardair Ea connaissance de Dieu Un articol polemic (ca răspuns la articolul lui M Sertillange "Agnosticisme ou anthropomorphisme", nr) despre incognoscibilitatea lui Dumnezeu, cu noi referiri la filosofia Sf Thomas G Gueutin "Her libre arbitre" Trecând prin diverse înțelegeri ale liberului arbitru și diverse tipuri de determinism, cumva mecanice, biologice, psihologice în aplicare: i) la un animal,) la o persoană, autorul afirmă liberul arbitru în sensul libertății indiferenței, ca și capacitatea de a conduce o luptă morală și, ca

urmare a articolului său, ajunge la concluzia că problema liberului arbitru poate fi rezolvată numai în afara științei și psihologiei, deoarece ideea unei personalități umane morale, asupra căreia liberul arbitru este bazat, este o construcție metafizică părintele Gayraud "Marcel Hébert: Evoluția catolicismului" Critica operei filosofice a lui Marcel Hébert, care consideră creștinismul catolic drept unul dintre momentele interesante și bogate din evoluția conștiinței umane, care acum lasă loc socialismului Potrivit criticului, creștinismul nu poate fi un produs al evoluției conștiinței umane și, în plus, este departe de decădere și dispariție, întrucât Hristos încă încununează gândirea umană, conștiința și moralitatea și, în sfârșit, toată civilizația și istoria Nr Comte Domet de Vorges Dieu infinit Citând punctele de vedere ale St Mill și, printre cei mai noi filozofi, domnul Schiller, despre finitatea Divinului și vorbind în favoarea infinitului, autorul subliniază că recunoașterea lui Dumnezeu ca finit subminează creștinismul: dacă Dumnezeu este finit, atunci nu este atotputernic, nu absolut perfect și just etc A D Sertilanges "Ea connaissance de Dieu" Răspuns la articolul lui M Gardair (nr ii) Alex Veronnet "Ea Matière, les Jons, les Electrons" Articol științific despre electricitate (neterminat) Gabriel Cazals "O concepție nouă de la personalitate" Critica operei lui M Bazaillas "la vie personnelle", în care autorul opune conștiința rațiunii și indică, Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV că construcţiile minţii distorsionează realitatea spirituală sau personalitatea G de Pascal Revue critică de sociologie O mică notă despre răspândirea ideii de socialism N Vaschide et R Meunier "La mémoire des rêves et la mémoire dans les rêves" (nr u și) Acest articol citează o mulțime de literatură și o mare cantitate de date experimentale cu privire la problema memoriei pentru și în timpul viselor, care ocupă un loc proeminent în psihologia viselor, remarcând: i) că acele vise în timpul cărora are loc trezirea sunt cel mai bine amintite , și) că amintirea unui vis în timpul visării este o manifestare a autohipnozei V Volkovich și Capital Biblioteca "Runivers" Știri și note În perioada iunie - august a acestui an, Muzeul Pedagogic din Sankt Petersburg (Orașul Sărat) organizează cursuri pedagogice de scurtă durată (studiul omului ca disciplină de educație) pentru profesori, părinți și toți cei interesați de educație Cursurile vor include prelegeri de psihologie experimentală și pedagogică (i prelegeri), psihologie individuală (studiul caracterelor-io prelegeri), psihofiziologia organelor de simț (prelegeri), fiziologia și anatomia sistemului nervos (i prelegeri) , pedagogie patologică (educația copiilor anormali și retardați - despre prelegeri), igiena școlară (prelegeri), corectarea deficiențelor în vorbirea copiilor (prelegeri) În plus, pentru studenți vor fi organizate ore practice de psihologie experimentală, conversații de pedagogie (despre bazele psihologice ale creșterii și predării) și excursii științifice și pedagogice Prelegerile vor fi susținute de profesori ai Cursurilor Pedagogice: V I Vartanov, A S Griboidov, N P Gundobin, A A Krogius, A F Orele practice se vor desfășura sub îndrumarea lui A P Nechaev în laboratorul de psihologie pedagogică experimentală Se acceptă înscrierea la cursuri și se eliberează certificate privind acestea în laboratorul Exp Pedagogie Psihologie la Sankt Petersburg (Salt Gorodok, Fontanka, către secretarul Comisiei pentru aranjarea cursurilor) Personal zilnic (cu excepția sărbătorilor) de la la Biblioteca "Runivers" NOTE ȘI NOTE S Declaraţie înaintată de un grup de studenţi Consiliului Profesorilor din Universitatea din Sankt Petersburg*) REZOLUŢIE Ședința) a studenților Universității din Sankt Petersburg,

ținută la martie , după ascultarea raportului studentului A L ss Cu privire la extinderea predării psihologiei la Universitate, a decis: "Recunoscând formularea modernă a studiului psihologiei în universitățile ruse în general și în Sankt Petersburg în special, nesatisfăcătoare, ne exprimăm:) pentru oportunitatea extinderii predării psihologiei la universitate;) pentru necesitatea de a permite elevilor care doresc să se concentreze puterea lor în studiul psihologiei, aleg în mod liber ciclul de științe dorit (învățământul la facultatea istorico-filologică sau naturală a unui grup psihologic, ca singura ieșire în conformitate cu actuala carte universitară);) pentru ca această întrebare să fie ridicată în corporația profesorală și să fie rezolvată cât mai curând posibil în sensul indicat Adunarea speră ca toți domnii profesorii care simpatizează cu această cauză vor ajuta la realizarea ei Ședința dă instrucțiuni unui grup de studenți, în numele căruia s-a dat citire raportului, să înainteze această rezoluție consiliului profesoral împreună cu o notă explicativă motivată la acesta Scrisoarea explicativă Îndeplinind instrucțiunile ședinței, considerăm că este necesar să expunem motivele care au stat la baza rezoluției Recent, printre elevi, un puternic x) Declarația cuprindea: o rezoluție a ședinței studenților și o notă explicativă la aceasta) La care au participat dnii profesori: Baudouin-de-Courtenay, H E Vvedensky, privat-docent academician Lappo-Danilevskiy, pr -docent Lossky, Rosenbach, Nechaev, Voznesensky și Speransky Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" NOTE ȘI NOTE interesul pentru psihologie și dorința unui studiu mai profund al acesteia Sursa acestei dorințe constă în importanța enormă a psihologiei pentru diferite domenii ale vieții și cunoașterii Nu există nicio îndoială că pedagogia, ca o influență oportună asupra vieții unui copil, se bazează în întregime pe psihologie Principii generale • metode de predare, întrebări despre cultura memoriei, atenţiei, inteligenţei; • prelegerile, despre importanţa aptitudinilor, despre educarea voinţei etc , sunt, evident, întrebări psihologice în esenţa lor În ultima vreme, odată cu dezvoltarea psihologiei experimentale, întrebarea semnificației acesteia din urmă pentru pedagogie este pusă în mod deosebit cu insistență, deoarece ne oferă în întrebările pedagogice idealul acurateței și evidenței cercetării "Pedagogia modernă trebuie să se bazeze pe observație și experiență" (Binet și Henri) În același timp, este oportun să reamintim că aproape majoritatea absolvenților de universități devin profesori Desigur, psihologia este necesară și pentru medicină, în special în studiul fiziologiei sistemului nervos central și a organelor senzoriale, precum și pentru psihiatrie și patologia nervoasă În plus, cunoștințele de psihologie pot contribui la o mai bună înțelegere a etiologiei bolilor și chiar a terapiei acestora "Cu greu pot exagera dacă spun că numărul bolilor, aparent corporale, dar în realitate datorate influențelor mentale primare, este cel puțin la fel de mare ca numărul bolilor cu adevărat somatice" (Ad Stryumpel, un cunoscut clinician) Aici nu se poate tăcea că o parte din studenții universității se transferă la Facultatea de Medicină Întorsătura în criminalistică, care s-a exprimat în cerința de a studia nu infracțiunea, ci criminalul, a pus în evidență rolul enorm al psihologiei pentru teoria răspunderii penale Psihologia fiziologică, statistica, antropologia - acestea sunt noile căi științifice pe care se creează un studiu reînnoit al criminalității" (Tard) Din acestea din urmă se vede că nu numai știința are nevoie de dezvoltarea psihologiei, ci și de nevoile practice ale statului Rolul psihologiei în practica unui avocat, a unui judecător, încercând să înțeleagă situația unei

infracțiuni, nu necesită explicație Să atingem sensul psihologiei într-o altă ramură, juridică teoria generală a dreptului, pentru aceasta este suficient să ne referim la acea direcție în cea din urmă, care consideră procesele mentale esența dreptului, iar metoda psihologică metoda științei dreptului (Prof Petrazhitsky) Nu este de prisos să observăm că aproximativ jumătate dintre studenții Universității din Sankt Petersburg sunt avocați Domeniul cunoașterii istorice apelează și la psihologie pentru ajutor Să ne amintim doar de disputa dintre două curente din știința istorică, dintre care unul reduce aproape totul la psihologie, iar celălalt nu îi acordă o importanță atât de decisivă În acest domeniu, importanța psihologiei comparate este deosebit de mare (în explicarea fenomenelor de limbaj, mit și religie) De asemenea, nu există nicio îndoială că studiul fenomenelor mentale din punctul de vedere al compoziției și influenței lor reciproce are o mare semnificație filozofică pentru teoria cunoașterii, eticii, esteticii etc (Prof A I Vvedensky) Exemplele enumerate departe de a epuiza toată semnificația practică și teoretică a psihologiei, dar credem că ele fac destul de legitimă și justificată dorința unui grup de studenți de a se dedica în mod specific studiului științei psihologice Această aspirație este spulberată în zadar de nesatisfăcătoarea extremă a predării psihologiei în universitățile ruse Psihologia în ele este citită doar ca un curs general, care exclude astfel posibilitatea specializării psihologice Psihologia este clasificată ca facultate istorico-filologică, în timp ce, în direcția ei experimentală modernă, ea nu poate fi limitată doar la facultatea istorico-filologică: necesită pentru sine multe științe ale naturii și, mai ales, un laborator psihologic Astfel, în dezvoltarea sa rapidă, psihologia a depășit limitele care i-au fost stabilite în universitățile noastre prin planuri oficiale Obstacole serioase stau în calea dezvoltării psihologiei în universitățile noastre Trei sau patru laboratoare de psihologie universitare disponibile în Rusia ne-au dat puțin; Lucrarea rară care iese din aceste laboratoare este aproape exclusiv munca profesorilor lor, nu a studenților Motivul ta- * Unul dintre cele mai dezamăgitoare fenomene este, desigur, imposibilitatea studenților de a se specializa în psihologie Studentul nu se poate dedica în mod corespunzător muncii psihologice, deoarece acestea ocupă mult timp și este nevoit să aleagă pentru sine o specialitate prevăzută de planurile oficiale și să studieze acele discipline care nu au nicio legătură directă cu psihologia Sistemul de subiecte ne-a oferit foarte puțin în acest sens În acest moment, era cu siguranță un grup de studenți la universitate care au decis să se specializeze în psihologie După o lungă căutare, acest grup a ajuns la o conștiință clară a sarcinilor sale: și-a elaborat un plan de lecție (a fost aprobat de o reuniune a studenților, cu participarea profesorilor), care își permite să fie supus unei examinări de autoritate de către domnii profesori Ce științe sunt necesare pentru un studiu special al psihologiei? În prezent, granițele ascuțite care au existat între diferitele științe încep să se netezească treptat, pe de altă parte, fiecare știință se desparte într-o masă de subdiviziuni Prin urmare, în studiul special al psihologiei, nu se poate limita doar la psihologie, dar cunoașterea multor și a altor științe este necesară și, prin urmare, psihologia însăși este împărțită în continuare în subdiviziuni Psihologia modernă a acceptat ca regulă generală că fiecărui proces mental corespunde unui proces fiziologic strict definit, care ar trebui descoperit și explicat pe baze științifice naturale generale (Gefding) Din aceasta rezultă

clar că cunoștințele de fiziologie sunt necesare pentru un psiholog La rândul său, fiziologia necesită pentru o cunoaștere aprofundată cu ea conceptul de anatomie și histologie, care ar trebui inclus în ciclul științelor necesare unui psiholog "Să ținem cont de faptul că "viața mentală se dezvoltă alături de anumite condiții fizice și chimice" (Gefding) - de ce pentru un psiholog cursurile generale de fizică și chimie sunt obligatorii, "se dezvoltă printr-o serie întreagă de pași, din care cele mai de jos și cele mai înalte se luminează reciproc Viața conștiinței denotă cea mai înaltă formă de dezvoltare a vieții, ne arată cele mai înalte forme in care Biblioteca "Runivers" NOTE ȘI NOTE Ființele vii libere duc o mare luptă cu condițiile lumii și în această luptă își dezvăluie natura" (Gefding) Astfel, pentru a înțelege mai bine natura sufletului nostru, trebuie să stabilim locul omului în legătura cu lumea - de aceea, pentru un psiholog, sunt necesare biologia și psihologia animală comparată Și pentru a înțelege mai clar mecanismul activității mentale normale ale omului, trebuie să vedem această activitate într-o stare pervertită, morbidă, cu alte cuvinte, trebuie să apelăm la psiho-patologie pentru ajutor, care în acest caz poate aduce beneficii enorme pentru psihologie Apoi, încă de pe vremea lui Herbart, au existat încercări de a aduce cercetarea psihologică mai aproape, în rigoarea și acuratețea lor, de cercetarea în științe naturale, dar numai Fechner și Wundt au propus o soluție la problema mijloacelor de măsurare a fenomenelor mentale și a fundamentelor psihologice experiment Întrucât psihologia experimentală ne oferă, în materie psihologică, idealul preciziei și cercetării demonstrative, nu este necesar să apărăm necesitatea studierii psihologiei experimentale În același timp, trebuie remarcat faptul că acesta din urmă nu constituie un departament special de psihologie generală și este înțeles doar ca o metodă specială cu ajutorul căreia poate fi dezvoltată orice departament de psihologie Datorită repetării repetate a experimentelor, psihologia experimentală dobândește un material bogat care se pretează la statistici procesare care elimină aleatorietatea și eroarea observațiilor individuale Astfel, în studiul psihologiei moderne, este necesar să se cunoască elementele de bază ale metodei matematice Cel mai de dorit este să se întocmească un curs special de matematică pentru psihologi, care să cuprindă datele necesare din teoria probabilităților, geometrie analitică, calcul integral și diferențial, statistică etc Este de la sine înțeles că la fel ca și pentru un psiholog, ca pentru orice Dacă un alt cercetător științific trebuie să cunoască metodele de bază ale cercetării științifice, atunci trebuie să cunoască și logica Științele enumerate mai sus nu epuizează încă gama de științe necesare unui psiholog - Biblioteca "Runivers" NOTE ȘI NOTE Pe lângă psihologia generală, există și psihologia comparativă care consideră o persoană în relație cu alte persoane, precum și în raport cu vârsta, sexul etc Dintre numeroasele sale departamente, deosebit de dezvoltate sunt psihologia de masă și psihologia copilăriei Aplicarea practică a psihologiei generale la problema educației, și anume pedagogia, este apropiată de psihologia copilăriei Din motive practice, psihologii ar trebui să studieze pedagogia, precum și istoria pedagogiei Mai departe* știm că limbajul se dezvoltă printre popoare în paralel cu dezvoltarea lor mentală; el este, ca să spunem așa, purtătorul de cuvânt al lumii interioare, purtătorul de cuvânt al vieții spirituale ascunse De aceea este valoros ca psihologul să fie familiarizat cu lingvistica comparată Istoria artei este importantă și pentru psiholog, deoarece ne spune cum s-a dezvoltat simțul estetic la om De asemenea, este important ca un

psiholog să se familiarizeze cu teoria generală a dreptului, deoarece aici găsește cel mai bogat material pentru sine, cel puțin pentru un studiu mai profund al proceselor voliționale În fine, fără îndoială, sfârșitul educației psihologice trebuie să fie educația filozofică În ciuda faptului că în prezent psihologia a devenit o știință complet independentă și nu poate fi considerată doar ca una dintre disciplinele filozofice, în ciuda acestui fapt, un psiholog trebuie să studieze istoria filosofiei, deoarece psihologia în trecutul său istoric este indisolubil legată de filozofie Cu istoria filozofiei, completăm lista acelor științe care sunt necesare unui psiholog specialist Să le enumerăm încă o dată: Psihologie generală (cu o istorie a psihologiei), psihologie experimentală Fiziologie cu anatomie și histologie • Fizică Chimie Biologie Psihologia comparată a animalelor Psihopatologie ,, Fundamentele generale ale metodei matematice · Logici Biblioteca "Runivers" NOTE ȘI NOTE Psihologie comparată; psihologia maselor si psihologia copilariei Pedagogia și istoria pedagogiei Lingvistică comparată Istoria artei Teoria generală a dreptului Istoria filozofiei Având în vedere diversitatea și vastitatea științelor enumerate, se poate ridica următoarea întrebare: nu vor fi presupușii psihologi simpli oameni semi-educați care au ridicat niște vârfuri? La aceasta răspundem că psihologul va studia doar cursurile generale de științe mai puțin importante pentru el La urma urmei, doctorul studiază o mulțime de științe diferite, între timp, nimeni nu-i reproșează că nu este specialist atât în fizică, cât și în chimie etc În ce mod poate fi realizat planul de studii speciale în psihologie? După presupunerea noastră, toate științele enumerate ar trebui să formeze o grupă sau catedră psihologică, asemănătoare celor deja existente în facultăți, iar această secție, ca și celelalte, s-ar desfășura în trei-patru ani Studenții înscriși la acest departament ar urma doar acele discipline care apar pe ultima Întrebarea dacă să clasificăm grupul psihologic ca facultate istorico-filologică sau naturală este una formală și, în esență, lipsită de importanță O altă întrebare este mult mai importantă: universitatea nu va trebui să invite noi profesori și să formeze noi departamente, ceea ce ar servi drept obstacol semnificativ în calea creării unui grup psihologic? Cu toate acestea, majoritatea cursurilor enumerate sunt predate astăzi la universitate, iar în rest avem motive să credem că universitatea se poate descurca cu acelea științifice forțe care se află în el în prezent În sfârșit, mai există o întrebare și poate cea mai importantă: unde se vor duce psihologii după terminarea cursului universitar? Având în vedere semnificația enormă, aproape atotcuprinzătoare, a psihologiei în știință și în viață, este dificil să se decidă în prealabil unde Biblioteca "Runivers" NOTE ȘI NOTE aplica-ti puterea ca psiholog specialist; cu toate acestea, cineva involuntar crede că în multe locuri va fi un oaspete binevenit În acest caz, s-ar putea face mai multe presupuneri bine întemeiate, dar ne vom concentra doar pe două dintre ele, ca fiind cele mai sigure) Nu există nicio îndoială că o parte din psihologi se vor dedica dezvoltării științifice a problemelor teoretice ale psihologiei, pedagogiei etc) Este, de asemenea, fără îndoială că o parte semnificativă a psihologilor își vor aplica forța în munca practică în domeniul învățământului public Dacă, în sfârșit, în Rusia va fi introdusă învățământul public universal, atunci, conform unei estimări aproximative, va fi nevoie de încă aproximativ de profesori, în plus față de cei deja disponibili astăzi Pentru a pregăti un cadru atât de uriaș de profesori, va fi, fără îndoială, necesară formarea a numeroase cursuri și încredințarea managementului acestora unor

specialiști Este clar că aceștia sunt în primul rând psihologi Am aflat deja semnificația psihologiei pentru pedagogie La ședința care a adoptat rezoluția de mai sus, câțiva ani profesori și studenți, deși destul de simpatic cu ideea generală a raportului, au existat totuși îndoieli și obiecții separate Considerăm că este de datoria noastră să le atingem - Unii dintre ei au subliniat că există posibilitatea ca studenții să se specializeze în psihologie în cadrul sistemului existent; că nu este nevoie să se formeze un nou ((grup psihologic) la care să se străduiască să distrugă despărțirile existente între facultăți, să se străduiască să se introducă un adevărat sistem de subiecte, la care, spun ei, trebuie așteptat Ei s-au referit la exemplu de universități germane, la care studenții se pot înscrie la orice materie, și unde examenele într-un anumit grup de științe, precum și diplomele universitare, dau doar posibilitatea de a lucra în știință Referitor la aceste obiecții spunem următoarele: în temeiul actualului sistem, planurile oficiale nu prevăd însăși posibilitatea de specializare în psihologie; obligă studentul să selecteze imediat un anumit grup de științe, impun studentului multă muncă legată de aceasta, ceea ce nu îi permite să se dedice în totalitate la studiul ştiinţelor necesare pentru Biblioteca "Runivers" NOTĂ ŞI NOTE psiholog; nu vorbim de inconsecvența orelor de prelegeri pe diferite subiecte Doar formarea unui grup psihologic independent va depăși obstacolele create de sistemul existent și va da libertate de angajare studentului-psiholog În plus, deși simpatizăm pe deplin cu distrugerea partițiilor dintre facultăți și introducerea unui adevărat sistem de subiecte, remarcăm totuși: i) că grupul psihologic nu distruge decât despărțirile între facultăți, deoarece combină subiectele istorico-filologice și facultăți naturale și } că nu se poate refuza să satisfacă o astfel de nevoie urgentă doar pentru că, după toate probabilitățile, va fi rezolvată în decursul timpului prin introducerea sistemului de subiecte Apoi, exemplul universităților germane este neconvingător Adevăratul sistem de materii obligă și el să treacă printr-un grup cunoscut de științe pentru a obține o diplomă În plus, în străinătate, o diplomă de doctorat universitar dă doar dreptul de a căuta diplome științifice, dreptul de a lucra în știință Dar acei studenți care nu au primit diplome într-un anumit grup de științe li se va permite să facă acest lucru în Rusia, în conformitate cu actuala carte universitară? Obiecțiile celorlalți se ridicau la faptul că psihologia necesită o pregătire filozofică prealabilă și că grupul psihologic nu poate fi decât o parte a ramurii filosofice Referitor la acestea vom spune: pregătirea necesară unui psiholog este dată de cercul științelor grupului psihologic Apoi, psihologia a devenit o știință complet independentă, cu propriile sarcini speciale și destul de extinse; pentru filosofia însăși, ca cunoaștere de cea mai înaltă generalitate, este nevoie de pregătire psihologică prealabilă În sfârșit, mai rămâne o îndoială, dacă grupul psihologic va avea un număr suficient de ascultători? Semnificația enormă, atotcuprinzătoare a psihologiei servește drept garanție fermă pentru aceasta; grupa clasică de la Facultatea de Istorie și Filologie nu are mai mult de studenți În prezent, numărul celor care doresc să se specializeze în psihologie este deja mult mai mare Biblioteca "Runivers" NOTE ȘI NOTE Credem că am reușit, în măsura posibilităților noastre, să constatăm motivele care au stat la baza dorinței relevate a studenților de a se specializa în psihologie Nu am dori ca planul nostru să fie primit la rece și indiferent Așteptăm simpatie și atenție Îndrăznim să sperăm că corporația profesorală a Universității Autonome se va îndrepta spre

mișcarea pură ideologic și utilă social a studenților *) *) Întocmită de A Levonevsky și G Cherny în numele grupului Biblioteca "Runivers" ANUNTURI ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU (al -lea an de publicare) pe jurnalul pedagogic general pentru profesori și educatori "ȘCOALA RUSĂ" Revista este publicată după următorul program:) Întrebări ale reformei generale a sistemului de învăţământ) Probleme de actualitate ale treburilor școlare) Probleme generale de educație și educație) Psihologie pedagogică) Igiena școlară) Istoria școlii) Metodologia predării) Ficțiune cu intrigi extrase din viața școlii și amintiri școlare) Recenzii ale ultimelor tendințe în domeniul cunoașterii (feuilleton științific)) Activitățile statului și instituțiilor publice din domeniul învățământului public (Duma de Stat, Zemstvo etc)) Școală străină) Școală străină) Școala primară) Școlile orașului) Liceu) Liceu) Școală profesională) Probleme ale educației femeilor) Învățământ extrașcolar Pe lângă articolele diferiților autori în cadrul programului indicat, revista publică lunar următoarele secțiuni: Critica și bibliografia lucrărilor pedagogice și popular-științifice II Cronica lui Nar educația în Occident III Cronica învăţământului primar IV Cronica bibliotecilor naționale V Cronica şcolilor duminicale VI Cronica educației profesionale VII Note din viața actuală VSh Stiri diverse IX Ordine guvernamentale La "Școala Rusă" participă următoarele persoane: N Ya Abramovici, Kh D Alchevskaya, K I Andrienko, Ts Belozersky, I P Belokonsky, V P Vakhterov, P I Weinberg, B P Weinberg, Dr A S Virenius, E M , prof I M Grevs, A G Gotlib, Ya Ya Gurevich, A Ya Gurevich, K N Derunov, O A Dobiash, K V Elnitsky, N M Zhestelevsky, I P Zhi-tetsky, S A Zolotarev, G G A Zorgenov, Ivanov , Prof D N Kaygorodov, P T Kapterev, Prof N I Karөv, P P Kazantsev, V A Keltuyala, N P Kashin, P A Konsky, N I Korobka, A A Karasev, Prof N N Lange, B A Prof Lem, B A Lem Lesgaft, A L Lipovsky, A A Loktin, T S Matveev, I I Meshchersky, P G Mizhuev, A V Mezier, A P Nalimov, A* P Nechaev, A Novikov, A V Ovsyannikov, F F Ovsyannikov, F F Ovsyannikov, A P Orshan I G vlov, O Kh Pavlovici, prof A L S N Polyakov, V L Rozenberg, G P Rokov, I A Rudnev, N A Rubakin, E P Repina și S F Rusova, M N Saltykova, prof I A Sikorsky, I S Simonov, L S Sevruk, prof Ir P Skvortsov, A t Sokolov, M I Strahova, prof Sumtsov, M A Trostnikov, A M Tio tryumov, K A Tyuleliev, V I Charnolusky, N V Cehov, V II Pharmakovsky, A P Flerov, V A Flerov, prof V M Shimkvich, S I Shokhor-Trotsky, N S Shokhor-Trotskaya, Dr V F Yakubovich, A Yatsimirsky și alții "Școala Rusă" este publicată lunar în cărți, nu mai puțin de cincisprezece coli tipărite fiecare (pentru mai-iunie și iulie-august - șapte ruble, cu livrare - ruble copeici: pentru nerezidenți cu expediere - opt ruble; în străinătate - nouă ruble pe an Profesorii din mediul rural care se abonează la un jurnal pe cheltuiala lor pot primi un jurnal cu șase ruble pe an, cu o plată în rate în doi termeni Orașele și zemstvos care subscriu cel puțin exemplare beneficiază de o concesiune de % Librăriile primesc un comision de % din prețul anual Abonamentul cu rate și concesiune se acceptă doar în biroul revistei Jurnalul "R Sh " Admis de Comitetul științific Min Nar Proev, la un extras pentru bibliotecile fundamentale ale instituțiilor de învățământ secundar, precum și la biblioteca profesorală a instituțiilor de învățământ inferior Medalie de aur la expoziția internațională "Lumea copiilor" în Se acceptă abonamente la redacție (Sankt Petersburg, str Ligovskaya,) Editor-editor Ya Ya Gurevici Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Abonamentul la jurnal este deschis "Odihna copiilor" în , apare lunar Pe lângă cele cărți ale revistei, abonații vor primi în Atlas de picturi despre istoria Rusiei, Numărul ,

care conține următoarele imagini:) Împărăteasa Anna încalcă "condițiile";) În biroul împărătesei Anna;) "Cuvânt și faptă";) Tsarevna Elisabeta la cazarma Preobrazhensky la noiembrie ;) Primirea de către împărăteasa Elisabeta a unui ate străin;) Într-un gimnaziu academic Picturile sunt autotipizate conform desenelor originale Textul explicativ pentru picturile sub titlul general "Din trecutul pământului rus , întocmit de S Knyazkov, va fi atașat atlasului ca carte separată, ca număr special al Bibliotecii Daneze Recreere** * Revista este destinată copiilor mai mari ADMITERE la bibliotecile studențești ale tuturor școlilor inferioare, sălile publice de lectură gratuite și bibliotecile de liceu, de învățământ instituţiile Ministerului Educaţiei Publice PREȚ DE ABONAMENT: Cu livrare și expediere ruble Se acceptă abonamente în toate librăriile și în biroul revistei din Sankt Petersburg, Zagorodny pr , NOTE DE STUDIU Universitatea IMPERIAL Kazan pentru Notele științifice sunt publicate lunar în cărți de cel puțin file, fără a lua în considerare extrase din protocoale și aplicații speciale Prețul abonamentului pe an cu toate aplicațiile ruble, cu expediere ruble Cărțile individuale pot fi obținute de la editori pentru frecare Abonamentul este acceptat de Consiliul Universității Editor A Alexandrov! Publicat prin definiția Consiliului Universității Imperiale Kazan Biblioteca "Runivers" ANUNTURI ABONAMENTUL ESTE DESCHIS la ziarul cotidian politic, economic, social și literar CUVÂNT, EXIT IN S PETERSBURG, noiembrie Sarcina politică principală a CUVÂNTULUI este crearea unui centru constituțional PROGRAMUL NOSTRU: Întărirea ideii naționale ruse în legătură cu ideea întregului slav, cu drepturi egale ale popoarelor care locuiesc în Rusia Integritatea și indivizibilitatea Rusiei Dezvoltarea statalității ruse pe baza unei monarhii constituționale progresiste Libertatea Bisericii și toleranța religioasă deplină Egalitatea deplină a țăranilor Dezvoltarea micilor proprietăți funciare pe baza drepturilor personale de proprietate și crearea unei economii agricole intensive Lat, în centru și la periferie, autoguvernare locală Unitate zemstvo mică de toate clasele - ca bază a autoguvernării zemstvo Preocuparea universală a statului pentru forțele productive, strâns interconectate, ale țării - agricultură și industrie Dezvoltarea industriei și comerțului pe baza activității proprii, a inițiativei ample, creșterea productivității muncii oamenilor și a organizării de clasă a reprezentanților muncii și capitalului Găsirea modalităților de reconciliere a muncii cu capitalul Reglementarea de stat a relațiilor lor reciproce Educația universală pe baza unei inițiative publice ample și cu eliminarea drepturilor și privilegiilor speciale în educație Libertatea de exprimare, de presă, de asociere și de întrunire sub un guvern ferm bazat pe încrederea publicului Lupta împotriva violenței din dreapta și din stânga, dezvoltarea artei populare ample Pașnicie și reținere în politica externă cu o protecție fermă și demnă a intereselor naționale Reforma armatei și marinei Crearea unei forțe militare de încredere pentru a proteja integritatea Rusiei, pentru a asigura politica sa pașnică și pentru a proteja interesele economice ale țării Servirea principiilor naționale în literatură și artă în toate domeniile ei, cu atenție deplină tuturor noilor tendințe artistice Editor-Editor M M FEDOROV Conditii de abonament cu livrare si expediere pentru Timp de luni - ruble, timp de luni - ruble k , timp de luni - p k , timp de lună - I p k În străinătate: luni p , luni- p , luni- p , lună p k" Ratele sunt permise pentru abonații anuali în biroul ziarului: cu un abonament - ruble, până la aprilie - ruble și până la august - p Pentru tinerii studenți și pentru consiliile municipale din mediul rural se permite o

reducere de % din prețul abonamentului Separați nr copeici fiecare Schimbarea adresei cop Abonamentele sunt acceptate la Biroul principal al ziarului Slovo din Sankt Petersburg, Nevsky (Telefon -) Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Din aprilie, o serie de colecții periodice au fost publicate la Moscova în cadrul Comisiei pentru organizarea lecturii la domiciliu REVIZIE CRITICA SUB EDIȚIE Pr -Conf univ N D Vinogradova (secția filozofică), M O Gershenzon (secția literară), priv -docent I M Goldstein (economie, departament), B A Kietyakov-ekago (departament juridic), priv -docent N K Koltsova (natur-științifică, catedra), prof D M Petrușevski (departamentul istoric) Scopul publicației este de a ridica problema evaluării literaturii actuale la nivelul științificității adevărate PROGRAM DE EDITARE: Recenzii sistematice ale literaturii de știință populară în diverse ramuri ale cunoașterii, precum și în ficțiune Recenzii critice ale cărților, broșurilor și articolelor de reviste nou publicate în toate ramurile cunoașterii, precum și în ficțiune Informații bibliografice Scurte știri științifice și literare Cutia poștală Programele întocmite de comisia de organizare a lecturii la domiciliu vor fi tipărite în anexă Colecțiile vor fi publicate lunar, cu excepția trei luni de vara, carti de la - pech cearșafuri, preț de la - copeici pentru o carte Anunțurile (după text) despre cărți, ziare și reviste sunt acceptate la un preț de ruble per pagină Până în prezent, următoarele persoane au acceptat să participe: Yu I Aikhenvald, prof A , S Aleksev, S A Askoldov, A D Alferov, S M Baratz, N A Berdyaev, S N Blazhko, Pr -Asoc M M Bogoslovskiy, A A Borzov, pr -asoc A A Borovoy, V N Bochkarev, H II Bronstein, V Ya Bryusov, O P Buzhansky, prof V P Buzeskul, M I Belorussov, A M Vasyutinskiy, A Vengerova, S A Vengerov, post acad A N Veselovsky, Iu A Veselovsky, conf univ D V Viktorov, A S Volzhsky, A L Volynsky, pr -asoc A E Worms, bar H N Wrangel, Pr -Conf univ B P Vysheslavtsev, pr -asoc P P Hansel, Pr -Conf univ M N Gernet, prof P V Gidulyanov, N B Goldenweiser, B M Goldstein, O M Goldstein, Pr -Assoc A V Gorbunov, A G Gornfeld, Pr -Conf univ Yu V Gotye, prof V E Grabar, I E Grabar, prof I M Grevs, S G Grigoriev, A E Gruzinskiy, pr -asoc A D Gulieev, prof V E Den, N A Dubrovsky, Pr -Conf univ D N Egorov, Pr -Conf univ E N Efimov, Pr -Conf univ S I Jivago, G Ya Zak, A V Zaremba, Pr -Assoc A A Ivanovsky, prof L A Ivanov, R V Ivanov-Razumnik, prof I I Ivaniukov, pr -conf N A Ivantsov, Pr -Conf univ V E Ignatiev, prof N A Kablukov, A I Kalishevsky, V Ya Kapel, prof N I Karev, Pr -Conf univ A A Kaufman, D I Kashkarov? V A Keltuyala, Pr -Conf univ A A Kizivetter, Pr -Conf univ I A Kistyakovsky, P S Kogan, A P Koptyaev, G A Kotelnikov, Pr -Asoc S A Ksglyarevsky, L I Kravets, pr -asoc V A Krasnokutsky, pr -asoc S G Krapivin, M A Krechmar, A A Kruber, M K Lemke, I O Lerner, Pr -Assoc N O Lossky, prof II V Luchitsky, O I Rudcenko-Letnik, E A Lyatsky, prof A A Manuilov, L S Meerovich, N Mirovich, B L Modzalevsky, S P Moravsky, Pr -Asoc M II Lazarevski, conf univ V M Nechaev, prof P I Novgorodtsev, prof II X Ozerov, prof R M Orzhentsky, prof V K Piskorsky, V I Picheta, Pr -Conf univ S V Poznyshev, pr -asoc H N Polyansky, prof I A Pokrovsky, prof M M Pokrovsky, V S Protopopov, prof E L Radlov, prof M I Rostov Biblioteca "Runivers" ANUNTURI, tsev, V G Rudnev, priv -asoc V A Savalsky, Pr -Conf univ A N Savin, V t Savodnik, pr -conf P N Sakulpin, prof Ya V Samoilov, H P Pavlov-Silvansky, A P Simonenko, Pr -Conf univ E D Sinptsky, A S Sklyar, prof P P Sokolov, prof A V Speransky, N V Speransky, V N Storozhev, P B Struve, Pr -Conf univ P P Sushkin, Pr -Conf univ B I Syromyatnikov, prof θ V Taranovskiy, Pr -Conf univ E V Tarle, Pr -Conf univ V H Tverdokhlebov, prof P V Tihomirov, prof M I

Tugan-Baranovsky, priv -asoc V M Ustinov, Pr -Conf univ A t Florov, prof A t Fortunatov, S t Fortunatov, A L Forshteter, S L Frank, prof V M Hvostov, Pr -Conf univ M M Hvostov, prof G I Chelpanov, prof A I Chuprov, prof A A Chuprov, prof M P Chubinskiy, prof L V Shalland, H N Shaposhnikov, pr -asoc M N Shaternikov, prof G F Shershevevich, pr -conf V N Shiryaev, Yu D Engel, E N Yanzhul, acad I I Yanzhul, Pr -Conf univ A I Yakovlev, Pr -Conf univ A S Iascenko Adresa redacției: Moscova, Bolshaya Nikitskaya, satul Semenkovicha, ap Editor-editor E N Orlova * Abonament deschis Anul VII pe "Zhutsval chii i Psiiatriv tsh S S Korshva", publicat de Societatea Neurologilor și Psihiatrilor de la Universitatea din Moscova, editat de prof V X Rota și V P Serbskago și Pr -Conf univ L S Minor, P A Preobrazhensky, G I Rossolimo, S A Sukhanov și Dr V M Yakovenko Revista este publicată de ori pe an în - file Preț abonament pe un an cu expediere si livrare - Jur În străinătate - ruble Se acceptă abonamente la redacția: Moscova, Polul Devicie, Clinica de Boli Nervose Secretar: V Protopopov Abonament continuat anul i PE REVISTA "Psihiatrie modernă" , publicată cu cea mai apropiată participare A N Bernstein, V A Muratov și S A Sukhanov (Moscova) (Saratov) (Moscova) SUB EDIȚIE P B Gannushkin și M Yu Lakhtin (Moscova) (Moscova) Revista "Modern Psychiatry" este dedicată tuturor problemelor de psihiatrie teoretică, clinică și socială Revista va fi publicată lunar în cărți de aproximativ file, aproximativ la sfârșitul fiecărei luni Prețul abonamentului: pentru un an cu livrare și expediere ruble, în străinătate - ruble În anul curent, "Psihiatrie modernă" va oferi cărți (în loc de) la un preț de abonament de ruble (în străinătate ruble) Prima carte a "Psihiatriei moderne" a fost publicată în martie Abonamentele sunt acceptate la biroul editorilor "Psihiatriei moderne": Moscova, Krasnoprudnaya, casa nr , ap Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE "Da, ABONAMENTUL ESTE ACCEPTAT PENTRU IzdKh PPPVOT? Singurul din Rusia WV)TT A TTGT 'ODJuD popular-științific LYGDAoIV pe probleme de spiritualism, psihism, mediumnitate și misticism (Revizuire și studiu de teorii și fapte puțin cunoscute: telepatie, clarviziune, transmitere a gândurilor, personalitate divizată, obsesie, somnambulism, magnetism animal, mediumnitate, hipnotism, spiritism și alte fenomene și fapte oculte) Un cuvânt independent în afara școlilor și a partidelor pe toate problemele controversate ale științei și vieții Iese de cel puțin ori pe lună în numere de la una la coli tipărite Articolele sunt însoțite de desene explicative, desene și portrete, după caz Sunt postate recenzii ale cărților noi și vechi; clarificări și răspunsuri editoriale la întrebările și scrisorile abonaților Secțiunea literară va conține nuvele, nuvele, romane, poezii și nuvele care corespund direcției revistei Ppppiriap iitua· în Rusia: ruble pentru un an, ruble pentru */" ani ISHDIGILpal CPU tld în străinătate timp de un an ruble, timp de / ani - ruble k Emisiune separată la vânzare copeici (pot fi trimise cu timbre poștale) Pl line nnuuUMSOTPQ * la Moscova: în redacția revistei - Arbat, casa Neidgart, IIiDiipYia IirPIIVSHVIL· KB și în toate librăriile din Rusia Abonament OS deschis - Al patrulea an de publicare - DESPRE REVISTA LUNARĂ DE ARTĂ II LITERATURA "În ЪSY' D A Dril și prof V F Chizh-krv-A P Nechaev-antropologie psiho- ï minală pedagogică și logică generală ; psihologie naturală Revista din va fi publicată în valoare de cărți pe an, cu un volum de - file fiecare, după următorul program:) articole originale despre psihologia generală, istoria ei, despre psihologia experimentală și pedagogică, despre zoopsihologie, pe psihopatologie și hipnotism, pe antropologie criminală și psihologie socială;) recenzii, recenzii și rezumate ale

departamentelor specificate;) corespondență, rapoarte și scrisori;) cronică, biografii și necrologie;) anunţuri şi anunţuri Cărțile și vor fi furnizate pentru articole și rezumate care se referă exclusiv la domeniul psihologiei educației În anul de abonament, aplicații gratuite vor fi trimise abonaților:) Sochin academician V M Bekhterev "Fundamentele studiului funcțiilor creierului" (Numărul VI) și) Sochin Dr Yu K Belitsky "Neurastenia" Ifsh(chaige [Anexele vor fi emise semnatarilor înainte de aprilie Articolele originale și rezumatele (în pachete personalizate) sunt rugate cu umilință să fie adresate redacției (Botkinskaya, , Clinica de Boli Mintale și Nervose), (conform profesorului, penkh A P Nechaev, Fontanka,) , laborator psiho) Programul recepției în zilele de marți, de la -) și vineri, de la - Articolele, dacă este necesar, fac obiectul unor reduceri și modificări editoriale Valoarea plății pentru articole cu o taxă este stabilită de comun acord cu autorii Articolele trimise la redacție fără indicarea condițiilor sunt la dispoziția redacției Se vor face anunțuri despre cărțile trimise la redacție Cărțile și revistele sunt solicitate a fi trimise la biblioteca editorială (Sankt Petersburg, Botkinskaya, nr , Kliyika of the Mentally Ill) Taxa publicitara ruble per pagină Prețul abonamentului ruble un an pentru cărți, cu traducere p k Pret pentru doua carti profesor, psiho frecare cop cu redirecționare Cereri și bani de adresat biroului P P Soykina, Sankt Petersburg, Stremennaya, Editor: V M Bekhterev Cartea Întrebări de filosofie Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE CARTEA A -A A IESIT revistă "VESTNIK EDUCATION" XVIII din Danemarca) Rezultatele ficțiunii rusești din secolul al XIX-lea (Continuare) Prof D Ovsyaniko-Kulikovskaya -) Factori dinamici în educaţie X Sedov -) Manual de stiinte naturale Prof T Loktya-) Spre reforma școlii secundare -) Din literatura scandinavă modernă -I Ficțiune de Karin Michaelis Yuri Veselovsky -b) Despre problema oboselii psihice a elevilor în legătură cu calitatea aerului în clasa a IV-a V Rakhmanova -) Despre aranjarea dezirabilă a bibliotecilor X Khavkinoy-Hamburger -S) Din activitățile Comisiei Pirogov pentru diseminarea cunoștințelor de igienă în rândul oamenilor V Lebedeva -I) Sarcini de predare a limbilor noi în liceu L Militsyna -) Academia Petrovsky L Molyakova -X) Oraşul copiilor bolnavi V Fedyaev-skoy -V£} "Copiii statului" în Ungaria L S-) Critică și bibliografie Prof Chelpanov, Manual de psihologie; Alexander Nechaev, Manual de psihologie pentru gimnazii; A Voskresensky, Experiență în Propedeutică filosofică; M I Sagaradze, Propedeutică filosofică L S - Dyamuv Dewey, Şcoală şi societate, tradus din engleză G X - Igiena populară, A I Makushina ; D Revelioti - Literatură populară şi pentru copii de la la a colecție de recenzii consolidate, editată de A A Grombakh, numărul I; Geografie L S -Vladimir Vagner, Ce ar trebui să fie o universitate? E Sinitsky -D , și la Universitatea din Sankt Petersburg A lui -G Sozonov, Soarta școlii noastre secundare G V -Iv Ozerov, Pentru a combate întunericul poporului Rudevici, Sufletul unui copil G I-Prof V Shimkevici, Viitorul omenirii din punctul de vedere al unui naturalist A Tikhomirov, Poziția omului în natură Printre sălbatici, Viktor Oks Ya A Berlin, Frații mai mici în familia popoarelor În jurul Polului Sud, comp S Grigoriev L S -Voci de primăvară, o colecție de poezii și lecturi pentru copiii mai mari -Carte pentru copii, ed I I Gorbunova-Posadova -John Halifax, pov Crack, trad din engleză-Ediții ieftine ale Posrednik: Homesickness, A Shimansky; Call-up, S Semyonova; Este posibil ca o persoană să trăiască fără muncă, V F ; Nu conform legii, Militsyna; Soția unui muncitor, F Postupaeva; Pe înălțimi, I Nazhivin; Binefăcători, ai lui; În fața Curții, N Timkovsky - Cărți și broșuri

primite de editori -) Cronica Din viața actuală a liceului: A doua jumătate a anul universitar curent în liceu Câteva consecinţe ale circularei privind examenele de transfer A fost linişte în şcoală? Starea de spirit a tinerilor studenţi de astăzi Petersburg "Societatea pentru Îmbunătăţirea Şcolilor Gimnaziale" Problema scolii la congresul nobililor Secția școlii secundare de la Insula Universităților Populare din Moscova - Explicația min nar Proev, privind condițiile de admitere a studenților școlilor comerciale în universități Incident la Seminarul Teologic din Moscova R G -Din cronica învăţământului public: Profesorii poporului în Duma de Stat Învățământul public în ordinele Dumei Educația publică în proiectul guvernamental privind reforma autonomiei locale Noi măsuri guvernamentale privind Nar imagini Departamentul ortodox și libertatea de conștiință Legalizarea Ligii Educaţiei Iz chro Biblioteca "Runivers" ANUNTURI poreclele societăților și instituțiilor de învățământ Fundația Federației Sindicatelor Profesorilor din Rusia Din viața organizațiilor de profesori, profesori și studenți Școală populară n foamete Stiri diverse !? Char-noluskaio -În drumul spre unificarea școlii engleze J T P -) Anunturi Abonamentul pentru continuă Toate exemplarele pentru s-au epuizat Preț de abonament: pe an fără livrare - ruble, cu livrare și expediere - în ruble, în jumătate de an - ruble; cu expediere in strainatate - p de copeici: pentru studenți și persoane insuficiente, prețul este redus cu rub Se acceptă abonamente: în redacție (Moscova, Arbat, strada Otaro-Konyushenny, satul Mikhailova) și în toate librăriile importante din ambele capitale gg Nerezidenții sunt rugați să contacteze direct editorul Editor-editor Dr H F Mihailov ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU (al nouălea an de publicare) la ziarul săptămânal juridic "prdv ", publicată la Sankt Petersburg sub redacţia lui V M Gessen, I V Gessen, Pr -Assoc A II Kaminka, pr -conf N I Lazarevskaya, V D Nabokov și prof L I Petr un lichid, conform programului anterior Abonații anuali vor primi în atașament: Culegere de hotărâri ale direcțiilor de casare și adunării generale a secțiilor și de casație și ale departamentelor de casație ale Guvernului Senat Redacția oferă abonaților anuali "PRAVA" răspunsuri gratuite (în număr de cel mult) la întrebările juridice Punându-și printre atribuții cunoașterea cititorilor cu practica judiciară și judiciar-administrativă existentă, PRAVO acordă un loc larg rapoartelor judiciare, rapoartele asupra tuturor cauzelor luate în considerare în compartimentele de casare ale Senatului Guvernului sunt publicate în sălile următoare date În compartimentul de referință se tipăresc: o listă alfabetică a persoanelor aflate în insolvență, limitate și scutite de limitarea capacității juridice; liste alfabetice cu puteri distruse, liste cu cauze programate pentru audiere în Drepturi Senat, precum și rezoluții privind cauzele judecate în Senat Prețul abonamentului: pentru un an cu livrare și expediere ruble, timp de șase luni - ruble Rata este permisă: la abonare - ruble iar până la mai, ruble În străinătate timp de un an - ruble Camerele individuale se vând cu de copeici Sediul central: Sankt Petersburg, Vladimirsky, La depozitul de cărți juridice "PRAVO" Depozitul trimite toate cărțile la vânzare pe probleme de drept și științe sociale Abonații "PRAVA" beneficiază de o reducere de ° la comanda publicațiilor private *